

BANKA QENDRORE E REPUBLIKËS SË KOSOVËS
CENTRALNA BANKA REPUBLIKE KOSOVA
CENTRAL BANK OF THE REPUBLIC OF KOSOVO

Godišnji Izveštaj 2017

P R I Š T I N A , J U N 2 0 1 8

BANKA QENDRORE E REPUBLIKËS SË KOSOVËS
CENTRALNA BANKA REPUBLIKE KOSOVA
CENTRAL BANK OF THE REPUBLIC OF KOSOVO

Godišnji Izveštaj 2017

SADRŽAJ

Uvodna reč predsednika Odbora	11
Reč Guvernera	13
Odbor Centralne Banke i Izvršni odbor	15
Organizaciona struktura CBK-a, 31. decembar 2017. godine	18
1. Izvršni rezime	21
2. Spoljna ekonomska sredina	25
2.1. Evrozona i zapadni Balkan	25
3. Kosovska ekonomija	28
3.1. Realni sektor	28
3.2. Fiskalni sektor	30
3.3. Tržište hartija od vrednosti	30
3.4. Spoljni sektor	31
3.5. Finansijski sektor	33
3.6. Makroekonomske projekcije za 2018. godinu	43
4. Nadzor, regulisanje i licenciranje finansijskih institucija	44
4.1. Usvajanje Bazelskog okvira o kapitalu	44
4.2. Podrška Vlade Kosova u poboljšanju pravne ifrastrukture za finansijski sistem	45
4.3. Regulatorni okvir za procenu nepokretne imovine	46
4.4. Saradnja sa međunarodnim institucijama	46
4.5. Regulatorni okvir	46
4.6. Licenciranje	50
4.7. Žalbe korisnika finansijskih usluga	57
4.8. Bankarski nadzor	59
4.9. Nadzor osiguranja na licu mesta	60
4.10. Nadzor mikrofinansijskih institucija i nebankarskih finansijskih institucija	61
4.11. Nadzor penzija i tržišta hartija od vrednosti	62
4.12. Sprečavanje pranja novca	67
5. Usluge pružene vlastima, finansijskoj zajednici i javnosti	69
5.1. Operacije i upravljanje gotovinom	69
5.2. Održavanje i transakcije računa	72
5.3. Platni sistem	75
5.4. Upravljanje sredstvima	81
5.5. Kreditni registar Kosova	86
5.6. Aktivnosti u oblasti ekonomskih analiza i finansijske stabilnosti	88
6. Unutrašnja kretanja	93

6.1. Interna revizija	93
6.2. Ljudski resursi	94
6.3. Pravna aktivnost CBK-a	95
6.4. Informaciona tehnologija	95
6.5. Funkcija upravljanja rizikom	95
7. Spoljni odnosi i međunarodna saradnja	97
7.1. Međunarodni odnosi.....	97
7.2. Finansijsko obrazovanje.....	98
7.3. Tehnička pomoć.....	99
7.4. Evropske integracije.....	100
8. Finansijski izveštaji CBK-a	103
9. Statistički dodatak	151
10. Reference.....	172

SPISAK SKRAĆENICA

NSS	Neto strana sredstva
KAP	Kosovska agencija za privatizaciju
ASK	Agencija za statistiku Kosova
PAK	Poreska administracija Kosova
ATM	Bankomat (angl. Automated Teller Machine)
ATN	Agencije za transfer novca
SB	Svetska Banka
EU	Evropska unija
BEC	Sveobuhvatne ekonomske kategorije (engl. Broad Economic Categories)
BEEP	Projekat o poboljšanju poslovnog okruženja (engl. Business Environment Enhancement Project)
EBOR	Evropska Banka za Obnovu I Razvoj
BIC	Business Identifier Code
BIS	Banka za međunarodna poravnanja (engl. Bank for International Settlements)
KBO	Kosovski biro osiguranja
BKT	Banka Kombëtare Tregtare
BPB	Banka për Biznes
CBK	Centralna Banka Republike Kosovo
PAK	Pokazatelji adekvatnosti kapitala
CEFTA	Sporazum o Slobodnoj Trgovini Zemalja Centralne Evrope (engl. Central European Free Trade Agreement)
IPC	Indeks Potrošačkih Cena
DJI	Dow Jones Industrial Average
ORZ	Odeljenje za rad i zapošljavanje
SPT	Specijalna prava tiraža
ECB	Evropska Centralna Banka
EFSE	Evropski Fond za Jugoistočnu Evropu (engl. Europan Fund for Southeastern Europe)
JIE	Jugoistočna Evropa
EULEX	Misija Evropske unije za vladavinu prava
EUROSTAT	Generalni Direktorat za Evropske Statistike
MMF	Međunarodni Monetarni Fond
SKPF	Slovenački kosovski penzijski fond
GBR	Great Britain Pound
ICAAP	Unutrašnji proces procene adekvatnosti kapitala (engl. the Internal Capital Adequacy Assessment Process)
HHI	Herfindahl-Hirschman Indeks
IAIS	Međunarodna Asocijacija Supervizora Osiguranja (engl. International Association for Insurance Supervisors)
IOPS	Međunarodna organizacija za nadzor penzija (engl. International Organisation of Pension Supervisors)
SDI	Strane direktne investicije

IMF	Mikro-finansijske Institucije
IUC	Indeks uvoznih cena
KEDS	Kosovsko Preduzeće za Distribuciju i Snabdevanje Električnom Energijom A.D.
EKK	Elektroenergetska Korporacija Kosova A.D.
NSP	Nacionalni savet plaćanja
KMB	Komercijalna Banka
ODK	Ostale Depozitne Korporacije
MF	Ministarstvo finansija
MRSZ	Ministarstvo rada i socijalne zaštite
MTPL	Osiguranje Auto Odgovornosti
NLB	Nova Ljubljanska Banka
NPK	Neprofitni Krediti
NISD	Neprofitne institucije u službi domaćinstava
BDP	Bruto domaća proizvodnja
PCB	Procredit Bank
MIP	Međunarodna Investiciona Pozicija
POS	Prodajna tačka (engl. Point of Sale)
pp	Procentni poeni
IPC	Indeks Proizvođačkih Cena
PTK	Pošta i Telekomunikacije Kosova
RBK	Raiffeisen Bank of Kosovo
RESR	Realna efektivna stopa razmenjivanja
KRK	Kreditni Registar Kosova
PPA	Prosečni povratak aktiva
PPK	Prosečni povratak kapitala
RTGS	Poravnanje plaćanja u realnom vremenu (engl. Real Time Gross Settlement)
RWA	Rizična aktiva (engl. Risk Weighted Assets)
ESCB	Evropski Sistem Centralnih Banaka
ESMK	Elektronski Sistem Među-bankarskog Kliringa
SEPA	Zona koja koristi Euro kao jedinu valutu plaćanja (engl. Single Euro Payment Area)
SFR	Swiss Franc
SRK	Sistem registra računovodstva
SWIFT	Society for Worldwide International Financial Telecommunication
TEB	Türk Ekonomi Bankasi
KPFŠ	Kosovski penzijski štedni fond
TPL	Odgovornost Trećeg Lica (engl. Third Party Liability)
PDV	Porez na dodatu vrednost
UNMIK	Misija Ujedinjenih Nacija na Kosovu (engl. United Nations Mission in Kosovo)
VPN	Tehnologija šifrovanja i virtuelnih veza

SPISAK SLIKA

1.	Stopa inflacije u evrozoni -----	26
2.	Stopa među-bankarskog kreditovanja EURIBOR i stopa re-finansiranja ECB-a -----	26
3.	Godišnji rast BDP-a na Zapadnom Balkanu -----	27
4.	Stopa inflacije, godišnja razlika -----	28
5.	Kretanje cena glavnih komponenata-----	28
6.	Indeksi potrošačkih cena, cena proizvoda i uvoza -----	29
7.	Registrowanje poslovanja -----	29
8.	Struktura novih preduzeća -----	29
9.	Izvozi, uvozi i trgovinski bilans-----	31
10.	Struktura izvoza prema kategorijama-----	31
11.	Struktura uvoza prema kategorijama -----	31
12.	Doznake-----	32
13.	Struktura stranih direktnih investicija prema komponentama-----	32
14.	Vrednost aktiva finansijskog sistema Kosova -----	33
15.	Aktive komercijalnih banaka -----	33
16.	Trend rasta kredita -----	34
17.	Kreditni preduzeća i domaćinstava -----	34
18.	Kreditni prema ekonomskim sektorima -----	34
19.	Godišnji rast kredita prema ekonomskim sektorima -----	34
20.	Struktura depozita -----	35
21.	Prosečna kamatna stopa u kreditima i depozitima -----	36
22.	Prosečna kamatna stopa u kreditima prema domaćinstvima i preduzećima -----	36
23.	Prosečna kamatna stopa u kreditima prema ekonomskim sektorima -----	36
24.	Prosečna kamatna stopa u depozitima -----	37
25.	Prosečna kamatna stopa u depozitima za preduzeća-----	37
26.	Prosečna kamatna stopa u depozitima za domaćinstva-----	37
27.	Neto profit bankarskog sektora-----	37
28.	Prihodi i rashodi bankarskog sektora -----	37
29.	Pokazatelji profitabilnosti bankarskog sektora -----	38
30.	Pokazatelji kvaliteta kreditnog portfolija i stopa rasta NPK-a-----	38
31.	Sredstva penzijskog sektora -----	39
32.	Investicije KPŠF-a-----	39
33.	Sredstva sektora osiguranja -----	39
34.	Obračunate premije i isplaćene štete -----	40
35.	Sredstva mikro-finansijskog sektora -----	41
36.	Vrednost kredita prema domaćinstvima i preduzećima -----	41
37.	Rast kredita prema preduzećima -----	41

38.	Lizinzi mikro-finansijskog sektora-----	41
39.	Prosečna kamatna stopa na kredite mikro-finansijskog sektora-----	42
40.	Prosečna kamatna stopa na kredite prema ekonomskim sektorima -----	42
41.	Prihodi i rashodi mikro-finansijskog sektora-----	42
42.	Pokazatelji profitabilnosti mikro-finansijskog sektora -----	42
43.	Pokazatelji kvaliteta kreditnog portfolija-----	42
44.	Struktura finansijskog sistema na Kosovu-----	51
45.	Struktura kapitala u bankarskom sektoru, prema poreklu -----	52
46.	Struktura kapitala u sektoru osiguranja, prema poreklu -----	53
47.	Bankarska mreža prema broju filijala/kancelarija-----	54
48.	Raspodela stanovništva na Kosovu prema regionima -----	54
49.	Mreža osiguranja-----	54
50.	Broj žalbi po godinama-----	58
51.	Sredstva pod upravljanjem KPŠF-a-----	62
52.	Cena i prosek cena akcija KPŠF-a-----	63
53.	Sredstva pod upravljanjem SKPF-a-----	63
54.	Cena i prosek cena akcija SKPF-a-----	63
55.	Učešće doprinosioca prema starosti-----	64
56.	Struktura investicija penzijskih sredstava-----	64
57.	Raspodela sredstava prema menadžerima aktive -----	64
58.	Snabdevanje gotovinom -----	69
59.	Prijem gotovine-----	69
60.	Snabdevanje novčanicama evro prema apoenima -----	70
61.	Snabdevanje kovanicama evro prema apoenima -----	70
62.	Novčanice evro primljene prema apoenima-----	70
63.	Kovanice evro primljene prema apoenima -----	70
64.	Izvoz gotovine -----	71
65.	Uvoz gotovine-----	71
66.	Neodgovarajuće novčanice povučene iz opticaja -----	71
67.	Neodgovarajuće novčanice povučene iz opticaja od ukupno primljenih-----	71
68.	Snabdevanje novim novčanicama-----	72
69.	Proporcija novih novčanica uvedenih u opticaju od ukupno snabdevenih -----	72
70.	Falsifikovane evro novčanice konfiskovane na nivou Kosova-----	72
71.	Obim domaćih odlazećih transakcija -----	73
72.	Vrednost domaćih odlazećih transakcija-----	73
73.	Obim domaćih dolazećih transakcija -----	74
74.	Vrednost domaćih dolazećih transakcija-----	74
75.	Obim međunarodnih dolazećih transakcija-----	74
76.	Vrednost međunarodnih dolazećih transakcija-----	74

77.	Obim međunarodnih odlazećih transakcija-----	74
78.	Vrednost međunarodnih odlazećih transakcija-----	74
79.	Evoluiranje depozita glavnih klijenata CBK-a-----	75
80.	Broj transakcija u ATS-----	76
81.	Vrednost transakcija u ATS-----	76
82.	Dnevni prosek broja transakcija u ATS-----	76
83.	Dnevni prosek iznosa transakcija u ATS-----	76
84.	Godišnji obim transakcija ATS-a prema njihovim vrstama-----	77
85.	Godišnja vrednost transakcija ATS-a prema njihovim vrstama-----	77
86.	Broj transakcija prema sekcijama ACH-a-----	77
87.	Vrednost transakcija prema sekcijama u ACH-a-----	77
88.	Broj debitnih kartica prema njihovim vrstama-----	79
89.	Broj kreditnih kartica prema njihovim vrstama-----	79
90.	Broj terminala ATM-a-----	80
91.	Broj terminala POS-a-----	80
92.	Godišnji obim transakcija elektronskih instrumenata plaćanja-----	80
93.	Godišnja vrednost transakcija elektronskih instrumenata plaćanja-----	80
94.	Izveštaj raspodele investicija portfolija CBK-a-----	82
95.	Krajnji bilans sredstava uloženih od strane CBK prema njihovom stanju 31. decembra dotičnih godina-----	82
96.	Raspodela investicionog portfolija na kraju svake godine-----	83
97.	Norma povratka investicija u portfolio depozita u EVR i USD za dva šestomesečna perioda 2017. godine-----	83
98.	Prosečni vremenski horizont izražen dnevno do dospeća za dve kategorije plasmana-----	84
99.	Struktura Hartija od vrednosti prema roku dospeća-----	85
100.	Struktura učesnika u licitacijama-----	85
101.	Godišnje prosečne stope povraćaja za 2016.i 2017. godinu-----	86
102.	Aukcije državnih obveznica i vladinih obveznica u 2017. godini-----	86
103.	Broj istraživanja u sistemu RKK-a-----	86
104.	Broj odobrenih kredita u sistemu KRK-a-----	87
105.	Broj zahteva za kreditne izveštaje-----	87
106.	Rangiranje Kosova u izveštaju "Doing Business 2018"-----	87
107.	Struktura prema obrazovanju-----	94

SPISAK TABELA

1.	Godišnji realni rast BDP-a	25
2.	Broj finansijskih institucija	33
3.	Struktura sredstava u bankarskom sektoru	34
4.	Struktura obaveza bankarskog sektora	35
5.	Struktura sredstava finansijskih institucija	52
6.	Struktura tržišta osiguranja	53
7.	Struktura penzijskog sektora	53
8.	Geografska rasprostranjenost filijala i kancelarija banaka	54
9.	Mreža osiguravača prema geografskoj rasprostranjenosti	55
10.	Mreža MFI-a prema geografskoj rasprostranjenosti	55
11.	Mreža NBFi-a prema geografskoj rasprostranjenosti	56
12.	Struktura zahteva finansijskog sistema odobrenih/odbijenih od strane CBK	56
13.	Broj žalbi po institucijama	59
14.	Broj žalbi po statusu rešavanja	59
15.	Granice za raspodelu penzijskih sredstava KPŠF-a	65
16.	Iznos transakcije prema glavnim vrstama plaćanja	73
17.	Nivo depozita glavnih klijenata	75
18.	Pokazatelj koncentracije za pokrenute/poslate transakcije u MPS	78
19.	Broj računa	80
20.	Uporedna tabela platnih instrumenata i terminala	81

Uvodna reč predsednika Odbora

Centralna banka Republike Kosovo (CBK) je tokom 2017. godine uspešno ispunila svoje ciljeve i dužnosti, utvrđene Zakonom o Centralnoj banci, doprinoseći tako podršci razvoju i stabilnosti ekonomije zemlje.

CBK je i tokom 2017. godine upravljala savremenim principima korporativnog upravljanja, što je direktno uticalo na ispunjavanje svoje zakonske agende i eventualnih izazova tokom ovog perioda. Upravljanje zasnovano na tri nivoa odlučivanja, dakle Odbor Centralne banke, Izvršni odbor i Guverner, obezbedila je delotvoran sistem odlučivanja i odgovornosti.

Odbor Centralne banke tokom 2017. godine je razmotrio i usvojio budžet CBK-a za 2018. godinu, kao i usvojio je različite uredbe koje su unapredila regulativnu infrastrukturu finansijskog sistema zemlje. Unapređenje regulativne infrastrukture predstavlja jedan od glavnih doprinosa što se tiče ispunjavanja preuzetih obaveza u Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju u vezi sa slobodnim kretanjem kapitala i plaćanja. Izvršavajući svoju ulogu supervizora, Odbor CBK-a je obezbedio efikasno funkcionisanje drugih organa odlučivanja CBK-a, i takođe je obezbedio adekvatno funkcionisanje unutrašnjih i spoljašnjih kontrolnih mehanizama u CBK-u.

Godišnji izveštaj CBK-a za 2017. godinu predstavlja glavna dešavanja u globalnoj ekonomiji, a takođe u detaljima predstavlja dešavanja u ekonomiji i finansijskom sistemu zemlje. Isto tako, izveštaj pruža detaljan pregled u vezi sa aktivnostima CBK-a u ispunjavanju svojih ciljeva i dužnosti tokom ovog perioda.

Iskreno vaš,

Flamur MRASORI

Predsednik Odbora Centralne Banke
Republike Kosova

Reč Guvernera

Ekonomski uslovi na globalnom nivou su poboljšani tokom 2017. godine. Ekonomija u evrozoni je zabeležila ubrzanje tempa rasta, zasnivajući se uglavnom na rast potrošnje i privatnih investicija, kao i na rast spoljne tražnje. Stopa inflacije, iako se približila cilju Evropske centralne banke, i dalje ostaje ispod zahtevanog cilja. Sličnih kretanja je bilo takođe i u privredama Zapadnog Balkana, koje su zabeležile rast ekonomskih aktivnosti kao rezultat povećanja domaće i spoljne tražnje. Takođe, povećana ekonomska aktivnost i rast cena na međunarodnim tržištima, rezultirali su povećanjem stope inflacije u zemljama Zapadnog Balkana. Aktivnost finansijskog posredovanja ubrzala je tempo rasta, dok je zabeleženo poboljšanje u kvalitetu kreditnog portfolija. Međutim, sa izuzetkom Kosova, učešće nenaplativih kredita i dalje se smatra visokim u većini zemalja iz regiona.

Kosovo je i tokom 2017. godine nastavilo da beleži ekonomski rast,. Povećanje vladine potrošnje, zajedno sa održivim rastom kreditnih aktivnosti i održivim protokom doznaka, bili su glavni faktori koji su doprineli ekonomskom rastu tokom ove godine. Trgovinski deficit na računu roba nastavio je da negativno doprinosi ekonomskom rastu, dok su ostale kategorije tekućeg računa, kao što su usluge, primarni i sekundarni prihodi, okarakterisani su povoljnim trendovima, povećavajući njihove pozitivne bilanse. Kretanja cena na međunarodnim tržištima odrazila su se i na Kosovo, što je manifestovano rastom stope inflacije koja ipak ostaje na umerenom nivou.

Kosovski finansijski sistem zabeležio je povećanje aktivnosti i dalje poboljšanje pokazatelja finansijskog zdravlja. Poboljšanje uslova kreditne ponude, zajedno sa rastom zahteva za kredit, učinili su da bankarsko kreditiranje ubrza tempo rasta. Rast depozita, uglavnom prikupljenih u zemlji, nastavlja da služi kao održivi izvor finansiranja za aktivnosti bankarskog sektora. Kamatne stope na kredite nastavile su da se smanjuju, odražavajući poboljšanje u ukupnom poslovnom okruženju u zemlji, povećanje konkurentnosti i poboljšanje efikasnosti banaka. Pokazatelji finansijskog zdravlja u bankarskom sektoru, nastavljaju da prikazuju visok stepen stabilnosti koji ima ovaj sektor. Dok pokazatelji stepena kapitalizacije i likvidnosti i dalje stoje znatno iznad minimalnih stopa zahtevanih odgovarajućim propisima, stopa nenaplativih kredita zabeležila je dalji pad.

Penzijski sektor zabeležio je rast aktive i pozitivan povraćaj od investicija, čime je povećana vrednost penzijskih doprinosa i platiša doprinosa. Sektor osiguranja zabeležio je povećanje aktivnosti i veoma važno poboljšanje finansijskog učinka. Po prvi put od početka njenog funkcionisanja, sektor osiguranja završio je godinu pozitivnim nivoom neto dobiti. Ovo poboljšanje učinka u velikoj meri odražava regulatorne i nadzorne mere koje je preduzela Centralna banka Republike Kosovo (CBK) za sanaciju stanja u ovom sektoru. Mikrofinansijske i nebankarske finansijske institucije nastavili su sa ubrzanjem kreditnih aktivnosti, dok su pokazatelji njihove održivosti zabeležili dalje poboljšanje.

Tokom 2017. godine, CBK je nastavila da unapređuje sve svoje funkcije, uspevajući da obezbedi zemlji stabilan finansijski sistem koji je u funkciji ekonomskog razvoja, kao i efikasne usluge vlastima i javnosti. Regulatorni okvir za finansijski sektor i nadzorni kapaciteti CBK-a, nastavili su i dalje da napreduju, doprinoseći time razvoju i stabilnosti finansijskog sistema. Posebna pažnja tokom ove godine je posvećena aktivnostima vezanim za finansijsku edukaciju, koje imaju za cilj povećanje znanja javnosti o finansijskom sistemu. Zaštita prava potrošača finansijskih usluga, predstavlja još jednu važnu oblast za aktivnosti CBK-a, gde se putem jedne posebne divizije na efikasan način tretiraju žalbe klijenata finansijskih institucija. Stalne aktivnosti finansijske edukacije su uticale na povećanje broja žalbi, što se uglavnom pripisuje višem stepenu osveščivanja klijenata o njihovim pravima. Stalno unapređenje finansijske infrastrukture i usluga koje CBK pruža institucijama i javnosti, nastavili su da predstavljaju značajan prioritet

za CBK i tokom 2017. godine. U oblasti spoljne saradnje, CBK je nastavila da povećava saradnju sa svim njenim domaćim i međunarodnim partnerima, i takođe je organizovala nekoliko međunarodnih konferencija i seminara kako bi razmenila iskustva o različitim aspektima delovanja centralnih banaka.

U nastavku, Godišnji izveštaj CBK-a za 2017. godinu, prikazaće vam detaljan pregled ekonomskih i finansijskih kretanja na globalnom nivou i na nivou Kosova, kao i detaljan izveštaj o aktivnostima CBK-a tokom ove godine.

Fehmi MEHMETI

Guverner Centralne Banke

Republike Kosovo

Odbor Centralne Banke i Izvršni odbor

Odbor Centralne Banke

Aktivnosti Odbora Centralne Banke bile su usmerene ka ispunjavanju nadležnosti i dužnosti koje su određene Zakonom o Centralnoj Banci Republike Kosova. U tom cilju, Odbor Centralne Banke je održao stalne sastanke u kojima je informisan i razgovarano je u vezi sa opštim tokovima finansijskog sistema na Kosovu. Tokom 2017. godine, Odbor Centralne Banke je održao ukupno 12 sastanaka.

Odbor Centralne Banke, kao jedan od odlučujućih organa CBK-a, razmotrio je i odobrio izdavanje i dopunjivanje uredbi iz oblasti finansijskog sistema na osnovu preporuka Izvršnog Odbora, kao u nastavku:

1. Uredba za izračunavanje minimalne granice solventnosti, adekvatnosti kapitala i garantnog fonda za neživotne osiguravače;
2. Uredba o ulaganju penzijskih sredstava;
3. Uredba o postupku Arbitražnog tribunala;
4. Izmena Uredbe o izveštavanju Kosovskog penzionog štednog fonda;
5. Uredba o vrednosti doprinosa za penziju;
6. Uredba o penzionim sredstvima i proceni penzionih sredstava;
7. Uredba o Unutrašnjim kontrolama i Unutrašnjoj reviziji;
8. Uredbu o licenciranju osiguravača i ogranaka stranih osiguravača;
9. Uredba o licenciranju posrednika osiguranja;
10. Uredba o otvaranju i zatvaranju na i van Kosova ogranaka i zavisnih entiteta osiguravača;
11. Uredba o izveštavanju statistika o instrumentima plaćanja;
12. Uredba o instrumentima elektronskog plaćanja;
13. Uredba o izdavanju sertifikata za licenciranje ili registraciju finansijskih institucija;
14. Uredba o procedurama za izricanje administrativnih kazni;
15. Uredba o konsolidovanom nadzoru grupa osiguravača;
16. Uredba o finansiranju i obračunavanju Fonda kompenzacije.

Odbor Centralne Banke je takođe usvojio:

- Godišnji izveštaj CBK-a za 2016. godinu;
- Finansijske izveštaje CBK-a za 2016. godinu i Izveštaj nezavisnog revizora;
- Budžet CBK-a za 2018. godinu;
- Godišnji plan unutrašnje revizije za 2018. godinu;
- Periodične izveštaje i preglede finansijskog stanja CBK-a.

U cilju ispunjavanja odgovornosti koje su propisane zakonom, Odbor Centralne Banke je blagovremeno izvršio sve obaveze u vezi sa:

- Sprovođenjem procesa nominacija i imenovanja u okviru nadležnosti koje su određene Zakonom o CBK-u;
- Razmatranje svih izveštaja i preporuka Izvršnog odbora i Guvernera, u cilju ispunjenja finansijske stabilnosti; takođe Odbor je obavljao i druge dužnosti koje su bile u skladu sa Zakonom o Centralnoj Banci Republike Kosova i drugim važećim zakonima.

Odbor Centralne Banke Republike Kosova, dana 31. decembar 2017. godine, bio je sastavljen od sledećih članova:

Bedri Peci, Predsednik Odbora Centralne Banke;

Fehmi Mehmeti, Vršilac dužnosti Guvernera;

Behxhet Brajshori, član;

Nuhi Ahmeti, član; i

1 (jedno) prazno mesto ne-izvršnog člana Odbora Centralne Banke.

Revizorski komitet

Odbor za reviziju deluje u skladu sa članom 62. Zakona br. 03/L-209 o Centralnoj banci Republike Kosova i Statutom Odbora za reviziju.

Ciljevi Odbora za reviziju su da pomogne Odboru Centralne banke u vezi sa ispunjavanjem odgovornosti u odnosu na internu i eksternu reviziju, internu kontrolu, poslovnu etiku i transparentno upravljanje, kao i za finansijski izveštaj CBK.

Odbor za reviziju imenuje Odbor Centralne banke i sastoji se od tri člana (dva neizvršna člana izabrana iz redova Odbora Centralne banke i jednog člana - spoljnog eksperta iz oblasti računovodstva i revizije).

Dana 31. decembra 2017. godine, Odbor za reviziju su činili sledeći članovi:

Prof. Dr. Bedri Peci, predsednik Odbora za reviziju;

Prof. Dr. Arben Dermaku, spoljni član; i

Nuhi Ahmeti, član.

Odbor za reviziju, tokom 2017. godine, održao je ukupno 8 sastanaka. Na sastancima Odbora su razmatrana različita pitanja koja se odnose na oblasti koje se nalaze u njegovom delokrugu u kontekstu pregleda. Odbor za reviziju, tokom 2017. godine, sproveo je niz aktivnosti, među kojima su:

- Razmatrao je rezultate revizije prikazane u tromesečnim i godišnjim izveštajima o internoj reviziji;
- Razmatrao je godišnji plan interne revizije za 2018. godinu predložen za usvajanje od strane Odbora CBK;
- Razmatrao je rezultate eksterne revizije za period 2016. godine;
- Nastavio je da doprinosi procesu sprovođenja preporuka datih od strane nezavisnih eksternih procenitelja i pomogao je Rukovodstvu u tom pogledu; kao i
- Razvio je druge važne aktivnosti koje se odnose na njegov delokrug.

Izvršni odbor

U skladu sa Zakonom br. 03/L-209 o Centralnoj Banci Republike Kosovo, člana 34. tačka 3. Izvršni odbor čine Guverner (predsedavajući Izvršnog odbora) i viceguverneri. Dana 31. decembar 2017. godine, Izvršni odbor su činili Fehmi Mehmeti, V.D. Guverner, Lulzim Ismajli, Viceguverner za bankarske operacije. Izvršni odbor je zadužen da upravlja i vrši poslove Centralne banke Republike Kosova. Ovlašćenja Izvršnog odbora definisana su Zakonom o Centralnoj banci Republike Kosova i drugim relevantnim zakonima.

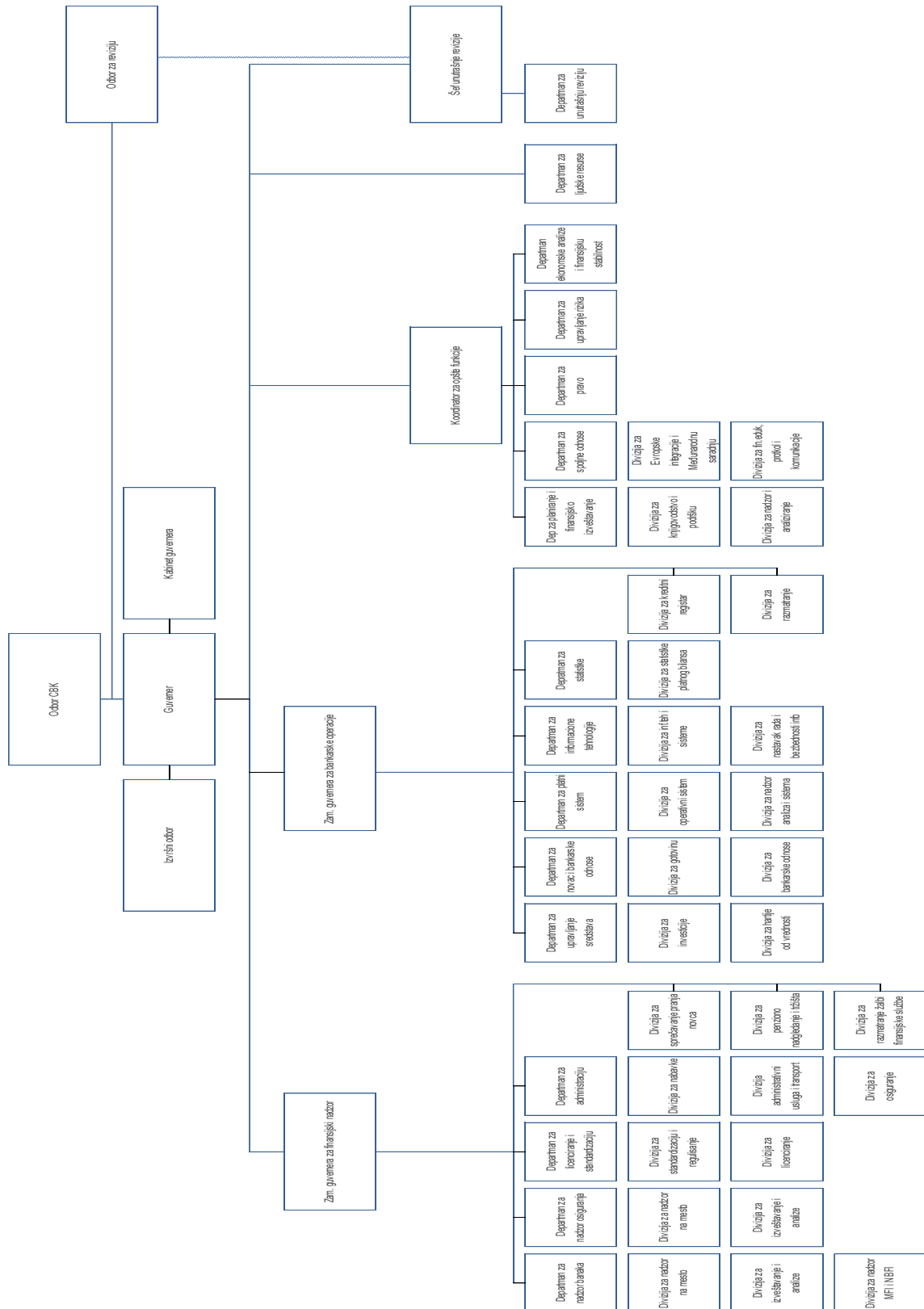
Tokom 2017. godine, Izvršni Odbor je održao 25 sastanaka. U okviru svojih nadležnosti, Izvršni odbor je tokom 2017. godine razmotrio i preporučio na usvajanje Odboru Centralne Banke 16 primenjive uredbe o finansijskom sistemu zemlje, novu organizacionu strukturu CBK-a, godišnji izveštaj CBK-a za 2016. godinu, kao i revidirane finansijske izveštaje za 2016. godinu, tromesečne finansijske preglede, kao i budžet CBK-a za 2018. godinu. Takođe, tokom 2017. godine, Odbor Centralne Banke je redovno obavešten o obavljanju zadataka i nadležnosti Izvršnog odbora.

Izvršni odbor je, u skladu sa važećim zakonodavstvom tokom 2017. godine, usvojio dva uputstva i četiri priručnika koji su primenjivi za finansijski sistem zemlje. U istoj sferi nadležnosti, Izvršni odbor je odobrio registraciju 6 nebankarskih finansijskih institucija i mikrofinansijskih institucija, kao i izdavanje 3 licenci za posredovanje u osiguranjima. U oblasti finansijskog nadzora, Izvršni odbor je usvojio i ukidanje registracije dva nebankarskih finansijskih institucija i licence jednog posrednika u osiguranjima. Takođe je odobreno privremeno upravljanje jednog osiguravajućeg društva. U istom periodu, u cilju postizanja ciljeva i na osnovu obavljenih nadzornih poslova od strane odgovarajućih organizacionih jedinica, u 13 slučajeva usvojene su administrativno-kaznene mere protiv finansijskih institucija i povezanih strana.

Tokom 2017. godine, Izvršni odbor je usvojio izdavanje/izmenu i dopunu 17 unutrašnjih pravnih akata, uključujući unutrašnje politike i pravila, priručnike, procedure i slično. Takođe je usvojilo periodično izveštavanje o primeni Strategijskog plana CBK-a za period 2015-2019 za 2016. godinu. Kao i nadgledalo izveštaje relevantnih unutrašnjih organa za vršenje svojih ovlašćenja. Izvršni odbor je vršio i druge dužnosti u skladu sa Zakonom o Centralnoj Banci Republike Kosova i drugim važećim zakonima.

Organizaciona struktura CBK-a, 31. decembar 2017. godine

1. Izvršni rezime

Globalna ekonomska aktivnost nastavila je da jača tokom 2017. godine, uglavnom usled rasta u Evropi i Aziji. Ekonomija u evrozoni je nastavila stabilan rast, dok je inflacija i dalje bila ispod cilja ECB od 1,5 odsto, uprkos naglašenom rastu koji je imala u odnosu na prethodne godine. Godišnja stopa rasta BDP-a za 2017. godinu procenjuje se da će biti 2,4 odsto prema Eurostatu, oslanjajući se uglavnom na privatnu potrošnju i investicije, kao i poboljšanje neto pozicije izvoza kao rezultat ekonomskog oporavka na globalnom nivou. Povećanje potrošnje i investicija je uglavnom bio rezultat povoljnih uslova finansiranja podržani stimulativnim monetarnim politikama ECB-a, optimističkih očekivanja ekonomskih subjekata i finansijskih tržišta, kao i smanjenja političke nesigurnosti u zemljama evrozone.

Jačanje domaće potražnje u evrozoni tokom 2017. godine pozitivno se odrazilo na ekonomski razvoj zemalja Zapadnog Balkana. Tokom ovog perioda, ekonomska aktivnost u ovom regionu bila je karakterisana rastom, podržanim rastom domaće potražnje i jačanjem spoljne potražnje.

Prema preliminarnim statistikama Agencije za statistiku Kosova, Kosovska ekonomija je 2017. godine zabeležila godišnji rast od oko 3.7 odsto, koji je uglavnom generisan od rasta investicija, kao i poboljšanja pozicije neto izvoza kao rezultat povećanja izvoza roba i usluga. Prema pristupu proizvodnje, ekonomski rast tokom 2017. godine uglavnom je rezultat rasta dodatne vrednosti aktivnosti u finansijskom sektoru, građevinskom sektoru, trgovini itd. Dok, realni pad se procenjuje da je zabeležen u javnoj upravi i drugim službama. Predviđanja CBK-a za 2018. godinu sugerišu da se očekuje da će se realna stopa rasta BDP-a kretati u intervalu od 4.2 do 4.4 odsto.

U 2017. godini, porast cena metala, nafte i energije na međunarodnim tržištima odrazila se na porast cena u ekonomiji Kosova. Prosečna godišnja stopa inflacije, izražena putem indeksa cena potrošnje, dostigla je 1.5 odsto u 2017. godini (0.3 odsto u 2016. godini).

Fiskalni sektor karakterisao se povećanjem prihoda i budžetskih rashoda u odnosu na prethodnu godinu. Budžetski prihodi¹ dostigli su neto vrednost od 1.68 milijardi evra, što predstavlja godišnji rast od 5.3 odsto, dok su budžetski rashodi² dostigli vrednost od 1.7 milijardi evra, što predstavlja godišnji rast od 5.0 odsto. Zbog toga je budžet Kosova zabeležio primarni budžetski deficit od 59.0 miliona evra u poređenju sa 61.1 miliona evra u 2016. godini. Javni dug, u 2017. godini, dostigao je 996.4 miliona evra, što je za 16.8 odsto više u odnosu na 2016. godinu. Kao procenat BDP-a, javni dug je dostigao 16.6 odsto, sa 14.6 odsto koliko je iznosio u 2016. godini.

Spoljni sektor Kosova je karakterisalo smanjenje deficita tekućeg i kapitalnog računa na 425.1 miliona evra, godišnji pad od 9.0 odsto, uglavnom kao rezultat povećanja pozitivnog bilansa usluga, računa primarnih i sekundarnih dohodaka. S druge strane, uprkos ubrzavanju rasta izvoza robe i usluga u toku 2017. godine, povećanje vrednosti uvoza je prevedeno u godišnje povećanje robnog deficita za 7.6 odsto, na 2.7 milijardi u 2017. godini. Doznake iz inostranstva primljene na Kosovu, koje istovremeno predstavljaju najveću kategoriju na računu sekundarnih prihoda, dostigle su vrednost od 759.2 miliona evra, što predstavlja godišnji rast od 9.9 odsto. U okviru finansijskog računa, direktne strane investicije (DSI) na Kosovu zabeležile su godišnji rast od 30.8 odsto i dostigle su vrednost od 287.8 miliona evra.

U 2017. godini, finansijske sisteme karakterisali su povećana aktivnost, u svim sektorima. Ukupna vrednost aktive finansijskog sistema Kosova dostigla je 5.91 milijardi evra u 2017. godini, što odgovara godišnjem rastu od 9.7 odsto. Tokom 2017. godine, aktiva bankarskog

¹ U okviru budžetskih prihoda nisu uključeni prihodi od zaduživanja, prihodi od privatizacije, primanja od određenih grantova donatora i primanja od poverenih depozita.

² U okviru budžetskih rashoda nisu uključene isplate duga, isplate za članstvo u MFI i povratak iz sredstava depozita.

sektora zabeležila je godišnji rast od 6.4 odsto, dostigavši 3.87 milijardi evra. U okviru aktive bankarskog sektora, ukupna vrednost kredita izdatih od komercijalnih banaka zabeležila je godišnji rast od 11.5 odsto, dostigavši 2.49 milijardi evra. U istom periodu, vrednost ukupnih depozita u bankarskom sektoru Kosova dostigla je 3.09 milijardi evra, što predstavlja godišnji rast od 6.8 odsto.

Pokazatelji učinka i finansijskog zdravlja bankarskog sektora i dalje odražavaju visok nivo stabilnosti. Ostvareni profit tokom 2017. godine dostigao je 85.4 miliona evra, što odgovara da je za 13.1 odsto veći nego u prethodnoj godini. Pokazatelji zdravlja bankarskog sektora ukazuju na dalje jačanje položaja kapitalizacije bankarskog sektora, gde je pokazatelj adekvatnosti kapitala dostigao 18.1 odsto u decembru 2017. godine sa 17.8 odsto koliko je iznosio u prethodnoj godini. Takođe, izloženost bankarskog sektora kreditnom riziku je još više smanjena kao rezultat pada učešća nenaplaćenih kredita u ukupnim kreditima na 3.1 odsto, što je značajno niži nivo čak i u poređenju sa zemljama zapadnog Balkana. Osim toga, nivo nenaplaćenih kredita sa provizijama u ovom periodu zabeležio je rast na 149.7 odsto u 2017. godini, uglavnom kao rezultat izraženijeg pada nenaplaćenih kredita. Položaj likvidnosti bankarskog sektora i dalje je na stabilnom nivou, uprkos padu koji je zabeležen u pokazatelju likvidnosti kao posledica ubrzanog rasta kreditiranja. U 2017. godini, odnos likvidnih sredstava prema kratkoročnim obavezama iznosio je 37.9 odsto, što je znatno iznad regulatornog minimuma od 25 odsto.

U 2017. godini, ukupna aktiva osiguravajućih društava koja posluju u zemlji dostigla je 176.8 miliona evra, što je godišnji rast od 9.2 odsto. Tokom 2017. godine, vrednost obračunatih premija od osiguravajućih društava dostigla je 86.7 miliona evra, što predstavlja godišnji rast od 3.9 odsto, dok su u istom periodu, ukupna isplaćena obeštećenja osiguravajućih društava i Kosovskog Ureda Osiguranja (KUO) zabeležila značajan godišnji rast od 17.8 odsto i dostigla su vrednost od 46 miliona evra. Kao rezultat rasta prihoda u odnosu na nagli pad troškova i nastale štete, sektor osiguranja zabeležio je dobit od 6.4 miliona evra u 2017. godini.

Mikrofinansijski sektor u 2017. godini zabeležio je rast aktivnosti kreditiranja. Vrednost ukupne aktive MFI dostigla je 192.4 miliona evra, što predstavlja značajan godišnji rast od 28.6 odsto. U 2017. godini, mikrofinansijski sektor ostvario je profit od 7.4 miliona evra, što predstavlja značajan godišnji rast u odnosu na profit od 4.0 miliona ostvaren u 2016. godini.

Penzijske fondove je karakterisao pozitivan učinak u 2017. godini. Ukupna vrednost aktive penzijskog sektora iznosila je 1.65 milijardi evra, što je značajno povećanje aktive od 16.0 odsto u 2017. godini, uglavnom kao rezultat rasta ostvarenog od novih doprinosa i rast povraćaja investicija. Penzijski sektor je skoro udvostručio povraćaj investicija dostigavši 103.1 miliona evra u 2017. godini, za razliku od povraćaja od 65.3 miliona evra u 2016. godini.

U okviru aktivnosti licenciranja finansijskih institucija, tokom 2017. godine, CBK je odobrila registraciju jedne nove mikrofinansijske institucije i odobrila registracije 6 nebankarskih finansijskih institucija. Takođe, tokom ove godine, CBK je odobrila licenciranje 11 posrednika osiguranja. U 2017. godini, odobrena su još dva zahteva za kupoprodaju akcija i odobreno je 8 zahteva za izmenu statuta, od kojih su 4 bila iz redova banaka, 2 od mikrofinansijskih institucija, kao i 2 od nebankarskih finansijskih institucija.

U funkciji stabilnog bankarskog sistema, tokom 2017. godine, vršena su ispitivanja komercijalnih banaka u skladu sa predviđenim planom. U skladu sa međunarodnom praksom u dotičnoj oblasti, posebna pažnja je posvećena kreditnom riziku, riziku likvidnosti, tržišnom riziku i drugim rizicima, na osnovu pristupa nadzora zasnovanog na riziku. U skladu sa ciljevima CBK-a, odnosno obezbeđivanja održivosti tržišta osiguranja i zaštite vlasnika polisa, CBK i tokom 2017. godine je nastavila svoju aktivnost neprekidnim sprovođenjem ispitivanja na licu mesta osiguravača kao potpuna i fokusirana ispitivanja, kao i ad hoc ispitivanja za osiguravajuća društva i posrednike osiguranja. U cilju očuvanja stabilnosti finansijskog sektora tokom 2017.

godine, CBK je nastavila sa redovnim ispitivanjima i penzijskih fondova i drugih finansijskih institucija.

Centralna Banka Republike Kosova, odnosno finansijski nadzor, igra ključnu ulogu u zaštiti korisnika finansijskih usluga na Kosovu. U tom smislu, u okviru internog procesa tretiranja žalbi, CBK je razmatrala 602 žalbe korisnika finansijskih usluga (pravnih i fizičkih lica), gde je 335 žalbi podneto protiv banaka MFI, NBFi i penzijskih fondova, dok 267 žalbi su podnete protiv osiguravajućih društava.

Tokom 2017. godine, CBK je odobrila niz novih regulatornih akata o bankarskom nadzoru i nadzoru mikrofinansijskih institucija i nebankarskih finansijskih institucija, u cilju daljeg jačanja ukupnog regulatornog okvira i usklađivanja sa međunarodnim standardima. Isto tako, u januaru 2016. godine, stupio je na snagu Zakon o osiguranju, dok tokom 2017. godine je nastavila sa izdavanjem novih uredbi za sprovođenje ovog zakona.

Slično prethodnih godina, tokom 2017. godine, CBK je obezbedila kvalitativnu i kvantitativnu ponudu gotovog novca za bankarski sektor kako bi im se omogućilo da obavljaju transakcije u gotovom novcu u ekonomiji. Od sredine 2016. godine, Elektronski sistema kliringa u CBK je zamenjen novim sistemom, čije sprovođenje je jedan od ključnih koraka koje CBK preduzela u cilju jačanja stabilnosti i povećanja efikasnosti finansijskog a naročito bankarskog sistema. Novi sistem karakterišu visoka održivost, sigurnost i efikasnost, što je omogućilo kliring i blagovremeno poravnanje svih transakcija.

Takođe i Kreditni registar Kosova (KRR) je zabeležio napredak u 2017. godini, gde je registrovano 371 nova korisnika, kao ishod podnetih zahteva od strane institucija članica, dok istraživanje o obavezama i kreditnim istorijama aplikanata za kredit je dostiglo na 658.672 istraživanja.

U 2017. godini sva sredstva pod upravom CBK-a su investirana u finansijskim instrumentima koji spadaju u kategoriju sigurnih i likvidnih instrumenata. Tokom ovog perioda, CBK je ostvarila pozitivne povraćaje od investicija u finansijskim instrumentima. Raspodela finansijskih instrumenata CBK portfolija u 2017. godini, bilja je pod uticajem negativnih stopa u Eurosystem, koje su sužile opseg odgovarajućih instrumenata za investiciju sredstava. Osnovna karakteristika 2017. godine je plasman sredstava sa dužim rokovima, odnosno perioda od tri do pet godina, uglavnom kao ishod nepovoljnih i negativnih stopa na tržištu novca evrozone.

U funkciji ostvarivanja svojih ciljeva, CBK je nastavila da obrati posebnu pažnju na analize oko opštih ekonomskih kretanja u zemlji kao i analize koje se odnose na procenu finansijske stabilnosti i aktivnosti finansijskog sistema zemlje. Tokom 2017. godine izgrađen je makro-ekonomski model za ekonomiju Kosova, model koji će se koristiti kao dodatno sredstvo od strane CBK-a u analizi kretanja u zemlji, predviđanje glavnih makro-ekonomskih pokazatelja kao i simulaciju udara ili različitih scenarija koje bi mogla da doživi kosovska ekonomija. Takođe, u 2017. godini, je objavljen materijal za diskusiju "Identifikacija banaka od sistemske važnosti i dodatni kapital na Kosovu", čija je svrha rešavanje strukturne i među-sektorske dimenzije sistemskog rizika koji se nadovezuje sa bankama od sistemske važnosti.

U sklopu odgovornosti izrade i objavljivanja statistika monetarnog i finansijskog sektora i statistika spoljnog sektora, tokom 2017. godine, CBK je ostvarila napredak u distribuciji statistike spoljnog sektora u skladu sa zahtevima Eurostata, sprovodila unapređeni sistem distribucije opštih podataka međunarodnog monetarnog fonda (MMF), proširila je opseg novih statističkih podataka, povećana je pokrivenost, dalje poboljšala kvalitet procene kao i postigla je napredak u uspostavljanju okvira za izradu statistika finansijskog računa.

CBK je nastavila da koristi tehničku pomoć tokom 2017 godine, koju pružaju međunarodne finansijske institucije i različiti donatori, kao sa novim projektima i novim inicijativama. Podršku obezbeđuju uglavnom Međunarodni monetarni fond (MMF), Američki trezor, USAID, Svetska banka, Evropska banka za obnov i razvoj, GIZ i Evropski fond za Jugoistočnu Evropu (EFSE).

2. Spoljna ekonomska sredina

2.1. Evrozona i zapadni Balkan

Ekonomija evrozone je nastavila održivim rastom i tokom 2017. godine, dok je inflacija i dalje ispod cilja ECB-a uprkos velikom rastu u odnosu na prethodne godine. Godišnja stopa rasta BDP-a za 2017. godinu bila je 2.4 odsto, u poređenju sa 1.8 odsto u prethodnoj godini. Ekonomski rast je uglavnom bio posledica privatne potrošnje i investicija, kao i poboljšanja neto pozicije izvoza kao rezultat ekonomskog oporavka na globalnom nivou.

Povoljni uslovi finansiranja podržani stimulativnim monetarnim politikama ECB-a, optimizacijom perspektive ekonomskih agenata i finansijskih tržišta, kao i padom političke neizvesnosti bili su glavni prateći faktori potrošnje i investicija. Kontinuirano poboljšanje uslova rada i tržišta nekretnina, što se odrazilo u povećanju neto zarada i neto bogatstva domaćinstava, uticalo je na povećanje potrošnje i privatnih investicija. U 2017. godini, prosečna godišnja stopa nezaposlenosti je opala na 9.1 odsto, koja predstavlja najnižu stopu od 2009. godine, dok su se tržišta nekretnina okarakterisala povećanjem investicija i opadanjem tereta duga domaćinstva. Perspektive ekonomskog stanja domaćinstava i preduzeća dostigle su istorijski rekord. Poverenje potrošača u decembru 2017. dostiglo je najviši nivo od 2001. godine. Poslovne investicije su porasle usled kontinuiranog povećanja korišćenja kapaciteta, koje su ostale iznad nivoa pre globalne krize, kao i zahvaljujući povoljnim uslovima finansiranja. Spoljna potražnja, koja je započela oporavak u 2016. godini, nastavila je da raste odražavajući se na održivi rast izvoza uprkos riziku od apresijacije evra u drugoj polovini 2017. godine.

Ekonomski rast u evrozoni je u 2017. godini bio sveobuhvatniji raspodeljen među državama i privrednim sektorima, u poređenju sa najvećom koncentracijom rasta u nekim centralnim državama u prethodnoj godini. Stopa rasta u nekim od najvećih ekonomija eurozone je prikazana u tabeli 1.

Očekivanja ECB-a su da će se održivi i sveobuhvatni ekonomski rast nastaviti i u 2018. godini, uz podršku pozitivnih efekata na ekonomiju olakšavajućih monetarnih mera, pozitivne dinamike na tržištu rada kao i ekonomskog oporavka na globalnom nivou.

Tabela 1. Godišnji realni rast BDP-a

Opis	2013	2014	2015	2016	2017
Eurozona	-0.3	1.3	2.1	1.8	2.4
Nemačka	0.5	1.9	1.7	1.9	2.2
Francuska	0.6	1.0	1.1	1.2p	2.2p
Italija	-1.7	0.1	1.0	0.9	1.5
Austrija	0.0	0.8	1.1	1.5	3.0
Španija	-1.7	1.4	3.4p	3.3p	3.1p
Grčka	-3.2p	0.7p	-0.3p	-0.2p	1.4p

* p – preliminarni podaci
Izvor: Eurostat (2018)

Prosečna stopa inflacije u 2017. godini bila je 1.5 odsto, u poređenju sa 0.2 odsto u 2016. godini (slika 1). Rast inflacije uglavnom odražava rast cena energije usled rasta cena nafte, dok je osnovna inflacija³ i dalje umerena i još uvek nije pokazala znakove održivog rasta. Stoga je ECB procenila da je potrebno nastaviti značajne mere novčanih olakšica kako bi se inflacija vratila na približnom nivou, ali ispod 2 odsto.

³ Inflacija, isključujući energiju i hranu, koja imaju tendenciju da se više kreću.

Prognoza za godišnju stopu inflacije za 2018. godinu je oko 1.5 odsto, dok su prospekti održivog i sveobuhvatnog ekonomskog rasta povećali poverenje u ECB da će inflacija nastaviti da raste postepeno i postigne nivo utvrđen monetarnim ciljevima u srednjoročnom periodu.

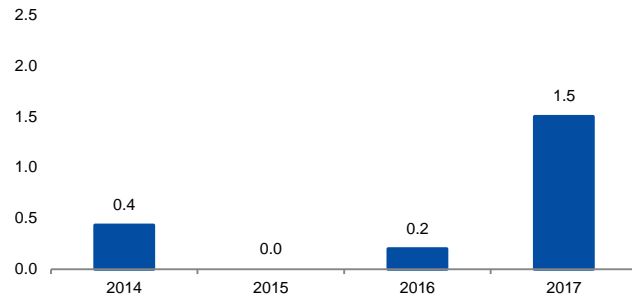
Stimulativne monetarne mere ECB će obuhvatiti nastavak programa neto kupovine sredsta⁴, re-investiranje u rezervi aktivnih sredstava koja dopijevaju, kao i preliminarne smernice o visini kamatnih stopa. U tom smislu, ECB je nastavila sa održavanjem kamatne stope u glavnim operacijama re-finansiranja sa nultim procentom, depozita na 0.40 odsto i kreditiranja na 0.25 odsto, kao i predlaže da ostanu takve i van okvira programa kvantitativnog olakšavanja ili kupovine sredstava. Međubankarske kamatne stope kreditiranja Euribor, 1. mesečni i 12. mesečni, su nastavile da ostaju na negativnoj teritoriji (slika 2).

Kreditna aktivnost u evrozoni je nastavila postepeni oporavak koji je započeo 2014. godine, kao rezultat podrške kako od faktora potražnje tako i ponude. Generalno, standardi kreditiranja su olakšani za sve kategorije kreditiranja, podstaknuti od

pritisaka konkurencije i pozitivnih prospekta za ekonomiju i rizike. Zahtev za kredite podržan je kamatnim stopama koje ostaju u najnižim istorijskim nivoima za sve kategorije kredita i rokove dospeća. Štaviše, banke su nastavile napredak u konsolidaciji bilansa stanja i ostvarile su napredak u smanjenju nekvalitetnih kredita, koje, međutim, u nekim zemljama i dalje ostaju visoki i mogu predstavljati prepreku u rastu kreditiranja.

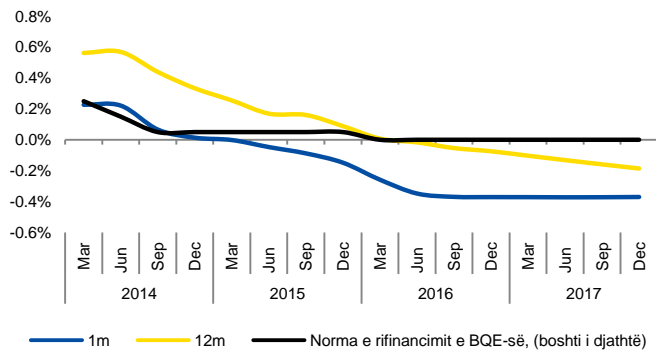
Godišnji rast kreditiranja privatnog sektora u evrozoni u decembru 2017. godine iznosio je 2.8 odsto, što je ubrzano povećanje u odnosu na 2.3 odsto u prethodnoj godini⁵. Domaćinstva su ubrzale stopu godišnjeg rasta na 2.8 odsto (od 2.0 odsto u 2016. godini), dok su preduzeća zabeležila godišnji rast kreditiranja od 2.9 odsto od 2.3 odsto u 2016. godini. Depoziti nastavljaju trend stabilnog rasta koji je započeo od sredine 2015. godine, uglavnom kao rezultat stimulativnih monetarnih mera ECB i niske troškove ulaganja u sredinu sa niskim kamatnim stopama. Depoziti domaćinstava zabeležili su godišnji rast od 3.4 odsto u 2017. godini (povećanje za 4.1 odsto u 2016. godini), dok su depoziti preduzeća zabeležili veći rast od 7.7 odsto (6.2 odsto u 2016. godini).

Slika 1. Stopa inflacije u eurozoni, u procentima

Izvor: Eurostat (2018)

Slika 2. Stopa međubankarskog kreditiranja EURIBOR i stopa ponovnog finansiranja ECB-a

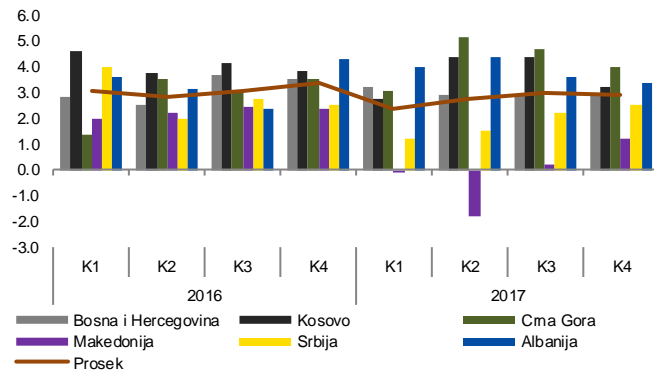
Izvor: Euribor i ECB (2018)

⁴ Dana 27. oktobra 2017. ECB je donela odluku da se neto iznos aktive koja će se kupiti u okviru programa kvantitativnog ublažavanja od januara 2018. do septembra 2018 ili, ako je potrebno i dalje, prepolovi na 30 milijardi EUR mesečno.

⁵ Podaci o kreditnim stopama uključuju "regulisane stope" kako bi bolje odražavali kreditiranje prema realnom sektoru <http://www.ecb.europa.eu/press/pr/stats/md/shared/pdf/explanatorynoteonadjustedloans.en.pdf>.

Ekonomska aktivnost na zapadnom Balkanu nastavila je sa oporavkom tokom 2017. godine. Privatna potrošnja i investicije bile su glavni podržavaoci rasta, uz poboljšanje neto izvozne pozicije na koju je uticao rast potražnje u evrozoni. Prosečan godišnji rast BDP-a u zemljama zapadnog Balkana u 2017 iznosio je 2.8 odsto (slika 3), u odnosu na 2016. godinu predstavlja pad od 0.3 procentnih poena. Albanija i Crna Gora su okarakterisana ubrzanjem ekonomskog porasta, dok su druge zemlje usporile ekonomsku aktivnost. Makedonija je bila jedina zemlja koja je zabeležila pad ekonomske aktivnosti.

Slika 3. Godišnji rast BDP-a na regionalne zemlje

Izvor: Agencija za statistiku relevantnih zemalja

Oporavak ekonomski rast na zapadnom Balkanu, kao i rast cena na međunarodnim tržištima povećale su inflatorne pritiske u ovom regionu, što se odrazilo povećanjem prosečne godišnje stope inflacije u svim konstitutivnim ekonomijama. U 2017. godini prosečna godišnja stopa inflacije na zapadnom Balkanu iznosila je oko 1.9 odsto, u poređenju sa 0.3 odsto iz prethodne godine. Bankarsko kreditiranje nastavlja da je važan doprinosilac rastu ekonomija zapadnog Balkana. Krediti su zabeležili ubrzanje godišnjeg rasta u većini zemalja, pri čemu su prosečne stope rasta kredita gotovo udvostručene na 6.1 odsto u 2017. godini, u odnosu na 3.8 odsto iz prethodne godine. Crna Gora i Kosovo su označile najvišu dvocifrenu stopu rasta. Kvalitet kreditnog portfolija je nastavio poboljšanje, ali i dalje ostaje visoka u većini zemalja, sa izuzetkom Kosova sa najnižim stopom. Zemlje regiona su takođe izjavile rast depozita, ali sa prosečnim stepenom umereno ispod prethodne godine, kao rezultat usporavanja stope rasta u Albaniji i Srbiji. Crna Gora i Bosna i Hercegovina ubrzale su rast, dvostruka stopa rasta, dok je godišnji prosečni rast depozita za region u celini bio 6.8 odsto u 2017. godine (7.8 odsto prethodne godine).

Valuta evra je zabeležila porast u odnosu na američki dolar, britansku funtu i švajcarski franak u toku 2017. godine, pri čemu se porast izrazito pokazao u drugoj polovini godine. Prosečni kurs evra prema američkom dolaru i švajcarskom franku procenjen je na 2.0 odsto, dok u odnosu na britansku funtu procena na 7.0 odsto. Jačanje ekonomije evrozona, pozitivan trgovinski bilans i signaliziranje ECB-a za moguće usporavanje programa kupovine sredstava, između ostalog, uticale su na jačanje valute evra u odnosu na ove glavne valute. Dok je u odnosu na valute regiona, kao što su albanski lek, srpski dinar i makedonski denar, evro opadao za 2.3, odnosno 1.5 procenta i 0.01 procenat.

3. Kosovska ekonomija

3.1. Realni sektor

3.1.1 Bruto domaći proizvod

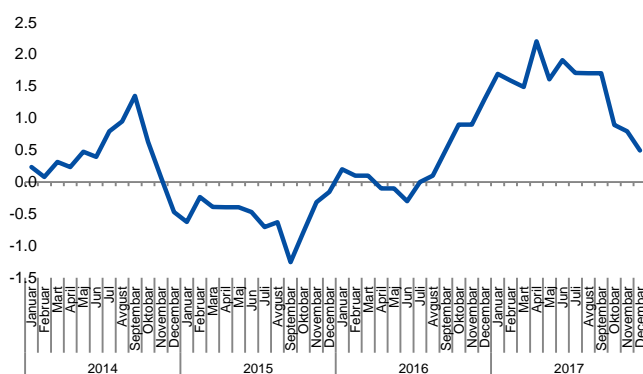
Prema preliminarnim procenama Agencije za statistike Kosova (ASK) za 2017. godinu, nominalna vrednost BDP-a dostigla je 6.3 milijardi evra. U realnim uslovima, ekonomija Kosova je zabeležila rast od oko 3.7 odsto. U okviru unutrašnjih potraživanja, ukupna aktivnost u zemlji je podržana jačanjem pozicije investicija, dok prema ASK-u, ukupna potrošnja je okarakterisana padom. Pozitivan doprinos u realnom rastu BDP-a imala je i pozicija neto izvoza, što je rezultat značajnog godišnjeg rasta sa kojom je okarakterisana komponenta izvoza roba i usluga.

Rast ekonomske aktivnosti je uglavnom ostvarena rastom investicija od 10.7 odsto (uglavnom od DSI-a i investicionih kredita), kao i rastom izvoza roba i usluga od 23.8 odsto, nasuprot rastu uvoza roba i usluga od 5.5 odsto. U 2017 godini, rast inostrane potražnje i rast cena metala na međunarodnim tržištama pretvoren je u povećanje vrednosti izvoza zemlje u 2017 godini. Međutim, u istom periodu, rast privredne aktivnosti u zemlji, odnosno, povećanje privatnih ulaganja praćeno je povećanjem vrednosti uvoza intermedijarnih proizvoda i kapitalnih dobara. Procenjeno je da je potrošnja zabeležila godišnji pad od 1.6 odsto. Prema pristupu proizvodnje, ekonomska aktivnost se procenjuje da je podržana uglavnom od sektora usluga i građevinskog sektora, konkretno povećanje dodate vrednosti od finansijskog sektora (22.6 odsto), građevinski sektor (12.4 odsto), i trgovine (6.2 odsto). Dok, procenjuje se da je stvarni pad obeležen kod javne uprave (1.6 odsto) i drugih usluga (18.4 odsto).

3.1.2 Cene

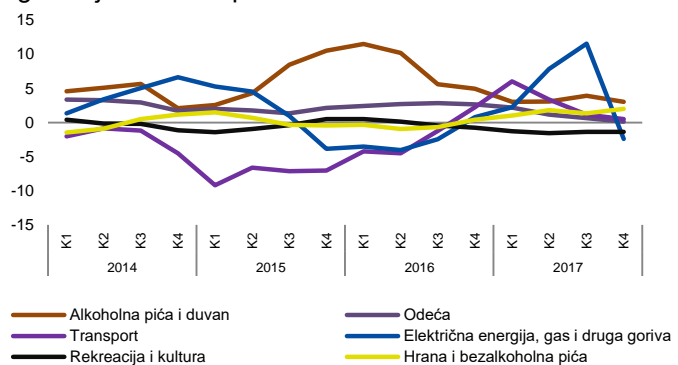
Opšti nivo cena na Kosovu, izražen indeksom potrošačkih cena, je okarakterisan prosečnim rastom od 1.5 odsto u 2017. godini (slika 4). Što se tiče komponenata IPC, sa rastom su okarakterisane cene električne energije, gasa i drugih goriva (4.5 odsto), zatim cene alkoholnih pića i duvana (3.3 odsto) i cene transporta sa (2.7 odsto). Sa rastom od 1.5 odsto okarakterisane su i cene hrane i bezalkoholnih pića, koje predstavljaju oko 39.2 odsto kosovske potrošačke korpe. Sa druge strane, pad cena uglavnom je zabeležen u rekreaciji i kulturi (1.4 odsto), kao i kod komunikacijska sredstva (0.9 odsto) (slika 5).

Slika 4. Stopa inflacije, godišnja razlika u procentima

Izvor: ASK (2018)

Slika 5. Kretanje cena ključnih komponenata, godišnja razlika u procentima

Izvor: ASK (2018)

Kretanje cena na Kosovu nastavlja da se uglavnom određuje kretanjem cena na međunarodnim tržištima, kao posledica velike zavisnosti uvoznih cena zabeležio je prosečni rast od 3,9 odsto (slika 6). Najveći rast zabeležile su cene mineralnih proizvoda, koje su glavna kategorija indeksa uvoznih cena sa (12.8 odsto), dok su cene papira i papirnih proizvoda zabeležile najveći pad sa (5.9 odsto). Indeks proizvodnih cena okarakterisao je blagi porast od 0.6 odsto. Sa porastom cena okarakterisana su: vađenje i proizvodnja rude metala, proizvodnja električne opreme, električne energije itd. Dok, padom su okarakterisane uglavnom cene proizvodnje pića, prerade prehrambenih proizvoda, itd.

U 2017. godini je zabeležen manji broj registrovanih preduzeća, a takođe i manji broj zatvorenih preduzeća. Broj novih registrovanih preduzeća bio je 9,223 ili 1,201 preduzeća manje nego u prethodnoj godini, dok je 1,623 preduzeća zatvoreno ili 753 preduzeća manje u odnosu na prethodnu godinu (Slika 7).

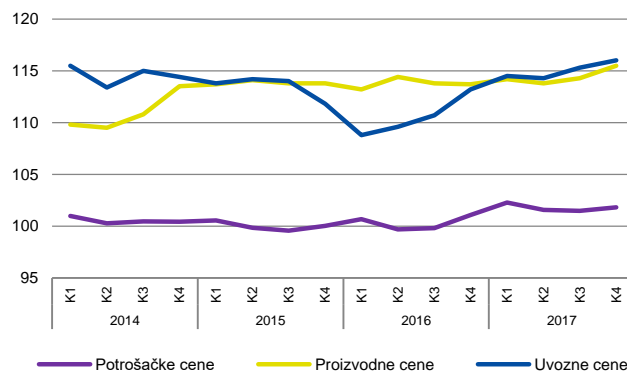
3.1.3 Registar poslovanja

Najveći broj registrovanih preduzeća i dalje se koncentriše u trgovinskom sektoru sa 2,462 novih preduzeća, praćen od hotelskog sektora sa 930 preduzeća, proizvodnja 890 preduzeća i poljoprivreda sa 822 preduzeća (slika 8).

U poređenju sa 2016. godinom, u većini sektora je zabeležen manji broj registrovanih preduzeća. U proizvodnom sektoru registrovano je 291 preduzeća manje, u trgovinskom sektoru 276 preduzeća manje, u poljoprivrednom sektoru 268 preduzeća manje, itd. Sektori koji su zabeležili najveći broj registrovanih preduzeća bili su sektor profesionalnih aktivnosti (80 preduzeća

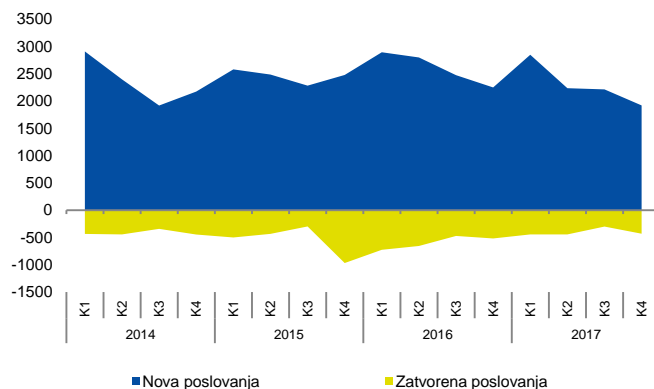
više), informisanje i komunikacija (18 preduzeća) i građevinski sektor (12 preduzeća više).

Slika 6. Indeks potrošačkih cena, proizvoda i uvoza

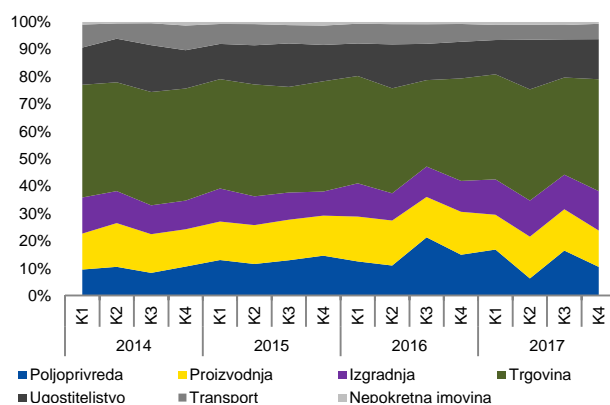
Izvor: ASK (2018)

Slika 7. Registar poslovanja, ne kumulativan

Izvor: ASK (2018)

Slika 8. Struktura novih preduzeća

Izvor: ASK (2018)

3.2. Fiskalni sektor

Budžetski prihodi⁶ u 2017. godini dostigli su neto vrednost od 1.68 milijardi evra, što predstavlja godišnji rast od 5.3 odsto. Budžetski rashodi⁷ dostigli su vrednost od 1.7 milijardi evra, što predstavlja godišnji rast od 5.0 odsto. Shodno tome, kosovski budžet je zabeležio primarni budžetski deficit od 59.0 miliona evra u poređenju sa deficitom od 61.1 miliona evra u 2016. godini, dok je kao procenat BDP-a, primarni deficit zabeležio pad sa 1.0 odsto na 0.9 odsto.

Što se tiče vrste poreza, primećuje se veći rast indirektnih poreskih prihoda koji su dostigli vrednost od 1.3 milijarde evra (porast od 7.2 odsto), dok su direktni poreski prihodi zabeležili rast od 2.5 odsto i iznosili su 238.0 miliona evra. Ne-poreski prihodi zabeležili su rast od 6.0 odsto i dostigli vrednost od 185.8 miliona evra.

U 2017. godini, sve kategorije budžetskih rashoda okarakterisane su rastom. Rashodi vlade za plate i dnevnice zabeležili su blagi rast od 1.2 odsto i iznosili su 550.0 miliona evra. Subvencije i transferi porasli su za 6.7 odsto i iznosili su 506.4 miliona evra. Kapitalne investicije, koje predstavljaju oko 26.9 odsto ukupnih budžetskih rashoda, porasle su za 5.4 odsto i dostigle su vrednost od 467.5 miliona evra. Vladini rashodi za robe i usluge (uključujući i komunalne troškove) porasli su za 11.4 odsto i iznosili su 226.0 miliona evra.

Javni dug u 2017. godini dostigao je 996.4 miliona evra, što je za 16.8 odsto više u odnosu na 2016. godinu. Kao procenat BDP-a, javni dug je dostigao 16.6 odsto, sa 14.6 odsto u 2016. godini. Ovo povećanje javnog duga prepisuje se rastu domaćeg duga od 19.9 odsto (koji je dostigao 574.3 miliona evra), kao i spoljni javni dug koji je zabeležio rast od 12.9 odsto i dostigao 422.2 miliona evra. Učešće javnog spoljnog duga u ukupnom javnom dugu smanjeno je na 42.4 odsto, sa 43.8 odsto koliko je bilo 2016. godine.

3.3. Tržište hartija od vrednosti

Prema objavljenom kalendaru od strane Ministarstva finansija, u 2017. godini, broj aukcija za emitovanje hartija od vrednosti Vlade Kosova bio je 19, dok je vrednost koja je objavljena u aukcijama bila 405.0 miliona evra.

Tokom 2017. godine, Vlada Kosova je objavila manji broj i vrednost trezorskih zapisa u odnosu na prethodnu godinu. Dok, broj obveznica je bio viši u odnosu na prethodnu godinu, a takođe je i njihova vrednost bila veća. Što se tiče emitovanog iznosa, ostao je isti sa vrednošću proglašenom kako za trezorske zapise tako i za obveznice. Prema roku dospeća, struktura hartija od vrednosti Vlade Kosova nastavlja da pokazuje tendenciju da se prebaci sa hartija od vrednosti kratkoročnog roka dospeća na hartije od vrednosti dugoročnog roka dospeća.

Glavna kategorija u strukturi hartija od vrednosti i dalje su trezorski spisi sa rokom dospeća od 364 dana, uz učešće od 33.3 odsto u ukupnom izdatom iznosu, iza kojih slede obveznice sa rokom dospeća od dve godine, koje su imale učešće od 23.5 odsto. Vredi napomenuti da su 2017. godine po prvi put izdate obveznice sa rokom dospeća od 7 godina, koje su imale učešće od 4.9 odsto u ukupnom izdatom iznosu. U poređenju sa prethodnom godinom, 2017. godine je primećen rast izdavanja obveznica, uz pad trezorskih zapisa. Dok je 2016. godine izdato 38.1 odsto obveznica i 61.9 odsto trezorskih zapisa, 2017. godine ovo učešće je iznosilo 53.1 odnosno 46.9 odsto.

⁶ U okviru budžetskih prihoda se ne uključuju prihodi od zaduživanja, prihodi od privatizacije, grantova od određenih donatorskih grantova i prihoda od poverenih depozita.

⁷ U okviru budžetskih troškova nisu obuhvaćena plaćanja duga, plaćanje članarine u MFI i povraćaj od depozitnih sredstava.

3.4. Spoljni sektor

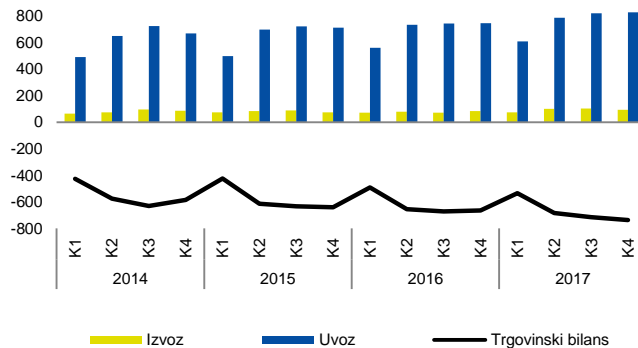
Deficit tekućeg i kapitalnog računa u 2017. godini zabeležio je vrednost od 425.1 miliona evra, šta je za 9.0 odsto niže u odnosu na 2016. godinu. Ovo smanjenje deficita tekućeg i kapitalnog računa se pripisuje povećanju pozitivnih bilansa usluga, računa primarnih i sekundarnih prihoda. Sa druge strane, bilansi računa roba je pogoršan.

Izvoz robe je zabeležio značajan pad u 2017. godini. Vrednost izvoza robe je dostigla vrednost od 378.0 miliona evra, šta odgovara godišnjem rastu od 22.1 odsto (pad od 4.8 odsto u 2016. godini) (slika 9).⁸ Porast vrednosti izvoza robe tokom ovog perioda se uglavnom pripisuje porastu izvoza osnovnih metala, što istovremeno ima i najveće učešće u strukturi na ukupnom izvozu zemlje (oko 35.8 odsto) (slika 10). rast cene metala na međunarodnim tržištima tokom 2017. godine je rezultovao porastom vrednosti ukupnog izvoza osnovnih metala. Porastom je takođe okarakterisan i izvoz pripremljenih hrana, plastičnih proizvoda i gume, izvoz minerala, itd. povećanje izvoza robe je rezultirao povećanjem stope pokrivanja uvoza sa izvozom od 11.1 odsto, koliko je bilo decembra 2016. godine na 12.4 odsto decembra 2017. godine.

Značajan porast je zabeležen i kod uvoza robe, koji je postigao nivo od 3.0 milijardi evra ili 9.2 odsto više u odnosu na prethodnu godinu. U okviru uvoza robe, rastom je okarakterisan i uvoz mineralnih proizvoda, prevoznih sredstava, osnovnih metala, pripremljene hrane, itd. (slika 11). Mnogo viši nivo uvoza robe u odnosu na izvoz je uticao na to da deficit u trgovini robe zabeleži porast od 7.6 odsto i dostigao je iznos od 2.7 milijardi evra.

Bilans u trgovini uslugama je dostigao vrednost od 804.2 miliona evra, što predstavlja rast u odnosu na prethodnu godinu od 25.9 odsto. Vrednost izvezenih

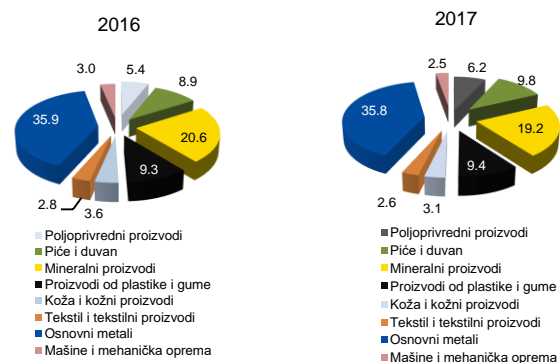
Slika 9. Izvoz, uvoz i trgovinski bilans, u milionima evra

Izvor: ASK (2018)

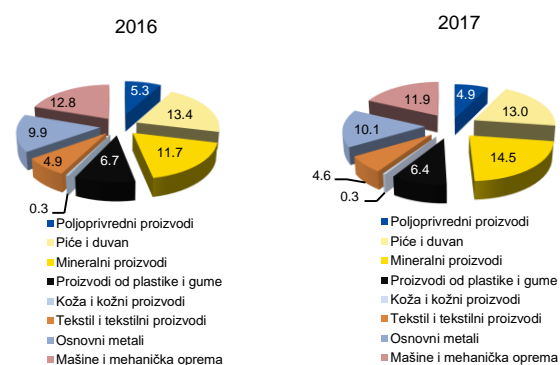
tokom ovog perioda se uglavnom pripisuje porastu izvoza

Slika 10. Struktura izvoza prema kategorijama, u procentima

Burimi: ASK (2018)

Slika 11. Struktura uvoza prema kategorijama, u procentima

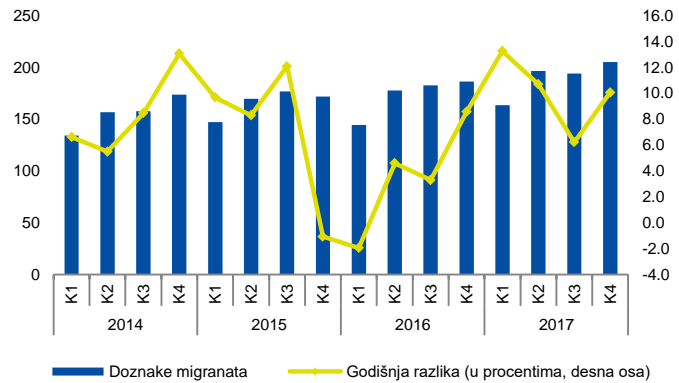
Izvor: ASK (2018)

⁸ Izvor podataka za izvoz i uvoz robe na Kosovu je Agencija za statistiku Kosova.

usluga je zabeležila godišnji rast od 17.7 odsto, dostigavši 1,330.9 miliona evra. Sa druge, vrednost uvoza usluga je zabeležila rast od 7.1 odsto i dostigla 526.8 miliona evra. U okviru izvoza usluga, usluge putovanja i kompjuterske usluge su okarakterisane godišnjim porastom od 19.5 odnosno 33.5 odsto, dok je kategorija usluge izgradnje i usluge proizvodnje zabeležile pad od 28.1 odnosno 14.6 odsto. Što se tiče uvoza usluga, usluge prevoza su zabeležile rast od 2.7 odsto dok su usluge transporta zabeležile pad od 4.7 odsto.

Račun primarnih prihoda okarakterisan je rastom od 14.0 odsto. Prihodi od naknade zaposlenih ⁹ zabeležili su rast od 11.4 odsto. Bilans sekundarnih prihoda je zabeležilo rast od 6.0 odsto, što se pripisuje visokom nivou doznaka. Doznake primljene na Kosovu, koja istovremeno predstavljaju najveću kategoriju u okviru računa sekundarnih prihoda, zabeležile su vrednost od 759.2 milion evra, što predstavlja godišnji rast od 9.9 odsto (slika 12). Doznake primljene na Kosovu uglavnom dolaze iz Nemačke i Švajcarske, zemlje iz kojih se pošalju 39.3 odsto odnosno 22.5 odsto ukupnih doznaka primljenih na Kosovu. Značajan deo doznaka se prima iz SAD, odnosno 7.0 odsto ukupnih doznaka.

Slika 12. Doznake, u milionima evra

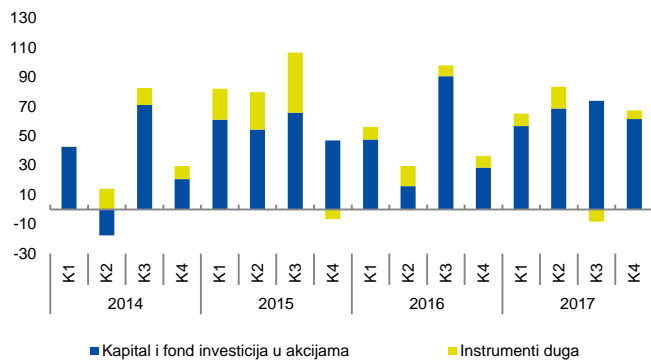

Izvor: CBK (2018)

Strane direktne investicije (SDI) primljene na Kosovu, u 2017. godini, dostigle su vrednost od 287.8 miliona evra, što predstavlja porast od 30.8 odsto u odnosu na 2016. godinu. U okviru strukture SDI-a, rastom vrednosti je okarakterisan kapital i fond investicija u akcijama, dok su investicije u dužničke instrumente zabeležile pad (slika 13).

Kapital i fond investicija u akcijama, šta predstavlja oko 91.9 odsto ukupnih SDI, dostigli su vrednost od 264.5 miliona evra šta je za 44.9 odsto više u odnosu na prethodnu godinu. SDI u obliku dužničkih instrumenata zabeležile su vrednost od 23.2 miliona evra, ili 37.9 odsto manje u odnosu na prethodnu godinu. Rast SDI-a je zabeležen uglavnom kod sektora finansijskih usluga, nepokretnosti i kod sektora građevinarstva, dok su sektor i trgovine I sector industrije zabeležili pad.

Slika 13. Struktura direktnih stranih investicija prema komponentima, u milionima evra

Izvor: CBK (2018)

⁹ Nadoknada zaposlenih uključuje plate, dnevnice i druge beneficije primljenih od rezidentnih radnika u inostranstvu. U tom kontekstu, obuhvata sezonske ili druge kratkoročne radnike (manje od jedne godine) i pogranične radnike koji imaju centar ekonomskog interesa na njihovoj ekonomiji.

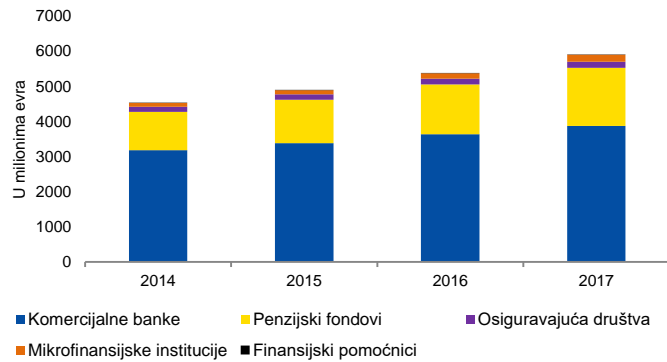
3.5. Finansijski sektor

3.5.1 Opšte karakteristike

Ukupna vrednost sredstava finansijskog sistema na Kosovu dostigla je 5.91 milijarde evra u 2017. godini, šta odgovara godišnjem rastu od 9.7 odsto (slika 14). Bankarski sektor i penzioni sektor i dalje nastavljaju da imaju glavni doprinos u širenju delatnosti finansijskog sistema u zemlji.

Broj komercijalnih banaka, osiguravajućih društava i penzionih fondova ostao je sličan sa prethodnom godinom, za razliku od mikrofinansijskih institucija i finansijskih pomoćnika koji su zabeležili rast (tabela 2).

Slika 14. Vrednost aktiva finansijskog sistema Kosova

Izvor: CBK (2018)

Tabela 2. Broj finansijskih institucija

Opis	2014	2015	2016	2017
Komercijalne banke	10	10	10	10
Osiguravajuća društva	14	15	15	15
Penzijski fondovi	2	2	2	2
Finansijski pomoćnici	42	44	48	52
Mikrofinansijske i nebankarske dinansijske institucije	18	18	16	18

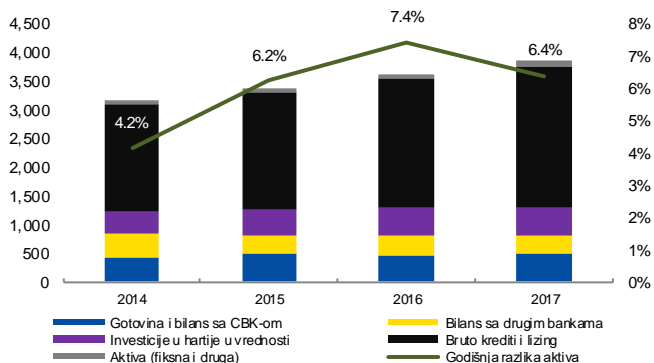
Izvor: CBK (2018)

3.5.2 Bankarski sektor

Sredstva

Tokom 2017. godine, sredstva bankarskog sektora zabeležile su godišnji rast od 6.4 odsto, dostigavši vrednost od 3.87 milijardi evra (slika 15). Proširenje kreditnog portfolija nastavlja da bude najveći doprinos rastu sredstava bankarskog sektora. U 2017. godini, stanje hartija od vrednosti bankarskog sektora je okarakterisano godišnjim padom od 4.7 odsto, po prvi put poslednjih devet godina. Pad investicija u hartijama od vrednosti, između ostalog, je utican od fokusiranja banaka u kreditiranju domaće ekonomije. Gotovina i bilans sa CBK-om zabeležio je godišnji rast od 9.2 odsto, u odnosu na godišnji pad od 6.9 odsto u prethodnoj godini. Dok, sredstva koja se drže u komercijalnim bankama su zabeležila godišnji pad od 13.3 odsto (porast od 8.2 odsto u prethodnoj godini).

Slika 15. Aktive komercijalnih banaka, godišnje razlike, u milionima evra

Izvor: CBK (2018)

Tabela 3. Struktura sredstava bankarskog sektora

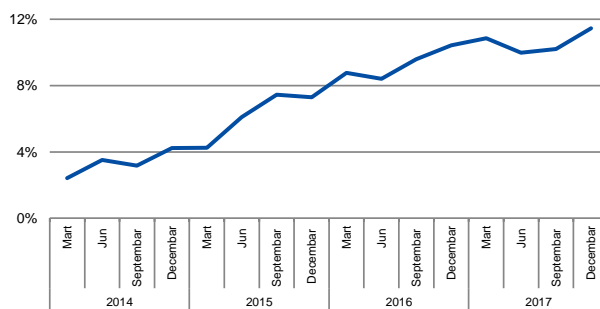
Opis	2014		2015		2016		2017	
	Milion evra	Učešće (%)	Milion evra	Učešće (%)	Milion evra	Učešće (%)	Milion evra	Učešće (%)
Gotovina i i bilans sa CBK-om	447.1	14.0%	491.0	14.5%	457.3	12.6%	499.4	12.9%
Bilans sa komercijalnim bankama	390.8	12.3%	316.0	9.3%	342.0	9.4%	296.6	7.7%
Hartije od vrednosti	383.8	12.0%	473.3	14.0%	510.3	14.0%	486.4	12.6%
Bruto krediti	1,882.3	59.1%	2,019.5	59.7%	2,230.0	61.3%	2,485.5	64.2%
Fiksna aktiva	53.7	1.7%	57.0	1.7%	58.5	1.6%	60.1	1.6%
Druga aktiva	28.8	0.9%	28.5	0.8%	39.0	1.1%	41.8	1.1%
Ukupno	3,186.6	100%	3,385.3	100%	3,637.1	100%	3,869.8	100%

Izvor: CBK (2018)

Kreditni

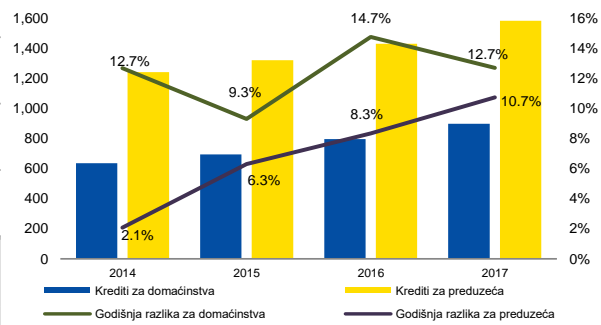
Kreditni bankarskog sektora ubrzali su godišnji rast na 11.5 odsto (slika 16). Do decembra 2017. godine, vrednost ukupnih kredita dostigla je 2.49 milijardi evra. Faktori koji su uticali na porast kreditiranja u 2017. godine bili su porast potražnje za kreditima i poboljšanje ponude kredita od strane banaka uglavnom kroz – smanjenje kamatnih stopa na kredite i produženja dospeća kredita.

Slika 16. Trend rasta kredita, u procentima

Izvor: CBK (2018)

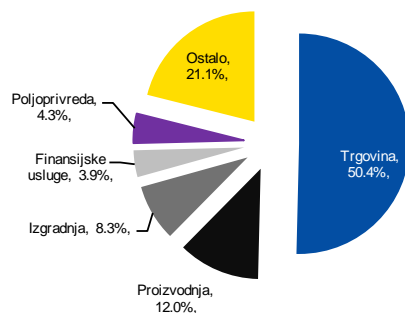
Slika 17. Krediti preduzeća i domaćinstava

Izvor: CBK (2018)

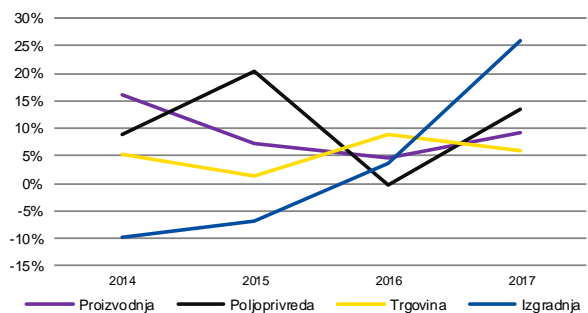
Do decembra 2017. godine, porast kreditiranja zabeležili su skoro svi ekonomski sektori, isključujući poljoprivredni sektor koji je okarakterisan godišnjim padom (6.9 odsto). Sektori koji su zabeležili najveći rast kreditiranja tokom 2017. godine bili su sektor građevinarstva, poljoprivreda i proizvodnje (26.1 odsto, 13.4 odsto, i 9.3 odsto) (slika 19).

Slika 18. Krediti po ekonomskim sektorima, u procentima (decembar 2017)

Izvor: CBK (2018)

Slika 19. Godišnji rast kredita po ekonomskim sektorima

Izvor: CBK (2018)

Kreditni prema domaćinstvima su kategorija koja je zabeležila najveću godišnju stopu rasta od 12.7 odsto (slika 17). Takođe, i novi kreditni za domaćinstva zabeležili su godišnji rast od 15.0 odsto u 2017. godini. Slično kreditima za domaćinstva i kreditni za preduzeća zabeležili su dupli

rast od 10.7 odsto u 2017. godini (slika 16). Takođe, novi krediti za preduzeća su 2017. godine zabeležili naglašen godišnji rast od 34.7 odsto. Struktura kredita preduzeća prema ekonomskim delatnostima nastavlja i dalje da bude dominirana od kredita namenjenih za sektor trgovine, propraćeno onim za proizvodnju i građevinarstvo (slika 18).

Obaveze i sopstveni prihodi

Struktura obaveza bankarskog sektora dominira se od depozita, koji čine 79.8 odsto ukupnih obaveza i sopstvenih prihoda, koji predstavlja glavni izvor finansiranja aktivnosti bankarskog sektora. Veoma važan sastavni deo kategorije obaveza ostaju kategorija „ostalih obaveza“ i „bilans sa komercijalnim bankama“.

Kategorija sopstvenih izvora bankarskog sektora je okarakterisana godišnjim rastom od 11.9 odsto, uglavnom kao rezultat značajnog rasta vrednosti zadržanog profita od 103.2 miliona evra u 2017. godini (68.7 miliona u 2016. godini).

Tabela 4. Struktura obaveza i sopstveni izvori bankarskog sektora

Opis	2014		2015		2016		2017	
	Miliona evra	Učešće(%)	Miliona evra	Učešće (%)	Miliona evra	Učešće (%)	Miliona evra	Učešće (%)
Bilans drugih banaka	32.2	1.0%	43.4	1.3%	59.1	1.6%	67.2	1.7%
Depoziti	2,537.5	79.6%	2,702.9	79.8%	2,897.8	79.7%	3,094.6	80.0%
Druge pozajmice	14.1	0.4%	17.6	0.5%	17.8	0.5%	16.0	0.4%
Druge obaveze	232.8	7.3%	191.8	5.7%	203.4	5.6%	184.0	4.8%
Međuzavistan dug	47.3	1.5%	36.9	1.1%	38.4	1.1%	37.4	1.0%
Sopstvena sredstva	323.1	10.1%	392.7	11.6%	420.6	11.6%	470.8	12.2%
Ukupno sopstvenih obaveza i izvora	3,186.6	100%	3,385.3	100%	3,637.0	100%	3,869.8	100%

Izvor: CBK (2018)

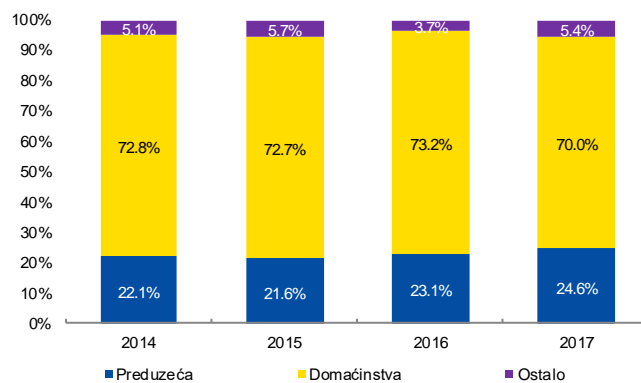
Depoziti

Depoziti u bankarskom sektoru Kosova zabeležili godišnji rast od 6.8 odsto u 2016. godini, u odnosu na rast od 7.2 odsto 2017. godine. Do decembra 2017. godine, depoziti su dostigli vrednost od 3.09 milijarde evra (slika 20).

Tempo rasta ukupnih depozita u velikoj meri zavisi od depozita iz domaćinstva, kategorija koja dominira strukturom ukupnih depozita u bankarskom sektoru, koji su imali godišnji rast od 2.3 odsto. (slika 20).

U istom periodu, depoziti preduzeća su zabeležili godišnji ubrzani rast od 13.8 odsto. Ovaj rast je možda rezultat povećanja prosečne kamatne stope na depozite za preduzeća od 1.7 odsto (1.6 odsto decembra 2016. godine). Vredi napomenuti da uglavnom niske kamatne stope koje su preovladale tokom 2017. godine mogle su da imaju kao rezultat povećanje učešća kategorije prenosivih depozita u ukupnoj strukturi depozita sa 60.5 odsto, od 58.0 odsto koliko je bilo decembra 2016. godine.

Slika 20. Struktura depozita, u procentima

Izvor: CBK (2018)

Kamatne stope

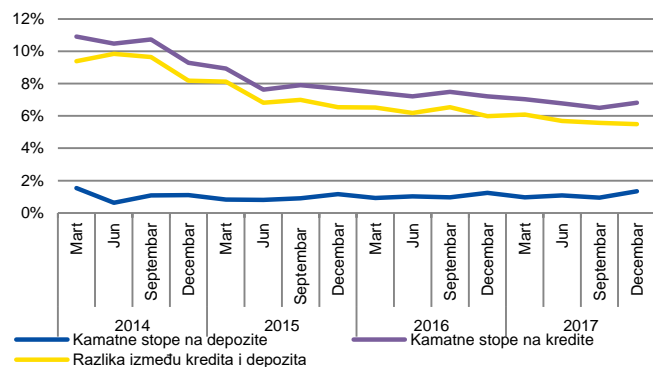
Razlika između prosečne kamatne stope na kredite i one na depozite smanjena je na 5.5 odsto u odnosu na isti period prethodne godine (6.0 odsto u 2016. godini). Prosečna kamatna stopa na kredite je decembra 2017. godine smanjena na 6.8 odsto, dok je prosečna kamatna stopa na depozite zabeležila blagi rast od 1.3 odsto (slika 21).

Kamatna stopa na kredite

Prosečna kamatna stopa na kredite za preduzeća smanjena je na 6.5 odsto od 6.8 odsto koliko je bilo decembra 2016. godine (slika 22). U okviru ove kategorije, kamatne stope na investicione i ne-investicione kredite

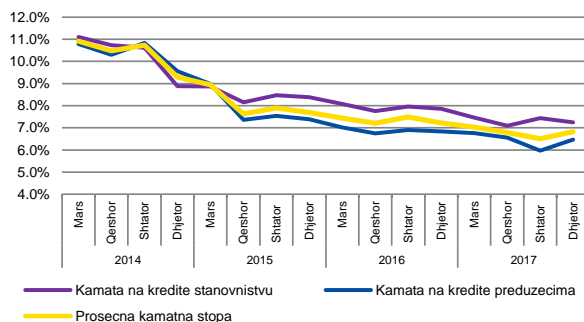
i dalje su praćene trendom pada.

Slika 21. Prosečna kamatna stopa na kredite i depozite

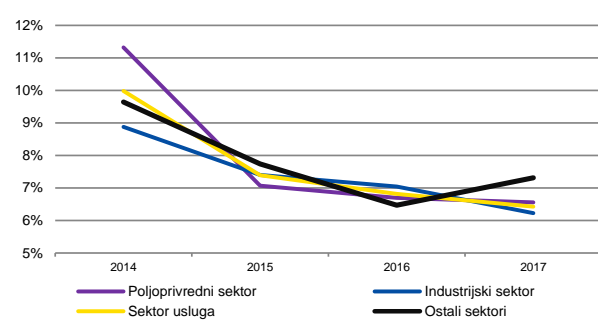
Izvor: CBK (2018)

Slika 22. Prosečna kamatna stopa na kredite prema domaćinstvima i preduzećima

Izvor: CBK (2018)

Slika 23. Prosečna kamatna stopa na kredite, prema ekonomskim sektorima

Izvor: CBK (2018)

Decembra 2017. godine, primećen je blagi pad kamatnih stopa na kredite za preduzeća u poređenju sa prethodnim periodima. Kamatne stope u svim privrednim sektorima su beležile pad, isključujući sektor „drugih usluga“ (slika 23).

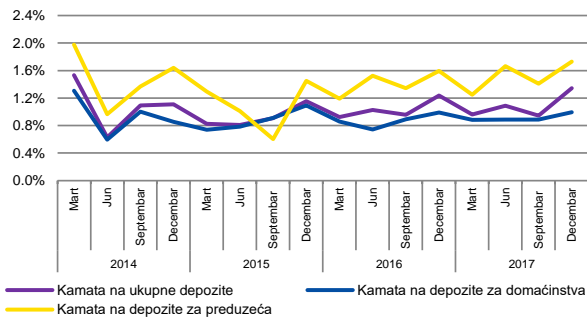
Kreditni za domaćinstva takođe su zabeležili pad prosečne kamatne stope za 7.3 odsto (7.9 odsto decembra 2016. godine). U okviru ove kategorije, prosečna kamatna stopa za potrošačke i hipotekarne kredite nastavila je da prati trend pada.

Kamatne stope na depozite

Prosečna kamatna stopa na ukupne depozite zabeležila je blagi pad u odnosu na prethodni period, na 1.3 odsto decembra 2017. godine (slika 24).

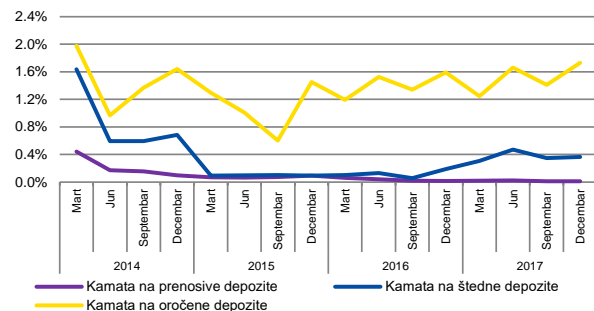
Prosečna kamatna stopa na depozite preduzeća dostigla je na 1.7 odsto, blagi godišnji rast od 0.1 odsto. Tačnije, porast od 0.2 odsto su zabeležile kamatne stope na depozite štednji, dok su 0.1 odsto zabeležile kamatne stope oročenih depozita preduzeća (slika 25).

Slika 24. Prosečna kamatna stopa na depozite

Izvor: CBK (2018)

Slika 25. Prosečna kamatna stopa na depozite za preduzeća, po kategorijama

Izvor: CBK (2018)

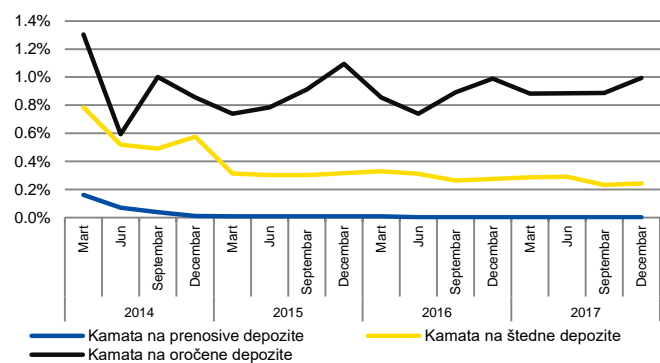
Sa druge strane, prosečna kamatna stopa na depozite domaćinstava pala je na 1.0 odsto, uključujući ovde i tri kategorije depozita (prenosivih, oročenih i štednih) koje su takođe imale marginalne promene (slika 26).

Učinak bankarskog sektora¹⁰

Bankarski sektor je tokom 2017. godine nastavio da se okarakteriše najboljim finansijskim učinkom, zadržavajući visok nivo profitabilnosti. Vrednost realizovanog profita tokom 2017. godine bila je 85.4 miliona evra, koja odgovara godišnjem rastu od 13.1 odsto (slika 27). Povećanje profita bankarskog sektora tokom ovog perioda, uglavnom se pripisuje rastu ne-kamatnih prihoda u obliku naknada i premija i ostalih operativnih prihoda.

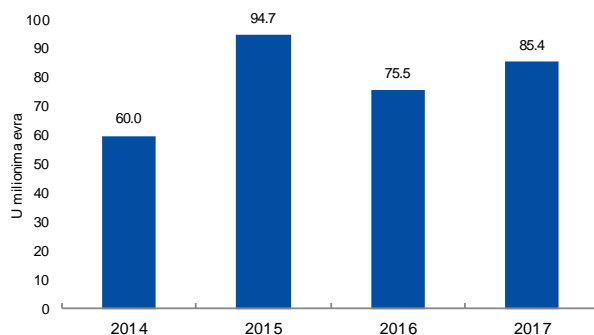
Prihodi bankarskog sektora dostigli su vrednost od 241.2 miliona evra i okarakterisani su godišnjim rastom od 4.4 odsto, za razliku od prethodne godine kada je zabeležen pad (slika 28). Rast je uglavnom bio pod uticajem povećanja prihoda od ne-kamate dok su prihodi od kamate nastavili sa padom, uglavnom kao posledica smanjenja kamatne stope na kredite tokom poslednjih godina.

Slika 26. Prosečna kamatna stopa na depozite za domaćinstva, po kategorijama

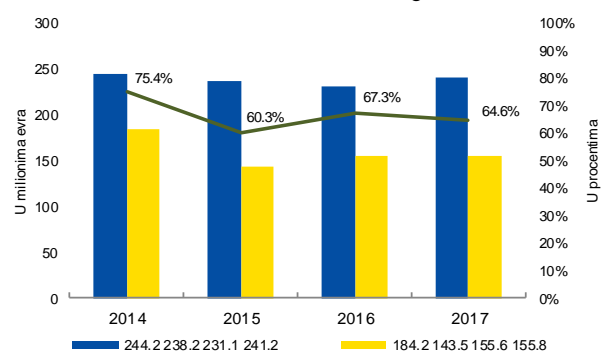
Izvor: CBK (2018)

Slika 27. Net profit bankarskog sektora, u milionima evra

Izvor: CBK (2018)

Slika 28. Prihodi i rashodi bankarskog sektora

Izvor: CBK (2018)

¹⁰ Na osnovu ne-revidiranih podataka

Sa druge strane, troškovi bankarskog sektora zabeležili su iznos od 155.8 miliona evra i okarakterisani su blagim godišnjim padom od 0.1 odsto (slika 28). Rast troškova u 2017. godini uglavnom se pripisuje povećanju administrativnih troškova, obzirom da su troškovi finansiranja smanjeni za 6.3 odsto. Takođe, ne-kamatni troškovi u obliku provizija za moguće gubitke od kredita, značajno su smanjeni, što odgovara kontinuiranom poboljšanju kvaliteta kreditnog portfolija.

Odnos rashoda prema prihodima sektora je unapređen u odnosu na isti period prethodne godine, kao rezultat rasta prihoda u ovom periodu (slika 28).

Pokazatelji profitabilnosti nastavljaju sa visokim nivoom. Povraćaj u proseku sredstava (PPS) i povraćaj u proseku kapitala (PPK) povećani su na 2.6 odnosno 21.3 odsto, od 2.3 odnosno 19.7 odsto u odnosu na prethodnu godinu (slika 29).

Pokazatelji finansijskog stanja

Do decembra 2017. godine, bankarski sektor beleži pad nenaplativih kredita i poboljšanje njihove pokrivenosti provizijama. Nivo nenaplativih kredita je pao na 3.1 odsto od 4.9 odsto, što je nizak nivo i u poređenju sa zemljama zapadnog Balkana (slika 30). Štaviše, odnos pokrivenosti nenaplativih kredita provizijama zabeležio je rast na 149.7 odsto, kao rezultat istaknutijeg pada nenaplativih kredita.

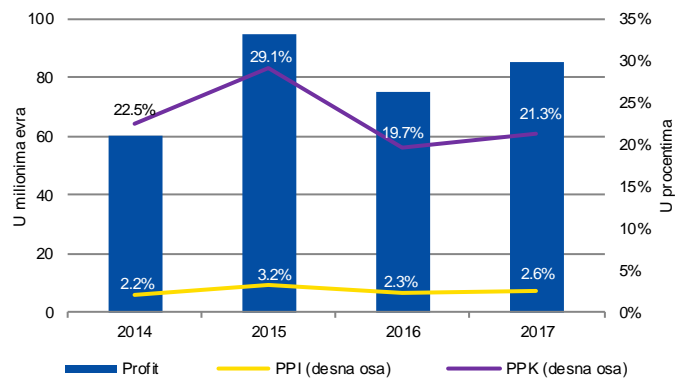
Bankarski sektor i dalje nastavlja da ima visok nivo kapitalizacije, gde pokazatelj adekvatnosti kapitala je ostao na 18.10 odsto u decembru 2017. godine. Pozicija likvidnosti bankarskog sektora nastavlja da bude na održivom nivou, uprkos ubrzanom rastu kreditiranja. Odnos likvidnih sredstava prema kratkoročnim obavezama ostao je 37.9 odsto, šta je znatno iznad regulatornog minimuma od 25 procenata.

3.5.3 Penzijski sektor

Penzijski sektor je 2017. godine okarakterisan rastom sredstava od 16.0 odsto. Ukupna vrednost sredstava penzijskog sektora iznosila je 1.65 milijarde evra, što čini drugi najveći sektor u finansijskom sistemu sa 27.9 odsto sredstava (slika 31). Na ovaj rast doprineo je i rast naplaćenih doprinosa od strane dva fonda i povraćaj investicija od Kosovskog penzionog štednog fonda (KPŠF).

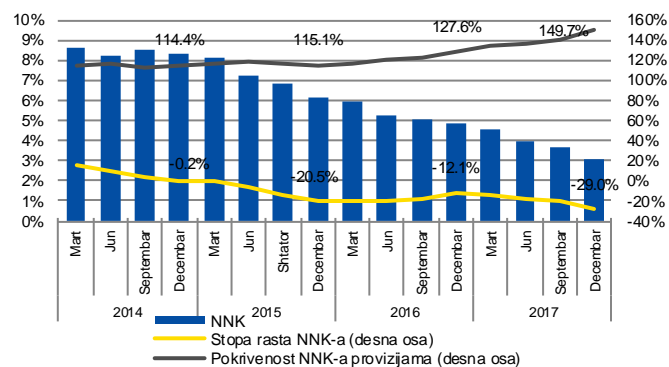
Vrednost naplaćenih doprinosa iz penzijskog sektora dostigla je 160.3 miliona evra (152.0 miliona evra u 2016. godini), šta predstavlja godišnji porast od 5.4 odsto. Vrednost naplaćivanja

Slika 29. Pokazatelji profitabilnosti bankarskog sektora

Izvor: CBK (2018)

Slika 30. Pokazatelji kvaliteta kreditnog portfelja i stopa rasta NNK-a

Izvor: CBK (2018)

Kosovskog Penzionog Štednog Fonda (KPŠF-a) dostigla je 159.8 miliona evra, dok je Slovenački-Kosovski penzioni fond (SKPF) dostigao 502.4 hiljada evra.

Penzijski sektor udvostručio je povraćaj na investicije i dostigao na 103.1 miliona evra, za razliku od povraćaja od 65.3 miliona evra prethodne godine. KPŠF je realizovao pozitivan povraćaj u investicijama od 102.6 miliona evra, dok je SKPF dostigao 528.5 hiljada evra.

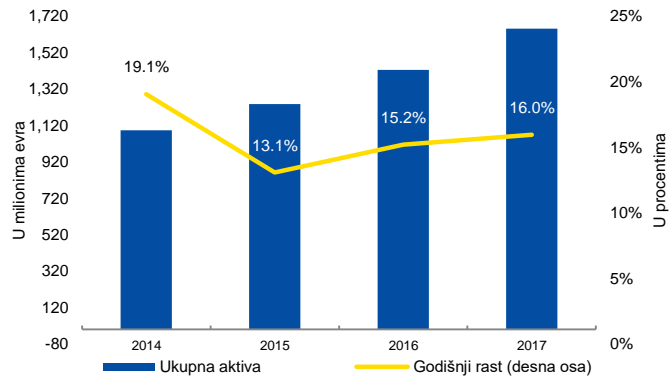
KPŠF, koji se sastoji od 99.5 odsto sredstava penzionog sektora, zabeležio je pozitivan povraćaj na investicije hartija od vrednosti Vlade Kosova na nivou od 20.8 odsto, dok investicija u zajedničke investicione fondove, koja su izvan zemlje, zabeležila je rast od 13.4 odsto (slika 32). Finansijska tržišta u SAD su okarakterisane pozitivnim oscilacijama kao rezultat fiskalnih olakšica i povećanja BDP-a izvan predviđanja. Tržište vladinih obligacija u evrozoni tokom četvrtog tromesečja su okarakterisana padom kamatnih stropa. Ovim razvoju je uticala odluka ECB-a za nastavak programa kvantitativnog olakšanja i tokom 2018. godine, ali u smanjenoj vrednosti, iako je Evrozona pretrpela brži ekonomski rast u poslednjoj deceniji. Međutim, pozitivni razvoji u SAD i investiciona strategija, uticale su na dobar učinak penzijskog sektora, obezbeđivanjem porasta vrednosti povraćaja investicija.

3.5.4 Sektor osiguranja

Sektor osiguranja, koji predstavlja oko 3.0 odsto ukupnih sredstava finansijskog sistema, decembra 2017. godine je zabeležio godišnji rast sredstava od 9.2 odsto i dostigao 176.8 miliona evra (slika 33). Jedan od ključnih doprinosioca u povećanju aktiva bio je rast likvidnih sredstava, odnosno gotovine držane u komercijalnim bankama, koja predstavlja najveći deo u strukturi sredstava kompanija osiguranja.

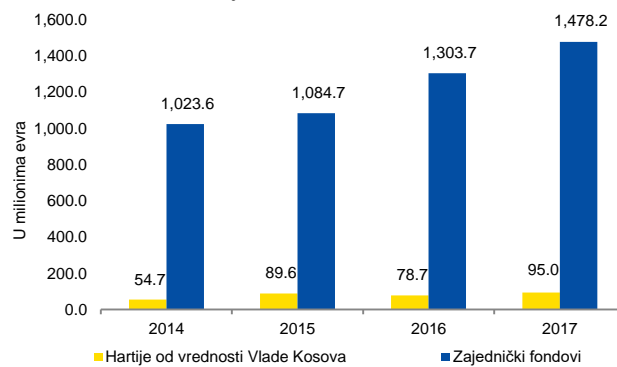
Neživotna osiguranja, koja ujedno predstavljaju najveći deo sektora sa ukupno sektorskih sredstava (87.8 odsto) zabeležila su godišnji rast od 6.7 odsto u 2017. godini. Dok, „životna“ osiguranja, koja predstavljaju preostali deo sredstava, zabeležile su godišnji rast od 31.5 odsto.

Slika 31. Aktiva penzijskog sektora, u milionima evra

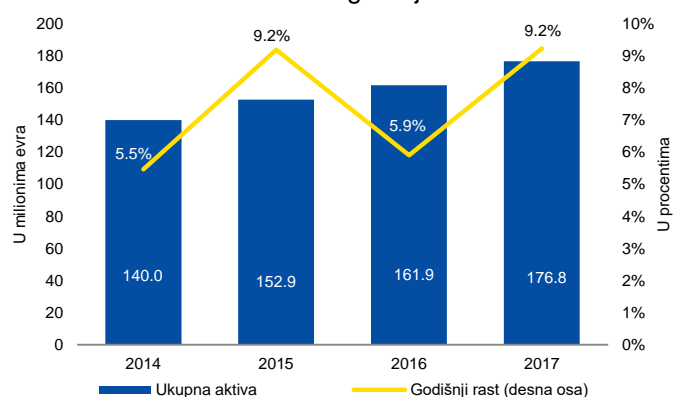
Izvor: CBK (2018)

Slika 32. Investicije KPŠF-a

Izvor: KPŠF (2018)

Slika 33. Aktiva sektora osiguranja

Izvor: CBK (2018)

Tokom 2017. godine, vrednost napisanih premija od kompanija osiguranja dostigla je 86.7 miliona evra, što predstavlja godišnji rast od 3.9 odsto. Struktura napisanih premija je predvodi se premijama neživotnih osiguranja koje predstavljaju 97.1 odsto ukupnih pisanih premija. Njihova vrednost tokom ovog perioda od 84.2 miliona evra je za 4.1 odsto viša u odnosu na 2016. godinu. Dok, vrednost napisanih premija od životnog osiguranja dostigla je vrednost od 2.5 miliona evra šta predstavlja nižu vrednosti za 3.4 odsto.

Isplaćene štete od sektora osiguranja, u kojima su obuhvaćene i štete kompanija osiguranja i kosovskog biroa za osiguranje (BKS), su zabeležile značajan godišnji rast od 17.8 odsto u 2017. godini (rast od 4.9 odsto u 2016. godini).

Veći rast isplaćenih šteta tokom ovog perioda u odnosu na manji rast pisanih premija, rezultovao je rastom odnosa ukupnih isplaćenih šteta u odnosu na pisane premije (slika 34).

Učinak sektora osiguranja

Sektor osiguranja je ovu godinu završio pozitivnim finansijskim rezultatima za razliku od prethodne godine. Neto prihodi od premija sektora osiguranja u 2017. godini su zabeležili godišnji rast od 4.7 odsto, dok u istom periodu, troškovi su okarakterisani godišnjim padom od 7.1 odsto kao i nastale štete su zabeležile značajan godišnji pad od 47.1 odsto. Kao posledica povećanja prihoda, nasuprot značajnom padu troškova i nastale štete, sektor osiguranja je upisao dobit od 6.4 miliona evra.

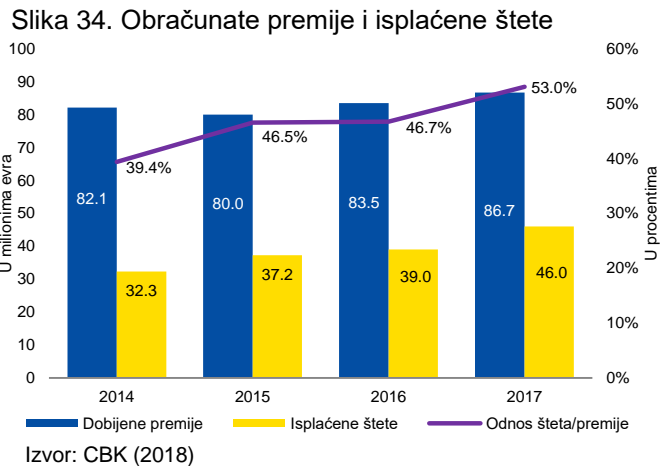
Mere koje je CBK preduzela stupanjem na snagu Uredbe o prodaji obaveznog osiguranja od autoodgovornosti i upravljanju troškovima osiguranika na početku 2017. godine, pokazala su se efikasnim u smanjenju i ograničenju troškova imajući u vidu značajan pad troškova celog sektora osiguranja tokom ove godine. Takođe, na pozitivan finansijski rezultat koji je ostvaren tokom 2017. godine, uticaj je imao povećanje isplate štete do strane nekoliko kompanija ne-životnog osiguranja kao i izmene sekundarnog zakonodavstva CBK-a u skladu sa zakonskim zahtevima, u pogledu Uredbe fonda za nadoknade. Ovi koraci su uticali na smanjenje tehničkih rezervi, što je rezultiralo smanjenjem troškova i samim tim i ostvarivanju profita.

Godišnji rast gotovine i njenih ekvivalenata od 8.3 odsto, u odnosu na pad od 5.7 odsto tehničkih rezervi sektora osiguranja, uticala su na poboljšanje nivoa likvidnosti. Odnos između gotovine i njenih ekvivalenata prema rezervama je povećan na 104.3 odsto u 2017. godini od 90.7 odsto koliko je bilo 2016. godine, takođe odnos između gotovine i njenih ekvivalenata prema ukupnim obavezama je povećan na 91.3 odsto (83.1 odsto u 2016. godini).

3.5.5 Mikrofinansijski sektor

Sredstva

Tokom 2017. godine, sredstva mikrofinansijskog sektora dostigla su 192.4 miliona evra, beležeći značajan godišnji rast od 28.6 odsto (slika 35).

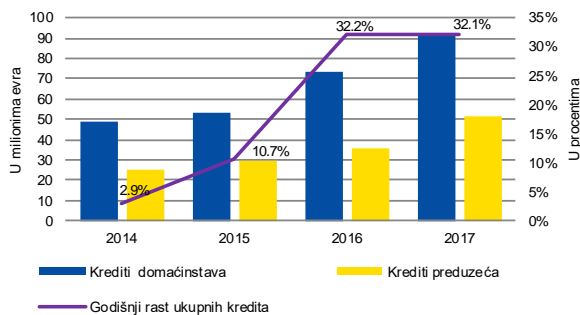

Povećanje sredstava mikrofinansijskog sektora u 2017. godini uglavnom se pripisuje rastu bruto kredita, aktivnost koja se uglavnom finansira od zaduživanja u spoljnom sektoru. Strukturom sredstava mikrofinansijskog sektora i dalje dominiraju bruto krediti (74.8 odsto), praćeno lizinima (13.8 odsto).

Krediti

Kreditna aktivnost mikrofinansijskog sektora tokom 2017. godine je zabeležila značajno poboljšanje, gde je vrednost kredita dostiglo na 143.9 miliona evra zabeležavajući godišnji rast od 32.1 odsto (slika 36).

Slika 36. Vrednost kredita domaćinstava i preduzeća i godišnji rast kredita

Izvor: CBK (2018)

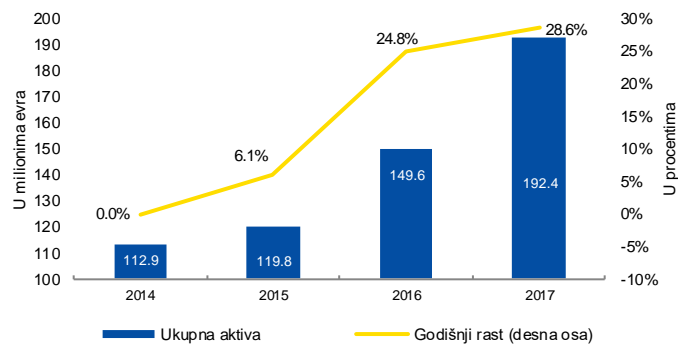
Najveći doprinos u porastu kredita dala je kategorija domaćinstava (64.0 odsto ukupnih kredita sektora), kategorija čija je vrednost dostigla na 92.1 miliona evra zabeležavajući godišnji rast od 26.2 odsto. Krediti prema preduzećima koji predstavljaju 36.0 odsto ukupnih kredita sektora, takođe su značajno doprineli povećanju ukupnih kredita, dostigavši vrednost od 51.8 miliona koje predstavlja jedan godišnji rast od 44.1 odsto.

Što se tiče kredita izdatih ekonomskim sektorima, svi sektori su karakterizovani rastom. Najveći rast su zabeležili krediti namenjeni „Ostalim sektorima“ posle kojih slede krediti za industrijski i izgradnji sektor. Krediti za trgovinu koji su prošle godine zabeležili opadanje, ove godine su karakterizovani rastom (slika 37).

Lizinzi

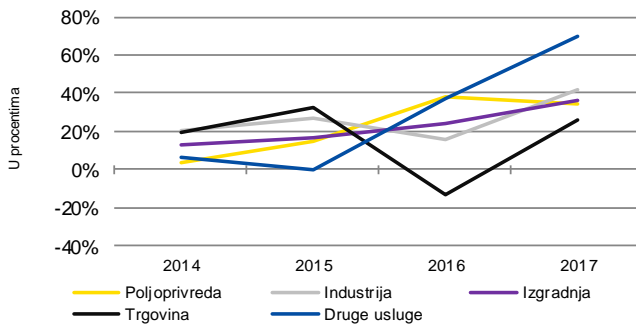
Lizinzi ka druga kategorija po težini u strukturi sredstava mikrofinansijskog sektora, zabeležili su godišnji rast od 10.2 odsto u 2017. godini i dostigli su vrednost od 26.6 miliona evra (slika 38).

Slika 35. Aktiva mikrofinansijskog sektora (miliona evra)

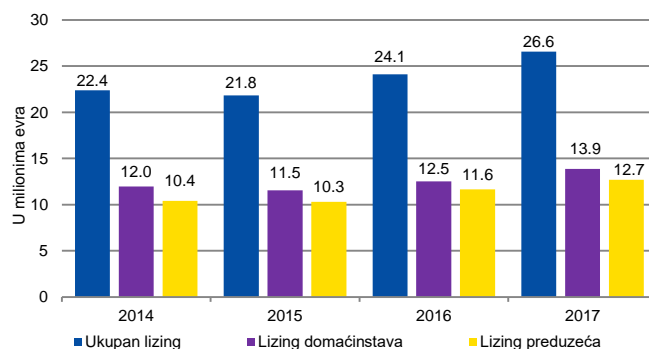
Izvor: CBK (2018)

Slika 37. Povećanje kredita preduzeća, prema ekonomskim sektorima

Izvor: CBK (2018)

Slika 38. Lizing mikrofinansijskog sektora (u procentima)

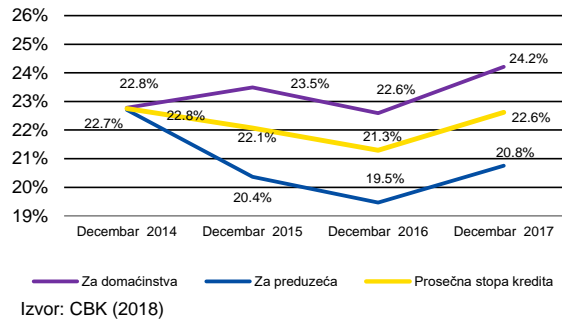

Izvor: CBK (2018)

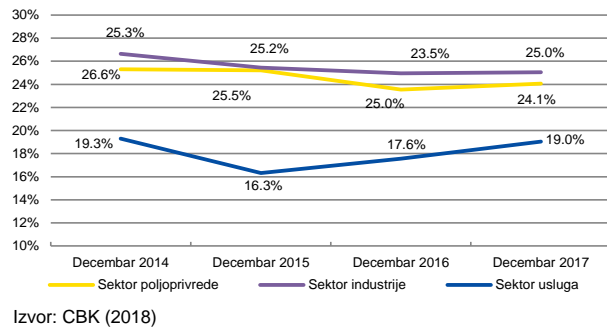
Povećanju lizinga doprinelo je povećanje „ostalih lizinga“ i hipotekarnih lizinga, koji su zabeležili godišnji rast od 17.9 odnosno 7.1 odsto.

Kamatne stope

Slika 39. Prosečna kamatna stopa na kredite mikrofinansijskog sektora

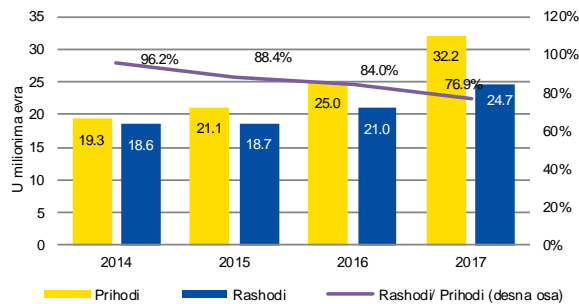

Slika 40. Prosečna kamatna stopa na kredite, prema ekonomskim sektorima

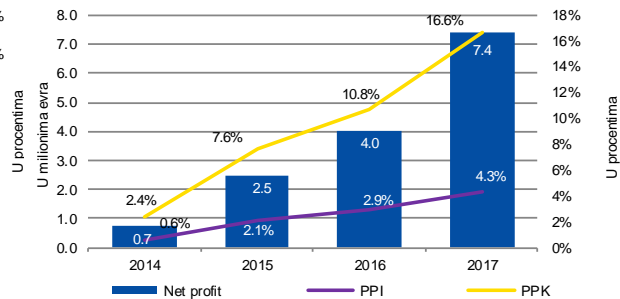

Prosečna kamatna stopa na kredite mikrofinansijskog sektora u decembru 2017. godine je promenila pravac i prekinula je trend opadanja u poslednje dve godine, čime je zabeležen porast od 22.6 odsto u odnosu na 21.3 odsto koliko je bilo u decembru 2016. godine. Kamatna stopa kredita za domaćinstva upisala je povećanje od 1.6 procentnih poena, dok je kamatna stopa kredita preduzeća upisala povećanje od 1.3 procentnih poena (slika 39).

Slika 41. Prihodi i rashodi mikrofinansijskog sektora

Slika 42. Pokazatelji profitabilnosti mikrofinansijskog sektora

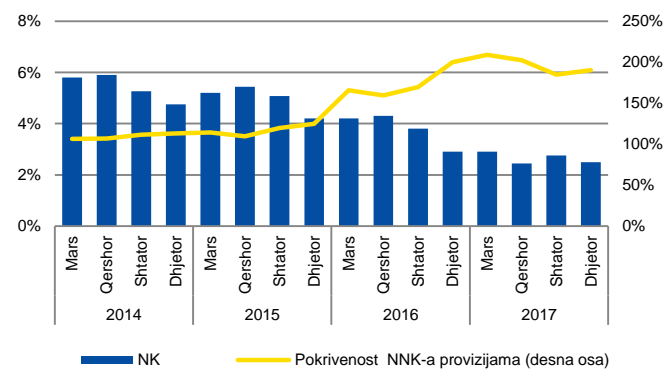

U okviru kredita za preduzeća, sektor usluga je rezultirao da ima najnižu kamatnu stopu kredita. Dok, sektor industrije nastavlja da ima najveću kamatnu stopu na kredite (slika 40).

Učinak mikrofinansijskog sektora

Tokom 2017. godine, mikrofinansijski sektor je ostvario profit u iznosu od 7.4 miliona evra, što predstavlja značajan godišnji rast u odnosu na ostvareni profit koji je ostvaren u 2016. godini od 4.0 miliona evra.

Slika 43. Pokazatelji kvaliteta kreditnog portfolija

Glavni doprinosilac u ovom rastu je bilo najveće povećanje prihoda (uglavnom onih od kamate) od 28.8 odsto, pored rasta troškova od 17.9

odsto (slika 41). Kao rezultat pozitivnog finansijskog izveštaja tokom 2017. godine, pokazatelji profitabilnosti su zabeležili poboljšanje (slika 42).

Nivo nenaplativih kredita u odnosu na ukupne kredite u 2017. godini smanjio se za 0.3 procentnih poena, što predstavlja najniži nivo u poslednjim godinama i opao je na 2.5 odsto. Pored toga, nivo pokrivenosti nenaplativih kredita sa provizijama, nastavio je da bude na visokom nivou sa odnosom od 190.3 odsto (slika 43).

3.6. Makroekonomske projekcije za 2018. godinu

Projekcije CBK-a za 2018. godinu sugerišu da će kosovsku ekonomiju karakterisati realan rast koji se očekuje da će se kretati u intervalu od 4.2 do 4.4 odsto. Očekuje se da će ovaj rast biti generisan domaćom potražnjom, a predviđa se da će neto izvozi imati negativan uticaj na BDP. Potrošnja, kao glavna komponenta domaće potražnje, očekuje se da će zabeležiti realan rast od 3.5 odsto, na osnovu očekivanja da će privatna potrošnja porasti za 3.3 odsto i javna potrošnja sa 4.5 odsto. Faktori koji se očekuju da će uticati na porast privatne potrošnje su, između ostalog, i povećanje doznaka i kredita. Do kraja 2018. godine, očekuje se da će doznake zabeležiti godišnji rast od oko 8.0 odsto. Takođe, krediti za domaćinstva, koji su poslednjih godina zabeležili značajan rast (12.7 odsto u 2017. godini i 14.7 odsto u 2016. godini), očekuje se da će nastaviti sa ovim trendom rasta i 2018. godine.

Predviđa se da će investicije u 2018. godini zabeležiti realan rast od 10.1 odsto, na osnovu predviđanja za značajno povećanje javnih investicija (25.8 odsto) ali i privatnih investicija (5.0 odsto). Značajan doprinos rastu privatnih investicija očekuje se da nastavi da pruža bankarsko kreditiranje, koje se odlikuje brzim tempom rasta i nižim kamatnim stopama. Isto tako, promene u poreskoj politici tokom prethodnih godina, očekuje se da podstiču privatne investicije. Rastu ukupne investicione pozicije očekuje se da doprinosi i rast SDI-a.

Očekuje se da će neto izvozi roba i usluga u 2018. godini imati veći negativan doprinos u BDP-u u poređenju sa prošlom godinom, što je jedna pretpostavka koja se uglavnom zasniva na prognozama za stabilizaciju cena metala koji se očekuju da utiču na sporiji rast izvoza. U pogledu roba, očekuje se da izvoz realno poraste za oko 6.9 odsto. Shodno tome, očekuje se da će trgovinski deficit roba obeležiti realno povećanje od 6.4 odsto. Sa druge strane, pozitivna trgovinska pozicija u okviru usluga se očekuje da će realno porasti za oko 6.1 odsto.

Trend cena na Kosovu je u velikoj meri u skladu sa kretanjem cena na međunarodnim tržištima, naročito cena hrane i nafte. Ove dve kategorije proizvoda, koje čine oko 50 odsto potrošačke korpe građana Kosova, su okarakterisane porastom cena u 2017. godini i očekuje se njihova stabilizacija u 2018. godini. Shodno tome, kosovska ekonomija koja je prošle godine bila okarakterisana inflacijom od 1.5 odsto, očekuje se da bude okarakterisana na skoro istom nivou stepena inflacije (oko 1.6 odsto u 2018. godini).

Godišnja stopa rasta bankarskog kreditiranja u 2018. godini očekuje se da zabeleži povećanje od oko 9.3 odsto. Predviđanja CBK-a za rast kreditiranja su takođe u skladu sa izveštajima banaka u okviru anketa bankarskih kreditiranja, čiji rezultati ukazuju na to da će tokom narednih perioda doći do ubrzanja kreditne aktivnosti. Konkretno, banke očekuju poboljšanje kreditne ponude putem olakšanja standarda kreditiranja, opadanja kamatnih stopa na kredite i poboljšanja kreditnih uslova. Takođe, kreditna aktivnost će biti pod pozitivnim uticajem i od strane kreditnih potraživanja. Očekuje se da će i depoziti nastaviti sa trendom rasta koje ih je karakterizovalo tokom poslednjih godina. Rast depozita tokom 2018. godine očekuje se da bude oko 8.4 odsto. Očekivani priliv depozita je povezan sa nacionalnim raspoloživim prihodima koji se očekuju da u 2018. godini rastu za 6.5 odsto.

4. Nadzor, regulisanje i licenciranje finansijskih institucija

4.1. Usvajanje Bazelskog okvira o kapitalu

Finansijski nadzor je izabrao postepeni i sigurni pristup prema usklađivanju sa međunarodnim standardima sa posebnim fokusom na direktive i propise Evropske Unije za nadzor banaka, koje uređuju delatnost kreditnih institucija i definišu zahteve za njihov kapital. To je dobro analizirani proces da bi se procenila primenjivanje i uticaj svake promene na daljem unapređenju uslova za finansijski sektor i njegove korisnike. Naročito u ovom periodu predviđene su nove izmene i dopune uzimajući u obzir činjenicu da nakon poslednje finansijske krize 2008. godine, međunarodni standardi poznati kao Bazelski okvir o kapitalu, su pretrpeli mnoge promene, kojim slučajem su upućena pitanja koja su se smatrala kao pokretački faktor finansijske krize, kao i uzimajući u obzir nivo razvoja kao i potrebe bankarskog sistema na Kosovu.

U tom smislu, CBK od septembra 2014. godine, počela je sa specifičnim projektom za usvajanje i sprovođenje regulativnog okvira poznatog kao Bazelski okvir o kapitalu (eng. Basel Capital Framework). Kao dugoročni cilj Kosova da se pridruži Evropskoj uniji i kao jedan od glavnih strateških ciljeva, CBK je pokrenula ovaj projekat uz podršku nemačke institucije za međunarodnu saradnju-GIZ. U okviru ovog projekta, CBK je i tokom 2017. godine nastavila sa izmenama i dopunama postojećih uredbi i usvajanjem nekih novih propisa za upućivanje niz zahteva za banke u skladu sa Bazelskim okvirom o kapitalu. Međutim, potpuno usklađivanje postojećih uredbi za nadzor i uređenje banaka sa Bazelskim okvirom za kapital i evropskim direktivama, je duži projekat, koji strategijom CBK-a je predviđen da bude završen u periodu 2015 – 2019. godine.

Tokom 2017. godine, u cilju usvajanja standarda Bazelskog okvira o kapitalu nastavljeno je sa pripremanjem izmene Uredbe o adekvatnosti kapitala banaka, preko kojih se utvrđuju zahtevi za kapital za upućivanje zahteva kapitala prema kreditnom riziku kroz usklađivanje određenih merenja koja su rizična za različite kategorije sredstava, kao i za usvajanje tehnika ublažavanja kreditnog rizika, zahteva za kapital za tržišni kao i operativni rizik. Bazelski okvir o kapitalu, takođe je usvojen i od strane EU-a putem Uredbe br. 575/2013 o bonitetnim zahtevima za kreditne institucije i investiciona društva kao i Direktiva br. 2013/36, poznata kao Direktiva o zahtevima kapitala e (eng. CRD IV) poznata pod nazivom „The Single Rule Book“. Ove izmene uglavnom obuhvataju revidiranje zahteva za kapital i sastavnih elemenata kapitala u cilju podizanja kvaliteta, postavljanja zahteva u cilju praćenja rizika likvidnosti, odnosa leveridža itd.

Prema planu CBK-a o usklađivanju regulative sa Bazelskim okvirom o kapitalu i Uredbom EU-a, predviđeno je da se tokom 2017. i prve polovine 2018. godine nastavi sa dopunom regulatornog okvira radi usvajanja potrebnih zahteva proizašlih iz ovih standarda sa posebnim fokusom na potpunom usvajanju Prvog stuba i daljem unapređenjem usvajanja Drugog stuba iz Bazelskog okvira o kapitalu. Ovim izmenama predviđeno je potpuno prilagođavanje standardizovanog pristupa za merenje sa rizikom od izloženosti prema kreditnom riziku, proširujući broj klasa izlaganja kako bi se odrazilo na promene bankarskog tržišta na Kosovu, kao i usvajanjem najsofticiranih principa i pravila za obračunavanje izloženosti izmerenih sa rizikom, za svaku klasu izloženosti, kao i principi i metode poznavanja tehnika za ublažavanje kreditnog rizika.

Tokom 2017. godine je rađeno na usvajanju zahteva za kapital za pokrivanje tržišnog rizika sa posebnim naglaskom zahteva za kapital za instrumente duga sa kojima se može trgovati, instrumente kapitala sa kojima se može trgovati, stavke u robama i stavke valutne razmene. Takođe, tokom 2017. godine je rađeno u pravcu usvajanja Definicije kapitala prema globalnom regulatornom okviru za banke i održivije bankarske sisteme poznata kao Basel III. To omogućava da izlaganja banaka budu pokrivena na osnovu kapitala višeg kvaliteta kroz finansijske

instrumente koji imaju veću apsorpciju mogućnosti gubitaka. Pored definicije kapitala, istovremeno je rađeno u pravcu usklađivanja regulatornih zahteva sa dokumentom Bazel III o pokazateljima leveridža. Pokazatelj leveridža ima za cilj ograničenje rasta bilansnih i vanbilansnih izloženosti banaka putem prekomernog izdavanja duga. Ovaj pokazatelj je jednostavan za izračunavanje i nije zasnovan na riziku koji deluje kao dodatna kredibilna mera prema zahtevima kapitala zasnovanih na riziku.

Što se tiče nacрта uredbi, organizovani su sastanci sa bankama u okviru Udruženja banaka i izvršene su procene o uticaju koji ove uredbe mogu imati na svaku banku pojedinačno kao i na bankarski sistem u celini. Kao još jedan važan korak u ovom projektu je takođe i usvajanje zahteva iz Drugog stuba Bazelskog okvira o kapitalu, poznatog kao Unutrašnji proces procene adekvatnosti kapitala (engl. the Internal Capital Adequacy Assessment Process: ICAAP), ili usvajanje unutrašnjeg procesa ocenjivanja adekvatnosti kapitala od strane samih banaka, kao i procesa preispitivanja od strane nadzornika ovog unutrašnjeg procesa banaka za procenjivanje potreba za kapitalom. U okviru drugog stuba Bazelskog okvira o kapitalu, takođe se upućuju i rizici koji nisu pokriveni u prvom stubu i to: rizik kamatne stope u knjizi banke, rizik, koncentracioni rizik, rizik druge ugovorne strane, reputacioni rizik, rizik od modela, rizik od profitabilnosti, strateški rizik i drugi rizici koje banka može imati tokom poslovanja.

Što se tiče usvajanja zahteva iz drugog stuba Bazelskog okvira o kapitalu i posebno ICAAP, tokom 2017. godine je rađeno na nacrtu uredbe o ICAAP osim Savetodavnog pisma koju je CBK objavila u avgustu mesecu 2016. godine. Takođe je rađeno u pravcu podizanja kapaciteta CBK-a putem organizacije radionica, kroz tehničku pomoć Slovenske banke, gde su osim osoblja CBK-a, na ovoj radionici su učestvovali i osoblje iz Centralnih banaka iz regiona iz Albanije i Makedonije, a planirano je da potpuno usvajanje i početak sprovođenja ICAAP-a bude završeno tokom 2018. godine.

Takođe, stupanjem na snagu novih zahteva za kapitalom, biće revidirani i ažurirani minimalni zahtevi objavljivanja informacija iz banaka koje utiču na povećanje transparentnosti za zainteresovane strane i koje su poznate kao treći stub Bazelskog okvira sa ciljem povećanja discipline tržišta putem zahteva za otkrivanje i povećanje transparentnosti.

4.2. Podrška Vlade Kosova u poboljšanju pravne ifrastrukture za finansijski sistem

CBK je i tokom 2017. godine je dala podršku unapređenja pravne infrastrukture za dalje unapređenje pravnog okvira u pogledu rešavanja pitanja vezanih za finansijske usluge i njihovog usklađivanja sa direktivama EU-a i dobrim međunarodnim standardima, dajući konkretan i značajan doprinos u izmeni i pripremanju sledećih zakona :

Zakon o mikrofinansijskim institucijama i nebankarskim finansijskim institucijama – maja 2017. godine Odlukom Ministarstva finansija formirana je ekipa odgovorna za izradu Nacrta zakona o mikrofinansijskim institucijama i nebankarskim finansijskim institucijama. U ovoj ekipi su imenovani i dva predstavnika CBK-a, jedan od njih je imenovan kao odgovorni službenik za izradu ovog nacrt zakona. Konačni nacrt od strane odgovorne ekipe je izrađen i isti je prosleđen u Ministarstvu finansija krajem oktobra 2017. godine. Cilj donošenja ovog Zakona je regulisanje licenciranja, delatnosti i nadzora mikrofinansijskih institucija i nebankarskih finansijskih institucija.

Nacrt zakon o zaštiti potrošača – CBK je imala ključnu ulogu u izradi novog Zakona o zaštiti potrošača, putem kojeg je transponovana Direktiva EU-a o ugovorima o potrošačkim kreditima (Direktiva 2008/48 EC); razmatranje i regulisanje pitanja koje su do sada doveli do problema u sprovođenju trenutnog zakona: a) odobravanje kredita Ograničenoj javnosti koje je u praksi predstavljala dileme u načinu razumevanja i sprovođenja, kao i b) razjašnjeno je pitanje

nadležnosti (institucija) u vezi sa preduzimanjem upravnih mera u slučaju kršenja zakonskih odredbi. Iako je kao nacrt bio dobro pripremljen tokom 2016. godine, ipak je nakon pružanja šire saradnje od strane Ministarstva trgovine sa Udruženjem banaka, tokom 2017. godine revidiran je deo nacrt zakona u vezi sa potrošačkim kreditima i pružanje finansijskih usluga u daljini, gde osim održanih sastanaka, razmatrani i svi dati komentari i predlozi od strane Udruženja banaka. Očekuje se da zakon stupa na snagu u bliskoj budućnosti.

Uključivanje CBK-a u okviru radnih međuinstitucionalnih grupa za dopune i izmene i pripremu gore navedenih zakona, ali i za pripremanje akcionog plana za sprovođenje SSP-a, i u okviru određenih grupa za usklađivanje zakonodavstva sa direktivama EU-a u oblasti slobodnog protoka usluga i kapitala, dokazuje doprinos CBK-a u daljem poboljšanju i unapređenju pravne infrastrukture, i u podršci drugih institucija, za uspostavljanje i očuvanje zdravog i održivog finansijskog sistema kao preduslov za ekonomski razvoj zemlje.

4.3. Regulatorni okvir za procenu nepokretne imovine

Tokom 2017. godine CBK je počela sa projektom revidiranja regulatornog okvira za procenu nepokretnih imovina, u funkciji ažuriranja zahteva za poboljšanje praksi procene nepokretnih imovina od strane finansijskih institucija u skladu sa novim standardima Evrope (European Valuation Standards - EVS 2016). Ovaj projekat se sprovodi uz podršku savetnika iz Američkog trezora g. Lewis Allen, stručnjak oblasti sa dugogodišnjim iskustvom u oblasti procene nepokretnih imovina za potrebe banaka. U okviru ovog projekta, tokom 2017. godine počelo se sa izmenama i dopunama uredbe o programu licenciranja procenjivača nepokretnih imovina, organizovano od strane Ministarstva finansija u saradnji sa Privrednom komorom, u funkciji adaptacije neophodnih zahteva za sprovođenje kontrole kvaliteta, na osnovu novih gore navedenih standarda, tako da se razvija neophodni okvir za poboljšanje kvaliteta procene nepokretnih imovina. Očekuje se da ovaj proces traje i tokom 2018. godine.

4.4. Saradnja sa međunarodnim institucijama

Tokom 2017. godine realizovan je veliki broj poseta i aktivnosti u cilju povećanja saradnje sa međunarodnim institucijama koje se povezuju sa oblašću nadzora finansijskih institucija.

CBK je takođe tokom ove godine potpisivala sporazum o saradnji sa EBA (European Banking Authority), i takođe po prvi put je pozvana da učestvuje u redovnim sastancima ove institucije, zajedno sa nadzornim organima zemalja iz regiona (zapadnog Balkana).

4.5. Regulatorni okvir

4.5.1. Regulatorni okvir finansijskog sistema

CBK je uspostavila regulatorni okvir za regulisanje i nadzor finansijskih institucija na osnovu najboljih međunarodnih praksi, uz kontinuiranu podršku poznatih međunarodnih institucija, kao što su Svetska banka, Međunarodni monetarni fond, USAID, Američki trezor, KfW, GIZ, Evropska centralna banka, Evropska banka za obnovu i razvoj, i druge međunarodne institucije. Regulatorni okvir je izrađen u skladu sa evropskim direktivama koje predviđaju uređenje finansijskih institucija, kao najbolje međunarodne standarde i prakse za uređenje i nadzor finansijskih institucija. Isto tako, CBK je počela postepeni proces u pravcu usklađivanja sa bazičnim principima za nadzor banaka, izdati od BIS - Bank for International Settlements, bazičnim principima za nadzor osiguravača, izdati od IAIS - International Association for Insurance Supervision, kao i principe o nadzoru penzija proizašlih iz IOPS - International Organisation of Pension Supervisors. Obzirom da su direktive, međunarodni standardi i gore navedeni principi u vezi sa uređenjem finansijskih institucija i njihovim delokrugom, dinamičkog

karaktera to utiče da izrada pravnog okvira bude kontinuirani i složen proces jer zahteva izmene i dopune postojećeg pravnog i regulatornog okvira, i takođe zahteva adekvatni pristup tako da se pažljivo studiraju specifične okolnosti na Kosovu, za adekvatnu adaptaciju ovih međunarodnih pravnih instrumenata za potrebe finansijskog sektora na Kosovu.

Izrada i revidiranje uredbi finansijskog nadzora (banaka, mikrofinansijskih institucija, nebankarskih finansijskih institucija, osiguranja i penzionih fondova) vrši se od strane radnih grupa, uz učešće predstavnika odgovarajućih odeljenja, kao što su odeljenja za bankarski nadzor, licenciranja, osiguranja, penzije, pravno odeljenje kao i druga odeljenja, u zavisnosti od oblasti koja se obrađuje i njegove povezanosti sa relevantnim odeljenjima CBK-a. Tokom pripreme uredbi i svakog regulatornog instrumenta, CBK blisko saraduje sa drugim institucijama i industrijom, kroz sastanke i stalnu komunikaciju sa regulisanim subjektima, uglavnom preko relevantnih udruženja institucija, kao što su Udruženje kosovskih banaka, Udruženje osiguravajućih društava, Udruženje mikrofinansijskih institucija, ali i sa drugim domaćim institucijama u razmatranju pitanja koje se odnose i na druge oblasti koje su povezane sa finansijskim sektorom. Ovaj proces je stalno pomogao da se razjasne specifična pitanja koje se rešavaju uredbama i njihovom pravom regulisanju, uzimajući u obzir njihov uticaj na stabilnost finansijskog sistema na Kosovu i na ekonomski razvoj zemlje.

4.5.2. Dopuna regulatornog okvira za nadzor banaka¹¹, mikrofinansijskih institucija i nebankarskih finansijskih institucija

U nastavku su prikazane dopune u Regulatornom okviru za nadzor banaka, mikrofinansijskih institucija i nebankarskih finansijskih institucija tokom 2017. godine.

Regulatorni okvir za faktoring – tokom 2017. godine formirana je radna grupa u okviru CBK-a za izradu regulatornog okvira za faktoring. U ovu svrhu je obezbeđena pomoć EBOR-a (EBRD). Završetak ovog pravnog okvira se očekuje tokom prvih šest meseci 2018. godine.

Regulatorni okvir za likvidaciju banaka – tokom 2017. godine je formirana radna grupa u okviru CBK-a za izradu regulatornog okvira za likvidaciju banaka. Ovaj okvir biće izrađen kako bi se obezbedilo usklađivanje sa Direktivom EU-a br. 59 od 2014. godine o oporavku i likvidaciji banaka (Directive 2014/59/EU — rules for the recovery and resolution of credit institutions and investment firms). U ovu svrhu je obezbeđena pomoć EBOR-a (EBRD). Završetak ovog regulatornog okvira očekuje se tokom 2018. godine.

Uredba o zateznoj kamati kao rezultat Zakona o zateznoj kamati u trgovinskim transakcijama – OLS u saradnji sa ONB-om završili su nacrt uredbe uključujući razmatranje komentara i diskusija sa Udruženjem banaka. Za ovaj nacrt uredbe završeni su svi komentari i diskusije i ostalo je samo usvajanje od Odbora CBK-a.

Uredba o uslovima za predstavljanje i reklamiranje finansijskih usluga – ova uredba je prvobitno pripremljena od ekipe Svetske banke u okviru projekta zaštite potrošača tokom 2014. godine. Nacrt je detaljno razmatran od osoblja CBK-a i završen je u koordinaciji sa ekipom SB-a i finansijskim institucijama tokom 2015. godine. Dalja obrada je planirana tokom 2018. godine kada je predviđeno da se ovaj nacrt još više obrađuje u cilju postavljanja uslova u pogledu predstavljanja i reklamiranja, i u cilju uključivanja svih finansijskih usluga. Završetak ove uredbe očekuje se krajem 2018. godine.

Takođe, tokom 2017. godine nastavljena je izrada podzakonskih akata o MFI-ma i NBFI-ima. Završetak i prosljeđivanje za usvajanje u Odboru CBK-a uradiće se nakon stupanja na snagu Zakona o MFI-ma i NBFI-ma.

---

¹¹ Regulatorne aktivnosti koje se odnose na prilagođavanje Bazelskog okvira za kapital banaka su opisane gore u tački 3.1 ovog izveštaja.

4.5.3. Dopuna regulatornog okvira za nadzor osiguravača

U januaru 2016. godine stupio je na snagu Zakon br. 05/L-045 o osiguranjima na čijoj osnovi tokom 2016. godine su izmenjene i dopunjene skoro sve postojeće uredbe o nadzoru osiguranja, koje su se pretvorile u uredbe. Tokom 2017. godine nastavljeno je donošenje novih uredbi za sprovođenje ovog zakona kao i izrada novih uredbi koje su još uvek u procesu dorade, zatim biće prosleđene za odlučivanje. U nastavku su prikazane detaljnije dopune regulatornog okvira osiguranja tokom 2017. godine:

Uredba o adekvatnosti kapitala: (Uredba o obračunu minimalne granice solventnosti, adekvatnosti kapitala i garantnog fonda za neživotne osiguravače) (usvojeno od strane Odbora CBK-a, 23. februara 2017. godine) – ova uredba utvrđuje načine obračuna minimalne granice solventnosti, adekvatnosti kapitala i garantnog fonda za neživotne osiguravače, kao i rokove, oblike, sadržaj i način izveštavanje u CBK-u.

Uredba o licenciranju osiguravača i filijala stranih osiguravača: (usvojena od strane Odbora CBK-a, 31. avgusta 2017. godine) – cilj ove uredbe je da utvrđuje uslove, zahteve, procedure i rokove koje treba slediti za apliciranje i izdavanje licence za jednog osiguravača/reosiguravača ili za filijalu stranog osiguravača/reosiguravača.

Uredba o licenciranju posrednika u osiguranju (usvojena od strane Odbora CBK-a, 31. avgusta 2017. godine) – cilj ove uredbe je da utvrđuje kriterijume, procedure i rokove za licenciranje posrednika osiguranja i reosiguranja.

Uredba o otvaranju i zatvaranju unutar i van Republike Kosovo filijala i podružnica osiguravača: (usvojena od strane Odbora CBK-a, 31. avgusta 2017. godine) – cilj ove uredbe je da utvrđuje uslove, zahteve, procedure i rokove koje treba slediti za otvaranje i zatvaranje filijala osiguravača unutar Republike Kosovo i otvaranje filijala ili podružnica osiguravača izvan Republike Kosovo.

Uredba o konsolidovanom nadzoru nad grupama osiguranja; (usvojena od strane Odbora CBK-a, 30. novembra 2017. godine) – cilj ove uredbe je da utvrđuje konsolidovani nadzor na grupama osiguranja.

Uredba o procedurama Arbitražnog tribunala (usvojena od strane Odbora CBK-a, 30. marta 2017. godine) – cilj ove uredbe je da utvrđuje procedure za funkcionisanje Arbitražnog tribunala.

Uredba o obračunu i finansiranju Kompenzacionog fonda: (usvojena od strane Odbora CBK-a, 28. decembra 2017. godine). Ovom uredbom utvrđen je način finansiranja, obračuna i investicija Kompenzacionog fonda.

Isto tako, tokom 2017. godine, pripremljeni su konačni nacrti Uredbe o licenciranju procenjivača štete u osiguranju, Uredbe o utvrđivanju kršenja i novčanih kazni za osiguravače i Uredbe o statusu zaposlenih i osiguravača koji se bave prodajom proizvoda osiguranja i načinom prodaje obaveznog osiguranja od autoodgovornosti, čije se usvajanje očekuje u prvih šest meseci 2018. godine.

4.5.4. Dopuna regulatornog okvira za nadzor penzijskih fondova

Tokom 2017. godine nastavljeno je sa izmenama i dopunama regulatornog okvira o nadzoru penzija u skladu sa zahtevima Zakona o penzijskim fondovima i Zakona br. 05/l -116 o izmenama i dopunama Zakona br. 04/l-101 o penzijskim fondovima Kosova, koji je izmenjen i dopunjen Zakonom br. 04/l-115 i Zakonom br. 04/l-168 za rešavanje pitanja koja se odnose na nadzor penzijskih fondova za koje se smatralo potrebnim da se rešavaju putem sekundarnog zakonodavstva.

Tokom 2017. godine su pripremljene i odobrene sledeće uredbe:

Uredba o vrednosti penzijskih doprinosa; (usvojena od strane Odbora CBK-a, 27. aprila 2017. godine). Ovom uredbom utvrđuju se minimalni kriterijumi za utvrđivanje vrednosti doprinosa za program Dodatne penzije.

Uredba o penzijskim sredstvima i proceni penzijskih sredstava; (usvojena od strane Odbora CBK-a, 29. juna 2017. godine). Ovom uredbom utvrđuju se metode i principi procene penzijskih sredstava, kao i način i vremenski rok u kojem imalac treba podneti izveštaje Fondu penzione štednje Kosova, Penzijskom fondu, kao i Osiguravačima penzija Centralne banke Republike Kosova.

Uredba o unutrašnjim kontrolama i unutrašnjom revizijom; (usvojena od strane Odbora CBK-a, 29. juna 2017. godine). Ovom uredbom utvrđeni su osnovni principi o organizovanju i funkcionisanju unutrašnjih kontrola i funkciji unutrašnje revizije penzijskih fondova.

Uredba o izveštavanju Fonda penzione štednje Kosova; (usvojena od strane Odbora CBK-a, 30. marta 2017. godine). Ovom uredbom utvrđeni su rokovi i pravila izveštavanja Fonda penzione štednje Kosova u CBK-u i u Skupštini Kosova.

Uredba o investiranju penzijskih sredstava; (usvojena od strane Odbora CBK-a, 23. februara 2017. godine). Ovom uredbom specificirani su uslovi i principi investiranja penzijskih sredstava u skladu sa Zakonom br. 04/L-101 o penzijskih fondovima Kosova.

4.5.5. Drugi regulatorni instrumenti

Uredba o izdavanju sertifikata licenciranja ili registracije finansijskih institucija – (usvojena 31. avgusta 2017. godine). Ovom uredbom su utvrđeni oblik i sadržaj sertifikata licence ili registracije finansijskih institucija, i takođe je utvrđena procedura za njihovo izdavanje i/ili zamenu.

Uredba o instrumentima elektronskih plaćanja – (usvojena od strane Odbora CBK-a, 31. avgusta 2017. godine). Ovom uredbom su utvrđeni uslovi, zahtevi i procedure za izdavanje i upotrebu instrumenata elektronskih plaćanja, kao i utvrđivanje načina izveštavanja o informacijama tokom upotrebe ovih instrumenata elektronskih plaćanja, od ovlašćenih banaka i institucija od strane Centralne banke Kosova (CBK) da vrše usluge sa instrumentima elektronskih plaćanja.

Unutrašnje pravilo za razmatranje žalbi – (usvojena od strane Izvršnog odbora CBK-a, 26. decembra 2017. godine). Ovim pravilom utvrđene su procedure i rokovi razmatranja žalbi korisnika finansijskih usluga, od strane CBK-a.

4.5.6. Pravna i regulatorna podrška stuba Finansijskog nadzora

CBK je dala kontinuirani doprinos u pripremi redovnih izveštaja koji se odnose na Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa Evropskom Unijom (SSP) i pripremi akcionog plana za sprovođenje obaveza koje proističu iz ovog sporazuma koje se odnose na oblast nadzora finansijskih institucija.

Isto tako, Divizija za regulisanje i standardizaciju u okviru OLS-a, kontinuirano je pružala pravnu podršku ostalim odeljenjima i divizijama finansijskog nadzora. Data su tumačenja regulativnih instrumenata CBK-a, kao i razna pravna mišljenja, uglavnom za unutrašnje potrebe u okviru aktivnosti licenciranja i nadzora. Ujedno su data kontinuirana pravna mišljenja i tumačenja za Finansijske institucije (banke, osiguravači, MFI, NBFI, posrednici u osiguranju i

penzijski fondovi) i za druge državne institucije u pogledu pravnog okvira i regulative na snazi o nadzoru finansijskih institucija.

4.6. Licenciranje

4.6.1 Politika i procedure licenciranja

Prema Zakonu br. 03/L-209 o Centralnoj banci Republike Kosovo, jedini odgovorni organ za regulisanje, licenciranje/registraciju i nadzor finansijskih institucija u Republici Kosovo je Centralna banka Republike Kosovo. U Zakonu br. 04/L-093 o bankama, mikrofinansijskim institucijama i nebankarskim finansijskim institucijama, Zakonu br. 05/L-045 o osiguranju, Zakonu br. 04/L-155 o platnom sistemu, Zakonu br. 04/L-101 o penzijskim fondovima Kosova, kao i u podzakonskim aktima koji su izdati od CBK-a, utvrđeni su kriterijumi i uslovi koje treba ispuniti od strane podnosioca aplikacija za licencu/registraciju za obavljanje finansijske delatnosti od banaka, osiguravača, penzijskih fondova i drugih subjekata koji obavljaju finansijske delatnosti u Republici Kosovo.

U kontekstu licenciranja i registracije opšti cilj CBK-a je da obezbeđuje transparentan sveobuhvatan proces, koji pomaže da se obezbeđuje sigurno, održivo i konkurentno finansijsko okruženje. U funkciji ispunjavanja ovog cilja, putem povećanja transparentnosti i podsticaja efikasnosti i konkurencije, OLS je revidirala politike, procedure i prakse licenciranja i registracije finansijskih institucija, konkretno za banke, mikrofinansijske institucije, nebankarske finansijske institucije, osiguravače, posrednike u osiguranju, kako bi obezbedila dinamičan, efikasan i strukturiran okvir finansijskog licenciranja i registracije, putem izrade priručnika i procedura licenciranja tokom 2017. godine, koje su kasnije usvojene od strane Odbora CBK-a.

Priručnik i procedure za licenciranje banaka; (usvojeni od strane Odbora CBK-a, 14. jula 2017. godine). Priručnika i procedure detaljisale su sve procedure koje treba slediti u slučajevima razmatranja zahteva za licenciranje banaka, počev od faze izražavanja interesa za licenciranje do izdavanja konačne licence. Sastavni deo priručnika su takođe razni obrasci koje trebaju popuniti stranke koje apliciraju za licenciranje.

Priručnik i procedure za licenciranje mikrofinansijskih institucija i nebankarskih finansijskih institucija; (usvojeni od strane Odbora CBK-a, 14. jula 2017. godine). Priručnik i procedure detaljisale su sve procedure koje treba slediti u slučajevima razmatranja zahteva za registraciju mikrofinansijskih institucija i nebankarskih finansijskih institucija, počev od faze izražavanja interesa stranaka za registraciju do njenog odobrenja. Sastavni deo priručnika su takođe razni obrasci koje trebaju popuniti stranke koje apliciraju za registraciju.

Priručnik i procedure za licenciranje osiguravača; (usvojeni od strane Odbora CBK-a, 27. oktobra 2017. godine). Priručnik je detaljisao sve procedure koje treba slediti u slučajevima razmatranja zahteva za licenciranje osiguravača, počev od faze izražavanja interesa stranaka za licenciranje do izdavanja konačne licence. Sastavni deo priručnika su takođe razni obrasci koje trebaju popuniti stranke koje apliciraju za licenciranje.

Priručnik i procedure za licenciranje posrednika u osiguranju; (usvojeni od strane Odbora CBK-a, 27. oktobra 2017). priručnik je detaljisao sve procedure koje treba slediti u slučajevima razmatranja zahteva za licenciranje posrednika u osiguranju (kao pojedinac i kao posrednička kompanija), počev od faze izražavanja interesa stranke za licenciranje do izdavanja licence. Sastavni deo priručnika su takođe razni obrasci koje trebaju popuniti stranke koje apliciraju za licenciranje kao posrednička kompanija.

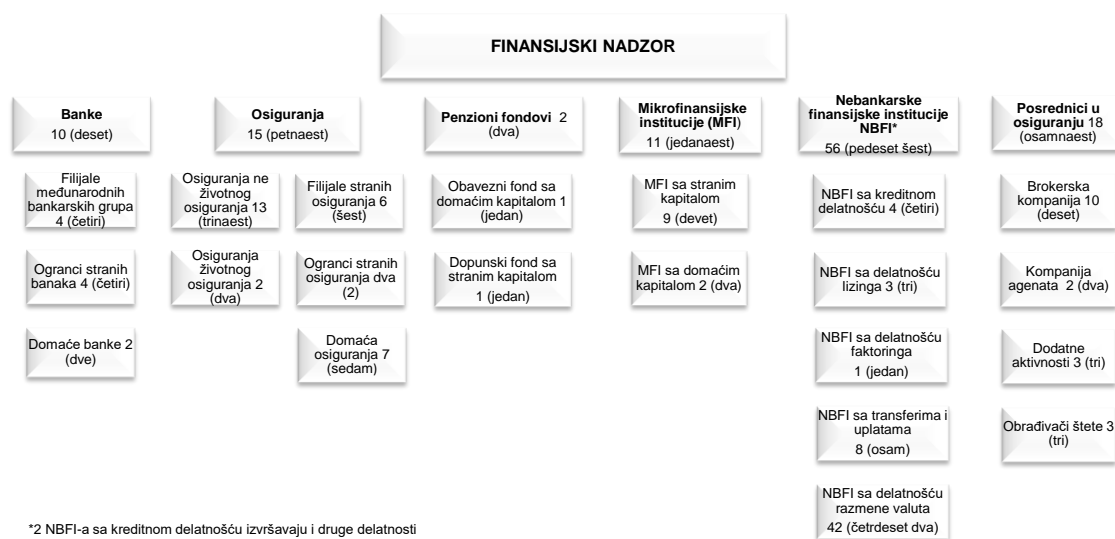
U funkciji povećanja transparentnosti i podsticaja efikasnosti i konkurencije, **CBK je objavila priručnike za licenciranje i registraciju**, obzirom da isti služe kao vodič za sve potencijalne zainteresovane za osnivanje finansijskih institucija, **CBK je takođe izradila izbor najčešće postavljenih pitanja o procesu finansijskog licenciranja i registracije** koje su prihvaćene godinama od zainteresovanih za licenciranje, medija i šire javnosti, koje su takođe objavljene na internet stranici CBK-a, i iste će kontinuirano ažurirati.

4.6.2 Struktura finansijskog sistema na Kosovu

Kriterijumi za licenciranje utvrđeni važećim pravnim okvirom i uredbama, imaju za cilj obezbeđivanje pravog i regulisanog finansijskog tržišta putem procesa izgrađenog na osnovu principa pravičnosti, poštenja i jednakosti. Uslovi i kriterijumi licenciranja su nadzornog karaktera i nemaju za cilj uspostavljanje barijera prema investitorima, bilo da su to domaći ili strani. Ulazak stranih investitora na tržište Kosova, posebno u finansijskom sektoru, svedoči o otvorenoj politici CBK-a prema stranim investicijama, bez ugrožavanja zakonskih zahteva.

Struktura finansijskog sistema na kraju 2017. godine prema vrsti finansijskih institucija licenciranih i registrovanih, koje pružaju finansijske usluge na Kosovu na osnovu primenjivog zakonodavstva u Republici Kosovo i regulatornog okvira na snazi Centralne banke Republike Kosova, rangiranih prema njihovoj težini u sistemu, prikazana je na slici 44.

Slika 44. Struktura finansijskog sistema na Kosovu

Struktura finansijskog sistema na Kosovu sačinjena je od ukupno 112 finansijskih institucija koje su licencirane i registrovane kao i obavljaju svoju delatnost na Kosovu na osnovu primenjenog zakonodavstva u Republici Kosovo, i na osnovu važećeg regulatornog okvira Centralne banke Republike Kosovo. Struktura finansijskog sistema ipak je dominirana od banaka, penzionih fondova i osiguravača, s obzirom da zajedno upravljaju 96,5% ukupnih sredstava finansijskog sistema uprkos činjenici da su u broju mnogo manji od MFI, NBFi i posrednika osiguranja zajedno. Najveću težinu u okviru finansijskog sistema u zemlji imaju deset banaka, koje su na kraju 2017. godine činili 65,5% ukupnih sredstava finansijskog sistema. Banke slede dva penziona fondova koji zajedno upravljaju 27,9% sredstava sistema. Osiguravači u zemlji su treći po težini, s obzirom da na kraju 2017. godine su činili 3,0% sredstava sektora. Preostalih 3,6% upravljaju MFI, NBFi i pomoćnici u osiguranjima.

4.6.3 Struktura vlasništva finansijskog sistema prema sektorima

Strukturu sredstava finansijskog sektora na kraju 2017. godine dominiraju banke koje upravljaju sa 65,5% ukupnih sredstava u ovom sektoru. Penzioni fondovi su na drugom mestu po svojoj težini, pošto upravljaju sa 27,9% ukupnih sredstava sistema. Osiguravači upravljaju sa 3,0% ukupnih sredstava sistema stoga se i nalaze na trećoj poziciji. Preostalom delu sredstava finansijskog sektora na Kosovu upravljaju Mikrofinansijske institucije (2,5%) i Nebankarske finansijske institucije i ostali finansijski pomoćnici (1,0%).

Tabela 5. Struktura sredstava finansijskih institucija

Transakcije	2013		2014		2015		2016		2017	
	Vrednost € ('000)	Učešće %	Vrednost € ('000)	Učešće %	Vrednost € ('000)	Učešće %	Vrednost € ('000)	Učešće %	Vrednost € ('000)	Učešće %
Banke	3,059.28	72.3%	3,186.62	70.2%	3,385.34	69.0%	3,637.05	67.5%	3,877.46	65.5%
Penzioni fondovi	918.93	21.7%	1,094.08	24.1%	1,237.33	25.2%	1,425.44	26.5%	1,653.00	27.9%
Osiguranja	132.52	3.1%	139.98	3.1%	152.68	3.1%	161.89	3.0%	177.31	3.0%
Mikrofinansijske institucije	73.54	1.7%	74.08	1.6%	82.21	1.7%	110.03	2.0%	147.36	2.5%
Nebankarske finansijske institucije i ostali finansijski pomoćnici	46.98	1.1%	47.68	1.0%	48.41	1.0%	52.24	1.0%	62.00	1.0%
Ukupno	4,231.25	100.0%	4,542.44	100.0%	4,905.97	100.0%	5,386.65	100.0%	5,917.12	100.0%

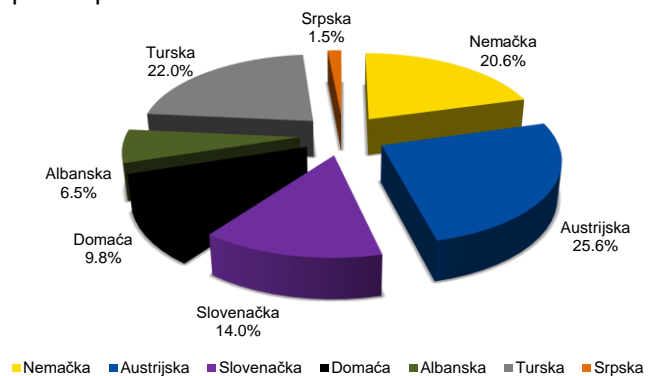
Izvor: CBK (2018)

Strukturu kapitala bankarskog sektora i dalje dominira strani kapital, gde na kraju 2017. godine, osam (8) od deset (10) licenciranih banaka koje posluju u zemlji su sa stranim kapitalom i čine 90,2% ukupnog kapitala sektora, koji nije pokazao značajne promene u odnosu na prethodnu godinu.

Najveća banka u zemlji, koja čini 25,6% ukupnog kapitala sektora (slika 45), je iz Austrije, dok je druga iz Nemačke i predstavlja 20,6% ukupnog kapitala sektora. Tursku predstavljaju tri banke na Kosovu (od kojih dve u obliku filijala stranih banaka) koje čine 22,0% ukupnog kapitala sektora. Sloveniju i dalje zastupa jedna banka na tržištu, koja je na trećem mestu po veličini sa učešćem od 14,0% u ukupnom kapitalu bankarskog sektora. Dve lokalne banke predstavljaju 9,8% ukupnog kapitala, što ukazuje na blagi porast učešća sektora u odnosu na prethodnu godinu. Albaniju i dalje zastupa jedna banka koja posluje u obliku filijale, sa učešćem od 6,5% u kapitalu sektora, koja je blago umanjila učešće u odnosu na 2016. godinu. Jedna banka iz Srbije nastavlja da posluje na tržištu u vidu filijala i ima udeo od 1,5% ukupnog kapitala bankarskog sektora.

U vlasničkoj strukturi sektora osiguranja dominiraju osiguravači neživotnog osiguranja koji upravljaju sa 87,8% ukupnih sredstava tržišta osiguranja kao što je prikazano u tabeli 5. Međutim, petogodišnji trend razvoja sektora pokazuje postepeno povećanje učešća životnog osiguranja u ukupnim sredstvima sektora. Domaći osiguravači, po prvi put u 2017. godini, dominiraju neživotnim osiguranjem uzimajući u obzir da upravljaju oko 52,17% ukupnih sredstava ovog dela sektora i 58% ukupnih sredstava sektora osiguranja. Ova promena u vlasničkoj strukturi dolazi kao rezultat prenosa vlasništva sa jednog stranog osiguravača na

Slika 45. Struktura kapitala u bankarskom sektoru prema poreklu

Izvor: CBK (2018)

domaćeg u prvom polugodištu 2017. godine. S druge strane, ukupna sredstva životnog osiguranja u potpunosti nastavljaju da se upravljaju od stranih osiguravača.

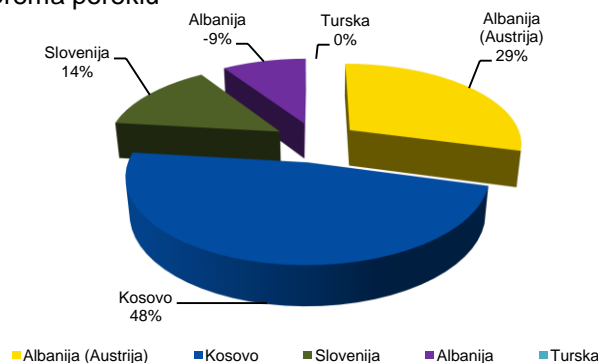
Tabela 6. Struktura tržišta osiguranja

Upis	2013	2014	2015	2016	2017
Ukupno aktiva (miliona evra)	132.7	140.4	152.7	161.9	177.3
Učešće prema procentima					
Ne životno	90.00%	90.00%	90.00%	89.88%	87.83%
Domaće	39.00%	36.00%	31.50%	42.27%	52.17%
Strano	61.00%	64.00%	68.50%	57.73%	47.83%
Životno	10.00%	10.00%	10.00%	10.12%	12.17%
Domaće	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%
Strano	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%

Izvor: CBK (2018)

Poreklo kapitala stranih osiguravača je prikazano na slici 46. Četiri osiguravača koji upravljaju 36% imovine životnog sektora potiču iz Albanije (indirektni akcionar iz Austrije). Slovenija i dalje se predstavlja sa dva osiguravača na tržištu koji upravljaju 17% ukupne imovine sektora. Albaniju predstavljaju dva osiguravača u sektoru osiguranja u zemlji koji bi, kada bi bili u skladu sa zakonskim i regulatornim zahtevima, bili četvrti u smislu učešća, ipak oba ostaju ispod regulatornih zahteva za kapital. Prenosom vlasništva u prvom polugodištu 2017. godine, Turska više nije prisutna na tržištu osiguranja u zemlji.

Figura 46. Struktura kapitala u sektoru osiguranja, prema poreklu

Izvor: CBK (2018)

U strukturi vlasništva penzijskog sektora dominira domaći obavezni penzijski fond koji upravlja 99,5% ukupnih sredstava tržišta penzija, kao što je prikazano u tabeli 6. Dopunski fond sa mešanim domaćim i slovenačkim kapitalom upravlja 0,6% ukupnih sredstava sektora.

Tabela 7. Struktura penzijskog sektora

Opis	2013	2014	2015	2016	2017
Ukupno aktiva (miliona evra)	918.9	1094.1	1237.3	1425.4	1653.0
Učešće prema procentima					
Obavezni fond (domaći)	99.4%	99.5%	99.5%	99.5%	99.5%
Dopunski fond (strani-domaći)	0.6%	0.6%	0.6%	0.6%	0.6%

Izvor: CBK (2018)

4.6.4 Mreža finansijskog sistema prema sektorima

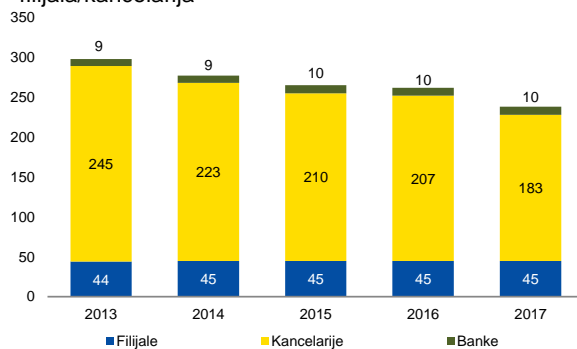
Banke su do kraja 2017. godine obavljale svoju djelatnost u ukupno 55 filijala i 183 kancelarije na teritoriji zemlje (vidi sliku 47). Tokom ove godine banke sa odobrenjem CBK-a otvorile su 2 ekspoziture, preselile su 16 filijala i kancelarija i zatvorile su 26 kancelarija. Suženje mreže filijala i kancelarija uglavnom se zasnivalo na proceni njihovog učinka i efikasnosti, kao i kao rezultat proširenja automatizovanih usluga kao što su e-banking, bankomati, prodajni terminali, mobile banking, itd.

Tabela 8. Geografska rasprostranjenost filijala i kancelarija banaka

Opis	Region Prištine		Region Prizrena		Region Peći		Region Gnjilana		Region Mitrovice		Ukupno
	Br.	%	Br.	%	Br.	%	Br.	%	Br.	%	
2013	102	34%	47	16%	52	17%	62	21%	35	12%	298
2014	97	35%	45	16%	46	17%	55	20%	34	12%	277
2015	93	35%	40	15%	45	17%	52	20%	35	13%	265
2016	95	36%	38	15%	42	16%	52	20%	35	13%	262
2017	83	35%	37	16%	39	16%	47	20%	32	13%	238

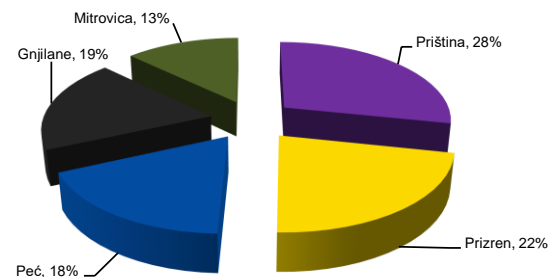
Izvor: CBK (2018)

Slika 47. Bankarska mreža prema broju filijala/kancelarija

Izvori: CBK (2018)

Slika 48. Raspodela stanovništva na Kosovu prema regionima

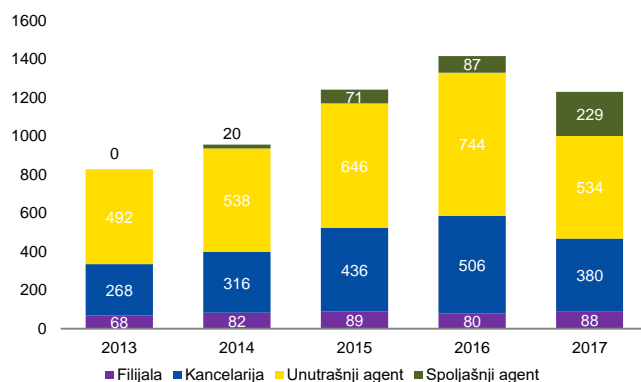

Izvor: ASK (2018)

Geografska rasprostranjenost bankarske mreže obuhvata gotovo čitavu teritoriju zemlje uprkos značajnom sužavanju u odnosu na broj filijala i kancelarija (tabela 8). Međutim, i dalje nastavlja da se zabeleži veća koncentracija filijala i kancelarija u regionu Prištine (35%), gde je i koncentracija stanovništva veća (28%), što se i vidi na slici 48. Petogodišnji trend ukazuje na doslednu bankarsku strategiju u pogledu geografskog fokusa bankarske mreže s obzirom na to da u ovom periodu nema značajnih promena u odnosu na procenat filijala i kancelarija uprkos promenama u odnosu na broj filijala i kancelarije, jer je sužavanje mreže učinjeno je proporcionalno u svim regionima.

Osiguravači obavljaju svoju delatnost preko 88 filijala, 380 kancelarija, 534 unutrašnjih agenata i 229 spoljnih agenata unutar teritorije zemlje (vidi sliku 49). Tokom 2017. godine imamo suženje ukupne mreže osiguravača u zemlji, izuzev spoljnih agenata čiji je broj zabeležio porast. Pad broja

Slika 49. Mreža osiguranja

Izvor: CBK (2018)

kancelarija odražava strategiju osiguravača za smanjenje troškova, dok smanjenje broja agenata između ostalog odražava činjenicu da se usvajanjem Uredbe o licenciranju posrednika osiguranja, unutrašnji agenti osiguravača su manje predmet predmet odobrenja CBK-a, od 15. septembra 2017.

Geografska rasprostranjenost mreže osiguravača obuhvata skoro celu teritoriju zemlje, ne odgovara geografskoj rasprostranjenosti stanovništva. Dok je najveća koncentracija stanovništva u Prištini (28%, vidi sliku 48) koncentracija mreže osiguravača je u regionu Peći, koji je jedan od manje naseljenih regiona u zemlji (vidi sliku 48), i ova struktura je konzistentna tokom pet poslednjih godina (tabela 9).

Tabela 9. Mreža osiguravača prema geografskoj rasprostranjenosti

Godine	Region Prištine		Region Prizrena		Region Peći		Region Gnjilana		Region Mitrovice		Ukupno
	Br.	%	Br.	%	Br.	%	Br.	%	Br.	%	
2013	10	16.9%	10	16.9%	15	25.4%	15	25.4%	9	15.3%	59
2014	10	15.9%	10	15.9%	16	25.4%	17	27.0%	10	15.9%	63
2015	15	20.5%	41	56.2%	14	19.2%	7	9.6%	9	12.3%	86
2016	11	15.1%	11	15.1%	21	28.8%	18	24.7%	11	15.1%	72
2017	13	17.8%	11	15.1%	20	27.4%	19	26.0%	10	13.7%	73

Izvor: CBK (2018)

Penzioni fondovi svoju aktivnost odvijaju samo preko centralnih kancelarija u Prištini. Geografska rasprostranjenost kancelarija mikrofinansijskih institucija koncentrisana je u samo dva regiona teritorije zemlje, konkretno u regionima Prištine i Peći, nakon zatvaranja poslednje filijale/kancelarije u regionu Prizrena tokom 2017. godine (tabela 10). Mikrofinansijske institucije su na kraju 2017. godine obavljale svoju aktivnost kroz 118 kancelarija raspodeljenih na teritoriji zemlje. Tokom 2017. godine odobreno je otvaranje 8 kancelarija, kao i preseljenje 8 drugih kancelarija MFI.

Tabela 10. Mreža MFI-a prema geografskoj rasprostranjenosti

Opis	Region Prištine		Region Prizrena		Region Peći		Ukupno
	Br.	%	Br.	%	Br.	%	
2013	8	57%	2	14%	4	29%	14
2014	7	54%	2	15%	4	31%	13
2015	7	54%	2	15%	4	31%	13
2016	7	64%	1	9%	3	27%	11
2017	8	73%	0	0%	3	27%	11

Izvor: CBK (2018)

Geografska rasprostranjenost filijala i kancelarija nebankarskih finansijskih institucija koncentrisana je gotovo na celoj teritoriji zemlje, izuzev regiona Mitrovice (tabela 11). Nebankarske finansijske institucije, na kraju 2017. godine obavile su svoju aktivnost u ukupno 719 kancelarija i agenata raspodeljenih unutar teritorije zemlje.

Tabela 11. Mreža NBFi-a prema geografskoj rasprostranjenosti

Opis	Region Prištine		Region Prizrena		Region Peći		Region Gnjilana		Ukupno
	Br.	%	Br.	%	Br.	%	Br.	%	
2013	16	37%	6	14%	12	28%	9	21%	43
2014	17	36%	6	13%	12	26%	12	26%	47
2015	17	35%	7	14%	12	24%	13	27%	49
2016	18	35%	8	15%	12	23%	14	27%	52
2017	22	39%	10	18%	12	21%	12	21%	56

Izvor: CBK (2018)

4.6.5 Aktivnost licenciranja u finansijskom sistemu

U okviru ispunjavanja funkcije licenciranja i normalnog funkcionisanja finansijske delatnosti, Centralna banka Republike Kosovo, u cilju sprovođenja zahteva koji proističu iz Zakona br 03/L-209 o Centralnoj banci Republike Kosovo, Zakona br. 04/L-093 o bankama, mikrofinansijskim institucijama i nebankarskim finansijskim institucijama, Zakona br. 05/L-045 o osiguranju, Zakona br. 04/L-155 o platnom sistemu, Zakona br. 04/L-101 o penzijskim fondovima Kosova i ostalog regulatornog okvira CBK-a, tokom 2017. godine razmatrala je ukupno 745 zahteva, od kojih je 17 aplikacija za licenciranje/registraciju i 728 zahteva od finansijskih institucija za odobravanje transakcija koje prema važećem zakonodavstvu zahtevaju prethodno odobrenje CBK-a (tabela 12). Ovde se ne obuhvataju: i) razmatrani zahtevi prenošeni za odlučivanje u 2018. godini; ii) izražavanje interesa za licenciranje/registraciju, iii) zahtevi koji se procenjuju, ali nisu predmet odobrenja CBK-a, i iv) pitanja, obaveštenja i druge procene razmatrane od strane Divizije za licenciranje u OLS

Licenciranje i registracija 17 novih institucija za obavljanje finansijske aktivnosti u zemlji tokom 2017. godine, koje ispunjavaju kriterijume licenciranja utvrđene važećim zakonskim i regulatornim okvirom, dokazuje otvorenu politiku CBK-a prema stranim ulaganjima bez kršenja zakonskih zahteva. Tokom 2017. godine, slično sa prošlom godinom, CBK je uglavnom primila zahteve za registraciju MFI-a, NBFi-a i posrednika osiguranja. Uopšte, struktura zahteva za licenciranje ostaje slična, blagi porast zabeležen u odnosu na prethodnu godinu odražava veći zahtev za registraciju NBFi-a.

Tabela 12. Struktura zahteva finansijskog sistema odobrenih/odbijenih od strane CBK

Transakcije	2016						2017					
	Banka	Penzioni fondovi	MFI & NBFi	Osiguranja	Posednici u osiguranju	Ukupno	Banka	Penzioni fondovi	MFI & NBFi	Osiguranja	Posednici u osiguranju	Ukupno
Zahtevi	0	0	4	0	10	14	0	0	6	0	11	17
Glavni deoniciari i promene u kapitalu	1	0	2	3	2	8	1	0	1	3	1	6
Direktor i viši upravnik	19	0	21	49	12	101	40	0	22	30	3	95
Spoljni revizor	10	1	22	15	8	56	10	1	24	16	7	58
Promene u osnivačkom aktu/statutu	4	0	5	4	0	13	4	0	4	4	2	14
Sticanja kamata kapitala i prenos portfelja	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
Proširenje finansijskih delatnosti	0	0	1	5	0	6	0	0	0	3	0	3
Otvaranje, premeštanje i zatvaranje filijala i kancelarija unutar i van zemlje	22	0	74	114	6	216	44	0	46	86	6	182
Licenciranje i registracija agenata	0	0	63	176	68	307	0	0	70	61	91	222
Povlačenje licenciranja/registracije	0	0	19	0	1	20	0	0	96	0	1	97
Ostalo	40	0	9	1	0	50	40	0	9	1	0	50
Ukupno	96	1	220	367	107	791	139	1	278	205	122	745

Izvor: CBK (2018)

U okviru ovih 17 aplikacija, CBK je tokom 2017. godine donela odluku za odobrenje i registraciju IuteCredit Kosova A.D. kao mikrofinansijska institucija, a takođe su odobrene registracije Timi

Invest (sa delatnostima odobravanja kredita i lizinga), Bi Credit (sa delatnostima odobravanja kredita i uslugama plaćanja), Saint Matthews Merchant (sa delatnostima usluge plaćanja), Euro Mani D.O.O, Goni D.O.O. i Arttin D.O.O. (sa delatnostima razmene valuta), kao Nebankarske finansijske institucije. Odobrene su licence za 3 kompanije da obavljaju delatnosti posredovanja u osiguranjima kao što su: Pro Insurance Broker AD (Brokersko društvo) Premium broker D.O.O (Brokersko društvo) i NLB banci odobreno je za posredovanje u osiguranjima kao dodatna delatnost. Ostatak razmatranih i odobrenih/odbijenih aplikacija tokom 2017. godine predstavlja licenciranje 7 individualnih brokera kao posrednika u osiguranjima za vlasnike polisa.

U procesu licenciranja, CBK je posvetila posebnu pažnju osnovnim pravilima za pravično i odgovorno upravljanje bankama, ocenjujući njihove organizacione strukture, upravljanje kao i podelu odgovornosti. Na osnovu važeće regulative, CBK je razmatrala (odobrila/odbila) zahteve banaka za 40 novih članova Upravnih odbora, spoljne članova (stručnjake) Odbora za reviziju, kao i više menadžere. U redovima osiguravača, CBK je odobrila/odbila 30 članova odbora direktora i viših menadžera osiguravača. Istovremeno, CBK je razmatrala (odobrila/odbila) slične zahteve i za mikrofinansijske institucije, nebankarske finansijske institucije i posrednike u osiguranjima. Tokom ovog perioda odobreno je 25 članova Odbora direktora i viših menadžera mikrofinansijskih institucija, nebankarskih finansijskih institucija i posrednik u osiguranjima.

U 2017. godini odobrena su dva zahteva (BPB i AGC Faktor) za kupo-prodaju akcija, kao i prenos akcija OD Kosova e Re A.D. Tokom ove godine odobreno je takođe 14 zahteva za izmenu statuta, od kojih su 4 među bankama, 4 osiguravača, 4 mikrofinansijske institucije i nebankarske finansijske institucije i 2 posredničke kompanije u osiguranjima.

Razmatranje zahteva za licenciranje/registraciju pojedinih agenata kao posrednika u osiguranjima i agenata NBFi-a predstavljeno je u individualnoj transakciji kako bi se izbegle moguće konfuzije s obzirom na njihov veliki broj. Kao što se vidi u tabeli 12, tokom 2017. CBK je odobrila/odbila 222 takve zahteve čineći tako licenciranje i registraciju transakcijom sa najvećom učestalošću. Međutim, u poređenju sa prethodnom godinom, postoji značajan pad ove vrste zahteva, uglavnom s obzirom na činjenicu da od avgusta 2017. godine unutrašnji agenti osiguravača više nisu predmet odobrenja CBK-a. Slično licenciranju i registraciji agenata, povlačenje licenciranja i registraciju agenata je jedan od zahteva za odobravanje se visokom učestalošću, što ukazuje na volatilitnost mreže finansijskog sistema u odnosu na agente. U tom smislu, slično ukazuju i podaci za odobravanje otvaranja, preseljenja i zatvaranja filijala i kancelarija finansijskih institucija u zemlji. Tokom 2017. godine razmatrano je 182 takvih zahteva, uglavnom od banaka, MFI-a i NBFi-a, što ukupno predstavlja blago smanjenje u odnosu na prethodnu godinu, međutim u odnosu na vrstu institucija imamo udvostručenje broja takvih zahteva od banaka i gotovo prepolovljenje broja zahteva od MFI-a i NBFi-a.

CBK je i tokom 2017. godine razmatralo zahteve za odobrenje periodičnih transakcija koje zahtevaju odobrenje CBK-a u skladu sa važećim zakonskim i regulatornim okvirom, kao što je odobrenje spoljnih revizora za sve vrste finansijskih institucija.

Takođe tokom 2017. godine CBK je ukinuo licencu/registraciju Menjačnice Beni i N.SH. Blujona registrovanih u CBK kao Nebankarske finansijske institucije sa delatnošću devizne razmene, kao i Safe Life D.O.O. licencirano od strane CBK-a kao Društvo agenata.

4.7. Žalbe korisnika finansijskih usluga

Glavna odgovornost Divizije za žalbe korisnika finansijskih usluga (u daljem tekstu Divizija za žalbe) je prijem, sistematizacija i razmatranje žalbi korisnika finansijskih usluga.

Divizija za žalbe ima za cilj sprovođenje i razvoj najboljih politika, praksi za razmatranje žalbi, u pogledu zaštite potrošača.

U okviru obaveza i odgovornosti, utvrđene za njeno funkcionisanje, Divizija za žalbe je nastavila sa sprovođenjem aktivnosti predviđene godišnjim planom za 2017. godinu, gde je realizovala skoro u potpunosti godišnji plan. I tokom ove godine, ova divizija je primila, sistematizovala i razmatrala žalbe korisnika finansijskih usluga u skladu sa odobrenim pravilnikom, u kojem pored opštih dužnosti i odgovornosti, Divizija za žalbe je nastavila sa redovnim izveštavanjem za Evropsku komisiju putem kancelariji za integrisanje u CBK-u. Izveštavano je u vezi sa aktivnostima za razmatranje žalbi korisnika finansijskih usluga na tromesečnoj osnovi. Divizija za žalbe je takođe održala sastanke sa službenicima Ministarstva trgovine i industrije (MTI), u kojima se radilo u Nacrtu zakona o zaštiti potrošača, s obzirom da je CBK bila deo radne grupe. Tokom 2017. godine, doprinela je u sprovođenju aktivnosti kao u nastavku:

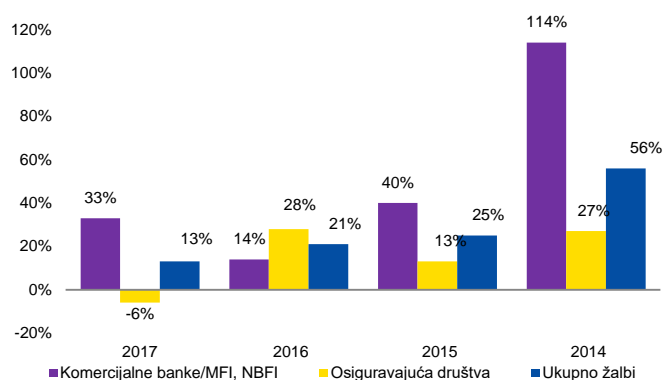
- Razmatranje žalbi na dnevnoj osnovi – Divizija za žalbe je primila, sistematizovala i razmatrala žalbe na dnevnoj osnovi od korisnika finansijskih usluga. Sve primljene žalbe su razmatrane blagovremeno u zavisnosti od njihove složenosti. Takođe, proces razmatranja žalbi je uticao na sprovođenje ispitivanja na licu mesta u okviru Finansijskog nadzora finansijskih institucija, koje su rezultirale i sa preduzimanjem administrativnih mera prema finansijskim institucijama, a isto tako su uticale na regulisanje praksi pružanja finansijskih usluga/proizvoda u zemlji.
- Izveštaj o žalbama – divizija za žalbe vodi bazu podataka o broju i vrsti razmatranih žalbi, i po zahtevu priprema izveštaje o njima. Divizija je takođe počela redovno nedeljno izveštavanje o broju žalbi u sektoru i institucijama pojedinačno.
- Doprinos u finansijskoj edukaciji i zaštiti potrošača – tokom 2017. godine, Centralna banka Republike Kosova u saradnji sa međunarodnom organizacijom Child&Youth Finance International Youth, European Fund for Southeast Europe (EFSE) i Udruženjem banaka Kosova, održala je treći sastanak Regionalne grupe za finansijsku edukaciju mladih i finansijsko uključivanje za jugoistočnu Evropu, na kojem su učesnici bili i osoblje Divizija za žalbe. Divizija je dala doprinos i na okruglom stolu sa naslovom „Nacrt zakona o zaštiti potrošača“, kojeg je organizovao MTI.

Tokom 2017. godine je razmatrano 602 žalbi korisnika finansijskih usluga (fizička i pravna lica):

a) Ukupan broj žalbi za komercijalne banke, mikrofinansijske institucije (MFI), nebankarske finansijske institucije (NBFI) i penzijske fondove razmatranih u CBK-u u 2017. godini bilo je 335, dok su najčešće žalbe bile u vezi sa različitim pitanjima koje se odnose na kredite (kao npr. kategorizacija u kreditnom registru, prevremene otplate kredit itd.), pitanja koje su vezane sa računom (kao npr. blokada računa), kao i jedan deo žalbi koje su bile vezane sa povećanjem bankarskih tarifa/provizija.

b) Ukupan broj žalbi za osiguravajuća društva koje su razmatrane u 2017. godini, bio je 267. Najčešće žalbe odnose se na ne-naknađivanje materijalne i nematerijalne štete od osiguranja autoodgovornosti TPL, nepoštovanje vremenskih rokova za isplatu u vansudskim sporazumima kao i ne-naknađivanje medicinskih troškova od zdravstvenog osiguranja.

Slika 50. Broj žalbi prema godinama, u postocima

Izvor: CBK (2018)

Tabela 13. Broj žalbi po institucijama

Finansijska industrija	Broj žalbi po godini			
	2017	2016	2015	2014
Komercijalne banke/MFI, NBFi, penzijski fondovi	335	252	221	158
Osiguravajuća društva	267	283	221	195
Ukupno	602	535	442	353

Izvor: CBK (2018)

U gornjoj tabeli je prikazan broj žalbi koje su razmatrane od Divizije za žalbe korisnika finansijskih usluga po godinama, dok na slici 52 primećuje se značajan trend povećanja broja žalbi po godinama.

U odnosu na 2016, u 2017. godini imamo porast od 13% ukupnog broja razmatranih žalbi (slika 50). Žalbe na komercijalne banke, MFI, NBFi i penzijske fondove u 2017. godini beležile su rast od 335 u odnosu na 2016. godinu, dok su žalbe na osiguravajuća društva imale negativni trend, iz slike 50 primećujemo da u 2017. godini, u odnosu na 2016. godinu imamo 6% manje žalbi.

Rast broja prikazanih žalbi od vlasnika polisa, kreditora/dužnika i korisnika svih usluga i proizvoda licenciranih finansijskih institucija, koje su regulisane i nadzirane od strane CBK-a, može se jasno videti i u tabeli 11 prikazanoj u nastavku. Ovaj rast odražava uglavnom podizanje svesti korisnika finansija o njihovom pravu za podnošenje žalbi. Na tabeli 14, primećujemo da 37.15% ukupnog broja žalbi su rešavane u korist korisnika finansijskih usluga. Što se tiče industrije, primećuje se da su 28.66% žalbi na komercijalne banke, MFI, NBFi i penzijske fondove rešavane na korist stranaka, dok je 47.57% žalbi na osiguravajuće kompanije rešavane u korist stranaka. Uglavnom se žalbe odbijaju ili se ne rešavaju uopšte u korist stranaka jer nemaju pravnu osnovu za razmatranje.

Tabela 14. Broj žalbi po statusu rešavanja

Finansijska industrija	Broj žalbi	Rešenih u korist korisnika finansijskih usluga	Rešenih u korist finansijskih institucija
Komercijalne banke/MFI, NBFi, penzijski fondovi	335	28.66%	71.34%
Osiguravajuća društva	267	47.57%	52.43%
Ukupno žalbi	602	37.15%	62.85%

Izvor: CBK (2018)

4.8. Bankarski nadzor

Tokom 2017. godine, kao i prethodnih godina, određeni prioritet je dat sprovođenju godišnjeg plana ispitivanja banaka, nastavljajući sa primenom pristupa nadzora zasnovanog na riziku. Sa fokusom na ispitivanje banaka prema riziku, koje je omogućilo dobro planiranje vremena i ljudskih resursa na ispitivanjima. U skladu sa procenjenim rizicima prema matrici rizika i praćenja učinka banaka od strane CBK-a, određene su i vrste ispitivanja.

Tokom 2017. godine je ukupno izvršeno 14 ispitivanja banaka, od kojih 2 potpuna ispitivanja i 12 fokusiranih ispitivanja, koja pokazuje da je glavni fokus tokom ispitivanja bio primena proaktivnog pristupa prema bankama sa fokusom na rizike. Ispitivanja banaka na mestu su izvršena procenjivanjem sledećih pitanja: profil rizika banaka, proveru statusa ispunjavanja preporuka proizašlih sa prethodnih ispitivanja CBK-a, kao i dajući odgovarajuće preporuke za implementaciju. Izveštaji o ispitivanju su pripremljeni na osnovu vrsta bankarskih rizika kao što su: kreditni rizik, rizik likvidnosti, tržišni rizik i operativni rizik kao i primena sistema ocenjivanja dosadašnjeg rangiranja.

Takođe, ispitivanja su obuhvatila i procenu unutrašnjih kontrola, usaglašavanje sa važećim internim okvirom CBK-a, odnosno usaglašenost sa bankarskim uredbama, najboljim bankarskim praksama, procenu kapitala, procenu politika i procedura, rukovodstvom, dobitke kao i ispitivanje oblasti informacione tehnologije. I tokom 2017. godine, glavni rizik u okviru bankarskog sektora i dalje predstavlja kreditni rizik. Iz ispitivanja rezultira da su banke zdrave i stabilne, kao i da su uglavnom bile u saglasnosti sa pravnim okvirom CBK-a.

Tokom 2017. godine, bankarski sektor je nastavio sa daljim razvojem elektronskih kanala za pružanje usluga klijentima, koji nastavlja da prati povećani stepen njihove izloženosti prema operativnom riziku.

Banke poštuju zahteve regulatora koji su utvrđeni Uredbom o upravljanju operativnim rizikom, usmeravajući se na dalji razvoj njihovih sistema za što bolje upravljanje operativnim rizikom, koja pokazuje povećanu svest o ovom riziku.

Tokom 2017. godine, tokom ispitivanja banaka, u skladu sa ciljevima ispitivanja takođe je izvršeno ispitivanje oblasti operativnog rizika u bankama, fokusirajući se na procenu ovog rizika, način upravljanja, status ispunjavanja preporuka sa prethodnih ispitivanja CBK-a, i date su odgovarajuće preporuke za implementaciju. Ispitivanja su pokazala da su banke preduzele mere za rešavanje preporuka sa prethodnih ispitivanja i u pravcu smanjenja operativnog rizika.

Tokom ispitivanja banaka, takođe je izvršeno ispitivanje oblasti informacione tehnologije, fokusirajući se na procenu rizika banke u ovoj oblasti, opštu sigurnost sistema informacione tehnologije, kao i stvaranja i popunjavanja mera sigurnosti sistema informacione tehnologije, statusa ispunjenja preporuka sa prethodnih ispitivanja CBK-a u ovoj oblasti. Na osnovu procena ispitivanja u ovoj oblasti, data su i odgovarajuće preporuke za implementaciju.

4.9. Nadzor osiguranja na licu mesta

U skladu sa ciljevima CBK-a, odnosno obezbeđenja održivosti tržišta osiguranja i zaštite vlasnika polisa, CBK je i tokom 2017. godine nastavila svoju aktivnost ostvarujući kontinuirana ispitivanja na licu mesta osiguranika. Shodno tome su realizovana potpuna i fokusirana ispitivanja, kao i ad-hoc ispitivanja za osiguravajuća društva i za posrednike u osiguranju. Svrha ispitivanja je bila procena opšteg stanja odgovarajućih institucija u odnosu na usaglašenost sa zakonima i uredbama CBK-a, u funkciji zaštite vlasnika polisa i očuvanja finansijske stabilnosti institucija.

Klasifikacija osiguranika, da bi bila predmet ispitivanja, zasnivala se na nekoliko faktora, počevši od analiza finansijskih pokazatelja iz redovnih izveštaja u CBK-u, mišljenja o finansijskim izveštajima od strane spoljašnjeg revizora, žalbi vlasnika polisa u CBK-u, kao i prethodnih perioda realizovanih ispitivanja, kao i drugih relevantnih faktora. To je uticalo na primenu selektivnog pristupa na prioritizaciji rizičnih institucija da bi bile predmet narednih ispitivanja od strane CBK-a i samim tim na podizanje nivoa efikasnog nadzora.

Stoga, za 2017. godinu realizovano je ukupno 16 ispitivanja, od kojih su osam od njih bile potpuna ispitivanja, i još osam fokusirana ispitivanja.

Cilj potpunih ispitivanja je bio procena opšteg stanja u osiguravača, uključujući procenu efikasnosti funkcionisanja internih kontrola, sprovođenje preporuka iz prošlih ispitivanja, usklađenost sa zakonom i uredbama o CBK-u, procena upravljanja i nadzora kompanija od strane rukovodećih organa, prakse osiguravača, procena politika i postupaka za upravljanje rizicima, sve to u funkciji zaštite vlasnika polisa i očuvanja finansijske stabilnosti osiguravača.

Sa druge strane, osam fokusiranih ispitivanja rezultirala su od zakonskih i regulatornih nadzornih izmena, koja su realizovana sa fokusom na procenu implementacije Uredbe o prodaji

obaveznog osiguranja od auto-odgovornosti i upravljanje troškovima osiguravača, koja je stupila na snagu u januaru 2017. godine.

Ispitivanja na licu mesta u nekoliko slučajeva su identifikovali neusklađenost sa zakonskim okvirom CBK-a, kao i nezdrave prakse kao što su: nedostatak rukovodeće aktivne uloge upravnog odbora osiguravača, nedostatak efikasnog sistema internih kontrola, slabi nivo interne revizije, kašnjenja u tretiranju i plaćanju šteta, kao i veliki broj suspendovanih šteta, nepoštovanje međunarodnih standarda za nekoliko pozicija finansijskih izveštaja, loše i nezdrave prakse u upravljanju kompanijskim sredstvima, slabosti i loše prakse u transakcijama sa povezanim strankama, potcenjivanje tehničkih rezervi itd. Isto tako, na osnovu redovnih izveštaja osiguravača u CBK-u, evidentirani su slučajevi nepoštovanja zakonskih zahteva u odnosu na minimalni nivo kapitala, imovina koje se pokrivaju tehničkim provizijama.

Za sva ispitivanja su pripremljeni izveštaji, u kojima su pokrenuta i upućivana evidentirana pitanja tokom ispitivanja, zajedno sa odgovarajućim preporukama. Dotične kompanije su izveštavale i nastavljaju da izveštavaju CBK-u na mesečnoj osnovi o preuzimanju potrebnih aktivnosti za eliminisanje/ispravljanje evidentiranih nedostataka u izveštajima CBK-a o ispitivanju.

Takođe, kao rezultat nalaza iz realizovanih ispitivanja i lošeg finansijskog učinka, izdate su od strane CBK-a odluke u kojima su izrečene kazne i druge pravne mere predviđene važećim zakonodavstvom.

4.10. Nadzor mikrofinansijskih institucija i nebankarskih finansijskih institucija

Realizovani nadzor u mikrofinansijskim institucijama i nebankarskim finansijskim institucijama imalo je u fokusu povećanje odgovornosti tih institucija u sprovođenju adekvatnih praksi operisanja. U tom pravcu, tokom 2017. godine nastavljeno je sa izvršenjem nadzora gde je cilj ispitivanja uglavnom bio procena upravljanja rizikom, usaglašenost sa zakonodavstvom CBK-a i njihovim unutrašnjim politikama, kao i status ispunjavanja preporuka sa prethodnih ispitivanja CBK-a, dajući tako i odgovarajuće preporuke za implementaciju.

Takođe, tokom ispitivanja u mikrofinansijskim institucijama i nebankarskim finansijskim institucijama ispitivana je i informaciona tehnologija, procenjujući rizik u oblasti informacione tehnologije, gde je poseban naglasak posvećen opštoj bezbednosti Sistema informacione tehnologije kao i uspostavljanju i ispunjavanju bezbednosnih mera sistema informacione tehnologije.

Na osnovu određenog datog prostora prema ispitivanju mikrofinansijskih institucija i nebankarskih finansijskih institucija, tokom perioda 2017. godine ispitivano je osam (8) institucija, odnosno šest (6) nebankarskih finansijskih institucija i dve (2) mikrofinansijskih institucija, gde su neke od njih ispraćene odlukama o administrativnim merama. Osim realizacije gore navedenih potpunih ispitivanja, takođe su izvršena fokusirana ispitivanja u trideset i dve kancelarija za razmenu valuta. Kao rezultat ispitivanja u kancelarijama za razmenu valuta, prosleđeno je povlačenje registracije za dve kancelarije valutne razmene.

Osim toga, kao rezultat ispitivanja na licu mesta, jedna nebankarska finansijska institucija je povećala njen kapital i kao takva uspela je da se uskladi sa važećom regulativom CBK-a.

Iz odgovarajućih realizovanih ispitivanja u mikrofinansijskim institucijama i nebankarskim finansijskim institucijama, generalno je primećeno da su takve institucije ostvarile napredak u sprovođenju važeće regulative kao i jačanje u upravljanju rizikom.

Shodno tome, pozitivna odražavanja u njihovoj poziciji u skladu sa regulativom na snazi kao i druga gore navedena unapređenja u vezi sa mikrofinansijskom industrijom ukazuju na uspješne korake naspram adekvatnog nadzora i proaktivnog pristupa CBK-a.

4.11. Nadzor penzija i tržišta hartija od vrednosti

Penzijski sistem tokom 2017. godine je i dalje imao isti broj operatera. U penzijskoj industriji svoje aktivnosti su vršili dva penzijska fonda, koji su upravljali penzijskim sredstvima, odnosno Kosovski penzijski štedni fond, osnovan od strane Skupštine Kosova sa ekskluzivnim mandatom za upravljanje obaveznim penzijskim doprinosima (drugi stepen), kao i Slovenačko-kosovski penzijski fond, koji je licenciran od Centralne banke Republike Kosova, za upravljanje samo fondovima dobrovoljne penzije (treći stepen).

Penzijski sistem na Kosovu nastavio je da raste i tokom 2017. godine, očuvajući stabilnosti konstitutivnih komponenata, bezbednost penziona štednje, raznolikost investicija, pozitivan povraćaj investicija i održavanje likvidnosti.

Ukupna sredstva penzijskog sistema su u 2017. godini dostigla vrednost od 1,653 miliona evra ili rast od 16% u odnosu na 2016. godinu. Porast sredstava se uglavnom pripisuje povećanju jedinične cene u globalnim tržištima tokom 2017. godine. U porastu sredstava penzijskog sektora u 2017. godini, ključni doprinos je dao KPŠF sa 1,646 miliona evra ili 99.56%, zatim SKPF sa 7,325 hiljada evra ili 0.44% od ukupnih sredstava penzijskog fonda.

Obavezni doprinosi odnosno penzijska sredstva drugog stepena, ostaju glavni izvor finansiranja u penzijskom sektoru. Štaviše, obavezni doprinosi su pod ekskluzivnom upravljaju KPŠF-a, koji čine 99.56% od ukupnih obaveza penzijskog sektora, praćen od SKPF-a sa 0.44% od ukupnih obaveza penzijskog sektora, sa doprinosima dobrovoljnih fondova, odnosno trećeg stepena.

Bruto povraćaji investicija u penzijskom sektoru tokom 2017. godine pripisuju se KPŠF-u sa 102,558 hiljada evra, praćen od SKPF-a sa 535 hiljada evra.

Glavnu ulogu u ovom učinku investicija KPŠF-a i SKPF-a imale su investicije u finansijskom tržištu izvan Kosova, doprinoseći u velikoj meri i u ukupnim povraćajima od investicija.

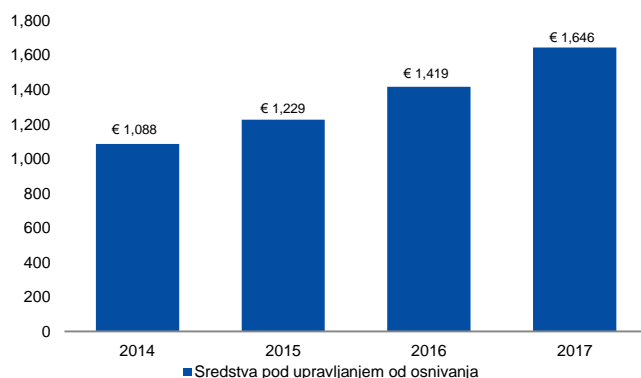
4.11.1 Penzijska sredstva penzijskih fondova

4.11.1.1 Kosovski penzioni štedni fond

Penzijska sredstva pod upravljanjem KPŠF-a do kraja 2017. godine su dostigle iznos od 1,646 miliona evra. Sredstva pod upravljanjem tokom 2017. godine su povećana za 227 miliona evra ili 16 %, dok u prethodnoj godini sredstva pod upravljanjem su povećana za 189 miliona evra. Vredi napomenuti činjenicu da od osnivanja KPŠF-a pa sve do kraja 2017. godine, penzijska sredstva su imala stabilan rast.

Tokom trinaestogodišnjeg perioda, naglašeni porast je evidentiran u periodu 2014-2017 u iznosu od 558 miliona evra, posle koje sledi period 2010-2013 u iznosu od 418 miliona evra, dok prethodni period 2006-2009 zabeležila je porast od 166 miliona evra.

Slika 51. Sredstva pod upravljanjem KPŠF-a, u milionima evra

Izvor: CBK (2018)

4.11.1.2. Učinak povraćaja investicija pod upravljanjem KPŠF-a

Učinak investicija za penzijska sredstva pod upravljanjem KPŠF-a, od osnivanja do 2017. godine, smatra se optimalnim učinkom povraćaja investicija, koja je uglavnom realizovana izlaganjem na tržištima akcija u razvijenim zemljama. Dobar učinak globalnih finansijskih tržišta i investicije na tržištu hartija od vrednosti na Kosovu, u poslednje tri godine je omogućilo bruto povraćaj investicija u iznosu od 197 miliona evra.

Vrednost jedinične cene KPŠF-a 31. decembra 2017. godine je dostigla 1.4648 evra, što predstavlja godišnji rast od 6.48% u poređenju sa prethodnom godinom.

4.11.2 Slovenački-Kosovski penzijski fond

Penzijska sredstva pod upravljanjem SKPF-a od osnivanja do 2017. godine iznose 7,326 hiljada evra.

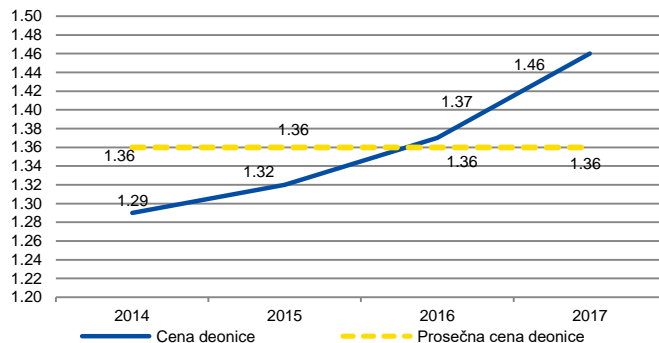
Tokom razvoja u devetogodišnjem periodu, najznačajniji rast se bio u periodu 2010-2013 u iznosu od 2,087 hiljada evra, posle koje sledi period 2014-2017 u iznosu od 1,839 hiljada evra.

4.11.2.1 Učinak povraćaja investicija pod upravljanjem SKPF-a

Učinak investicija za penzijska sredstva pod upravljanjem SKPF-a, od osnivanja do 2017. godine procenjuju se kao dobar učinak povraćaja investicija, koja je uglavnom ostvarena od investicija u globalnim finansijskim tržištima. Učinak globalnih finansijskih tržišta bruto finansijskog povraćaja od investicija u 2017. godini bili su u iznosu od 713 hiljada evra.

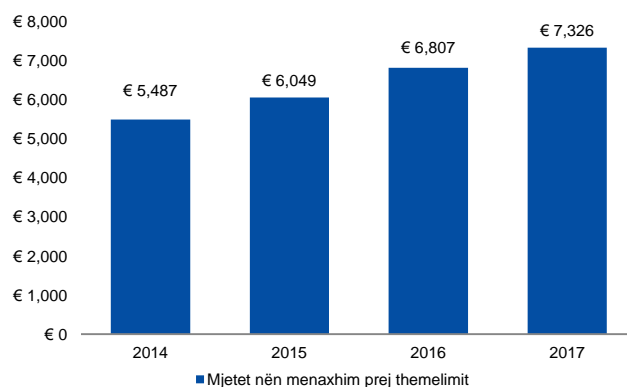
Vrednost jedinične cene SKPF-a 31. decembra 2017. godine je dostigla 1.65 evra, što predstavlja godišnji rast od 4.5%.

Slika 52. Cena i prosečna cena deonice KPŠF-a

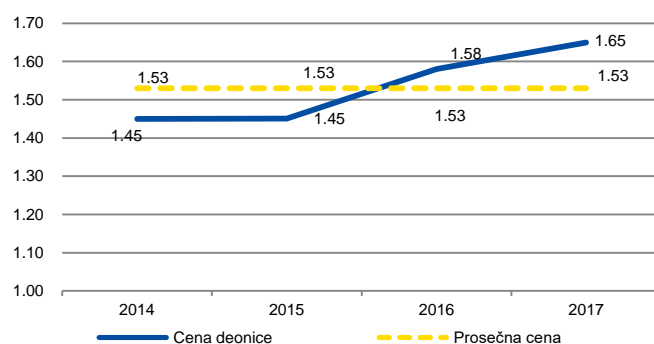
Izvor: CBK (2018)

Slika 53. Sredstva pod upravljanjem SKPF-a, u hiljade evra

Izvor: CBK (2018)

Slika 54. Cena i prosečna cena deonice SKPF-a

Izvor: CBK (2018)

4.11.3 Prikupljeni doprinosi i računi doprinosilaca u penzijskom sistemu

Prikupljeni doprinosi i računi doprinosilaca u penzijskoj industriji nastavili su da rastu uz prilično zadovoljavajući procenat.

Tokom 2017. godine prikupljeni doprinosi su dostigli vrednost od 161 milion evra, u odnosu na prethodnu godinu zabeležili su povećanje od 8 miliona ili 5.5 %. Glavni doprinos u povećanju prikupljanja penzijskih doprinosa dao je KPŠF sa 160 miliona evra ili 99.5%, posle koje sledi SKPF sa 0.5 %.

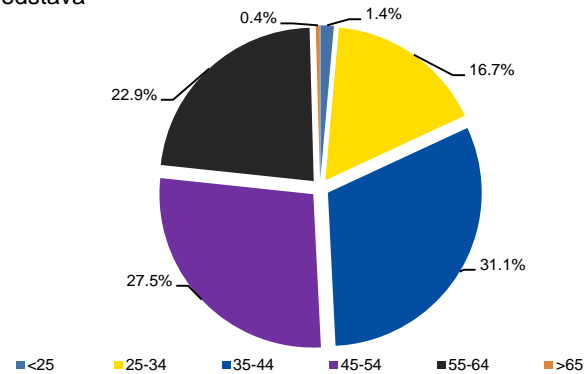
Neto penzijska sredstva pod upravljanjem penzijskih fondova koji operišu na kosovskom tržištu 31. decembra 2017. godine su dostigla iznos od 1,653 miliona evra, čime je zabeleženo povećanje od 227 miliona evra, 16 %. Dok je broj doprinosilaca tokom 2017. godine dostigao 595 hiljada doprinosilaca, što predstavlja povećanje od 9.1 % u odnosu na prethodnu godinu.

Struktura penzijskih sredstava raspoređenih po starosnim grupama penzijskih doprinosilaca smatra se dosta povoljnom za razvoj investicione politike u dugoročnom periodu.

Na dan 31. decembar 2017. godine, učešće doprinosilaca po starosti u neto sredstvima predstavljena je kao u nastavku: starosna grupa do 25 godina predstavlja iznos od 23 miliona evra ili 1.4%, posle koje sledi starosna grupa od 25-34 godina, koja dostiže iznos od 273 miliona evra ili 16.7%, dok starosna grupa od 35-44 predstavlja iznos od 510 miliona ili 31%, starosna grupa 45-57 dostiže iznos od 450 miliona evra ili 27.5%, dok starosna grupa 55-64 predstavlja iznos od 375 miliona evra ili 23%, dok starosna grupa preko 65 godina čini iznos od 7 miliona evra.

Raspoređivanje po starosnim grupama pokazuje dobru strukturu koja višestranu odražava podizanje kapaciteta svih zainteresovanih strana od ovih finansijskih sredstava.

Slika 55. Učešće doprinosioca prema starosti, u neto sredstava

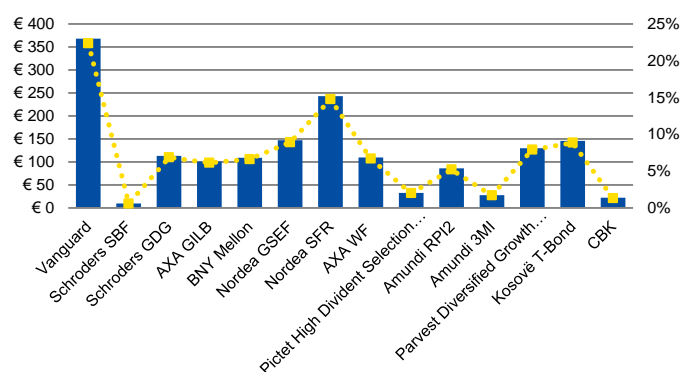
Izvor: CBK (2018)

Grafikon 56. Struktura investicija penzijskih sredstava

Izvor: CBK (2018)

Slika 57. Raspodela sredstava prema menadžerima aktiva, u milionima evra

Izvor: CBK (2018)

4.11.4 Struktura investicija penzijskih sredstava u penzijskom sektoru

U strukturi sredstava u penzijskom sektoru dominiraju investicije iz inostranstva. Na dan 31. decembar 2017. godine, investicije iz inostranstva imale su udeo od 89.79 % u ukupnim sredstvima. Preostali deo se sastoji od investicija u trezorske zapise Vlade Kosova sa učešćem od 8.88 % od ukupnih sredstava, kao i od novca u CBK i u komercijalnim bankama, sa učešćem od 0.84 % od ukupnih sredstava penzijskog sektora.

Penzijskim sredstvima investiranim na Kosovu dominiraju investicije u emitovanim instrumentima od strane Trezora Republike Kosovo.

Učešće Penzijskih fondova na tržištu hartija od vrednosti Vlade, prema stanju na dan 31. decembar 2017. godine gde je učešće KPŠF-a u vladinim hartijama od vrednosti bilo je u nominalnom iznosu od 103,130 hiljada evra, ili 17.94%, dok je učešće SKPF-a iznosilo 970 hiljada evra ili 0.16%.

4.11.5 Investiciona strategija penzijskog sektora

Penzijski fondovi su tokom 2017. godine razvili proces investicija u skladu i potpunom sprovođenju zakonskih odredaba, u cilju maksimizacije povraćaja od investicija, a u dobrobit doprinosilaca i korisnika.

U okviru industrije penzija, investicije penzijske štednje su realizovane zasnivajući se na osnovnim principima osiguranja penzijskih sredstava, diversifikacije investicija, održavanje maksimalnog povraćaja za preduzeti nivo rizika, kao i održavanje dovoljne likvidnosti.

Vredi napomenuti da je KPŠF u primeni politike/strategije za diversifikaciju dodala nove investicione fondove. Investiciona strategija preko novog okvira primenila je utvrđivanje minimalnih i maksimalnih limita/ograničenja koji definišu granice podele sredstava prema klasama i investicionoj strategiji penzijskih sredstava pod upravljanjem KPŠF-a.

Tabela 15. Granice za raspodelu penzijskih sredstava KPŠF-a.

Granice raspodele prema investicionoj strategiji		Granice raspodele prema investicionim klasama	
Smernice	24%-60%	Deonice	27%- 56%
Upravljeni rizik	32%-68%	Više namenske imovine	25%- 55%
Prihodi	10% - 25%	Instrumenti duga (kreditni zapisi)	7% - 34%
		Tržište novca i trezor Kosova	1% - 12%

Izvor: CBK (2018)

Važan izazov investicione strategije ostaje procena područja sa većim rastom/padom investicionog rizika, kroz utvrđivanje investicionih limita u strategiji "upravljanog rizika" i strategiji "povraćaja/dividendi", odnosno investicija sa visokim rizikom.

Dok Slovenačko-kosovski penzijski fond sva penzijska sredstva je uložio kroz jedan investicioni fond.

4.11.6 Ispitivanje penzionih fondova na licu mesta (on-site)

U cilju očuvanja stabilnosti finansijskog sektora, tokom 2017. godine su sprovedena potpuna ispitivanja penzijskih fondova u skladu sa godišnjim planom. Nadzor penzija je bio konzistentan sa međunarodnim praksama u relevantnoj oblasti, podržavajući pristup zasnovan na riziku. Posebna pažnja je posvećena upravljanju fondovima, strategiji investicija, efikasnosti interne kontrole, očuvanju adekvatne likvidnosti i drugim rizicima.

Nadzor penzija je tokom 2017. godine sproveo 2 potpuna ispitivanja u penzijskim fondovima, u cilju primene bližeg nadzora fondova. Ispitivanja sredstava na licu mesta su sprovedena u skladu sa godišnjim planom 2017. godine, sa ciljem procene opšteg stanja penzijskih fondova, odnosno procene upravljanja fondovima, politika i procedura, menadžmenta, učinka investicija, efikasnosti funkcionisanja internih kontrola, sprovođenje preporuka iz prošlih ispitivanja kao i usaglašenost sa zakonima i propisima CBK-a.

Pored toga, ispitivanja na licu mesta uključile su i procenu internih kontrola, usaglašenost sa važećim pravnim okvirom CBK-a, odnosno usaglašenost sa uredbama o penzijskim fondovima, procenom politika i procedura, menadžmentom, učinkom penzijskih sredstava kao i terenska ispitivanja informacione tehnologije.

Prilikom ispitivanja penzijskih fondova odvijeno je i ispitivanje oblasti informacione tehnologije, fokusiranjem na procenu rizika fondova u ovoj oblasti, opštu bezbednost sistema informacione tehnologije, kao i stvaranja i ispunjavanja bezbednosnih mera sistema informacione tehnologije. Na osnovu procene ispitivanja za ovu oblast, date su i odgovarajuće preporuke za sprovođenje.

Za sva ispitivanja pripremljeni su izvještaji, u kojima su pokrenuta i adresirana pitanja koja su identifikovana tokom ispitivanja, zajedno sa relevantnim preporukama..

4.11.7 Razvoj pravnog-regulatornog okvira

U cilju unapređenja pravnog okvira u oblasti penzionog sistema, Centralna banka Republike Kosova je dodatno ojačala regulatorni i nadzorni okvir. U tom pravcu, završene su i odobrene određene uredbe za nadzor penzionih fondova, koje uređuju nadzor odgovarajućih funkcija, kao i ispunjeni su zahtevi Zakona o penzijskim fondovima na Kosovu, koji proizilaze iz poslednje izmene.

Takođe, tokom 2017. godine stupio je na snagu "Zakon br. 05/L -116 o izmenama i dopunama Zakona br. 04/L-101 o kosovskim penzijskim fondovima, Izmenjen i dopunjen Zakonom br. 04/L-115 i Zakonom br. 04/L-168 Službeni List Republike Kosovo/ Br. 3 / 17. januar 2017."

4.11.8 Transparentnost i odnosi sa javnošću u penzionom sistemu

Penzioni sistem na Kosovu, što se tiče transparentnosti prema javnosti, razvija istinski informativni proces, praćen blagovremenim ažuriranjima. Tokom 2017. godine, industrija penzija je nastavila sa transparentošću u odnosima sa javnošću.

U skladu sa Zakonom o penzijskim fondovima na Kosovu i uredbi CBK-a, penzijski operateri objavljuju/pružaju javni pristup ključnim informacijama o operacijama penzionih fondova za javnost. Doprinosioci i šira javnost se, na tromesečnoj osnovi, informišu putem objavljenih tromesečnih izveštaja u vezi sa poslednjim stanjem o investicijama za završeno tromesečje, informacijama o ceni akcija i informacijama koje se odnose na sredstva pod upravom.

Pored toga, doprinosioci u svakom trenutku mogu pristupiti putem interneta na račun penzione štednje preko dotične internet stranice, gledaju stanje na račun, informacije o plaćenim doprinosima na njegovo/njeno ime, ažuriranje podataka kontakta, npr. bračno stanje, etničku

pripadnost, ažuriranje demografskih podataka, kao što su npr. adresa, broj telefona, izaberu metod dobijanja pojedinačnog stanja, kao i druge usluge i informacije.

Informacije se nude na službenim jezicima u skladu sa Ustavom Kosova, što omogućava lak pristup i za nevećinske zajednice.

4.11.9 Članstvo u međunarodnim organizacijama

Centralna banka Republike Kosovo je članica Međunarodne organizacije penzijskih supervizora (IOPS). CBK u kontinuitetu podržava osoblje za učešće na aktivnostima koje organizuje Međunarodna organizacija penzijskih supervizora. Učešće na ovim aktivnostima se odnosi na proširenje i produblјivanje saradnje sa ostalim relevantnim organizacijama i nadzornih organa penzija, kroz razmenu iskustava i stručnih znanja tokom učešća na konferencijama i seminarima u organizaciji IOPS-a.

4.12. Sprečavanje pranja novca

Godišnji izveštaj za 2017. godinu, predstavlja stanje sektora, odnosno banaka, mikrofinansijskih institucija i nebankarskih finansijskih institucija i preduzete mere u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma.

Divizija za sprečavanje pranja novca (SPN) za rad i obavljanje aktivnosti u ispunjavanju svog operativnog mandata tokom 2017. godine, referentnu tačku aktivnosti je imala Strateški plan Centralne banke Republike Kosovo, godišnji plan finansijskog nadzora, godišnji plan i akciona strategija i plan Divizije za sprečavanje pranja novca.

S obzirom da su sada na snazi novi zakon i uredba o sprečavanju pranja novca i borbu protiv finansiranja terorizma, za njihovu što efikasniju primenu u praksi, neophodno je analiziranje potrebe za donošenjem uputstava od strane divizije. Nakon završetka uredbe o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma, tokom 2017. godine su takođe izrađena i dva druga podzakonska akta, odnosno dva uputstva: 1) Uputstvo u vezi sa popunjavanjem deklaracije o poreklu sredstava i 2) Uputstvo o identifikaciji stvarnih vlasnika.

Divizija je uspela da tokom 2017. godine uradi adaptaciju u tehničkom smislu sa platnim sistemima koji su pod upravom Centralne banke, gde je putem ove aktivnosti uspostavljena platforma i baza podataka od strane kroz generisanje, analiziranje i praćenje po potrebi određenih kategorija transakcija koje su procenjene sa potencijalnim rizikom.

Realizacija ovog cilja podrazumevala je povećanje saradnje sa ostalim divizijama i odeljenjima izvan funkcije finansijskog nadzora kao i adaptaciju sistema informacione tehnologije.

14.12.1 Nadzor finansijskih institucija sa perspective SPN-a

Nadzor finansijskih institucija na licu mesta, je usredsređen u smislu zaštite njihovih sistema putem sprovođenja standarda i zakonodavstva za sprečavanje i borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma. Glavni fokus Divizije tokom ovog izveštajnog perioda je bio da se izvrši ispitivanje banaka i finansijskih institucija u oblasti SPN-a/FT-a. Ove aktivnosti su takođe predviđene u strateškom planu Divizije i glavni cilj je bio da se dobiju informacije na licu mesta o nivou mera koje su finansijske institucije preduzele za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma.

Tokom 2017. godine je sprovedeno ukupno 10 ispitivanja u oblasti sprečavanja pranja novca. Ispitivanja su obuhvatila banke, mikrofinansijske institucije i nebankarske finansijske institucije. U tom smislu, izvršena su ispitivanja u 6 banaka, 2 mikrofinansijske institucije i 2 nebankarske finansijske institucije (NBFI).

Zbog izvršavanja znatnog broja ispitivanja, ove godine je intenzivirano praćenje preporuka i njihovo ispunjavanje od strane ispitanih finansijskih institucija. Praćenje preporuka i mera je evidentirano putem obrazaca za procenu (tabela), koje su sastavni deo naredne aktivnosti svakog ispitivanja. U tom smislu, u 2017. godini divizija je primila 20 povratnih informacija od strane finansijskih institucija, gde su 13 od njih bile od banaka i ostale od mikrofinansijskih i nebankarskih institucija. Analizirajući sadržaj ovih povratnih informacija, fokus je stavljen na strukturu i imenovanje službenika za usklađenost, s obzirom da je to bio novi zakonski zahtev i da su banke preduzele najveće korake u tom pravcu.

Ključne tačke procenjivanja tokom određenih ispitivanja u finansijskim institucijama, bile su zakonske i regulativne obaveze i odgovornosti finansijskih institucija, u cilju sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti prema standardima i najboljim praksama u ovoj oblasti. Banke su izradile politike i procedure koje stvaraju mogućnosti za efikasne mere u SPN/FT. Banke u stranom vlasništvu, ove politike i procedure su uspostavile i uz pomoć matičnih banaka, koje su zatim usvojene od strane upravnog odbora. Ispitane finansijske institucije su nastavile sa preduzimanjem mera u pravcu povećanja ljudskih i tehničkih kapaciteta unutar institucije, kroz regrutovanje posebnog osoblja za usklađenost sa SPN/FT i u znatnoj meri čineći nezavisnim od funkcije unutrašnje kontrole. Ove godine, divizija je preduzete mere i aktivnosti proaktivno primila od banaka na stalnim osnovama.

Takođe, finansijske institucije su preduzele značajne mere u pravcu povećanja efikasnosti praćenja, postupka za identifikaciju klijenata i otvaranju novih računa i određivanju stvarnih vlasnika.

14.12.2 Unutrašnja i spoljna saradnja

Osim unutrašnje aktivnosti u pravcu jačanja nadzora za SPN/FT u finansijskom sektoru, divizija je takođe obavljala i aktivnosti saradnje sa drugim organima i institucijama izvan CBK-a. Međuinstitucionalna saradnja je jedna od strateških ciljeva godišnjeg plana Divizije za finansijski nadzor, gde su tokom tog perioda zabeležena razne aktivnosti.

Posebna međuinstitucionalna saradnja ističe se Finansijskom obaveštajnom jedinicom u smislu izrade različitih podzakonskih akata u oblasti SPN/FT i u smislu razmene informacija od interesa, u skladu sa važećim sporazumom o bilateralnoj saradnji. Divizija za SNP je predstavila CBK na raznim projektima, što se tiče prezentacije dostignuća u pravcu jačanja nadzora za SPN/FT. U tom smislu, Divizija za SPN je izveštavala na tromesečnim osnovama Nacionalnom koordinatoru za borbu protiv privrednog kriminala i sekretarijatu Nacionalne strategije za borbu protiv organizovanog kriminala.

Divizija za sprečavanje pranja novca bila je takođe aktivan deo u projektu koji je finansirala Evropska unija i Evropski savet, "Projekat protiv privrednog kriminala", u kojem u saradnji sa ostalim institucijama za sprovođenje zakona, kao što su Policija Kosova, Finansijska obaveštajna jedinica, Tužilaštvo, Poreska administracija Kosova, Carina Kosova itd., stalno je pružala svoj doprinos kad god je to zatraženo.

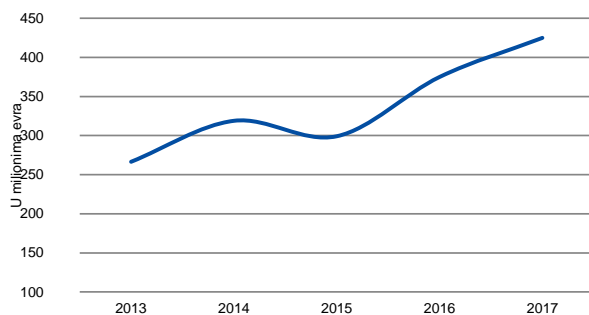
5. Usluge pružene vlastima, finansijskoj zajednici i javnosti

5.1. Operacije i upravljanje gotovinom

Centralna banka Kosova (CBK) je nadležna za obezbeđivanje odgovarajućeg snabdevanja lokalne privrede, evro novčanicama i kovanicama. Ovu funkciju CBK vrši na indirektnan način putem bankarskog sektora koji je direktno povezan sa poslovanjima i građanima. Odgovornosti CBK-a u vezi sa operacijama i upravljanjem gotovinom tokom 2017. godine, kao i prethodnih godina, su bile u vezi sa evrom kao valutom koja se zvanično koristi na Kosovu.

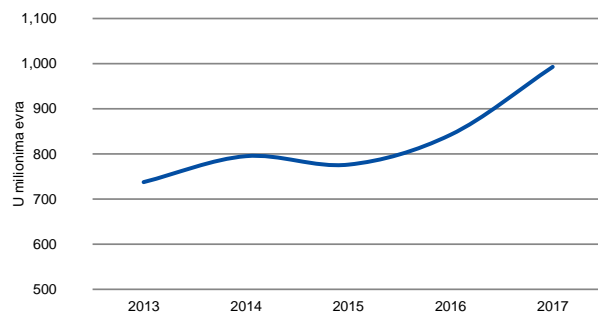
Tokom 2017. godine, CBK je obezbedila kvalitativnu i kvantitativnu ponudu novčanica i kovanog novca u bankarskom sektoru za izmirenje gotovinskih transakcija privrede i građana. Kao posledica toga, funkcija za obezbeđivanje odgovarajućeg snabdevanja novčanicama i kovanicama za izmirenje gotovinskih transakcija u privredi je uspešno ispunjena od strane CBK-a.

Slika 58. Snabdevanje gotovinom (iznos), u milionima evra

Izvor: CBK (2018)

Slika 59. Prijem gotovine (iznos), u milionima evra

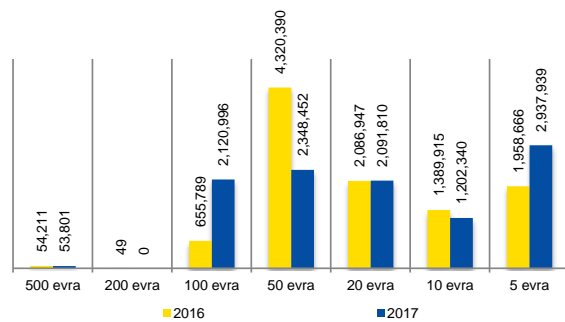
Izvor: CBK (2018)

Ukupna vrednost snabdevanja gotovinom je 2017. godine porasla za 13.6 odsto u odnosu na 2016. godinu. Struktura gotovine prema apoenima, koja se prvenstveno utvrđuje zahtevima bankarskog sektora, nije imala nikakvu značajnu promenu od 2016. na 2017. godinu. Kod evro novčanica, obim zahteva za snabdevanje tokom 2017. godine su zabeležila povećanje od oko 2.8 odsto u odnosu na 2016. godinu i nastavile su da dominiraju zahtevima za snabdevanje apoenima – 5, 10, 20, 50 i 100 evra, dok zahtevi za obime apoena od 200 i 500 evra, ostaju znatno manja. Tokom 2017. godine, zahtevi za obim apoena u iznosu od 100 evra značajno su porasli u poređenju sa prethodnom godinom, dok zahtevi za obime apoena u iznosu od 50 evra zabeležili su manji pad.

Kao što je prikazano na donjim slikama, tokom 2017. godine, CBK je snabdevala bankarski sektor sa oko 10.8 miliona komada evro novčanica (u vrednosti od skoro 425 miliona evra) i sa preko 5 miliona komada evro kovanica (u vrednosti od skoro 1.1 milion evra).

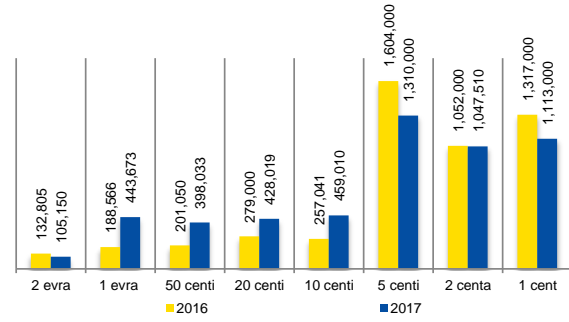
Obim zahteva za snabdevanje novčanicama tokom 2017. godine, je zabeležio porast od 5.4 odsto u poređenju sa 2016. Zahtev za snabdevanje evro kovanicama, isto kao i tokom 2016. godine, je u 2017. godini uglavnom dominirao kovanicama male vrednosti od 1 evro centa do 5 evro centa. Broj zahteva za snabdevanje apoenima niže vrednosti od 5, 2 i 1 evro centa, je tokom 2017. godine zabeležio grupni pad od oko 12.6 dok su zahtevi za snabdevanje sa apoenima od 1 evra, 50 evro centi, 20 evro centi i 10 evro centi zabeležili su grupni porast od oko 86.8 odsto što predstavlja značajan porast u poređenju sa prethodnom godinom.

Slika 60. Snabdevanje novčanicama evra prema apoenima (broj komada)

Izvor: CBK (2018)

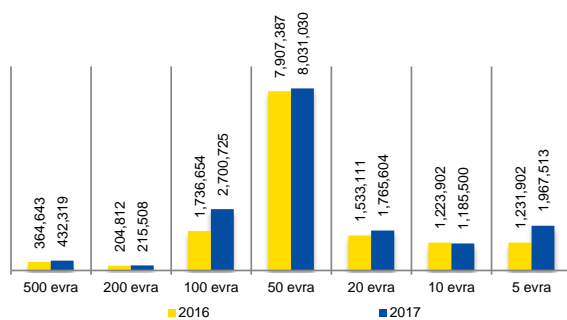
Slika 61. Snabdevanje kovanicama evra prema apoenima (broj komada)

Izvor: CBK (2018)

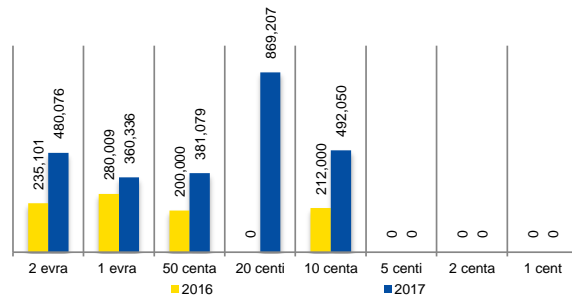
Ukupna vrednost gotovine primljene kao depozit beleži rast od oko 17.9 odsto u 2017. u odnosu na prethodnu godinu. CBK je primila više od 16.3 miliona komada novčanica (prosečno oko 65.000 komada novčanica dnevno) i 2.6 miliona komada kovanica (prosečno oko 10,000 komada kovanica dnevno) kao depozit gotovine iz bankarskog sektora. Izraženo u vrednosti, depoziti gotovine su dostigli približan iznos od oko 987.9 miliona evro novčanica i 1.7 miliona evro kovanica. Strukture evro novčanica primljena tokom 2017. godine zabeležile su povećanje od oko 14.8 odsto u odnosu na 2016. godinu, dok struktura primljenih evro novčanica tokom 2017. godine, kao što se vidi na donjem grafikonu, nije imala značajnu promenu od prethodne godine, dok je struktura primljenih novčanica tokom 2017. godine zabeležila porast kod kovanica od 20 centi u poređenju sa prethodnom godinom.

Slika 62. Novčanice evra primljene prema apoenima (broj komada)

Izvor: CBK (2018)

Slika 63. Kovanice evra primljene prema apoenima (broj komada)

Izvor: CBK (2018)

Slično sa prethodnim godinama, takođe i tokom 2017. godine, neto primljena gotovina¹² bila je višem iznosu od snabdevane gotovine. Zapravo, dostigavši skoro 567.7 miliona evra, takva promena je veća u odnosu na prethodnu godinu kada je iznosila oko 468 miliona evra. Ovo povećanje je uglavnom došlo kao rezultat povećanja depozita od bankarskog sektora.

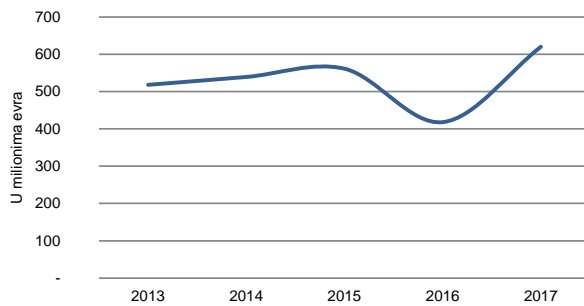
Budući da CBK održava samo neophodan optimalni nivo gotovine za obavljanje operacija, viškovi se šalju u evrozoni, gde se zatim koriste za obavljanje međunarodnih plaćanja i kroz investicije se vraćaju u sredstvima nosioca interesa. Neto pošiljke¹³ gotovine van zemlje u 2017. godini iznosile su 529,8 miliona evra, što je više za 61,6 odsto u odnosu na prethodnu godinu kada su iznosile 327,8 miliona evra. Ovo neto povećanje pošiljki u 2017. godini došlo je kao rezultat rasta depozita iz bankarskog sektora. Trendovi izvoza i uvoza gotovine u proteklih nekoliko godina prikazani su u sledećim slikama.

¹² Depoziti minus Podizanje gotovine.

¹³ Uvozi minus Izvozi gotovine

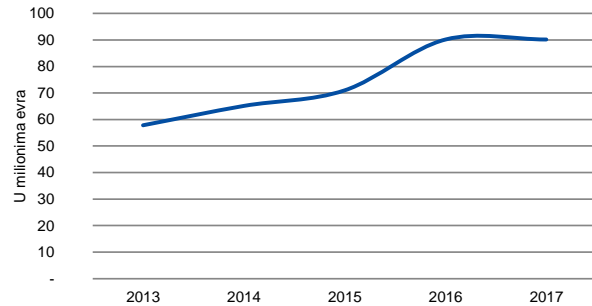

Slika 64. Izvoz gotovine (iznos), u milionima evra

Izvor: CBK (2018)

Slika 65. Uvoz gotovine (iznos), u milionima evra

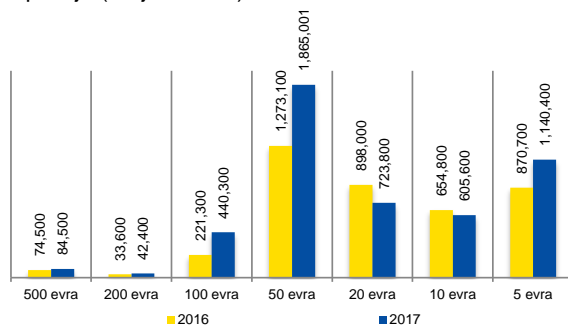

Izvor: CBK (2018)

Operacije sa gotovinom nastavljaju da se vrše modernom opremom za obradu i u skladu sa standardnim pravilima i procedurama. Sav gotov novac dobijen od komercijalnih banaka i drugih institucija je obrađen (blizu 16,3 miliona komada evro novčanica evra i 2,6 miliona komada evro kovanica) i klasifikovane su prema stepenu podobnosti.

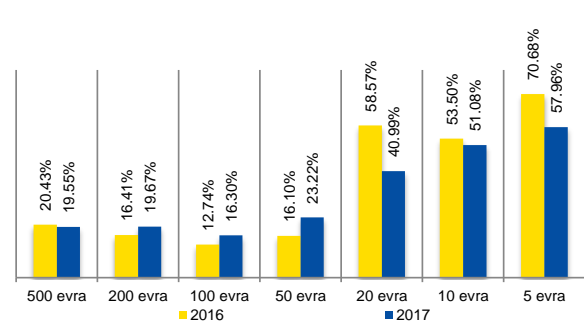
Oko 4,9 miliona komada evro novčanica (30,1 odsto od ukupnog broja evro novčanica, deponovanih od strane bankarskog sektora) tokom 2017. godine je klasifikovane kao nepodobne za ponovni opticaj (veoma zastarele/oštećene) i povlačene su iz opticaja tako što su poslate bankama u evrozoni. Takva značajna količina nepodobnih evro novčanica povučena iz opticaja, značajno je doprinela poboljšanju kvaliteta gotovine u opticaju u Republici Kosovo. Slično prethodnim godinama, većina novčanica koja je klasifikovane kao nepodobna za ponovni opticaj, bile su u apoenima od 50, 20, 10 i 5 evra. One čine oko 88,4 odsto nepodobnih novčanica za ponovni opticaj zbog veće stope kretanja iz ruke u ruku građana tokom njihovog opticaja.

Slika 66. Neodgovarajuće novčanice povučene iz opticaja (broj komada)

Izvor: CBK (2018)

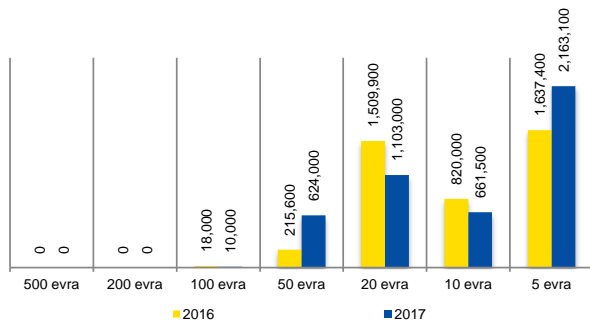
Slika 67. Neodgovarajuće novčanice povučene iz opticaja od ukupno primljenih (%)

Izvor: CBK (2018)

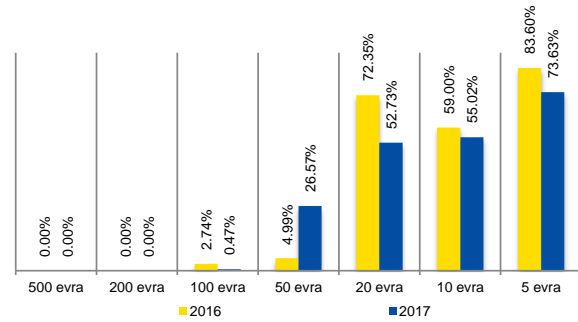
Kvalitet gotovine u opticaju je takođe poboljšao snabdevanjem bankarskog sektora potpuno novim evro novčanicama koja su donete iz evrozona. Tokom 2017.godine, CBK je isporučila bankarskom sektoru više od 4,5 miliona novih evro novčanica sa (42,4 odsto od ukupnog broja isporučenih evro novčanica).

Slika 68. Snabdevanje novim novčanicama (broj komada)

Izvor: CBK (2018)

Slika 69. Proporcija novih novčanicama stavljenih u opticaj od ukupno snabdevenih

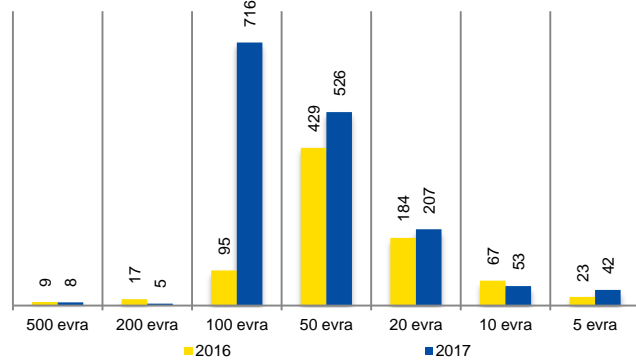

Izvor: CBK (2018)

Oko 86,1 odsto količine novih isporučenih novčanica tokom 2017. godine bile su novčanice nižih apena (20, 10 i 5 evra), koje su uglavnom isporučene komercijalnim bankama u cilju opremanja njihovih bankomata. Potom, sve podobne evro novčanice koje su isporučene za ponovni opticaj bile su vrhunskog kvaliteta (podobne za ponovni opticaj).

Što se tiče mera protiv falsifikovanja, CBK je nastavila da saraduje sa vlastima kako bi unapredili izveštavanje o gotovini za koju se sumnja da je lažna. CBK, zajedno sa Laboratorijom za forenziku, objavili na internet stranici¹⁴ CBK-a statistike o falsifikovanom novcu na nivou Republike Kosovo. Pored toga, objavljeni su edukativni materijali u cilju informisanja javnosti o bezbednosnim karakteristikama novčanica serije Evropa.

Slika 70. Falsifikovane i konfiskovane novčanice evra na nivou Kosova (broj komada)

Izvor: Kosovska Agencija za Forenziku (2018)

5.2. Održavanje i transakcije računa

CBK pruža bankarske usluge Vladi Republike Kosova, Kosovskoj agenciji za privatizaciju i drugim institucijama, kao što su banke i druge finansijske institucije, javni subjekti, strane banke, centralne banke, međunarodne finansijske institucije (Međunarodni monetarni fond, Svetska banka), i međunarodne organizacije, kao što je navedeno u članu 9. Zakona br. 03 / L-209 o CBK-u. U 2017. godini, kao i prethodnim godinama, ove usluge se sastojale uglavnom od održavanja računa i izvršenje plaćanja.

CBK je podržala unapređenje transakcija i raspodela koje su sprovele Ministarstvo finansija i Kosovska agencija za privatizaciju. Oblici plaćanja i načini komunikacije prilagođeni su njihovim zahtevima. Vredi pomenuti potpunu elektronizaciju izvršenja međunarodnih naloga transfera za Ministarstvo finansija. Tokom 2017. godine sva međunarodna plaćanja su izvršena putem SWIFT mreže i sva domaća plaćanja su izvršena preko ATS sistema, čime se skraćuje vreme i povećava efikasnost obrade.

¹⁴ <http://bqk-kos.org/?id=31>

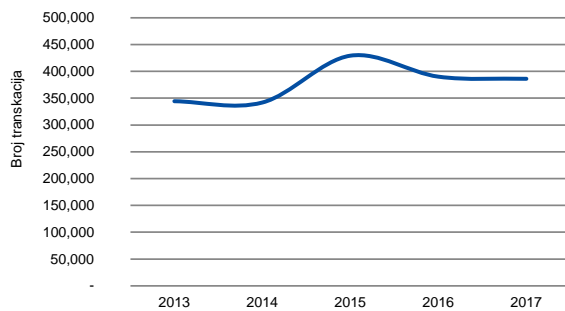
Tabela 16. Iznos transakcije prema glavnim vrstama plaćanja (u hiljadama evra)

Vrste transakcija	2013	2014	2015	2016	2017
Transakcije sa gotovim novcem	+470,786	+475,752	+476,310	+467,362	+563,570
Depoziti u gotov novcu	737,524	794,989	776,195	842,240	989,618
Podizanje gotovine	266,738	319,237	299,885	374,878	426,048
Domaći transferi	+581,797	+839,345	+942,520	+1,041,198	+1,131,645
Domaći dolazni transferi	1,554,535	1,615,753	1,677,024	1,712,605	1,861,640
Domaći odlazni transferi	972,738	776,408	734,504	671,407	729,995
Međunarodni transferi	-321,676	-714,099	-441,312	-580,656	-432,050
Međunarodni dolazni transferi	653,710	404,473	538,375	970,941	1,081,879
Međunarodni odlazni transferi	975,386	1,118,572	979,687	1,551,597	1,513,929

Izvor: CBK (2018)

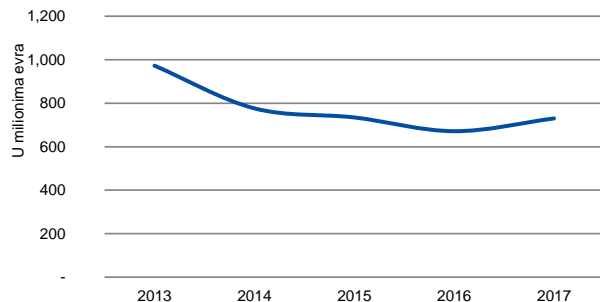
Dok je najveći deo operacija gotovinom CBK-a u 2017. godini izvršena u ime i na račun komercijalnih banaka, većina domaćih plaćanja CBK-a su izvršena u ime i na račun Trezora¹⁵.

Slika 71. Obim odlaznih domaćih transakcija, broj

Izvor: CBK (2018)

Slika 72. Iznos odlaznih domaćih transakcija, u milionima evra

Izvor: CBK (2018)

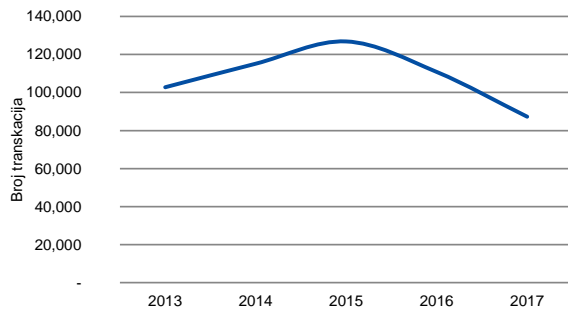
CBK je u ime svojih klijenata obradila preko 386 hiljada domaćih odlaznih naloga za isplatu (smanjenje od 1% u odnosu na prethodnu godinu) i primila na njihov račun blizu 87¹⁶ hiljada dolaznih naloga za isplatu (smanjenje od 21 odsto u odnosu na prethodnu godinu). Izraženo u vrednosti, domaći odlazni nalozi za isplatu dostigli su iznos od preko 730 miliona evra (povećanje od 8,8% u odnosu na prethodnu godinu), dok domaći dolazni nalozi za isplatu dostigli su iznos od preko 1,86 milijardi evra (povećanje za 8,7 odsto u odnosu na prethodnu godinu). Najveći broj i iznos domaćih transakcija CBK je izvršila po nalogu i za Trezor.

Što se tiče lokalnih odlaznih isplata, treba napomenuti da ih sve komercijalne banke generišu same, dok su institucije osiguranja najveći broj njihovih uplata vršile preko komercijalnih banaka. U stvari, svi drugi vlasnici računa CBK-a koriste usluge plaćanja koje pruža CBK na ograničen način, jer svi oni imaju račune u komercijalnim bankama.

¹⁵ Trezor – Ministarstvo finansija

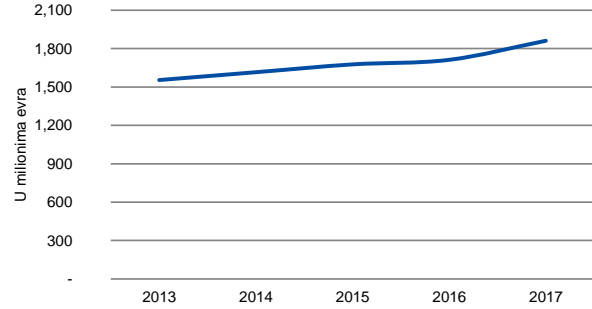
¹⁶ Najveći broj dolaznih naloga za isplatu primenom ATS sistema primaju se u CBK-u grupisane

Slika 73. Obim dolaznih domaćih transakcija, broj

Izvor: CBK (2018)

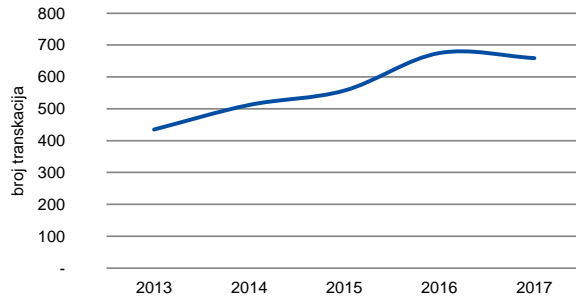
Slika 74. Iznos dolaznih domaćih transakcija, u milionima evra

Izvor: CBK (2018)

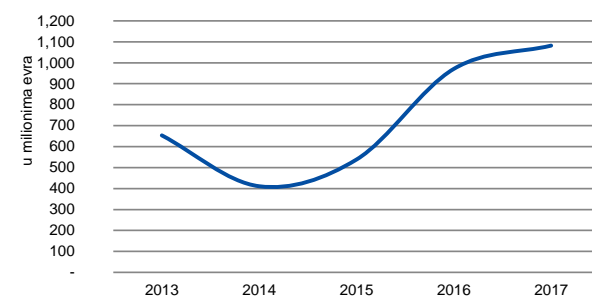
Što se tiče međunarodnih transakcija, najveći broj njih je izvršen od strane CBK-a po nalogu Trezora. S druge strane, uzimajući u obzir njihovu vrednost, najveći deo međunarodnih transakcija izvršene od strane CBK-a odnose se na transfer sredstava komercijalnih banaka. Godišnji podaci o međunarodnim transakcijama prikazani su na sledeće četiri slike.

Slika 75. Obim dolaznih međunarodnih transakcija, broj

Izvor: CBK (2018)

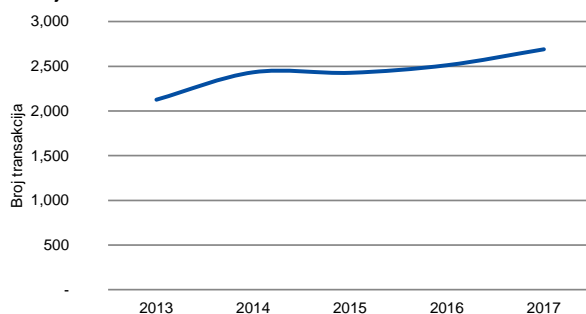
Slika 76. Obim dolaznih međunarodnih transakcija, u milionima evra

Izvor: CBK (2018)

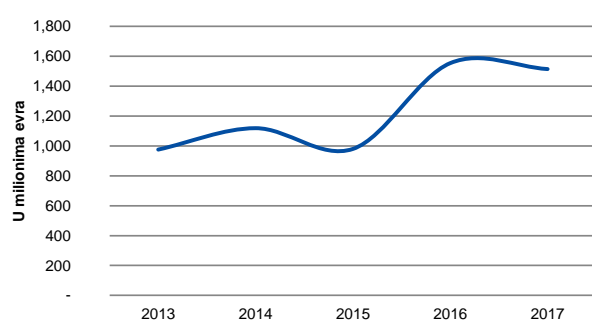
Dana 31. decembra 2017. godine, depoziti institucija Vlade Kosova dostigli su iznos od 339,9 miliona evra, dok su depoziti KAP-a dostigli iznos od 471,3 miliona evra. Zajedno, depoziti Vlade Kosova i AKP-a činili su oko 65,4 odsto ukupnih depozita održanih u CBK-u na kraju 2017. godine.

Slika 77. Obim odlaznih međunarodnih transakcija, broj

Izvor: CBK (2018)

Slika 78. Obim odlaznih međunarodnih transakcija, u milionima evra

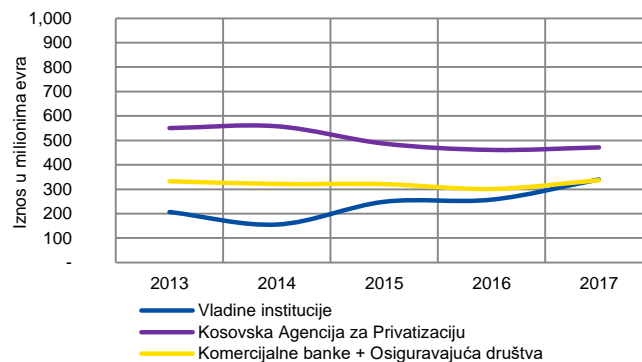
Izvor: CBK (2018)

Tabela 17. Nivo depozita glavnih klijenata (u hiljadama evra)

Stanje računa	2013	2014	2015	2016	2017
Ukupno stanje	1,324,296	1,082,519	1,135,559	1,074,458	1,239,730
Vladine institucije	206,838	155,481	248,780	257,393	339,906
Kosovska Agencija za Privatizaciju	550,328	557,801	486,819	460,961	471,299
Komercijalne banke + Osiguravajuća društva	332,798	321,670	320,934	301,051	336,732
Drugo	234,332	47,567	79,025	55,053	91,793

Izvori: CBK (2018)

Među ostalim vlasnicima računa, komercijalne banke i institucije osiguranja su najvažnije u smislu nivoa depozita u CBK-a. Depoziti komercijalnih banaka i institucija osiguranja koji su držani u CBK-u uglavnom se odnose na regulatorne i pravne zahteve i obaveze. Oni su činili 27,2 odsto ukupnih depozita u CBK do kraja 2017. godine. Dana 31. decembra 2017. godine depoziti komercijalnih banaka i kompanija osiguranja bili su u iznosu od 336,7 miliona evra.

Slika 79. Evolucija depozita glavnih klijenata CBK-a, u milionima evra

Izvor: CBK (2018)

5.3. Platni sistem

U funkciji daljeg unapređenje platnog sistema i kontinuiranog poboljšanja usluga, kao primarni ciljevi CBK-a, tokom 2017. godine nastavljeno sa razvojem regulatornog okvira zasnovanog na primjenjive standarde u Evropskoj Uniji, kao i unapređenjem operativnih procesa za povećanje efikasnosti sistema.

U 2017. godini izvršena je potpuna funkcionalizacija novog platnog sistema, koji je počeo sa sprovođenjem u julu 2017. godine. Novi sistem je karakterisan održivošću, sigurnošću i visokom efikasnošću, što je omogućilo kliring i pravovremeno izmirenje svih transakcija.

U okviru jačanja pravne osnove, tokom 2017. godine usvojene su dve uredbe koje se odnose na platni sistem, uredba o izveštavanju statistike instrumenata za plaćanja i uredba o instrumentima elektronskog plaćanja. Isto tako, radilo se na jačanju regulativnog okvira za nadzor sistema plaćanja zasnovanog na principima BIS-a za infrastrukturu finansijskih tržišta.

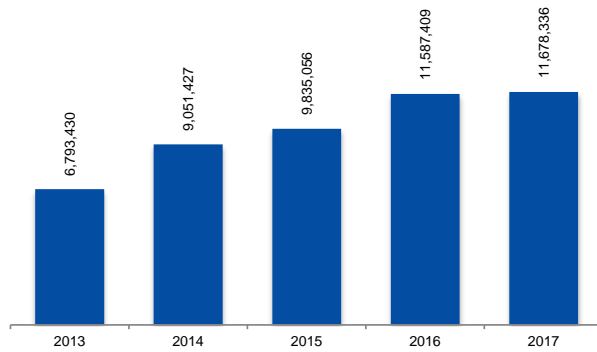
Tokom 2017. godine nastavljeno je sa unapređenjem Registra Bankarskih računa u cilju prilagođavanja novih zahteva koji proizilaze iz izmena i dopuna Zakona o izvršnom postupku. Na osnovu ovih zahteva, funkcije ovog registra su proširene, pri čemu se trenutno ceo proces izvršenja odluka o izvršenju omogućava se završiti automatski preko razmene izvršnih odluka između izvršnih organa i banaka, elektronskim putem. Ove izmene su izazvale potrebu za revidiranje Uputstva o bankarskim računima kako bi prilagodili ove zahteve Zakona o izvršnom postupku, koji je u postupku dopune i izmene i očekuje se da bude završen tokom 2018. Godine..

5.3.1 Operisanje međubankarskog platnog sistema

Međubankarski platni sistem (MPS) omogućava obradu niza instrumenata za plaćanja, međubankarski kliring i izmirenje hartija od vrednosti. Slike u nastavku prikazuju broj i vrednost transakcija izvršenih kroz MPS za odgovarajuće periode:

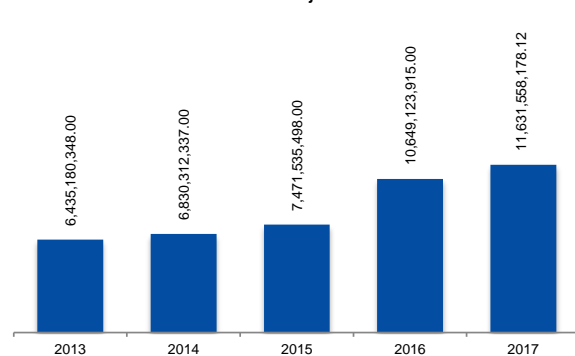
Statistički pokazatelji aktivnosti MPS-a su odraz povećanja obima i vrednosti transakcija prikazanih u nastavku:

Slika 80. Broj transakcija u ATS

Izvor: CBK (2018)

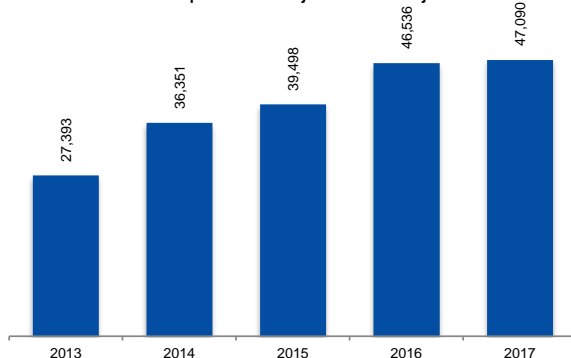
Slika 81. Vrednost transakcija u ATS

Izvor: CBK (2018)

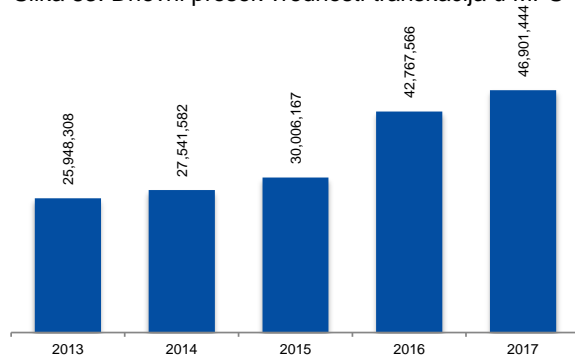
Obrađeno je oko 11.7 miliona transakcija u ukupnoj vrednosti od oko 11.6 milijardi evra. U poređenju sa MPS transakcijama u prethodnoj godini, obim transakcija je povećan za 0.78% i vrednost transakcija je porasla za 9.23%.

Slika 82. Dnevni proseki broja transakcija u MPS

Izvor: BQK (2018)

Slika 83. Dnevni proseki vrednosti transakcija u MPS

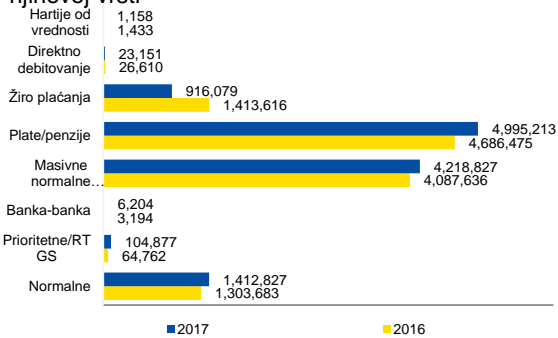
Izvor: BQK (2018)

Stalni rast obima i vrednosti međubankarskih transakcija MPS-a odražava relativni porast bezgotovinskog plaćanja i rast poverenja u bankarski sistem. U okviru MPS-a su realizovana plaćanja kroz dve komponente.

U komponenti RTGS se realizuju u realnom vremenu, dok se u ACH komponenti realizuju sva plaćanja u vrednosti ispod 10,000 € i uključuju sledeće vrste plaćanja: redovna plaćanja (individualna i masovna), plate i penzije, Kos-Giro plaćanja i direktno debitovanje. Stopa rasta kako u pogledu obima tako i vrednosti ovih kategorija plaćanja za godine 2016. i 2017. je prikazana u sledećim slikama:

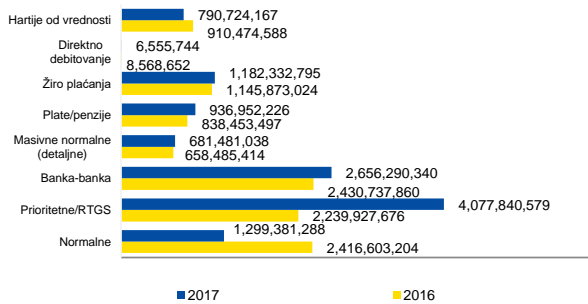
Redovna plaćanja (individualna i masivna) čine oko 48.2% obima i 17% vrednosti MPS transakcija.

Slika 84. Godišnji obim transakcija ATS prema njihovoj vrsti

Izvor: CBK (2018)

Slika 85. Godišnja vrednost transakcija ATS-a prema njihovoj vrsti

Izvor: CBK (2018)

Kos-Giro transakcije predstavljaju posebnu vrstu redovnih transakcija koje se takođe obrađuju preko kliring sesija i izmiruju se na neto osnovi. Tokom 2017. godine, broj Kos-Giro plaćanja je smanjen za 35.2%, dok je njihova vrednost porasla za oko 3.2%.

RTGS transakcije se obrađuju i izmiruju u toku radnog vremena u realnom vremenu i na bruto osnovi. Tokom 2017. godine, njihov broj je sačinio oko 0,9% od ukupnog broja transakcija u MPS-u, dok je njihova vrednost oko 35 % od vrednosti transakcija kroz MPS.

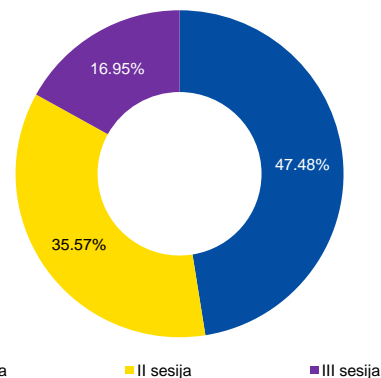
Direktno debitovanje kao instrument plaćanja se još uvek ne koristi u meri kao i drugi instrumenti plaćanja. Dakle, tokom 2017. godine, ova vrsta transakcija je predstavljala ukupno manje od 1% od obima i vrednosti MPS transakcija.

Pregled plaćanja obrađenih kroz sistem ACH u 2017. godini po sesijama, pokazuje izraženiju koncentraciju u prvoj sesiji kliringa, u poređenju sa dve ostale sesije. Izbegavanje preopterećenja u tokovima plaćanja tokom poslednje sesije kliringa minimizira dodatne rizike u okviru funkcionisanja platnog sistema.

Broj i vrednost transakcije u procentima po sesijama u grafikonima 88 i 89.

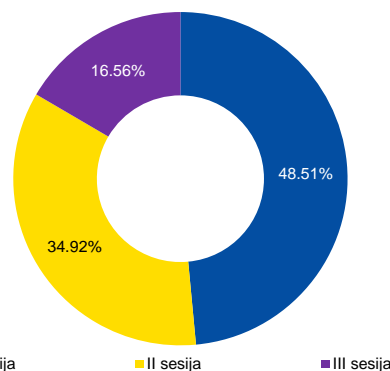
Ukupna vrednost izmirenih transakcija u MPS tokom 2017. godine je iznosila 11,631,558,178 evra, od kojih su prve tri institucije sa većim vrednostima započetih transfera zauzele 60.62% od ukupne vrednosti, dok su sve druge institucije zauzele 39.38%. Što se tiče broja započetih transfera, od ukupnog broja od 11,678,336, prve tri institucije sa najvećim brojem započetih transfera su zauzele 73.63% od ukupnog broja, dok su sve ostale institucije zauzele 26.37%.

Slika 86. Broj transakcija prema sesijama u MPS

Izvor: CBK (2018)

Slika 87. Iznos transakcija prema sesijama u MPS

Izvor: CBK (2018)

Detaljan pregled pokazatelja koncentracije učešća aktivnijih institucija u MPS tokom 2017. godine, naspram ukupne aktivnosti u ovom sistemu, prikazana je u sledećoj tabeli:

Tabela 18. Pokazatelj koncentracije za pokrenute/poslate transakcije u MPS

Sistem ATS	Obim	Iznos
3 banke	73.63%	60.62%
7 drugih banaka	26.37%	39.38%
Ukupno	11,678,336	11,631,558,178

Izvor: CBK (2018)

5.3.2 Nadzor i analiza platnih sistema

U okviru funkcije nadzora i analize platnih sistema, tokom perioda izveštavanja, izmenjena je i dopunjena Uredba o statistikama instrumenata plaćanja u skladu sa Uredbom Evropske centralne banke - ECB br. 1409/2013 o statistikama plaćanja. Prema ovoj Uredbi, periodično izveštavanje o instrumentima plaćanja će se razvijati primenom novih oblika izveštavanja zasnovanih na standardima i kriterijumima koje je uspostavio ECB, koje su od suštinskog značaja za identifikaciju i praćenje razvoja na platnim tržištima i za pomoć u promovisanje boljeg funkcionisanja platnih sistema.

U avgustu 2017. godine Odbor CBK-a je usvojio Uredbu o instrumentima elektronskog plaćanja u cilju definisanja uslova, zahteva i postupaka za izdavanje i korišćenje instrumenata elektronskog plaćanja i utvrđivanja načina izveštavanja informacija tokom korišćenja ovih instrumenata elektronskog plaćanja. Ovom uredbom prilagođeni su uslovi za povećanje transparentnosti klijenata i pravila o zaštiti potrošača. Ova uredba definiše obaveze prema izdavaocima i nosiocima za izdavanje i način korišćenja instrumenata elektronskog plaćanja. Takođe, ova uredba se bavi instrumentom elektronskog novca, koji postavlja uslove i zahteve zasnovane na standardima Evropske unije.

U cilju jačanja nivoa sigurnosti i efikasnosti izveštavanja o platnim instrumentima, CBK je u četvrtom tromesečju 2017. godine pripremila infrastrukturu i razvila sporazum o automatizaciji izveštavanja o statistikama plaćanja putem sistema elektronskog izveštavanja. Ovaj sistem će imati uticaja na povećanje nivoa sigurnosti prilikom razmene informacija, omogućavajući automatsku konsolidaciju svih izveštaja iz izveštajnih jedinica na jednu koja će uticati na smanjenje vremena, služiće za arhivske svrhe i u budućnosti po potrebi može se razviti u napredne analitičke svrhe.

Značajna kretanja iz prioriteta u oblasti nadzora su Uredba o nadzoru platnih sistema sistematskog značaja i metodologije za procenu platnih sistema. Oba ova dokumenta su pripremljena u vidu nacрта na osnovu relevantnih dokumenata Evropske centralne banke i Principa za infrastrukturu finansijskog tržišta banke o međunarodnom regulisanju za nadzor i procenu platnog sistema sistemskog značaja.

Tokom 2017. godine nastavljeno je sa objavljivanjem redovnih analiza i izveštaja o razvoju platnog sistema, kao što su:

- Analiza o upotrebi kartica na Kosovu – godišnja analiza koja prikazuje socio-demografsku distribuciju kartica koje koriste građani Kosova i da analizira faktore koji su doprineli takvoj distribuciji kartica;
- Analiza upotrebe platnih instrumenata na Kosovu – analiza objavljena na tromesečnoj osnovi koja prikazuje statistike vezane za proces MPS-a, sa posebnim akcentom na broj i

vrednost međubankarskih transakcija, broj bankovnih računa, broj i funkciju ATM i POS terminala, broj kartica po funkciji i transakcije sa karticama.

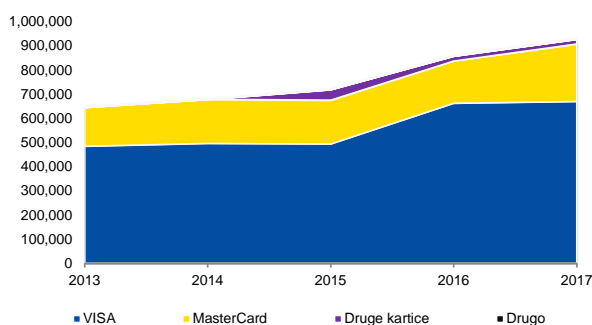
Takođe, na redovnoj osnovi, pripremljeni su i objavljeni na zvaničnoj internet stranici CBK-a periodični izveštaji:

- Mesečni izveštaj o broju i vrednosti plaćanja MPS-a;
- Mesečni izveštaj o depozitima komercijalnih banaka i rezervama;
- Mesečni izveštaj o cash i ne cash instrumentima;
- Godišnji izveštaj o depozitima komercijalnih banaka i rezervama;
- Godišnji uporedni izveštaj o elektronskim instrumentima.

5.3.3 Instrumenti plaćanja i bankarska infrastruktura za usluge plaćanja

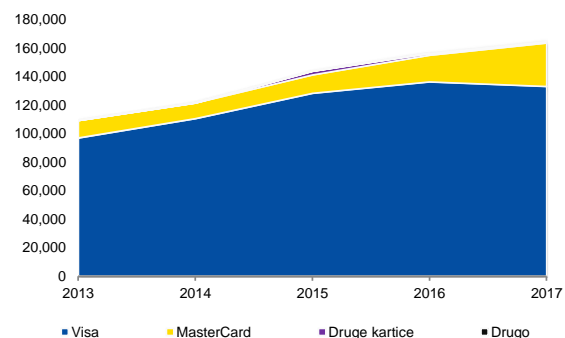
Bankarski izveštaji u vezi instrumenata plaćanja pokazuju da do kraja decembra 2017. godine broj debitnih kartica je dostigao 926,209 dok je broj kreditnih kartica dostigao 164,740. U poređenju sa prethodnom godinom, broj debitnih kartica se povećao za 8.1%, dok je broj kreditnih kartica porastao za 5.3%.

Slika 88. Broj debitnih kartica prema vrsti

Izvor: CBK (2018)

Slika 89. Broj kreditnih kartica prema vrsti

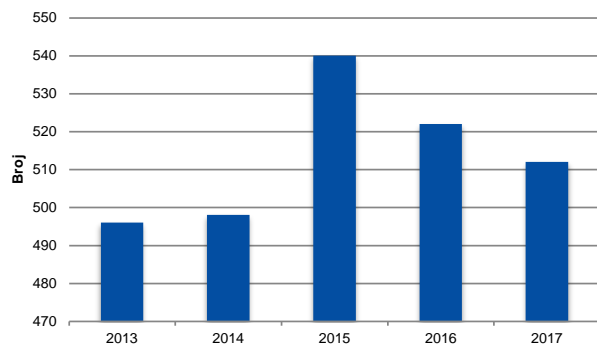
Izvor: CBK (2018)

Što se tiče infrastrukture ATM terminala (bankomata) i POS (prodajne tačke) koje pružaju komercijalne banke Kosova, primećuje se konstantan porast broja POS terminala (11,501), dok su ATM terminali u blagom padu i tokom ove godine (512).

Osim porasta broja terminala i instrumenata plaćanja, iz statističkih podataka može se primetiti da je 2017. godina okarakterisana rastom upotrebe elektronskih instrumenata za plaćanje.

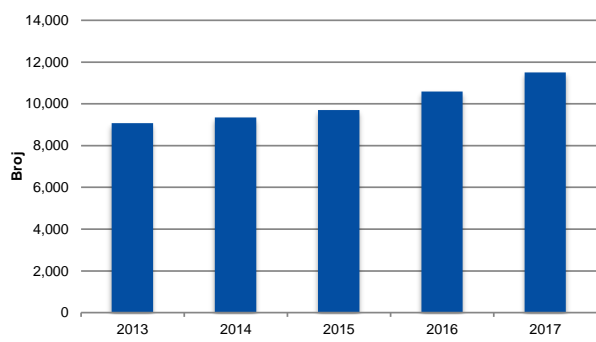
Broj izvršenih plaćanja putem e-bankarstva je dostigao 3.4 miliona transakcija i upoređujući sa prethodnom godinom predstavlja porast za 16.9%, dok njihova vrednost dostiže do 8.5 milijardi evra, sa godišnjim porastom od 26.6%.

Slika 90. Broj ATM terminala

Izvor: CBK (2018)

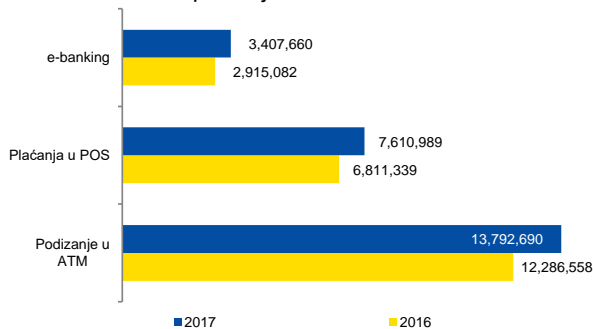
Slika 91. Broj POS terminala

Izvor: CBK (2018)

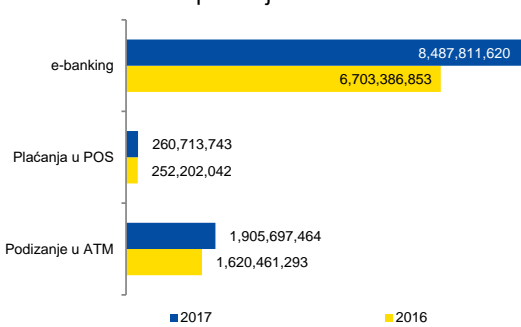
Godina 2017. je okarakterisana rastućim trendom korišćenja instrumenata elektronskog plaćanja. Broj plaćanja na POS terminalima se povećao za 11.7%, dok je njihova vrednost pala za 3.4%. Takođe i podizanje novca sa ATM terminala zabeležilo porast. Broj podizanja sa ATM-a tokom 2017. godine je povećan za oko 17 %, dok je vrednost podizanja porasla za 26.6%.

Slika 92. Godišnji obim transakcija elektronskih instrumenata za plaćanje

Izvor: CBK (2018)

Slika 93. Godišnja vrednost transakcija elektronskih instrumenata za plaćanje

Izvor: CBK (2018)

Iz bankarskih izveštaja rezultira da je na kraju 2017. godine, ukupan broj korisnika bankarskih računa bio oko 1.97 miliona, što predstavlja povećanje za 4.95% u odnosu na kraj 2016. godine. Oko 98.45 % računa pripadaju rezidentima, dok oko 1.55 % nerezidentima.

Tabela 19. Broj računa

Opis računa	Ukupni iznos računa			Dostupni preko interneta		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Računi klijenata (1+2)	1,886,644	1,875,091	1,967,755	187,297	230,905	357,320
1-Računi rezidenata (a+b)(%)	98.37%	98.45%	98.40%	97.22%	97.86%	98.51%
a-Individualni (%)	93.18%	92.85%	93.10%	79.66%	79.68%	84.26%
b-Kompanije (%)	6.82%	7.15%	6.90%	20.34%	20.32%	15.74%
2-Računi nerezidenata (c+d) (%)	1.63%	1.55%	1.60%	2.78%	2.14%	1.49%
c-Individualni (%)	96.60%	96.99%	97.48%	91.99%	91.54%	91.85%
d-Kompanije (%)	3.40%	3.01%	2.52%	8.01%	8.46%	8.15%

Izvor: CBK, Izveštaji banaka prema "Metodologiji za izveštavanje o platnim instrumentima"

Od ukupnog broja računa, na kraju 2017. godine, oko 357.3 hiljada računa su imali „online“ pristup putem interneta da izvrše isplatu ili da provere stanje računa, beležeći rast od 54.7% u odnosu na 2016. godinu.

Na osnovu statističkih podataka, razvoj infrastrukture ima mnogo brži ritam u poređenju sa zemljama u regionu. Ostaje ohrabrujući brzi trend povećanja korišćenja elektronskih platnih instrumenata.

Što se tiče poređenja Kosova sa zemljama u regionu, vidi se da je brzi trend razvoja u poslednjih nekoliko godina uticao da Kosovo danas poboljša svoju poziciju u odnosu na susedne zemlje.

Tabela 20. Uporedna tabela platnih instrumenata i terminala¹⁷

Opis	Stanovnika	ATM na milion stanovnika	POS na milion stanovnika	Kreditne kartice na milion stanovnika	Debitne kartice na milion stanovnika	E-Banking na milion stanovnika
Kosovo	1.77	295	5,982	88,382	484,021	130,454
Albanija	2.89	277	2,461	29,736	301,596	72,372
Republika Češka	10.55	446	14,066	187,922	951,556	-
Turska	78.74	615	22,177	746,704	1,486,813	-
Slovenija	2.06	814	-	56,267	1,249,059	-
Bugarska	7.15	804	14,614	170,065	878,315	-
Mađarska	9.83	508	12,319	137,940	772,029	-
Bosna	3.52	430	7,478	-	-	109,023
Crna Gora	0.62	626	20,692	63,924	680,106	177,400
Hrvatska	4.19	1,084	25,318	33,680	1,640,330	-
Makedonija	2.07	502	16,896	181,475	697,112	335,855

Izvor: CBK (2018) i centralne banke ili nadzorni organi dotičnih država

5.3.4. Smanjenje plaćanja gotovinom

Razvoj u poboljšanju pravnog i regulatornog okvira, kao i drugi razvoji u infrastrukturi doprineli su povećanju korišćenja plaćanja putem elektronskih instrumenata.

Iz statističkih podataka za 2017, primećuje se povećanje broja i vrednosti kreditnih transfera, koji predstavljaju jednu alternativu bezgotovinskog plaćanja. Sa značajnim povećanjem upotrebe su okarakterisana i plaćanja putem elektronskih instrumenata kao što su: transakcije putem debitnih kartica, kreditnih kartica i e-bankarstva utičući na smanjenje plaćanja gotovinom.

Ako uporedimo 2016. i 2017. godinu, možemo primetiti da se u 2017. godini broj transakcija karticama povećao za 9.5%, dok je njihova vrednost porasla za 30.7%, sledeći trend povećanja zabeležen u poslednjih nekoliko godina. Pored toga, i transakcije e-bankarstva su povećane za 17.7% u odnosu na prethodnu godinu. Sve veći trend korišćenja e-bankarstva takođe je usko povezan sa poboljšanjem infrastrukture, kao i mogućnošću pristupa e-bankarstvu čak i putem aplikacija na mobilnom telefonu.

U cilju povećanja efikasnosti u izvršenju transakcija karticama, CBK je predvidela sprovođenje sistema funkcionalnosti međubankarskih platnih kartica, kako bi se obezbedila međuoperativna funkcionalnost između izdavalaca kartica i ujedinile terminali prodajnih tačaka POS i ATM što bi omogućilo smanjenje troškova i dalje širenje mreže. U vezi sa ovim pitanjem, tokom 2018. godine će biti razvijen projekat uz podršku Svetske banke kako bi se pronašlo adekvatnije rešenje za uspostavljanje ovog sistema.

5.4. Upravljanje sredstvima

Odeljenje za upravljanje sredstvima je odgovorno za plasman finansijskih sredstava pod upravljanjem od strane Centralne Banke Republike Kosova (CBK), kao i za operisanje centralnog depozitnog sistema i elektronske platforme za trgovanje hartijama od vrednosti vlade Republike

¹⁷ Podaci u tabeli su od 2016 godine, jer većina zemalja u regionu podatke za 2017 godinu još nisu objavili

Kosova. Posebno, zadatak upravljanja međunarodnim rezervama je naveden u okviru Zakonu o Centralnoj banci Republike Kosova.

5.4.1. Upravljanje investicijama

Prema politici investiranja usvojene od strane Izvršnog odbora CBK-a, glavni utvrđeni ciljevi tokom upravljanja sredstava su: bezbednost, likvidnost i povraćanje investicija.

Tokom 2017. godine, sva sredstva su investirana u finansijske instrumente koji spadaju u kategoriju sigurnih, likvidnih i sa adekvatnom kreditnom procenom.

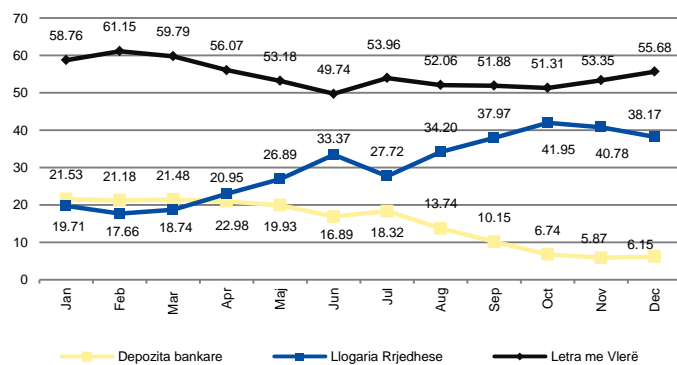
Kategorije finansijskih instrumenata u koje su investirana sredstva su:

- oročeni bankarski depoziti sa rokom dospeća do jedne godine, odnosno oročeni evri i američki dolari kod komercijalnih i centralnih banaka Evrozone i Federalne Rezerve SAD-a;
- državne obveznice zemalja Evrozone, supranacionalne ili državnih agencija izdatih u evrima sa rokom dospeća do pet godina;
- državne obveznice izdatih od strane Republike Kosova kojima se trguje na sekundarnim tržištima hartija od vrednosti sa rokom dospeća do pet godina..

Raspodela portfolija investicija na osnovu instrumenata, dospeća i količine je postavljeno u skladu sa razvojem finansijskog tržišta i predviđenih potreba za likvidnost CBK-a. Glavna karakteristika 2017. godine je plasiranje sredstava sa dužim vremenskim periodom, odnosno period od tri do pet godina. Takvo plasiranje dolazi kao rezultat nepovoljnih i negativnih normi na tržištu novca u Evrozoni.

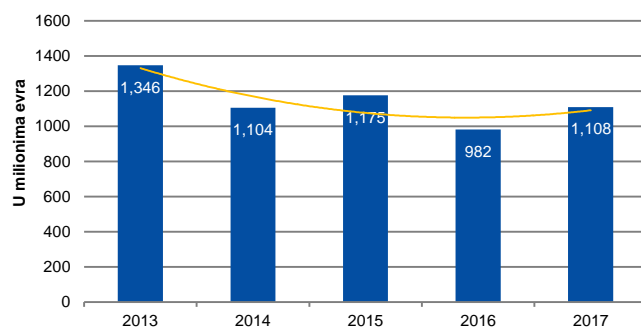
Raspodela finansijskih instrumenata portfolija CBK-a u 2017. godini bila je uticana od negativnih stopa u Eurosistemu koji su smanjili raspon adekvatnih instrumenata za investiranje sredstava. Instrumenti novčanog tržišta u evrima su praćeni negativnim stopama povraćaja tokom cele godine, dok su pozitivne stope povraćaja državnih obveznica i državnih garancija ponudile pozitivne stope povraćaja samo za period preko 5 godina. Stoga, radi efektivnije raspodele portfolija investicija i izvršenja povraćaja iz investicija, vršen je plasman investicija u državnim i supranacionalnim obveznicama, kao i instrumentima tržišta novca u drugim valutama osim evra, kao što je američki dolar.

Slika 94. Izveštaj o raspodeli investicija portfolija CBK-a u procentima

Izvor: CBK (2018)

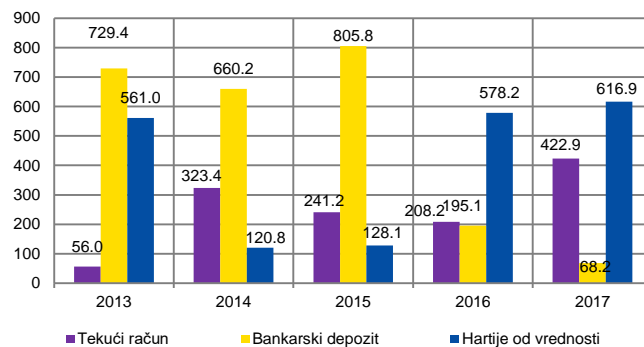
Slika 95. Konačni saldo sredstava koja su investirana od CBK-a prema njihovom stanju 31. decembra odgovarajućih godina

Izvor: CBK (2018)

Raspodela portfolija CBK-a u glavnim kategorijama finansijskih instrumenata prikazana na slici 96 pokazuje visoku koncentraciju u instrumentima dugova, odnosno vladinim hartijama od vrednosti. Tokom cele godine održana je raspodela ispod ukupno 70 odsto portfolija u hartijama od vrednosti kao kriterijum određen od strane Investicione politike. Takođe, ispoštovano je drugo ograničenje od maksimalnih 60 odsto u bankarskom depozitu, kao i vremensko ograničenje dospeća.

Slika 96. Raspodela investicionog portfolija na kraju svake godine

Izvor: CBK (2018)

Upravljanje portfolijom investicija prema najdužim vremenskim periodima je balansirano zadržavanjem znatnog dela likvidnih sredstava za ispunjavanje potreba njenih depozita za realizaciju plaćanja. Prema tome, 38 odsto dostupnih sredstava su obezbeđena gotovim novcem na stranim računima CBK-a.

Hartije od vrednosti emitovane od strane država Evrozone, državnih supranacionalnih agencija kao i hartijama od vrednosti vlade Kosova čine glavni instrument učešća u portfolio od 55 odsto od ukupnih dostupnih sredstava za investicije. Održivi porast u hartijama od vrednosti po mesecima prikazan na slici 98 je rezultat raspodele investicija iz stranog tržišta na domaćem tržištu. Hartije od vrednosti izdate od strane vlade Kosova su jedan od glavnih instrumenata koji su podigli izloženost u kategoriji instrumenata tržišta sa hartijama od vrednosti.

U poređenju sa 2016. godinom, godinu 2017. karakteriše veći iznos sredstava raspoloživih za investicije. Ovo povećanje ukupnih sredstava za investicije u portfoliju je posledica ulaznih naplate u korist CBK-a kao i veće koncentracije sredstava u gotovini u trezoru, kako bi se izbegle negativne stope primenjene od strane Evropske centralne banke (ECB) na osnovu politike norme depozita (-0.40%).

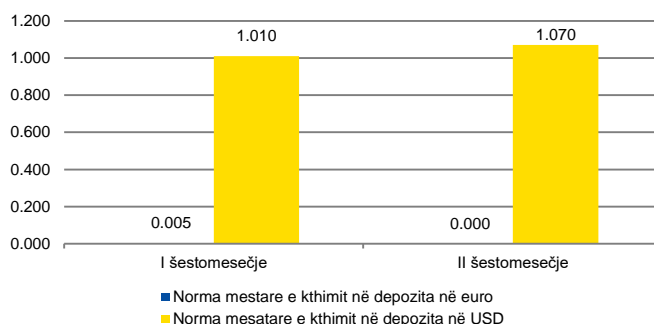
Veće učešće sa hartijama od vrednosti objašnjeno na gornjoj slici 99. gde se prikazuje investicioni portfolio na osnovu kategorija finansijskih instrumenata za 2017. godinu u odnosu na prethodne godine.

5.4.1.2. Učinak portfolija za 2017. godinu

Negativne kamatne stope u Evrozoni dostigle su istorijske nivoe 2017. godine. Takođe, tokom 2017. godine, ECB je nastavila da ublaži stanje likvidnosti u Eurosystemu sa ekspanzionističkim politikama direktno nastavljajući program kupovine sredstava i olakšavajući postupke otkupa na sekundarnom tržištu. To je dovelo do kratkog pozitivnog uticaja na međubankarskom tržištu evra, iako su stope ostale na negativnoj teritoriji.

Druge nestabilnosti na tržištu u Evrozoni izazvane su kao rezultat političkih događaja u Velikoj Britaniji, Italiji i Francuskoj.

Slika 97. Norma povratka investicija u portfolio depozita u EVR i USD za dva šestomesečna perioda 2017. godine (%)

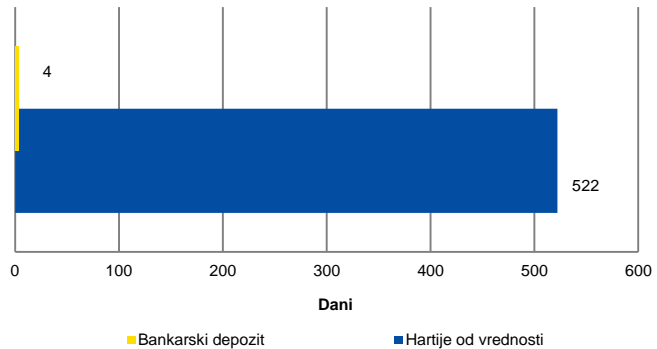
Izvor: CBK (2018)

Uprkos neodrživosti na finansijskom tržištu, CBK je realizovalo pozitivne povraćaje iz investicija u finansijske instrumente. Istovremeno, u tom periodu nije deponovano u evropskim bankama koje su imale zakonske probleme i zadržan je odgovarajući nivo likvidnosti

Slika br. 97. predstavlja realizovani povraćaj od investicija u depozitima u evrima i američkim dolarima. Investicije u američkim dolarima doveli su do pozitivnih povraćaja, dok su investicije u evrima zabeležile rekordne niske stope kao rezultat događaja u Eurosystemu kao što je gore opisano.

Struktura vremenskog horizonta takođe se menja za bankarske depozite u poređenju sa hartijama od vrednosti kao što je prikazano na slici 100. Horizont sa kratkim vremenskim rokom u depozite (4 dana) dolazi kao rezultat investicija u dnevnim vremenskim periodima u dolarima koji su snizili ukupni proseki plasmana u depozitu.

Slika 98. Prosečni vremenski horizont izražen u danima do dospeća za dve kategorije plasmana

Izvor: CBK (2018)

5.4.2. Upravljanje rizikom

Investicija sredstava se obavlja u hartijama od vrednosti emitovanih od najkredibilnijih zemalja Evrozone i u bankarskim institucijama sa kreditnim investicionim procenivanjem prema procenama Međunarodnih kreditnih agencija kao što su: Standard&Poor's i Moody's.

Finansijski rizici tokom investiranja finansijskih sredstava od strane CBK-a su: kreditni rizik, rizik kamatne stope, rizik likvidnosti, devizni rizik i operativni rizik.

Kreditni rizik - Investicioni portfolio je raspodeljen tako kako bi se održao kreditni rizik na niskom nivou. Sve investicije su realizovane u odnosu na kriterijume kratkoročnog kreditnog rangiranja definisanih u Politici investicija P-2/A-2 (Moody's/S&P) kratkoročno i Baa2/BBB- (Moody's/S&P) dugoročno, kao i u izuzetnim slučajevima na tržištu kao u slučaju negativnih kamatnih stopa sa P-3/A-3 kratkoročno i Baa3/BBB- (Moody's/S&P) dugoročno.

Rizik kamate stope - je meren poređenjem stope povraćaja iz investicija u portfoliju CBK-a sa jednomesečnom stopom EURIBOR-a (prosečna stopa međubankarskog kreditiranja u evrima) kao norma upoređenja.

Rizik likvidnosti - investicije su vršene u skladu sa vremenskim horizontom utvrđenim investicionom politikom. Instrumenti u kojima se investiralo uglavnom su kratkoročni instrumenti kao što su bankarski depoziti, trezorni zapisi i državne obveznice.

Devizni rizik - pojavljuje se kao rezultat kretanja deviznog kursa koja uključuju vrednost valute na finansijskom tržištu gde se može pojaviti povraćaj ili gubitak kao rezultat promena u deviznom kursu. CBK ima nizak nivo izloženosti prema deviznom riziku u 2017. godini. Na kraju 2017. godine, investicioni portfolio je bio izložen samo u valutama evro i američki dolar.

Operativni rizik - ovaj rizik postoji u svim aktivnostima i da bi se smanjio operativni rizik, investicije su realizovane sa preciznošću podvrgavajući se efikasnoj kontroli za svaku transakciju.

5.4.3 Hartije od vrednosti vlade Kosova

U skladu sa Zakonom o javnom dugu, CBK deluje kao fiskalni agent za Ministarstvo finansija (MF).

Prema kalendaru emitovanja hartija od vrednosti vlade Kosova, 2017. godine održano je 19 licitacija putem elektronske platforme: 1 licitacija za trezorske zapise sa rokom dospeća od 91 dana, 2 licitacije za trezorske zapise sa rokom dospeća od 182 dana, 5 licitacije za trezorske zapise sa rokom dospeća od 364 dana, 4 licitacije za državne obveznice sa rokom dospeća od dve godine, 2 licitacije za državne obveznice sa rokom dospeća od tri godine i 3 licitacije za državne obveznice sa rokom dospeća od 5 godina.

Po prvi put u 2017. godini ostvarene su 2 licitacije za državne obveznice sa rokom dospeća od 7 godina.

Na slici 101 prikazana je struktura hartija od vrednosti vlade Kosova izražena u procentima prema roku dospeća.

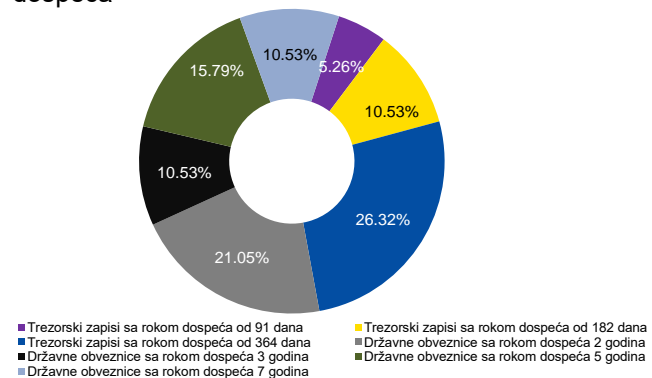
Slika 100 prikazuje strukturu institucija koje učestvuju na licitacijama hartija od vrednosti vlade Kosova.¹⁸

U odnosu na prethodnu godinu, kao rezultat povećanja zahteva tržišta za hartije od vrednosti Vlade Kosova prosečna godišnja stopa povraćaja trezorskih zapisa sa rokom dospeća od 91 dana zabeležila je pad od 65%, za trezorske zapise sa rokom dospeća od 182 dana je zabeležen pad od 30%, dok za trezorske zapise sa rokom dospeća do 364 dana je zabeležen pad od 50%. Prosečna stopa povraćaja za državne obveznice sa rokom dospeća od 2 godine u 2017. godini je zabeležila pad od 36%, za državne obveznice 3 godine zabeležen je pad od 46%, dok za državne obveznice 5 godina zabeležen je pad od 54%. Prosečna stopa povraćaja za državne obveznice 7 godina u 2017. godini je bila 3.25%.

Na slici 103 prikazane su sve licitacije kojima se može videti da je najveća potražnja tržišta bila za trezorske zapise 364 dana i za državne obveznice na dve godine.

Aktivnosti na sekundarnim tržištima hartija od vrednosti vlade Republike Kosova u odnosu na prethodnu godinu su nastavljene smanjenim intenzitetom, zbog pada stope povratka na primarnom tržištu.

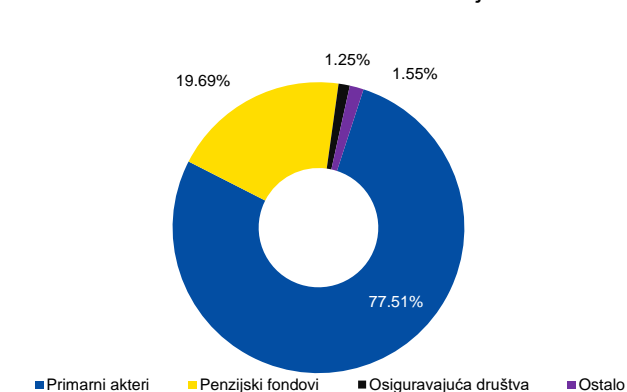
Slika 99. Struktura hartija od vrednosti prema roku dospeća

Izvor: CBK (2018)

3 licitacije za državne obveznice sa rokom dospeća od 5 godina.

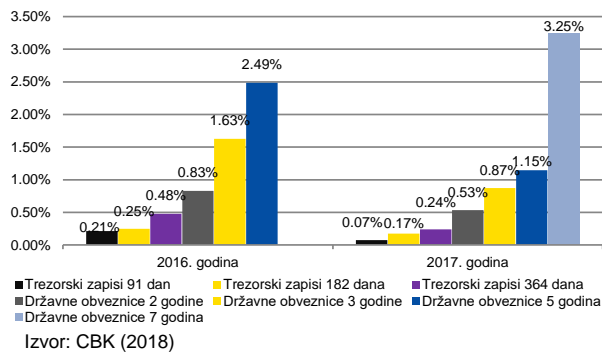
Slika 100. Struktura učesnika na licitacijama

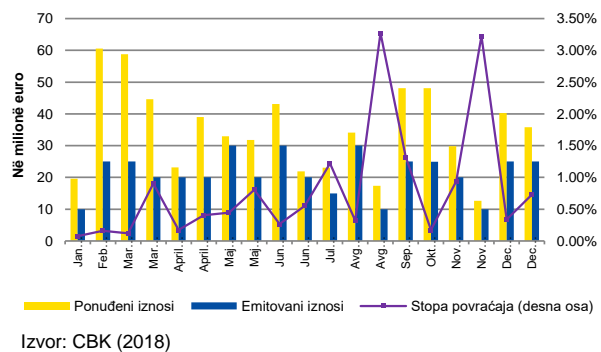
Izvor: CBK (2018)

¹⁸ Učesnici na tržištu hartija od vrednosti vlade su svi primarni akteri, Kosovski penzijski štedni fond kao primarni učesnik, osiguravajuća društva i drugi učesnici kroz primarne aktere.

Slika 101. Godišnje prosečne stope povraćaja za 2016. i 2017. godinu u procentima

Slika 102. Licitacija sa vladinim hartijama od vrednosti u 2017. godini

5.5. Kreditni registar Kosova

Na osnovu Zakona o Centralnoj Banci Republike Kosova, CBK može delovati, regulisati, licencirati, registrovati i vršiti nadzor informacionih sistema kredita u cilju prikupljanja i distribucije informacija kredita između finansijskih institucija i može da donosi uredbe o odgovarajućem sprovođenju.

Na osnovu ovog cilja, od 2006. godine, CBK upravlja operativnim sistemom Kreditnog registra (KRK), koji funkcioniše kao aplikacija zasnovana na internetu i ima za cilj prikupljanje i distribuciju pozitivnih i negativnih informacija fizičkih i pravnih lica, u cilju poboljšanja procesa ocenjivanja kreditorskih klijenata kao i realizaciju nadzorne funkcije CBK-a.

Gledano sa ukupne ekonomske perspektive, Kreditni registar olakšava kreditiranje u pogledu obima i troškova i doprinosi opštoj finansijskoj stabilnosti u celini pomagajući kreditoru na pravednom odlučivanju, za kraće vreme i na precizniji i objektivniji način.

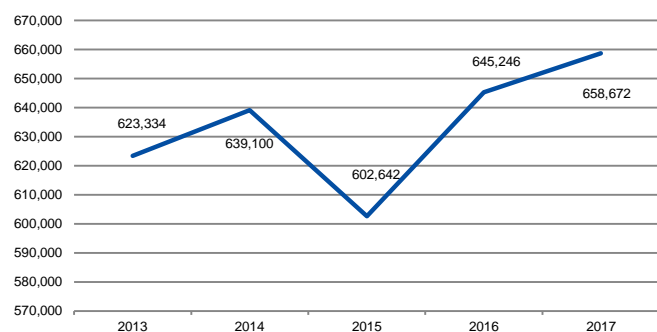
Prema Pravilniku o kreditnom registru, članovi KRK sistema su sve finansijske institucije utvrđene od strane CBK-a da budu pružaoci kreditnih usluga, uključujući i sve banke i licencirane mikrofinansijske institucije, kao i nebankarske finansijske institucije i licencirana osiguravajuća društva za bavljenje specijalnim kreditnim aktivnostima.

Na osnovu podataka KRK sistema, trenutno je registrovano 1575 aktivnih korisnika kreditnih institucija, gde dominira broj korisnika iz bankarskih institucija sa 1239 aktivnih korisnika, mikrofinansijskih i nebankarskih institucija sa 304 korisnika i na kraju, osiguravajuća društva sa 32 aktivnih korisnika KRK sistema. Tokom 2017. godine, Kreditni registar je registrovao 371 novih korisnika.

Sistem Kreditnog registra je projektovan da obezbeđuje naprednu infrastrukturu za funkcionisanje tržišta kredita predstavljajući važan instrument za kreditorske institucije za procenu kreditnog rizika.

KRK sistem je aplikacija zasnovana na internetu i može se direktno pristupiti i u realno vreme od strane ovlašćenog osoblja i kreditorskih institucija.

Slika 103. Broj istraživanja u sistemu KRK-a

Izvor: CBK (2018)

Kreditorske institucije u KRK sistemu vrše pretragu istoriju podnosioca zahteva za kredit, gde prema statističkim podacima koji proizlaze iz KRK sistema, broj istraživanja tokom 2017. godine, je 658,672 pretraga.

Pregled o ovoj aktivnosti na godišnjoj osnovi, za godine 2013, 2014, 2015, 2016 i 2017 je prikazan na sledećoj slici 105.

Svi pružaoci kredita su dužni da prijave KRK-u sve zahteve za kredite i odobrene kredite svojim klijentima u skladu sa uslovima odgovarajućeg uputstva izdate od strane CBK-a.

Tokom 2017. godine, na osnovu podataka KRK-a, prijavljeno je 217,965 novih kredita, uključujući kredite, kreditne kartice, prekoračenja, rezidencijalne hipotekarne kredite, kreditne linije, garancije, lizing, faktoring i druga kreditna sredstva.

Odnos broja odobrenih prema kreditnoj instituciji za 2013, 2014, 2015, 2016, i 2017. godinu prikazan je na slici 106.

U junu 2017. godine, CBK je sprovodio novi KRK sistem kroz koji su dodate nove informacije o izveštavanju o kreditnim institucijama za nadzor, statistiku i analize.

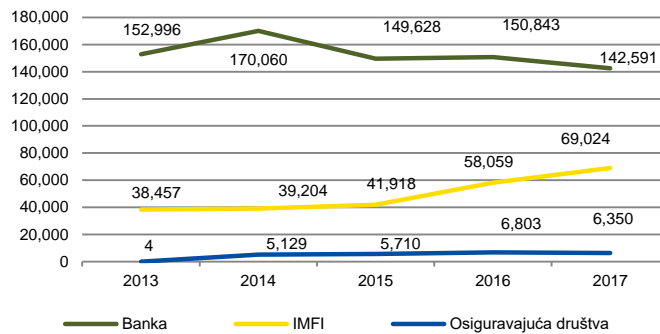
Među novim informacijama prijavljenih od strane kreditnih je podatak Kosovskog fonda za kreditne garancije.

Slika 105 prikazuje broj zahteva za individualne kreditne izveštaje dužnika (fizičkih/pravnih) na osnovu podataka Kreditnog registra za 2013, 2014, 2015, 2016. i 2017. godinu.

Kreditni registar je tokom 2017. godine direktno doprineo podacima koje je prikupljala Svetska Banka (SB) za procenu poslovanja.

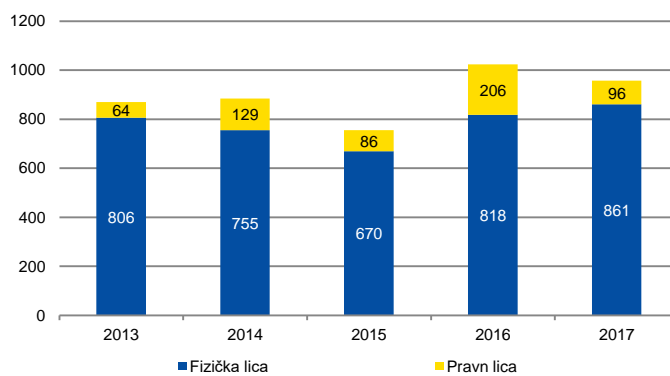
Izveštaj Svetske banke o poslovanju 2018 objavljen 31. oktobra 2017. procenjuje Kosovo za pokazatelj "Uzimanje kredita" na 12. mestu uz poboljšanje od 8 pozicija, za razliku od prethodnog izveštaja. Prema pregledu u izveštaju o Poslovanju 2018. godine, Kosovo je ojačalo svoju poziciju u smislu pokazatelja "Uzimanje kredita" usvajanjem Zakona o stečaju preko kojeg su postavljeni prioriteti između osiguranih kreditora tokom stečajnog postupka pružajući jasnu osnovu za oslobađanje od zabrane osiguranih kreditora u procesu reorganizacije.

Slika 104. Broj odobrenih kredita u sistemu KRK-a

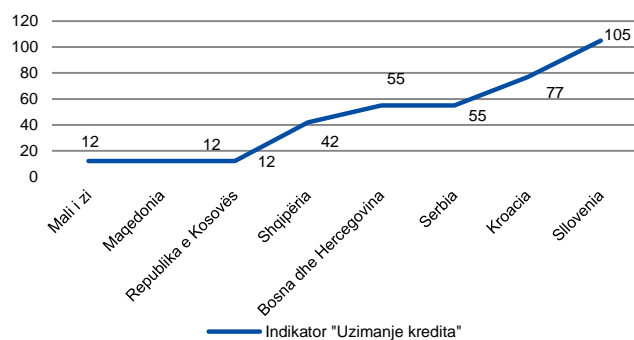
Izvor: CBK (2018)

Slika 105. Broj zahteva za kreditne izveštaje

Izvor CBK (2018)

Slika 106. Rangiranje Kosova u izveštaju Doing Business 2018

Izvor: Doing Business 2018

U poređenju sa zemljama regiona, Kosovo je na istom nivou sa druge dve zemlje – Crnom Gorom i Makedonijom kao zemlje sa najboljom procenom u regionu za pokazatelj - Uzimanje kredita.

Na slici 108 prikazana je pozicija Republike Kosovo za pokazatelj "Uzimanje kredita" u poređenju sa zemljama regiona.

5.6. Aktivnosti u oblasti ekonomskih analiza i finansijske stabilnosti

U funkciji ostvarivanja svojih ciljeva, CBK je nastavila da obrati posebnu pažnju na analize opštih ekonomskih kretanja u zemlji kao i analiza koje se odnose na procenu finansijske stabilnosti i aktivnosti finansijskog sistema zemlje. Veći deo ovih analiza se objavljuje na periodičnoj osnovi u okviru objavljivanja CBK-a, služeći tako kao važan izvor informacija za kreatora politika, poslovnog sektora (uključujući i samu finansijsku industriju), kao i širu javnost.

Jedna od najvažnijih periodičnih objavljivanja je Izveštaj o finansijskoj stabilnosti, koji je od 2014. godine počeo da se objavljuje dva puta godišnje. Izveštaj o finansijskoj stabilnosti odražava stabilnost finansijskog sistema kroz analizu ukupnog ekonomskog razvoja, zajedno sa razvojem aktivnosti, učinka i održivosti svih komponenti finansijskog sistema zemlje.

Da bi se javnosti obezbedilo što brži pristup u informacijama o dešavanjima u domaćoj ekonomiji, CBK je nastavila da objavljuje redovno tromesečnu procenu ekonomije. Štaviše, CBK nastavlja da objavljuje i Izveštaj mesečnih informacija o finansijskom sistemu, koji predstavlja sažetak ključnih pokazatelja za sve komponente finansijskog sistema Kosova i objavljuje se mesečno.

CBK je nastavila da sprovodi Anketu bankarskog kreditiranja sa komercijalnim bankama, prikupljajući tako važne informacije o faktorima koji utiču na aktivnost kreditiranja banke na Kosovu, kao i očekivanja za kreditiranje u narednom periodu. Informacije iz ove ankete, koja se sprovodi dva puta godišnje, osim što su pomogle bolje razumevanje kretanja u bankarskom sektoru, nego služe i kao važan input za prognozu privrednog rasta i drugih makroekonomskih agregata.

Tokom 2017. godine završeno je uspostavljanje makroekonomskog modela za ekonomiju Kosova, koji je prva takve vrste u CBK-u. Ovaj model pruža pojednostavljenu sliku ekonomske realnosti na Kosovu opisujući glavne funkcionalne veze privrede. Zbog toga model biće korišćen kao dodatno sredstvo za CBK u analizi dešavanja u zemlji, prognoza makroekonomskih pokazatelja i simulacija udara ili različitih scenarija koje može doživeti ekonomije Kosova. Cilj je potpuna funkcionalizacija i široka upotreba u 2018. godini u različitim ekonomsko-finansijskim analizama i njegovo redovno ažuriranje.

Takođe, u 2017. godinu postignuto je publikacija materijala za diskusiju "Identifikacija sistemski važnih banaka i dodatnog kapitala na Kosovu", čiji je cilj upućivanje strukturne dimenzije i međusektorske sistemске rizike u vezi sa sistemski važnim bankama. U ovom rada model za identifikaciju SVB-a za bankarski sektor je napredovao u skladu sa standardima Evropskog bankarskog autoriteta i po prvi put je kalibriran instrument Makroprudencijalne politike za upućivanje na ove finansijske institucije sistemskog značaja, dajući doprinos operacionalizaciji makroprudencijalne politike CBK-a.

Tokom 2017. godine, u cilju nadzora zasnovanom na riziku bankarskih institucija, izrađene su posebne analize koje odražavaju makro-ekonomska kretanja i one koje se odnose na finansijsku stabilnost, kao i mogući makro-ekonomski rizici sa kojima se može suočiti finansijska stabilnost u zemlji. Tokom ove godine, takođe je povećana frekvencija izrade internih analiza o finansijskom sistemu, posebno analiza bankarskog sektora, kao što su analize o bankarskim rizicima, tok

nenaplativih kredita. U istom periodu radilo se na unapređenju metodologije za izradu stres-test modela.

Makroprudencijalni okvir

Savetodavni komitet za makroprudenciju (SKMP) tokom 2017. godine održao je redovne periodične sastanke u skladu sa projektnim zadacima u makroprudencijalnoj politici usvojene od strane Izvršnog odbora CBK-a u 2016. godini. Pored toga, sastanci su održani sa osnovnim i proširenim članstvom, razmatranjem aktuelnog stanja i trendova razvoja u finansijskom sistemu.

Glavni cilj makroprudencijalne politike je pomoć u očuvanju stabilnosti finansijskog sistema smanjenjem sakupljanja sistematskog rizika i jačanjem otpora finansijskog sistema. Dok su intermedijarni ciljevi ove politike smanjenje i sprečavanje prevelikog povećanja kredita i leveridža, smanjenje i sprečavanje prevelikog neslaganja i dospeća, smanjenje i sprečavanje nelikvidnosti, ograničenje koncentracije izloženosti kredita, ograničenje sistematskog uticaja koji imaju za cilj smanjenje moralnog rizika i jačanje stabilnosti finansijske infrastrukture.

Instrumenti kao sastavni deo Politike makroprudencijalnog nadzora su projektovani na taj način da obezbeđuju ostvarivanje gore navedenih ciljeva. Ovi instrumenti imaju preventivni karakter prema smanjenju mogućnošću događaja i širenju nestabilne finansijske situacije.

Prema projektnim zadacima tokom 2017. godine, SKMP je održao 4 redovna sastanka u kojima je predstavljeno tromesečno makroprudencijalno stanje, kroz analitičke izveštaje sa makroprudencijalnim pokazateljima (Izveštaj o ključnim pokazateljima finansijskog sektora, uslovima tržišta i sistematskim rizicima), izveštajima o profilima rizika bankarskog nadzora i osiguranja i razgovaralo se generalno o makroekonomskim okruženju.

SKMP je tokom 2017. godine evidentirao opšte stabilno makro-ekonomsko okruženje sa ubrzanjem ekonomske aktivnosti u zemlji, uglavnom zasnovano na značajnom povećanju u poziciji investicija i poboljšanja pozicije neto izvoza. Na osnovu opšte analize pokazatelja zdravlja bankarskog sektora kao izabranog pokazatelja makroprudencije, Kosovo rezultira sa veoma održivom finansijskom stabilnošću i bez ikakvog rizika koji bi zahtevao dodatnu pažnju CBK-a.

SKMP nakon svakog sastanka, o nalazima, procenama i relevantnim preporukama o stanju i kretanjima u finansijskom sistemu izveštavao je Izvršnom odboru CBK-a za informisano i blagovremeno odlučivanje.

5.7. Glavne aktivnosti u oblasti statistika tokom 2017. godine

CBK je zvanični proizvođač statistika na Kosovu. Na osnovu odgovornosti, CBK vrši prikupljanje, sastavljanje i objavljivanje statistika monetarnog i finansijskog sektora (MFS) i statistika spoljnog sektora (SSS). Dužnosti i odgovornosti Odeljenja za statistiku definisani su Zakonom o CBK-u, i dopunjeni uredbama odobrenim od strane Odbora CBK-a.

Tokom 2017. godine, CBK je ostvarila značajan napredak u distribuciji statističkih podataka spoljnog sektora (SSS) u skladu sa zahtevima Evropske unije i daljim širenjem niza podataka distribuiranih u Eurostat-u; CBK je uspešno koordinisala i sprovodila *Unapređeni sistem distribucije opštih podataka* Međunarodnog monetarnog fonda (MMF). Takođe, CBK tokom 2017. godine proširila je niz novih statistika; povećala pokrivenost; dalje poboljšanje kvaliteta procena; i ostvarila napredak u stvaranju okvira za prikupljanje statistika finansijskog obračuna.

Od početka januara 2017. godine, CBK je počela slanje SSS-a u Eurostat-u za dalje objavljivanje, čineći na taj način veoma značajan korak u razvoju statističkog sistema Kosova. Kosovske statistike za datasetove (1) platni bilans; (2) pozicija međunarodnih investicija (PMI); (3)

međunarodna trgovina u uslugama; i (4) strane direktne investicije; po prvi put je objavio Eurostat početkom ove godine. Izrada ovih statistika je u potpunosti u skladu sa zahtevima izveštavanja za države Evropske unije (EU). Pored redovnog početka izveštavanja Eurostatu, CBK je pripremila za objavljivanje i vremenske serije za prethodne godine (trinaest godina vremenskih serija za pregled platnog bilansa; deset godina PMI; dve godine serijskog vremena za trgovinu uslugama; i dve godine za direktne investicije). Od januara 2017. godine, ovi podaci su poslani Eurostatu u skladu sa prethodnim kalendarom publikacija koji primenjuje Eurostat.

U maju 2017. godine, Kosovo je implementiralo Unapređeni sistem distribucije opštih podataka MMF-a (engleski: Enhanced General Data Dissemination System “e-GDDS”), sistem koji preporučuje MMF. Na taj način, Kosovo se obavezalo da će ispuniti niz strogih zahteva za proizvodnju, distribuciju i dokumentaciju objavljenih statistika. Pouzdane statistike, blagovremeno objavljene i sa međunarodnim standardima su neophodne informacije u procesu ekonomskog kreiranja politika. Učešće u e-GDDS dokazuje transparentnost Nacionalnog statističkog sistema Kosova i u suštini doprinosi na osiguranju atraktivnosti Kosova kao poslovne i finansijske zemlje. Kao deo sistema e-GDDS-a, izrađena je nacionalna internet stranica sažetih podataka (engleski: National Summary Data Page - NSDP) za sve sektore ekonomije. Ova verzija NSDP-a koja je objavljena na internet stranici CBK-a sadrži statističke podatke i objavljene metodologije u vezi sa sastavljanjem ovih podataka. Ova stranica ima za cilj da posluži kao istovremeno sredstvo za objavljivanje ključnih makroekonomskih podataka, pružajući ovu informaciju sa istovremenim pristupom i transparentnim za sve korisnike, kao i u čitljive formate prema prethodnom kalendaru objavljivanja. Kosovo je jedna od prvih zemalja u regionu koja je primenila e-GDDS sistem.

Što se tiče izrade novih statističkih podataka, CBK je ostvarila značajan napredak pripremom nekoliko novih statističkih tabela koja su obavljena po prvi put. Opseg novih statistika je višestruko povećan početkom objavljivanja statistika spoljnog sektora u Eurostatu. Na primer, statistika platnog bilansa prema zemljama, ili direktne investicije prema klasifikaciji. Štaviše, na internet stranici CBK-a objavljeni su novi podaci o direktnim investicijama; efektivne kamatne stope drugih finansijskih posrednika; održivi finansijski pokazatelji; bilans uspeha osiguravajućih društava; bankarski krediti prema preostalom roku; bankarski depoziti prema preostalom roku; kao i pozajmice banaka –prema prvobitnom roku. Štaviše, u junu 2017. godine, CBK je po prvi put poslala Eurostatu dva nova upitnika o podacima u vezi sa Prihodima direktnih investicija (godišnji podaci za 2015. godinu) i Pozicije direktnih investicija (godišnji podaci za 2015. godinu).

Što se tiče poboljšanja kvaliteta objavljenih podataka, CBK je tokom avgusta 2017. godine sprovela anketu sa nerezidentnim licima koja posećuju Kosovo, sa posebnim fokusom na kosovsku dijasporu, za procenu nivoa i strukture troškova dijaspore na Kosovu. Na osnovu rezultata ovog istraživanja na kraju 2017. godine revidirane su statistike platnog bilansa, uključujući i vremensku seriju za poslednje dve godine. Novi podaci su doprineli poboljšanju tačnosti procena izvršenih u pregledu platnog bilansa. CBK je ostvarila napredak u poboljšanju roka objavljivanja izveštaja CBK-a od 25 nakon završetka referentnog meseca na 15 dana.

Pored toga, CBK je ažurirala priručnik *Metodologija sastavljanja statistika platnog bilansa i pozicije stranih investicija*. Ovaj priručnik koji je objavljen u okviru menija ‘Statistika’ sada je u potpunosti u skladu sa formatom koji koriste zemlje EU-a, koji objavljuje Evropska centralna banka (ECB). Objavljena metodologija je u istom formatu sa onim koji se objavljuje u zemljama Evrozone, kako bi čitaocima bilo lakše upoređenje, i da Kosovo bude u korak sa zemljama EU-a. Štaviše, CBK je po prvi put objavila metodološki priručnik za izradu Statistika trgovine uslugama, koji je u potpunosti u skladu sa priručnicima koje koristi EU.

U cilju poboljšanja praksi distribucije i objavljivanja podataka, CBK je napravila neke promene u meniju "Statistike", reorganizacijom statističkih tabela objavljenih u okviru Vremenskih serija. Ova stranica sadrži statističke tabele objavljene o monetarnom i finansijskom sektoru i o spoljnom statističkom sektoru.

CBK je unapredila sistem prikupljanja podataka i automatizovala mnoge procese u vezi sa obradom podataka i izradom izveštaja. Uz pomoć novog statističkog softvera, svi podaci finansijskog sektora prikupljaju se putem on-line platforme, koja izveštaičima omogućuje direktno postavljanje izveštaja u sistem i prethodno vršenje potvrđivanja podataka. Novi softver se koristi od mnogih odeljenja unutar CBK-a. Shodno tome, tokom 2018. godine planira se poboljšanje efikasnosti i skraćenje rokova objavljivanja za statistike koje su u domenu CBK-a.

Tokom perioda jula 2017. godine, statistički sistem Kosova prešao je kroz proces revizije od misije eksperata Eurostata. Ovakva misija je posetila po prvi put Kosovo da bi vršila široku procenu statističkog sistema Kosova. CBK kao jedan od proizvođača nacionalnih statistika ispunila je svoje obaveze koja proističu iz ovog procesa. Misija Eurostata u svom izveštaju je zaključila da je sastavljanje statistika u skladu sa međunarodnim standardima.

Saradnja sa međunarodnim organizacijama, centralnim bankama regiona i relevantnim domaćim institucijama u oblasti statistike nastavljena je i tokom 2017. godine. Redovni periodični podaci su poslani MMF-u, Svetskoj banci, Eurostatu, Evropskoj centralnoj banci (ECB) radi objavljivanja. CBK je učestvovala na redovnim sastancima Komisije za monetarne, finansijske statistike i statistike platnog bilansa u organizaciji Eurostata i ECB-a. Odeljenje za statistiku realizovala je posetu Centralnoj banci Makedonije za povećanje saradnje i razmenu iskustva u oblasti statistika.

5.8. Ponovno razmatranje zahteva finansijskih institucija koje su pod nadzorom CBK-a

Tokom 2017. godine u Diviziji za ponovno razmatranje primljeni su zahtevi za ponovno razmatranje od strane finansijskih institucija koje su pod nadzorom CBK-a, kao:

- Zahtev mikrofinansijske institucije "Atlantic Capital Partners" od 25. januara 2017.
- Zahtev finansijske institucije "Turkiye Ish Bankasi" (u daljem tekstu: ISB) filijala na Kosovu od 08. marta 2017.,
- Zahtev Aktuara Osiguravajućeg društva "Kosova e Re" od 29. marta 2017.
- Zahtev finansijske institucije "Banka Kombëtare Tregtare" filijala na Kosovu od 21. aprila 2017.
- Zahtev finansijske institucije, banke TEB A.D. od 20. juna 2017.,
- Zahtev NBFi-a MONETA D.O.O. od 08. avgusta 2017.,
- (na zahtev EU – ponovo je razmatran ovaj zahtev).
- Zahtev mikrofinansijske institucije "Qelim Kosova" od 06. oktobar 2017.,
- Zahtev mikrofinansijske institucije "Iner-Expertise D.O.O." od 04.12.2017.

Svi zahtevi su razmotreni sa profesionalnom i zakonskom pažnjom i doneti su zaključci koji su adresirani u odgovarajuće preporuke koje su prosledene Izvršnom odboru CBK-a za odlučivanje

Divizija za ponovno razmatranje doprinela je razvoju projekta Alfresco (projekat za sistem upravljanja informacijama – SUI u CBK-u), obezbeđujući neophodne informacije i opis procesa za poslove koje obavlja divizija i procedure koje ona sprovodi, kako bi se razjasnile procedure za *utvrđivanje dijagrama procesa* za upravljanje informacijama u Diviziji za ponovno razmatranje

Divizija za ponovno razmatranje ponovo je razmotrila i pokrenula izmenu i dopunu Uredbe o *Procedurama za administrativne kazne*, koja je izmenjena tokom 2017. godine

Divizija za ponovno razmatranje doprinela je identifikaciji pokazatelja rizika i prijavila samo-procenu rizika u okviru upravljanja rizikom u CBK, identifikovala je dokumente koji bi trebali biti uključeni u *spisak vizuelne aktive CBK-a*, za kreiranje priručnika simbola CBK-a - za vizuelnu aktivu. Divizija za ponovno razmatranje takođe je obavljala i druge poslove na zahtev višeg rukovodstva CBK-a.

6. Unutrašnja kretanja

6.1. Interna revizija

Interni revizor (u daljem tekstu: IR) u institucionalnim praksama je nezavisan organ u okviru institucije, koji se smatra jednim od ključnih karika u internim kontrolama postavljenim od strane institucije. Interna revizija zajedno sa spoljnom revizijom zatvara lanac odgovornosti unutar svake institucije.

Prema zakonu CBK-a, šef interne revizije je funkcija koja predstavlja internu reviziju u CBK. Zakon i drugi regulatorni akti CBK-a, pružaju IR-u punu nadležnost i neograničen pristup za odvijanja revizorskih angažovanja. IR daje preporuke za poboljšanje procesa, operacija ili interne kontrole razvijenih u CBK. Ove preporuke se upućuju u korist ekonomičnijeg, efikasnijeg i delotvornijeg upravljanja budžeta i imovine kao i povećanje vrednosti institucije. Ovaj okvir čini IR odgovornim za ispunjavanje zadataka profesionalno i da izveštava o izvršenim angažmanima i pokazanom učinku.

IR je tokom 2017. godine pružio usluge revizije na osnovu godišnjeg plana revizije, revidiranim od strane Odbora za reviziju i odobrenim od strane Odbora CBK-a. Plan je sačinjen na osnovu metodologije za procenu rizika za podršku tzv. pristupa zasnovanog na riziku, model koji je usvojen od praksi Evropske centralne banke i drugih međunarodnih banaka sa unapređenim sistemom revizije. Sprovedene revizije bile su finansijske, usaglašene, operativne prirode kao i prirode informacione tehnologije.

Funkcija IR-a tokom 2017. godine, pored angažmana na zakazane revizije prema planu, karakteriše se i sa nekoliko drugih aktivnosti koje utiču na rast učinka usluga i podizanje svesti o značaju ove funkcije.

Kancelarija šefa IR-a po prvi put ove godine obeležava mesec podizanja svesti o reviziji, događaj koji se tradicionalno održava u mnogim zemljama širom sveta. U nizu promovisanja profesije revizora, organizovala je okrugli sto pod naslovom "Uloga i važnost interne revizije". Ovaj mesec je proglašen od strane Globalnog instituta IR-a (SAD) kao međunarodno priznat događaj u zemljama sa naprednijom revizijom. Događaj na globalnom nivou ima za cilj da unapredi prepoznavanje ključne uloge IR-a u organizacionom upravljanju, internoj kontroli i efikasnom upravljanju rizicima. Ovo će pomoći u jačanju i podizanju svesti institucija o ulozi i značaju IR-a.

Delokrug IR-a je nastavio da bude orijentisan ka poboljšanju i unapređenju sistema i procesa koji pomažu upravi i utiču na dalje unapređenje korporativnog upravljanja.

U skladu sa Zakonom o CBK i "Statuta interne revizije", šef IR-a tokom 2017. godine je redovno izveštavao u kvartalnim i godišnjim periodima Odboru za reviziju i Odboru CBK-a u vezi sa nalazima revizora, kao i preporukama i radnjama koje su preduzete za njihovo rešavanje. Izveštaji su unapred diskutovani u Odboru za reviziju i Odboru CBK-a, a pitanja za dalje postupanje upućena su izvršnoj upravi. Preko njih IR, je istovremeno izvestio o nivou ispunjenosti preporuka datih u prethodnim periodima. Šef IR-a je takođe obavestio Odbor CBK-a i višu izvršnu upravu o svakodnevnim drugim angažmanima IR-a.

Nastavljene su aktivnosti u cilju ispunjavanja preporuka datih od eksternih procena (Svetska banka, Evropska centralna banka, MMF i USAID) vezano za poboljšanje i unapređenje kvaliteta rada revizije u skladu sa međunarodnim standardima i profesionalnim praksama revizije.

IR je pripremio strategiju revizije za trogodišnji period 2017-2019. Na osnovu toga je pripremljen godišnji izveštaj o radu za 2018. godinu. Plan pripremljen od strane IR, nakon razmatranja i diskusija sa Odborom za reviziju, usvojen je od Odbora CBK-a. Na osnovu zahteva koji proizilazi

iz sporazuma Vlade Kosova, CBK-a i Međunarodnog monetarnog fonda, svakih šest meseci su sprovedene dve nezavisne revizije pomirenja računa Vlade.

Pored planiranog angažovanja funkcionalnog karaktera, IR je obavljao i druge aktivnosti podrške koje pomažu povećanju efikasnosti i delotvornosti rada. U cilju pružanja informacija o stavljanju pod funkcijom Sistema upravljanja informacijama, IR je nastavio da daje doprinos u ovom pravcu.

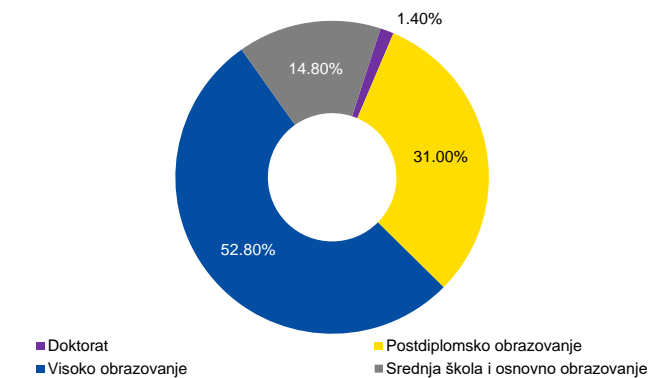
U cilju unapređenja stručnog znanja i tehničkog iskustva, tokom 2017. godine IR je nastavio obratiti pažnju na kontinuirani profesionalni razvoj osoblja kroz učešće na nekoliko međunarodnih i nacionalnih događaja i to: Online kurs organizovan od strane MMF-a "Analize finansijskog tržišta (FMax)" kojeg su uspešno završili dva (2) viša revizora; radionica pod nazivom "Jačanje IR-a i uloga Odbora za reviziju", u organizaciji Centra za finansijsku izvrsnost u Ljubljani, uz podršku Banke Slovenije. Na ovom događaju, na poziv organizatora, šef IR-a je predstavio najnovija kretanja i iskustva funkcije unutrašnje revizije u CBK-u. Takođe, osoblje IR-a je prisustvovalo na seminarima o praksama interne revizije u Centralnoj banci, internoj kontroli i upravljanju rizicima.

6.2. Ljudski resursi

Na kraju 2017. godine broj zaposlenih u CBK je bio 216 zaposlenih. Prosečna starost zaposlenih bila je 40.93 godina. Od ukupnog broja zaposlenih, 110 ili 50.93% su žene i 106 ili 49.07% su muškarci.

U ukupnoj strukturi obrazovanja troje zaposlenih ili 1.4% imaju doktorat, 67 zaposlenih ili 31.0% imaju postdiplomsko obrazovanje, 114 zaposlenih ili 52.8% imaju visoko obrazovanje, 29 zaposlenih ili 13.4% sa srednjom stručnom spremom i 3 zaposlenih ili 1.4% sa osnovnim obrazovanjem (slika 107).

Slika 107. Struktura prema obrazovanju

Izvor: CBK(2018)

Centralna banka Republike Kosova ocenjuje osoblje kao jedan od resursa od posebnog značaja i neprekidno se angažuje za njihovu podršku, da im se obezbedi odgovarajuće znanje, veštine i stručnost za ispunjavanje obaveza i odgovornosti u skladu sa najvišim standardima za postizanje njihovog punog potencijala putem kurseva, seminara, obrazovanja, itd.

Od ukupnog broja zaposlenih, 96 zaposlenih ili 44.65% njih su učestvovali u stručnim obukama, od toga 17 u obukama u zemlji i 79 u obukama van zemlje, uglavnom u organizaciji Evropske Centralne Banke, MMF-a, JVI-a, Deutsche Bundesbank, Banke Holandije, Banke Poljske, Udruženja kosovskih banaka i "Center of Excellence in Finance – CEF".

Takođe, CBK stalno pruža mogućnost studentima sa univerziteta/koledža kako iz zemlje tako i iz inostranstva, obavljanje prakse za studente kako bi im se obezbedila jedinstvena mogućnost za sticanje praktičnog iskustva u raznim oblastima funkcija i poslovanja CBK-a. U 2017. godini, ukupno 15 studenata su pohađali program stažiranja u CBK-u. Od njih, 7 zaposlenih organizovanih/obučeni od strane predstavnika Odeljenja za statistiku, tokom jula i avgusta su obavljali dužnost anketara na terenu za prikupljanje informacija na tri granična prelaza Kosova u vezi nivoa i strukture troškova emigranata tokom njihovog boravka na Kosovu.

6.3. Pravna aktivnost CBK-a

Centralna banka Republike Kosovo tokom 2017. godine je nastavila sa sprovođenjem postojeće pravne infrastrukture finansijskog sektora na Kosovu, i takođe je radila je i na unapređenju iste, uvek sa ciljem da bude u skladu sa važećim zakonodavstvom i usklađena sa zakonodavstvom Evropske unije, kao i najboljim međunarodnim standardima i praksama.

Tokom ove godine, sprovedene su izmene dva važećih zakona. U januaru 2017. godine, izmenjen je i dopunjen Zakon br. 04/L-101 o penzijskim fondovima na Kosovu, izmenjen i dopunjen Zakonom br. 04/L-115 i Zakonom br. 04/L-168. Cilj izmene ovog zakona bila je dodatno povećanje sigurnosti u vezi sa administracijom i upravljanjem penzijskih sredstava. U martu 2017. godine, izmenjen je i dopunjen Zakon br. 03/L-209 o Centralnoj banci Republike Kosova, kojom izmenom su dodatno poboljšani upravljački i kontrolni okvir CBK-a u skladu sa zakonodavstvom Evropske unije i najboljim međunarodnim praksama za centralne banke.

Dok, što se tiče ispunjavanja ciljeva i zadataka Centralne Banke, organi za donošenje odluka usvojili su izvestan broj podzakonskih akata koji su prethodno, pre njihovog usvajanja, razmotreni i potvrđeni sa pravnog aspekta. Konkretnije, regulatorni okvir delatnosti finansijskih institucija, unapređen je u cilju usklađivanja sa novim i postojećim zakonodavstvom.

Takođe, pravna aktivnost se nastavila i sa potpisivanjem sporazuma o saradnji sa domaćim i stranim institucijama u cilju što efikasnijeg izvršavanja zadataka u vezi sa pitanjima u oblasti međusobnih nadležnosti relevantnih institucija.

U tekućoj pravnoj aktivnosti, u skladu sa zakonskim ovlašćenjima i ciljevima utvrđenim u važećem zakonodavstvu, Centralna banka Republike Kosovo će nastaviti sa praćenjem novih pravnih i tehnoloških kretanja i preduzeti neophodne korake za ispunjavanje svih ciljeva i zadataka utvrđenih zakonom, kako bi se obezbedio stabilan, siguran i održiv finansijski sistem.

6.4. Informaciona tehnologija

Tokom 2017. godine, CBK unapredilo je sisteme informacione tehnologije, ažurirajući ih i unapređujući bezbednost sprovođenjem kontrola u skladu sa međunarodnim standardima. Podržane su i pružene usluge u skladu sa zahtevima pristiglim od biznisa.

Među glavnim projektima koji su sprovedeni su: završetak sistema za dvostruku autentifikaciju, redizajn računarskih mreža, prilagođavanjem sigurnosnih zahteva u skladu sa karakteristikama posebnih sistema i sigurnog pristupa sa daljine za osoblje CBK-a. Takođe, 2017. godine vršeno je potpuno testiranje Centra i plana za kontinuitet biznisa. Tim za upravljanje planom za kontinuitet biznisa simulirao je situaciju kada glavna zgrada CBK-a nije dostupna i nastavila je rad u Centru za kontinuitet biznisa u Prizrenu.

6.5. Funkcija upravljanja rizikom

Upravljanje operativnim rizikom i izbegavanje potencijalnih gubitaka iz poslovnih aktivnosti uživale su važnu pažnju tokom 2017. godine. U ovoj oblasti se nastavilo sa povećanjem nivoa integracije upravljanja rizikom kod svih nosioca procesa za izveštajni okvir i parametara uočavanja operativnog rizika.

Posebna pažnja je posvećena usklađenosti razvoja ključnih pokazatelja rizika i izveštavanju o hitnim rizicima. Procena usklađenosti upravljanja rizikom je izmerena u odnosu na strateške ciljeve radnih jedinica koji su utvrđeni u strateškom planu CBK-a i operativne odgovornosti svake radne jedinice.

Značajne aktivnosti u izveštajnom periodu bile su unapređenje regulatornog okvira dodavanjem linija izveštavanja, procene i praćenja rizika izveštavanih u obrascima samo-procena operativnog

rizika, procena operativnih rizika za organizacionu jedinicu i tromesečno izveštavanje o proceni upravljanja rizikom.

Odeljenje za upravljanje rizikom je koordiniralo aktivnosti kontrole i procene sa drugim linijama odbrane, sa posebnim naglaskom na koordinaciji sa Internom revizijom, sa kojim je tesno saradivalo pružajući informacije i procene operativnih rizika za organizacionu jedinicu.

CBK je usmerena ka izgradnji jedne jake kulture upravljanja rizikom, izgrađene na etičkim praksama i sa integritetom obavljanja poslova. Prioritet za 2018. godinu biće završetak regulatornog okvira, promovisanje instrumenata za merenje rizika i procena operativnog rizika za organizacione jedinice sa operativnom prirodnom posla u skladu sa godišnjim planom 2018.

7. Spoljni odnosi i međunarodna saradnja

7.1. Međunarodni odnosi

Centralna Banka Republike Kosova (CBK) u skladu sa svojim odgovornostima je nastavila sa unapređivanjem odnosa i funkcionalnom saradnjom sa međunarodnim finansijskim institucijama kao što su: Međunarodni monetarni fond (MMF), USAID-om, Svetska Banka (SB), Evropska centralna banka (ECB), Evropski bankarski autoritet (EBA) i druge institucije. Ova saradnja je takođe iskazana na sastancima i okruglim stolovima sa evropskim centralnim finansijskim institucijama i centralnim bankama različitih zemalja.

U duhu ove saradnje Centralna Banka Republike Kosovo je u 2017. godini u saradnji sa Nacionalnom bankom Austrije (OeNB) i Evropskom investicionom bankom (EIB) je organizovala Konferenciju međunarodnog karaktera visokog nivoa. Ova međunarodna konferencija je organizovana na temu "Pristup finansijskim, bankarsko kreditiranje i bankarski sektori u zemljama centralne, istočne i jugoistočne Evrope", na kojoj su ušestvovali visoki zvaničnici iz mnogih međunarodnih finansijskih institucija, centralnih banaka, kao i komercijalnih banaka.

Tokom 2017. godine, CBK je takođe bila aktivna na postizanju novih međunarodnih sporazuma, među kojima vredi napomenuti postignuti sporazum o saradnji u oblasti upravljanja sredstava i investicija između Centralne banke Republike Kosovo i Federalne banke u Njujorku (Federal Reserve Bank of New York).

Centralna banka Republike Kosova je takođe učestvovala na mnogim regionalnim sastancima, konferencijama, okruglim stolovima i forumima, i šire. Tako, CBK je učestvovalo je na redovnim sastancima prolećnog zasedanja i na godišnjim sastancima MMF-a i SB-a koji su održani u Washington DC. Tokom ovih događaja, delegacija CBK je održala sastanke i sa visokim zvaničnicima Međunarodnog monetarnog fonda i Svetske banke, zvaničnicima Departmenta Američkog trezora, kao i sa predstavnicima drugih međunarodnih finansijskih institucija.

Tokom 2017 godine, CBK je proširila saradnju i sa Nacionalnom bankom Švedske (Sveriges Riksbank), gde je delegacija CBK-a kojom je predsedavao predsednik Odbora i saradnici sastali sa predsedavajućom Generalnog saveta Riksbank gđo. Susanne Eberstein, zamenikom predsedavajućeg Generalnog saveta g. Michael Lundholm, guvernerom g. Stefan Ingves i zamenikom guvernera g. Henry Ohlsson. Ovom prilikom predstavnici Nacionalne banke Švedske obećali su delegaciji CBK-a da će pružiti podršku elektronskom projektu plaćanja putem mobilnog telefona pod nazivom „Swish“ koji je ova banka nedavno razvila.

U događajima međunarodnog karaktera karakter zastupanja, visoko rukovodstvo Centralne Banke Republike Kosovo učestvovalo je na:

- Forumu Dubrovnika organizovanog od strane Centralne Banke Hrvatske i MMF-a. Na ovom forumu visokog nivoa, pored guvernera i ministara finansija država centralne, istočne i jugoistočne Evrope, učestvovala je i Upravna direktorka MMF-a, Christine Lagarde, kojom je Guverner CBK-a održala sastanak.
- Sastanak guvernera u Umagu, pod organizovanjem Hrvatske Narodne Banke i hrvatskog časopisa „Lider“.
- Samitu guvernera centralnih banaka, Ministara finansija i direktora poreske administracije regiona, koji je vodio radove u Bečiću, u Crnoj Gori, na temu „Finansijska regionalna stabilnost u novom globalnom okruženju“.
- Godišnjoj konferenciji Banke Albanije i Centra za studije jugoistočne Evrope Univerziteta u Oksfordu.

- Godišnjem sastanku EFSE-a (European Fund for Southeast Europe) u Splitu, Hrvatska, pod nazivom „Stvaranje mogućnosti finansijske inkluzije, nove inicijative (start-up) i preduzetništvo“,
- Organizovanju povodom publikacije Centralne Banke u Beču, Austrija, o izveštaju „Rizici i povraćaji (efekti): Upravljanje finansijskim kompromisima za sveobuhvatni porast u Evropi i Centralnoj Aziji“.
- Konstitutivni sastanci Međunarodnog Monetarnog Fonda i Svetske Banke u Ljubljani, Slovenija.

U okviru saradnje sa međunarodnim institucijama, CBK koju je predstavio Guverner, realizovala je zvaničnu posetu finansijskim institucijama u Nemačkoj, gde je dobila obećanja o nastavku saradnje, kao i mogućnost proširenja oblasti međuinstitucionalne saradnje.

Tokom 2017. godine, u Centralnoj banci Republike Kosovo došle su na poseti delegacije i visoki zvaničnici međunarodnih finansijskih institucija, ambasadori koji su akreditovani u zemlji i drugi visoki zvaničnici odgovarajućih institucija.

Tokom 2017. godine u CBK-u su nastavljene posete i sastanci sa visokim zvaničnicima MMF-a, a u ovom nivou saradnje, guverner Centralne banke Republike Kosovo se sastao sa delegacijom iz Međunarodnog Monetarnog Fonda, koju je predvodio g. Jacques Miniane, šef misije za Kosovo u odlasku i gđa Stephanie Eble, novi šef misije za Kosovo. Centralnu banku Republike Kosovo takođe su posetili i zvaničnici Federalne banke Njujorka (Federal Reserve Bank of New York) sa kojima je, između ostalog, razgovarano o saradnji u oblasti upravljanja sredstvima i investicijama.

CBK je takođe posetio i g. Fadil Bajrami, zamenik guvernera Narodne banke Republike Makedonije, koji je primljen od strane rukovodstva CBK-a.

Centralna banka Republike Kosovo je na godišnjoj ceremoniji sertifikacije novih aktuara u Tirani, predstavljena od strane zamenika guvernera, gde je pored počasnog govora, zamenik guvernera učestvovao i na dodeli diploma novim aktuarima.

Pored organizovanja tradicionalne konferencije za kraj godine sa medijima od strane Guvernera, rukovodstvo CBK-a je bilo prisutno u domaćim i međunarodnim medijima, i odraženi su ciljeve i aktivnosti CBK-a, sa posebnim naglaskom na razvoj finansijskog sistema u zemlji.

7.2. Finansijsko obrazovanje

U skladu sa primarnim ciljem CBK-a za održavanje i očuvanje finansijske stabilnosti, Odeljenje za spoljne odnose, je nastavilo da unapređuje podizanje finansijskog znanja kroz unapređenje oblasti finansijskog obrazovanja.

Izvršni odbor CBK-a je u aprilu 2017. godine usvojio program finansijskog obrazovanja koji postavlja osnovu i okvir aktivnosti i razvoja u ovoj oblasti.

OSO je nastavilo da priprema i razvija događaje i edukativne aktivnosti ciljanjem različitih nivoa i grupa javnosti. U okviru ovih aktivnosti, četvrtu godinu zaredom, organizovana je Svetska nedelja novca, aktivnost koju su organizovale banke i finansijske institucije širom sveta. Tokom ove nedelje realizovane su mnoge aktivnosti, kao što su:

- Predavanja na privatnim i državnim univerzitetima od strane višeg rukovodstva CBK-a.
- Poseta osnovnim školama i organizovanje aktivnosti finansijskog obrazovanja tokom ovih poseta.

- U saradnji sa Udruženjem banaka i Muzejom Kosova, OSO je organizovalo edukativne aktivnosti u Muzeju Kosova tokom čitave nedelje sa učenicima različitih škola, uključujući i studente sa posebnim potrebama i učenicima manjina.

U cilju unapređenje i podizanja finansijskog obrazovanja na Kosovu, OSO (u saradnji sa EFSE-om i Udruženjem banaka Kosova), organizovalo Treći sastanak Regionalne radne grupe za finansijsko obrazovanje mladih i finansijsko uključenje za jugoistočnu Evropu, na kome su učestvovali predstavnici 24 lokalnih i međunarodnih institucija. U okviru ove međunarodne konferencije predstavljena su dostignuća i razvoj u oblasti finansijskog obrazovanja iz 10 zemalja u regionu i šire. U cilju podizanja informacija i znanja o ovoj oblasti, CBK je pozvao učesnike iz glavnih finansijskih institucija u zemlji. CBK je tokom ove konferencije pokrenula Centar za obuku i finansijsko obrazovanje u Prizrenu, koji su posetili učesnici konferencije. Ovaj Centar će imati značajan uticaj na organizaciju edukativnih aktivnosti sa lokalnim i međunarodnim institucijama.

U okviru finansijskog obrazovanja, OSO je organizovalo Svetski dan štednje, realizacijom izložbe novca u CBK-u i pozvalo je učenike osnovnih škola da posete ovu izložbu, na kojoj su se odvijale igre i edukativne aktivnosti u skladu sa godinama učenika koji su učestvovali u ovim aktivnostima.

Tokom 2017. godine, OSO je bilo domaćin posetama studenata i učenika obrazovnih institucija, univerziteta, osnovnih i srednjih škola koji su bili blisko informisani o ulozi i funkcijama CBK-a.

Takođe, tokom ovog perioda OSO je pripremila brošure i edukativni materijal koji su donirani učenicima ili studentima na raznim događajima i aktivnostima koje je organizovala CBK.

7.3. Tehnička pomoć

CBK je nastavila da koristi tehničku pomoć tokom 2017. godine, koja je pružana od strane međunarodnih finansijskih institucija i raznih donatora.

Podrška je uglavnom pružana od strane Međunarodnog monetarnog fonda, Američkog trezora, USAID-a, Svetske Banke, Evropske banke za obnovu i razvoj, GIZ-a, i Evropskog fonda za jugoistočnu Evropu (EFSE).

Ove institucije su nastavile da podržavaju sprovođenje projekata, sa posebnim naglaskom na podizanje kapaciteta CBK-a, unapređenje i izradu regulatornog okvira u skladu sa Evropskim direktivama. Američki trezor je nastavio podržavanje CBK-a ekspertizom, u razvojnim politikama finansijskog sektora, oblasti makroprudencije i korporativnom upravljanju.

Podrška je pružana u oblasti makroprudencije i statistika i tom prilikom je institucija CBK-a je pomognuta u sprovođenju Okvira makroprudencije i unapređenju statističkih eksperata Međunarodnog Monetarnog Fonda. Takođe, i u oblasti nadgledanja kompanija osiguranja, pružana je podrška od strane Misije za tehničku pomoć MMF-a. Tokom 2017. godine, obezbeđena je pomoć od strane EBOR-a za izradu regulatornog okvira faktoringa kao i za izradu regulatornog okvira za likvidnost banaka radi osiguranja usklađenosti sa Direktivom EU-a.

Tokom 2017. godine, CBK, konkretnije Odeljenje za nadgledanje osiguranja je tokom septembra meseca bila domaćin Misije za tehničku pomoć MMF-a koja je imala za cilj praćenje sprovođenja preporuka 2016. godine. Ova misija, poznata kao „Tehnička pomoć – Misija za dijagnostičko razmatranje nadgledanja i regulatornog okvira sektora osiguranja“, boravila je u CBK tokom perioda 19-26. septembra 2017. godine. Misija Odeljenja za statistike Međunarodnog monetarnog fonda (MMF) je posetila Prištinu tokom perioda 6-13. april 2017. godine radi pomaganja vlastima u sprovođenju Naprednog sistema za distribuciju opštih podataka (e-GDDS), koji je usvojen od strane Izvršnog odbora u maju 2015. godine. Misija je podržala unapređenje trenutne nacionalne

stranice podataka (NSDP). Od maja meseca 2017. godine, nova verzija nastavlja da se objavljuje na veb stranici Centralne banke Republike Kosovo, predstavljajući ključne makroekonomske podatke kroz standard koji se zahteva od strane MMF-a, SDMX. Stranica NSDP-a sadrži veze sa statistikama objavljenim od strane zvaničnih proizvođača podataka, odnosno Centralne banke Republike Kosovo, Agencije za statistiku Kosova i Ministarstva finansija Kosova“.

Dok, Divizija za sprečavanje pranja novca je dobila dva projekta u okviru fondova instrumenata za pretprijetnu pomoć IPA, u kojima učestvuje zajedno sa ostalim institucijama Kosova. Ovi projekti su 1) „Projekat protiv privrednog kriminala“, finansiran od strane Evropskog Saveta i Kancelarije Evropske Unije i projekat 2) „Dalja podrška institucija Kosova u borbi protiv organizovanog kriminala, korupcije i nasilnog ekstremizma“. Beneficije sa ovih projekata su bile uglavnom u obučavanju i podizanju svesti, kao i izradi zakonodavstva relevantne oblasti.

Tokom prethodne godine, Odeljenje za spoljne odnose je podržano od strane EFSE-a za organizovanje aktivnosti i razvoj programa finansijskog obrazovanja. Na osnovu ove podrške, CBK, u cilju unapređenja funkcije finansijskog obrazovanja uz podršku Evropskog fonda za jugoistočnu evropu (engl. European Fund for Southeastern Europe – EFSE), i uz podršku ostalih donatora, će se u kontinuitetu angažovati u daljem podizanju kapaciteta za razvoj ove veoma važne komponente.

Centralna banka Republike Kosovo će i dalje ostati posvećena i zahvalna na celokupnoj podršci, koja je pružana od strane međunarodnih finansijskih institucija i raznih donatora.

7.4. Evropske integracije

Centralna banka Republike Kosova je tokom cele godine izveštavala u institucijama sa kojim saraduje u oblasti izveštavanja koja se nadovezuju sa procesima u oblasti integracija. Važnu ulogu u ovoj u ovoj oblasti ima saradnja sa Ministarstvom za evropske integracije, koje je ujedno i nosilac procesa evropskih integracija. Takođe nije nedostajala saradnja ni sa drugim ministarstvima, kao što su Ministarstvo finansija i Ministarstvo trgovine i industrije, kao i Kancelarijom EU-a u Prištini.

Tokom 2017. godine izveštavano je o prvom input-u institucija Republike Kosovo, kao jedan novi oblik izveštavanja (bivši izveštaj o napretku), i vredi napomenuti da je ove godine po prvi put izveštavano preko upitnika o zemlji, koristeći ovaj univerzalni pristup izveštavanja slično kao i sve zemlje Zapadnog Balkana. Ovaj oblik izveštavanja je realizovan dva puta tokom 2017. godine.

CBK je učestvovala u procesu Screening-a zakonodavstva u cilju okončanja tabele pregleda zakonodavstva u projektu koji je organizovan od strane Ministarstva trgovine i industrije u saradnji sa Pravnom kancelarijom premijera. Takođe se izveštavalo i u Pododborima Evropske komisije, gde CBK aktivno učestvuje u dva Pododbora: Pododbor za ekonomiju, finansijska i statistička pitanja kao i Pododbor za unutrašnje tržište, konkurenciju i zaštitu potrošača (oba ova izveštajna sastanka su održana u Briselu). CBK je u kontinuitetu ispunila njene obaveze što je kao posledicu imalo visok stepen realizacije NPSSSP-a.

Krajem 2017. godine je izvršen pregled NPSSSP-a za 2018. godinu, pri čemu su planirane kratkoročne zakonodavne i sprovodljive mere koje će biti realizovane tokom 2018. godine.

Među osnovnim zadacima i obavezama koje proizlaze iz SSP-a za CBK su sledeće:

Naslov V - Osnivanje, pružanje usluga i kapital;

Poglavlje I - Osnivanje, Poglavlje II - Pružanje usluga, Poglavlje IV - Tekuća plaćanja i kretanje kapitala, Poglavlje V – Opšte odredbe;

Naslov VI – Usklađivanje kosovskog zakona sa Acquis-om EU-a, sprovođenje zakona i pravila konkurencije (član 81. Zaštita potrošača);

Naslov VII - Sloboda, bezbednost i pravda, član 89. Pranje novca i finansiranje terorizma;

Naslov VIII - Politike saradnje;

Naslov IX – Finansijska saradnja (Aneks VI član 50. Finansijske usluge);

Aneks IV član 50.

8. Finansijski izveštaji CBK-a

Centralna Banka Republike Kosova

Finansijski Izveštaji

na dan i za godinu koja se završila 31. decembra 2017. godine

Sadržaj	Strana
Izveštaj Nezavisnog Revizora	3-4
Izveštaj finansijskog stanja	5
Sveobuhvatan izveštaj prihoda	6
Izveštaj o promenama na kapitalu	7
Izveštaj o tokovima novca	8
Napomene za finansijske izveštaje	9 - 45

IZVEŠTAJ NEZAVISNOG REVIZORA

Za rukovodstvo Centralne Banke Republike Kosova

Mišljenje

Revidirali smo finansijske izveštaje Centralne Banke Republike Kosova („Banka“), koji obuhvataju izveštaj finansijske pozicije dana 31. decembar 2017. godine, izveštaj o dobitku ili gubitku i ostalim sveobuhvatnim prihodima, izveštaj o promenama prema kapitalu i izveštaj o tokovima novca za završnu godinu, kao i napomene za finansijske izveštaje, uključujući rezime značajnih računovodstvenih politika.

Prema našem mišljenju, priloženi finansijski izveštaji predstavljaju pravedno, u svim materijalnim aspektima, finansijsku poziciju Banke na dan 31. decembar 2017. godine, finansijski učinak i protok novca za završnu godinu u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izveštavanja (MSFI).

Osnove za mišljenje

Sproveli smo našu reviziju u skladu sa Međunarodnim standardima revizije (MSR). Naše odgovornosti prema ovim standardima su dalje opisane u sekciji našeg izveštaja o odgovornostima revizora u reviziji finansijskih izveštaja. Mi smo nezavisni od Banke u skladu sa Odborom Međunarodnih računovodstvenih standarda etike za etički kodeks računovođa za profesionalne računovođe (Kodeks IESBA) i sa etičkim zahtevima koji su relevantni za reviziju finansijskih izveštaja na Kosovu, i mi smo ispunili naše ostale etičke odgovornosti u skladu sa ovim zahtevima. Verujemo da su revizorske evidencije koje smo dobili dovoljno prikladne za osiguranje osnove za naše mišljenje.

Odgovornost rukovodstva i lica zaduženih za upravljanje finansijskim izveštajima

Rukovodstvo je odgovorno za pripremanje i pravednu prezentaciju finansijskih izveštaja u skladu sa MSFI, i za sličnu kontrolu koja se smatra neophodnom od strane rukovodstva radi omogućavanja pripremanja finansijskih izveštaja bez materijalnih anomalija izazvanih obmanjivanjem ili greškama.

Tokom pripremanja finansijskih izveštaja, rukovodstvo je odgovorno za procenjivanje sposobnosti Banke da nastavi dalje, predstavljajući, ukoliko je primenjivo, pitanja koja se povezuju sa kontinuitetom poslovanja i koristi princip kontinuiteta poslovanja, osim kada rukovodstvo ima za cilj likvidiranje banke ili da prekine operacije, ili nema drugu mogućnost osim da deluje na ovaj način.

Zaduženi upravljanjem su odgovorni za nadgledanje procesa finansijskog izveštavanja Banke.

Odgovornosti revizora u reviziji finansijskih izveštaja

Naš cilj je da dobijemo razumno uverenje da finansijski izveštaji kao celina ne sadrže materijalne anomalije, bilo kao rezultat obmana ili kao rezultat grešaka, i izdavanje jednog izveštaja revizora koji sadrži naše mišljenje. Razumna bezbednost je visok nivo bezbednosti, ali nije garancija da će revizija sprovedena u skladu sa MSR-om uvek otkriti materijalnu anomaliju kada postoji. Anomalije mogu nastati iz obmanjivanja ili grešaka i smatraju se materijalnim ukoliko se pojedinačno, ili ujedinjeno, može očekivati da razumno utiču u ekonomskim odlukama korisnika finansijskih izveštaja, dobijenih na osnovu ovih finansijskih izveštaja.

Kao deo revizije, u skladu sa MSR-om, mi vršimo profesionalnu procenu i održavamo profesionalni skepticizam tokom revizije. Mi takođe:

- Identifikujemo i procenjujemo rizik materijalnih anomalija finansijskih izveštaja, kao posledica obmanjivanja ili kao posledica grešaka, dizajniramo i sprovodimo procedure revizije koja odgovaraju ovim rizicima i dobijamo evidencije revizije koje su dovoljne i prikladne za osiguranje osnove za naše mišljenje. Rizik ne-otkrivanja materijalne anomalije koja proizilazi od obmanjivanja je veći od onog koji proizilazi iz greške, obzirom da obmanjivanje može obuhvatiti tajne sporazume, falsifikacije, namerne propuste, pogrešna tumačenja, ili kršenje interne kontrole
- Dobijamo smisao unutrašnje kontrole koja je značajna za reviziju tako da se dizajniraju procedure revizije koje su prikladne za okolnosti, ali ne radi izražavanja mišljenja u vezi sa efikasnošću interne kontrole Banke.
- Procenjujemo prikladnost politika korišćenih u računovodstvu i opravdanost računovodstvenih procena i sličnih prikazivanja sprovedenih od strane rukovodstva.
- Na osnovu osigurane evidencije, odlučujemo o prikladnosti korišćenja principa kontinuiteta poslovanja i ukoliko materijalna nesigurnost postoji u vezi sa dešavanjima ili uslovima koji mogu dovesti u pitanje sposobnost Banke da nastavi dalje. Ukoliko zaključimo da postoji materijalna nesigurnost, primorani smo da skrenemo pažnju na naš izveštaj u vezi sa ovim prikazanjem u finansijskim pregledima, ili ukoliko ti prikazi nisu odgovarajući, treba modifikovati naše mišljenje. Naši zaključci se zasnivaju na evidenciju revizije prikupljene do dana finansijsko izveštaja. Međutim, uslovi ili dešavanja ubuduće, mogu dovesti do toga da Banka prekine kontinuitet poslovanja.
- Procenjujemo celokupno predstavljanje, strukturu i sadržaj finansijskih izveštaja, uključujući pružanje objašnjivih informacija i ukoliko finansijski izveštaji predstavljaju transakcije i osnovne događaje na način koji postiže pravednu prezentaciju.

Mi komuniciramo sa onima koji su zaduženi za upravljanje, između ostalog, planiranim delokrugom i vremenom revizije kao i značajnim nalazima revizije, uključujući svaki značajan nedostatak u unutrašnjim kontrolama koje identifikujemo tokom revizije.

Deloitte Kosova d.p.k.

Deloitte Kosova d.o.o.

Ul. Lidhja e Pejës, br. 177
Priština, Republika Kosovo
Br. registrovanja: 80452632
30. april 2018. godine

Centralna Banka Republike Kosova

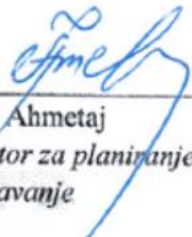
Izveštaj o finansijskom stanju

Na dan 31. decembar 2017. godine

<i>U hiljadama evra</i>	Napomena	2017	2016
Sredstva			
Gotovina	7	188,547	154,800
Tekući računi sa stranim bankama	8	422,009	207,742
Hartije od vrednosti (Trezorski zapisi i Državne obveznice)	9	592,712	572,375
Depoziti sa stranim bankama	10	68,178	195,049
Sredstva vezana za MMF	11	325,764	275,561
Imovina i oprema	12	5,329	4,484
Nematerijalna sredstva	13	2,065	2,271
Ostala sredstva	14	9,101	1,284
Ukupno sredstva		1,613,705	1,413,566
Obaveze			
Obaveze prema domaćim komercijalnim bankama	15	331,826	296,399
Obaveza prema računima povezanim sa MMF	16	318,616	283,009
Obaveze prema vladinim institucijama	17	811,341	718,435
Obaveze prema javnim i komercijalnim institucijama	18	95,807	58,867
Obaveze od zaduživanja	19	2,266	2,133
Ostale obaveze	20	2,047	2,040
Ukupno obaveze		1,561,903	1,360,883
Kapital i rezerve			
Ovlašćeni kapital	21	30,000	30,000
Rezervni fond	21a	22,683	21,023
Rezerve od revalorizacije		-	-
Neto rezultat (zadržane zarade)		(881)	1,660
Ukupno kapital i rezerve		51,802	52,683
Ukupno obaveze, kapital i rezerve		1,613,705	1,413,566

Ovi finansijski izveštaji prikazani na stranama od 5 do 45 su odobreni od strane rukovodstva CBK-a dana 30. April. 2018 i potpisan u njeno ime od strane:

Fehmi Mehmeti
Guverner

Faton Ahmetaj
Direktor za planiranje i finansijsko
izveštavanje

Napomene od 1 do 33 su sastavni deo ovih finansijskih izveštaja

Centralna Banka Republike Kosova

Sveobuhvatan izveštaj prihoda

31. decembra 2017. godine

<i>U hiljadama evra</i>	Napomena	2017	2016
Prihodi od kamate			
Prihodi od kamate		2,002	1,640
Rashodi od kamate		(1,036)	(362)
Neto prihodi od kamate	22	966	1,278
Prihodi od naknada i provizija			
Prihodi od naknada provizija		2,101	1,962
Rashodi od naknada provizija		(370)	(294)
Neto prihodi od naknada i provizija	23	1,731	1,668
Prihodi od regulativne aktivnosti i ostali poslovni prihodi			
Prihodi od regulativne aktivnosti	24	4,178	4,046
Prihodi od grantova	25	106	80
Ostali poslovni prihodi	26	6	517
Dobitak /(gubitak) od kursne razlike	29	(1,225) ¹	(22)
Poslovni prihodi		5,762	7,567
Administrativni rashodi (poslovni)			
Rashodi osoblja	27	(4,453)	(3,991)
Obezvredenje i amortizacija	12,13	(978)	(713)
Opšti i administrativni rashodi	28	(1,212)	(1,203)
Administrativni rashodi (poslovni)		(6,643)	(5,907)
Godišnje zarade		(881)¹	1,660
Ostali sveobuhvatni prihodi		-	-
Ukupno sveobuhvatni prihodi za godinu		(881)	1,660

Napomene od 1 do 33 su sastavni deo ovih finansijskih izveštaja

¹ **Godišnji dobitak / (gubitak) za 2017. godinu**, ukoliko isključimo efekat gubitka od promene deviznog kursa (odnosno iznos 1,225 hiljada evra) **iznosi 344 hiljada evra**. Ovo istovremeno predstavlja i operativni dobitak za 2017. godine.

Gubitak od promene „deviznog kursa“ je privremena neoperativna pozicija koja proizilazi iz stavki u valuti koja nije u evrima (USD i DVT-SDR), koji na dana izveštavanja treba da se izveštavaju u njihovom ekvivalentnom iznosu, prema deviznom kursu na dan izveštavanja. Promenom deviznog kursa proizilaze i razlike (bilo dobitak ili gubitak), koja kao takva samo izjednačavaju bilansne stavke – ekvivalentne vrednosti, ali nisu faktičke realizacije (u našem slučaju gubitak/ne-faktički troškovi za 2017. godinu je iznos od 1,225 hiljade evra). Analitičko predstavljanje će se odraziti na **napomenu 29**, u stranici 43.

Centralna Banka Republike Kosova

Izveštaj o promenama na kapitalu

Za godinu završenu 31. decembra 2017.

	Kapital	Rezervni fond	Rezerve revalorizacije	Zadržane zarade (Neto Rezultat/i)	Ukupno
<i>U hiljadama evra</i>					
Stanje 1. januara 2017.	30,000	21,023	-	1,660	52,683
Transfer u rezervni fond	-	1,660	-	(1,660)	-
Ukupno zakonom zahtevane transakcije	-	1,660	-	(1,660)	-
Dobitak za godinu	-	-	-	(881)	(881)
Ostali sveobuhvatni prihodi	-	-	-	-	-
Ukupno sveobuhvatni prihodi za godinu	-	-	-	(881)	(881)
Stanje 31. decembra 2017.	30,000	22,683	-	(881)	51,802
<hr/>					
Stanje 1. januara 2016.	30,000	20,171	164	688	51,023
Transfer u rezervni fond	-	852	(164)	(688)	-
Ukupno zakonom zahtevane transakcije	-	852	(164)	(688)	-
Dobitak za godinu	-	-	-	1,660	1,660
Ostali sveobuhvatni prihodi	-	-	-	-	-
Ukupno sveobuhvatni prihodi za godinu	-	-	-	1,660	1,660
Stanje 31. decembra 2016.	30,000	21,023	-	1,660	52,683

Proratne napomene od 1 do 33 su sastavni deo ovih finansijskih izveštaja

Centralna Banka Republike Kosova

Izveštaj o tokovima gotovine

Za godinu završenu 31. decembra 2017.

<i>U hiljadama evra</i>	Napomena	2017	2016
Tokovi gotovine iz poslovnih aktivnosti			
Godišnji dobitak		(881)	1,660
<i>Korekcije za:</i>			
Obezvredenje	12	615	464
Amortizacija	13	363	249
Prihodi iz grantova	25	(106)	(80)
Prihodi od prodaje opreme		-	-
Prihodi od kamate	22	(2,002)	(1,640)
Rashodi od kamate	22	1,036	362
		(975)	1,015
Promene u trezorske zapise		(25,441)	(438,693)
Promene u depozitima sa stranim bankama		135,000	610,027
Promene u sredstvima povezanim sa MMF		(49,880)	(7,255)
Promene u ostalim sredstvima		(7,817)	(387)
Promene u obavezama prema domaćim komercijalnim bankama		35,427	(20,007)
Promene u obavezama prema računima vezanim sa MMF		35,288	9,084
Promene u obavezama prema vladinim institucijama		92,905	(17,309)
Promene u obavezama prema javnim i komercijalnim institucijama		36,941	(23,782)
Promene u zaduživanja		133	1,453
Promene u ostalim domaćim obavezama		109	171
		251,690	114,317
Primljene kamate		(2,344)	1,787
Plaćene kamate		(717)	(331)
Neto priliv gotovine iz /(korišćene u) poslovnim aktivnostima		248,629	115,773
Tokovi gotovine iz investicionih aktivnosti			
Prihodi od prodaje opreme		-	-
Kupovina opreme	12	(1,461)	(2,576)
Kupovina nematerijalnih sredstava	13	(157)	(968)
Neto gotovina korišćena u investicionim aktivnostima		(1,618)	(3,544)
Protok gotovine iz investicionih aktivnosti			
Prihodi od grantova		5	149
Neto priliv gotovine iz finansijskih aktivnosti		5	149
Neto povećanje/(smanjenje) gotovine i njenih ekvivalenata		247,016	112,378
Efekat kursa razmene		-	-
Gotovina i njeni ekvivalenti 1. januara		371,711	259,333
Gotovina i njeni ekvivalenti 31. decembra	30	619,728	371,711

Prpratne napomene od 1 do 33 su sastavni deo ovih finansijskih izveštaja

Centralna Banka Republike Kosova

Napomene finansijskih izveštaja za godinu koja se završila 31. decembra 2017.

(u hiljadama evra, osim ukoliko nije drugačije navedeno)

---

1. Izveštajni subjekat

Centralna Banka Republike Kosova (u daljem tekstu „CBK“ ili „Banka“), naslednica Centralne bankarske uprave Kosova, je nezavisni pravni entitet sa punim ovlašćenjima kao pravno lice prema primenljivom zakonu u Republici Kosovo. CBK je posebni javni subjekat sa ovlašćenjem licenciranja, vršenje nadzora i regulisanje finansijskih institucija u Republici Kosovo. Banka postupa u skladu sa Zakonom br. 03/L-209 o „Centralnoj banci Republike Kosova“, u daljem tekstu kao („Zakon o CBK-u“). Prema ovom zakonu, osnovni ciljevi CBK-a su sledeći:

- da podstiče i održava stabilan finansijski sistem, uključujući i bezbedan, pouzdan i efikasan platni sistem.
- da doprinosi postizanju i održanju unutrašnje stabilnosti cena.
- da podržava opšte ekonomske politike Vlade.

Kako je propisano u Zakonu, CBK treba da deluje u skladu sa principima otvorene tržišne ekonomije sa slobodnom konkurencijom, favorizujući efikasno raspoređivanje resursa.

CBK deluje iz svojih glavnih kancelarija u Prištini. Zvanična adresa kancelarije CBK-a je sledeća:

Ul. Garibaldi br. 33

Priština, Kosovo.

Odbor Centralne Banke, Izvršni odbor i guverner

Organi CBK-a koji donose odluke su Odbor Centralne Banke, Izvršni odbor i guverner. Prema članu 34. stav 2 i privremene odredbe člana 79. stav 2. Zakona o CBK-u, Odbor Centralne Banke se sastoji od guvernera, i četiri ne-izvršna člana² i odgovoran je za nadzor sprovođenja politika, kao i nadzor nad administracijom i poslovanjem CBK-a.

Dana 31. decembar 2017. godine, Odbor Centralne Banke su činili sledeći članovi:

- Bedri Peci – Predsednik odbora (ne-izvršni)
- Fehmi Mehmeti – v.d. Guverner
- Behxhet Brajshori – Član (ne-izvršni)
- Nuhi Ahmeti – Član (ne-izvršni)

Izvršni odbor su 31. decembra 2017. godine činili Guverner, koji je predsedavajući kao i dva zamenika guvernera, i odgovoran je za sprovođenje politika CBK-a kao i za njeno poslovanje.

2. Osnova pripremanja

a) Izjava o usklađenosti

Finansijski izveštaji su sastavljeni u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izveštavanja („MSFI“).

b) Osnova merenja

Finansijski izveštaji su pripremljeni na osnovu merenja specifikovanih od strane MSFI-a za svaku vrstu sredstava, obaveza, prihoda kao i rashoda. Osnova merenja je u potpunosti prikazana u računovodstvenim politikama u napomeni 3 koja je data u nastavku.

---

² Pozicija jednog ne-izvršnog člana je slobodna za popunjavanje.

Centralna Banka Republike Kosova

Napomene finansijskih izveštaja za godinu koja se završila 31. decembra 2017.

(u hiljadama evra, osim ukoliko nije drugačije navedeno)

---

2. Osnova pripremanja (u nastavku)

c) Funkcionalna i izveštajna valuta

Ovi finansijski izveštaji prikazani su u evrima („EUR“), što je funkcionalna valuta CBK-a, osim ukoliko nije drugačije navedeno u analitičkoj napomeni. Ukoliko nije navedeno drugačije, finansijska informacija prikazana u evrima je zaokružena na približnu hiljadu.

d) Upotreba procenjivanja i rasuđivanja

Pripremanje finansijskih izveštaja zahteva od rukovodstva da vrši rasuđivanja, procene i pretpostavke koje utiču na primenu politika i izveštavanjem vrednostima sredstava i obaveza, prihoda i rashoda. Faktički rezultati mogu se razlikovati od onih procenjenih.

Procene i osnovne pretpostavke se razmatraju u kontinuitetu. Promene računovodstvenih procena priznaju se u periodu u kojem je promena izvršena i u idućim periodima ukoliko su one uticane. Posebno, informacije u vezi sa značajnim oblastima o neizvesnim procenama i kritičnim odlukama u primeni računovodstvenih politika koje imaju značajan uticaj na finansijske izveštaje prikazani su u napomeni br. 5.

Računovodstvene politike prikazane u nastavku su konsistentno primenjene u svim periodima koji su predstavljeni u ovim finansijskim izveštajima.

3. Značajne računovodstvene politike

a) Transakcije u stranoj valuti

Transakcije u stranoj valuti se procenjuju u funkcionalnoj valuti po srednjem kursu koji je važio na dan transakcije. Monetarna sredstva i obaveze u stranoj valuti na datum izveštajnog perioda, proračunata su u funkcionalnu valutu po kursu koji je važio na taj datum. Dobici ili gubici na monetarna sredstva i obaveze predstavljaju razliku između amortizovane vrednosti u funkcionalnoj valuti na početku perioda, korigovane za efektivnu kamatu i plaćanja u toku perioda i amortizovanu vrednost u stranoj valuti iskazanoj u funkcionalnoj valuti po kursu koji je važio na datum izveštajnog perioda. Nemonetarna sredstva i obaveze u stranoj valuti koja se odmeravaju po fer vrednosti su procenjene u funkcionalnu valutu po kursu koje je važio na dan na kojem je fer vrednost bila određena. Kursne razlike nastale od procenjivanja priznaju se kao dobitak ili gubitak.

b) Kamata

Prihodi i rashodi od kamata se priznaju kao dobitci ili gubici korišćenjem metoda efektivne kamatne stope. Efektivna kamatna stopa je stopa koja tačno umanjuje buduće gotovinske isplate ili uplate kroz očekivano trajanje finansijskog instrumenta (ili gde je moguće za jedan kraći period), bilansne vrednosti finansijskog sredstva ili finansijske obaveze. Efektivna kamatna stopa se utvrđuje pri pravnom priznavanju finansijskog sredstva ili obaveze i ne pregledava se posle toga.

Obračun efektivne kamatne stope uključuje sve naknade i iznose plaćene ili primljene transakcione troškove, kao i popuste ili premije koje su sastavni deo efektivne kamatne stope.

Troškovi transakcije su dodatni troškovi koji se mogu direktno pripisati sticanju, izdavanju ili otuđenju finansijskog sredstva ili obaveze.

Prihodi i rashodi prikazani od kamate prikazani kao gubitak ili dobitak uključuju kamate na finansijska sredstva i obaveze po amortizovanoj vrednosti na bazi efektivne kamatne stope.

Centralna Banka Republike Kosova

Napomene finansijskih izveštaja za godinu koja se završila 31 decembra 2017.

(u hiljadama evra, osim ukoliko nije drugačije navedeno)

---

3. Značajne računovodstvene politike (nastavak)

c) Naknade i provizije

Prihodi i rashodi od naknada i provizija koja su integralni deo efektivne kamatne stope finansijskog sredstva ili obaveze uključeni su u obračun efektivne kamatne stope.

Ostali prihodi od naknada i provizija, uključujući transakcione naknade za poslovne račune, transfer sredstava i naknade za licence priznaju se kada je usluga izvršena.

Ostali rashodi naknada i provizija odnose se uglavnom na transakcione i uslužne naknade, koje se rashoduju kada je usluga primljena.

d) Beneficije zaposlenih

CBK uplaćuje doprinose u obavezno socijalno osiguranje koji omogućuje penzijske beneficije zaposlenima po penzionisanju. Ovi doprinosi su svrstani po planu za definisane doprinose na osnovu kosovskih zakona. Doprinosi CBK se prepoznaju kao troškovi u izveštaju prihoda kada isti nastanu.

e) Porez i podela profita

CBK je oslobođen poreza na dobitak po Zakonu br. 03/L-209, koji je izdat 22. jula 2010. godine. Vidite napomenu 4 (f) o tome kako CBK raspoređuje svoj profit.

3. Značajne računovodstvene politike (nastavak)

f) Finansijska sredstva i obaveze

Banka klasifikuje svoje investicije u sledeće kategorije: finansijska sredstva po korektnoj vrednosti preko dobitka ili gubitka, krediti i potraživanja, finansijska sredstva održana do dospeća i finansijska sredstva dostupna za prodaju. Klasifikacija zavisi od svrhe za koju su investicije stečene. Rukovodstvo određuje klasifikaciju svojih investicija na početnom prepoznavanju i ponovo ih procenjuje na svaki dan izveštavanja.

Finansijska sredstva po realnoj vrednosti preko dobitka ili gubitka

Ova kategorija ima dve pod-kategorije: finansijska sredstva održana za trgovinu i ona koja su određena po korektnoj početnoj vrednosti preko dobitka ili gubitka. Finansijsko sredstvo je klasifikovano u „finansijska sredstva po korektnoj vrednosti prema kategoriji nastalog dobitka ili gubitka ukoliko su dobijena na principu za kratkoročnu prodaju, ukoliko ona čine deo portfolija finansijskih sredstava u kojima postoji dokaz o kratkoročnom dobitku, ili ukoliko je tako određeno od strane rukovodstva.

Kredit i potraživanja

Kredit i potraživanja su ne-derivatna finansijska sredstva sa fiksnim ili određenim isplatama koja nisu kotirana na nekom drugom aktivnom tržištu od onog na kojem banka ima nameru da ih proda kratkoročno ili koje je određeno po korektnoj vrednosti preko dobitka ili gubitka ili dostupno za prodaju. Kredit i potraživanja su u početku priznati po realnoj vrednosti i nakon toga se određuju po amortizovanim troškovima koristeći efikasni metod kamate, manje provizije za smanjenje vrednosti. Provizija umanjena vrednosti kredita i potraživanja je utvrđena kada postoji objektivni dokaz da banka neće biti u stanju da prikupi sve prispele sume u skladu sa njenim originalnim vremenskim okvirima. Banka nema sredstva klasifikovana u ovoj kategoriji.

Finansijska sredstva održana do dospeća

Finansijska sredstva održana do dospeća su ne-derivatna finansijska sredstva sa fiksnim ili određenim isplatama i fiksnim dospećem koje nije isto sa onim koje je u skladu sa definicijom kredita i potraživanja za koje rukovodstvo banke ima pozitivnu nameru i mogućnost da ih održi do dospeća. Ova sredstva su prvenstveno priznata po realnoj vrednosti i nakon toga ocenjena po amortizovanoj vrednosti koristeći metodu efikasne kamate, minus proviziju za efekat obezvređenja. Provizija za oštećenje sredstava održanih do dospeća se utvrđuje kada postoji objektivni dokaz da Banka neće biti u stanju da naplati sve iznose obaveza u skladu sa njenim originalnim vremenskim okvirima.

Finansijska sredstva dostupna za trgovinu

Finansijska sredstva dostupna za trgovinu su ne-derivatna finansijska sredstva koja su određena u ovoj kategoriji ili nisu klasifikovana u bilo kojoj drugoj kategoriji. Banka nema sredstva klasifikovana u ovoj kategoriji.

i. Priznavanje

CBK prvenstveno priznaje depozite kada oni nastanu. Sva ostala finansijska sredstva i obaveze inicijalno se priznaju na dan trgovine kada CBK postane jedna strana u ugovornim odredbama instrumenta.

Finansijsko sredstvo ili finansijska obaveza se inicijalno priznaju po fer vrednosti plus, za stavku koja nije po fer vrednosti kroz dobitak ili gubitak, transakcioni troškovi koji se mogu direktno pripisati njihovom sticanju ili izdavanju.

Centralna Banka Republike Kosova

Napomene finansijskih izveštaja za godinu koja se završila 31. decembra 2017.

(u hiljadama evra, osim ukoliko nije drugačije navedeno)

---

3. Značajne računovodstvene politike (nastavak)

f) Finansijska sredstva i obaveze (nastavak)

ii. *Odjavljivanje*

CBK odjavljuje finansijsko sredstvo kada ugovorna prava na tokove gotovine od finansijskog sredstva prestaju da važe, ili prenese ugovorno pravo na primanje tokova gotovine od finansijskog sredstva u transakciju u koju prenosi u značajnoj meri sve rizike i koristi od vlasništva nad finansijskim sredstvom. Svaka kamata u prenesenim finansijskim sredstvima koja je stvorena ili zadržana od strane CBK-a, priznaje se kao posebno sredstvo ili obaveza. Po prestanku priznavanja finansijskih sredstva, razlika između knjigovodstvene vrednosti sredstva (ili knjigovodstvene vrednosti dodeljene delu sredstva u transakciji), i zbira (i) dobijenih naknada (uključujući i nova dobijena sredstva minus svaka nova pretpostavljena obaveza) i (ii) bilo kojeg kumulativnog dobitka ili gubitka koji je priznat u drugim sažetim dobitcima, prepoznaje se kao dobitak ili gubitak.

CBK prestaje da priznaje finansijsku obavezu kada su ugovorne obaveze ispunjene ili ukinute ili kada prestanu da važe.

iii. *Prebijanje*

Finansijska sredstva i obaveze se prebijaju na neto osnovi i neto vrednost se prikazuje u izveštaju o finansijskom stanju onda i samo onda kada CBK ima zakonsko pravo da prebije vrednosti na neto osnovi i namerava da podmiri na neto osnovi ili da realizuje sredstvo i podmiri obavezu istovremeno.

Prihodi i rashodi prikazuju se na neto osnovi samo kada je dozvoljeno računovodstvenim standardima, ili za dobitke i gubitke koji proizlaze iz grupa sličnih transakcija.

iv. *Merenje amortizovane vrednosti*

Amortizovana vrednost finansijskog sredstva ili finansijske obaveze je iznos po kome se finansijsko sredstvo ili finansijska obaveza meri prilikom početnog priznavanja umanjeno za isplate glavnica, uz dodavanje ili oduzimanje kumulirane amortizacije primenom metoda efektivne kamate za sve razlike između početnog iznosa i iznosa pri dospeću i uz oduzimanje svakog umanjnja za efekat obezvređenja.

v. *Merenje pravedne vrednosti*

Pravedna (realna) vrednost finansijskih instrumenta je iznos za koji sredstvo može biti razmenjeno, ili obaveza izmirena pravilnim transakcijama između učesnika na tržištu na dan procenjivanja.

Kada je to moguće, CBK određuje pravedne vrednosti instrumenta primenom dostupnih cena na aktivnom tržištu za tim instrumentom. Tržište se posmatra kao aktiv, ukoliko su navedene cene lako i regularno dostupne i predstavljaju trenutne i redovno nastale tržišne transakcije po dobrovoljnoj osnovi između strana.

Ukoliko tržište za finansijski instrument nije aktivno, CBK uspostavlja fer vrednost upotrebom tehnike procenjivanja. Tehnike procenjivanja uključuju korišćenje poslednje normalne, komercijalne transakcije između obaveštenih, voljnih strana (ukoliko su dostupne), referencu tekuće pravedne vrednosti drugih instrumenata koji su suštinski isti, analizu diskontovanih novčanih tokova i alternativnih modela za određivanje cene. Izabrana tehnika procene omogućava maksimalno korišćenje tržišnih inputa, oslanja se što je manje moguće na procene specifične za CBK, obuhvata sve faktore koje bi učesnici na tržištu razmatrali u uspostavljanju cena i koji su u skladu sa prihvaćenom ekonomskom metodologijom za određivanje cena finansijskih instrumenata. Inputi u tehnikama procena predstavljaju razumno tržišna očekivanja i merenje faktora rizika-povratka sadržana u finansijskom instrumentu. CBK vrednuje tehnike procena i testira ih za punovažnost upotrebom cena od tržišnih transakcija koje se mogu posmatrati u okviru istog instrumenta ili na osnovu drugih dostupnih podataka na tržištu koji se mogu posmatrati.

Centralna Banka Republike Kosova

Napomene finansijskih izveštaja za godinu koja se završila 31. decembra 2017.

(u hiljadama evra, osim ukoliko nije drugačije navedeno)

---

3. Značajne računovodstvene politike (nastavak)

f) Finansijska sredstva i obaveze (nastavak)

vi. Identifikacija i vrednovanje obezvređenja

Na svani datum izveštavanja, CBK procenjuje da li postoji neki objektivni dokaz da finansijsko sredstvo koje nije iskazano po fer vrednosti kroz dobitke ili gubitke obezvređeno. Finansijska sredstva su obezvređena kada postoji objektivni dokaz da je događaj nastao posle datuma početnog priznavanja koji ima negativan efekat na buduće tokove gotovine koji se mogu vrednovati pouzdano.

Objektivni dokaz da su finansijska sredstva obezvređena može uključiti neizvršenje gotovinskih obaveza ili delikventnost zajmoprimca, restrukturiranje plasmana ili avansa CBK po uslovima koje inače CBK ne bi razmatrala, indikacije da će zajmoprimac ili izdavač bankrotirati, gubitak tržišta za hartije od vrednosti, ili ostala primetna informacija vezana za grupu sredstava kao što su negativne promene u statusu plaćanja zajma primaoca ili izdavača u CBK, ili ekonomski uslovi koji su u korelativnom odnosu sa ne izvršavanjem gotovinskih obaveza u CBK.

Gubitak vrednosti (obezvređenje) finansijskih sredstava po amortizovanoj vrednosti obračunava se kao razlika knjigovodstvene vrednosti finansijskih sredstava i sadašnje vrednosti procenjenih budućih gotovinskih tokova koji su diskontovani po prvobitnoj efektivnoj kamatnoj stopi finansijskog sredstva. Gubici se priznaju u izvodu prihoda ili se odražavaju na računu ispravke vrednosti za kredite i avanse. Kamate obezvređenih sredstava, ukoliko su primenjiva, nastavljaju da se iskazuju kroz nepromenjive diskonte. Kada događaj posle izveštajnog datuma uzrokuje smanjenje obezvređivanja, gubitak radi obezvređenja se anulira kroz dobitak ili gubitak.

g) Gotovina i njeni ekvivalenti

Radi izveštavanja u vezi sa tokovima novca, gotovina i gotovinski ekvivalenti obuhvataju gotovinu, sredstva na računima kod banaka i visoko likvidna finansijska sredstva sa dospećem kraćim od tri meseca, koja su predmet beznačajnom riziku promene pravedne vrednosti, i koje CBK koristi pri upravljanju kratkoročnim obavezama.

Gotovina i njeni ekvivalenti, održavaju se u izveštaju finansijskog stanja po amortizovanoj vrednosti.

h) Ulaganja u hartije od vrednosti

Ulaganja u hartije od vrednosti, koje su trezorski zapisi, se početno vrednuju po fer vrednosti uz dodavanje direktnih troškova transakcije i naknadno se odmeravaju kao investicije koje se drže do dospeća.

Hartije od vrednosti koje se drže do dospeća su ne-derivatna sredstva sa fiksnim ili neodredivim isplata i fiksnim dospećem koje CBK ima pozitivnu nameru i mogućnost da drži do dospeća, i koja nisu određena prema pravednoj vrednosti kroz dobitke ili gubitke. Hartije od vrednosti koje se drže do dospeća uključuju trezorske zapise.

Hartije od vrednosti koje se drže do dospeća vrednuju se po amortizovanoj vrednosti koristeći metodu efektivne kamatne stope. Svaka prodaja ili ponovna klasifikacija značajnog iznosa investicija koje se drže do dospeća a koje nisu blizu njihovog dospeća rezultiraće u ponovnoj klasifikaciji svih investicija koje se drže do dospeća u sredstvima raspoloživim za prodaju, i sprečiće CBK od klasifikacije ulaganja u hartije od vrednosti kao investicije koje se drže do dospeća u tekućoj i sledeće dve finansijske godine.

Centralna Banka Republike Kosova

Napomene finansijskih izveštaja za godinu koja se završila 31. decembra 2017.

(u hiljadama evra, osim ukoliko nije drugačije navedeno)

---

3. Značajne računovodstvene politika (nastavak)

i) Imovina i oprema

i. Priznavanje i merenje

Stavke imovine i opreme su prikazane po nabavnoj vrednosti umanjenoj za akumuliranu amortizaciju i gubitke zbog obezvređivanja.

Trošak obuhvata troškove koji se mogu direktno pripisati kupovini sredstva. Trošak sredstava koja su izgrađena u sopstvenoj režiji obuhvata troškove materijala i direktne radne snage, sve ostale troškove koji se mogu direktno pripisati dovođenju sredstva u stanju koje je neophodno da bi sredstvo moglo funkcionisati, na način na koji to očekuje uprava, i troškovi demontaže, uklanjanja opreme i restauracija područja na kojem je sredstvo locirano.

Kupljeni kompjuterski programi koji su veoma važni za funkcionisanje odgovarajuće opreme se kapitalizuju kao deo te opreme.

Kada delovi stavke nekretnine i opreme imaju različite korisne vekove trajanja, evidentiraju se kao posebne stavke (glavne komponente) imovine i opreme.

ii. Naknadni troškovi

Naknadni troškovi zamene stavke imovine i opreme priznaju se kao knjigovodstvena vrednost te stavke ukoliko je verovatno da će se buduće ekonomske koristi povezane sa tim delom priliti u CBK i nabavna vrednost tog sredstva može se pouzdano odmeriti. Troškovi svakodnevnog održavanja imovine i opreme (dugoročna materijalna sredstva) priznaju se u izveštaju prihoda i rashoda kada nastanu.

iii. Obezvređenje

Obezvređenje se priznaje u izveštaju prihoda i rashoda linearnom metodom tokom procenjenog korisnog veka trajanja jedne stavke dugoročnih materijalnih sredstava.

Procena korisnog veka trajanja za tekući i komparativni period je:

	2017	2016
Investicije u zakupljenim objektima	20 godina	20 godina
Oprema	5 godina	5 godina
Računari	3 godine	3 godine
Vozila	5 godina	5 godina

Životni vek druge opreme se procenjuje pojedinačno. Metodi obezvređivanja, koristan vek trajanja i preostala vrednost se ponovo procenjuju na datum izveštavanja.

j) Nematerijalna sredstva

Računarski programi nabavljeni od strane CBK priznaju se po istorijskoj vrednosti, obezvređenoj za akumulirano obezvređenje i akumulirane gubitke od promene vrednosti.

Naknadni troškovi računarskih programa kapitaliziraju se samo ukoliko ovi troškovi uvećavaju buduće ekonomske koristi ugrađene iz ovog sredstva. Ostali troškovi priznaju se onda kada nastanu.

Amortizacija se priznaje u izveštaju prihoda i rashoda, zasnovano na linearnoj metodi amortizacije tokom procenjenog korisnog veka trajanja računarskog programa, počev od datuma kada je softver raspoloživ za korišćenje. Procenjeni rok trajanja računarskih programa se zasniva na proceni korišćenja tog programa bez potrebe za nekim poboljšanjem, a trenutno je to 3 do 10 godina.

3. Značajne računovodstvene politike (nastavak)

k) Obezvredivanje ne-finansijskih sredstava

Računovodstvena vrednost ne-finansijskih sredstava CBK-a razmatra se svakog datuma izveštavanja, radi utvrđivanja da li postoje evidencije za promenu vrednosti. Ukoliko takva evidencija postoji, onda se procenjuje nadoknadivi iznos sredstava.

Gubitak po osnovi obezvređenja se priznaje kada je knjigovodstvena vrednost sredstva ili jedinice koja generiše gotovinu veća od nadoknadive vrednosti. Jedinica koja generiše gotovinu je najmanja prepoznatljiva grupa sredstava koja generiše prilive gotovine koji su u najvećoj meri nezavisni od ostalih sredstva i grupa. Gubitak po osnovi obezvređenja priznaje se u dobitku ili gubitku. Gubitak po osnovi obezvređenja u odnosu na jedinice koje generišu gotovinu se raspoređuju da bi umanjile računovodstvenu vrednost drugih sredstava u jedinici (grupi jedinica) na proporcionalnoj osnovi. Nadoknadivi iznos sredstva ili jedinice koja generiše gotovinu je pravedna vrednost, umanjena za troškove prodaje, ili upotrebna vrednost u zavisnosti koja je od ovih vrednosti veća. U ocenjivanju upotrebne vrednosti, procenjeni budući tokovi gotovine se diskontuju do sadašnje vrednosti koristeći kamatnu stopu pre oporezivanja koja prikazuje tekuće tržišne procene vremenskih vrednosti gotovine i rizika specifičnog sredstva.

Prethodno priznat gubitak po osnovu obezvređenja se revidira svakog datuma izveštavanja ukoliko postoje indikacije umanjavanja gubitka ili više njegovog nepostojanja. Gubitak po osnovu obezvređenja se anulira ukoliko postoji promena procena korišćenih za utvrđivanje nadoknativog iznosa. Gubitak po osnovu obezvređenja se anulira samo do iznosa do kojeg knjigovodstvena vrednost sredstva ne nadmašuje knjigovodstvenu vrednost koja bi bila određena, neto od amortizacije, kada gubitak po osnovu obezvređenja sredstva ne bi bio iskazan od pada vrednosti.

l) Finansijske obaveze

Izvori finansiranja CBK su iz međunarodnih, državnih, javnih, bankarskih i drugih finansijskih institucija. Finansijske obaveze se odmeravaju po amortizovanoj nabavnoj vrednosti koristeći metodu efektivne kamatne stope.

m) Prihodi iz subvencija

Vladini grantovi se prvobitno priznaju kao odloženi prihodi kada postoji razumno uverenje da će oni biti primljeni i da će se CBK pridržavati uslovima u vezi sa grantom. Grantovi koje dobija CBK za nastale troškove priznaju se kao dobiti ili gubici na sistematskoj osnovi u istim periodima u kojima se troškovi priznaju. Grantovi koje dobije CBK za nabavnu vrednost sredstava priznaju se kao dobiti ili gubici na sistematskoj osnovi tokom korisnog veka trajanja sredstva.

n) Plate finansirane od strane donatora

Određene osobe zaposlene u CBK su međunarodni stručnjaci određeni i kratkoročno finansirani od strane međunarodnih organizacija. Finansiranje od strane ovih međunarodnih organizacija između ostalog uključuje, ali nije ograničena na, plaćanje plate ovim međunarodnim stručnjacima. Kako se ova pomoć plaća od strane međunarodnih organizacija direktno naznačenom osoblju, iznos ovih plaćanja nije poznat i nije uključen u ove finansijske izveštaje.

o) Provizije

Provizija će biti priznata, kao rezultat događaja koji su se desili u prošlosti, CBK ima sadašnju pravnu ili izvedenu obavezu koja može da se pouzdano odmeri i kada je verovatno da će odliv resursa koji predstavljaju ekonomske koristi biti zahtevan da se obaveza izmiri. Provizije su utvrđene diskontovanjem očekivanih budućih tokova gotovine po kamatnoj stopi pre oporezivanja koje reflektuje tekuće tržišne procene vremenske vrednosti gotovine i, gde je moguće, specifične rizike povezane sa obavezom.

Provizija za nepovoljne ugovore priznaje se kada očekivane koristi koje proizlaze iz CBK iz ugovora su niže od neizbežnih troškova nastalih ispunjavanjem obaveza ugovora. Provizija se odmerava po sadašnjoj vrednosti nižoj od očekivanih troškova za ukidanje ugovora i očekivanih neto troškova od produženja ugovora. Pre priznavanja provizije, CBK priznaje gubitak za umanjenu vrednost sredstava povezanih sa tim ugovorom.

Centralna Banka Republike Kosova

Napomene finansijskih izveštaja za godinu koja se završila 31. decembra 2017.

(u hiljadama evra, osim ukoliko nije drugačije navedeno)

---

3. Značajne računovodstvene politike (nastavak)

p) Izmene u računovodstvenim politikama i prikazima

(i) Standardi i efektivna tumačenja za tekući period

Sledeće izmene postojećih standarda izdatih od strane Odbora Međunarodnih računovodstvenih standarda su na snazi za tekući period:

- **Izmene MSR 7 „Izvod toka novca“** – Inicijativa za prikazivanje (na snazi za godišnje periode koje počinju 1. januara 2017. godine ili kasnije),
- **Izmene MSR 12 „Porez na dobit“** – priznavanje poreskih aktivnosti odloženih za realizovane gubitke (na snazi za godišnje periode koji počinju 1. januara 2017. godine ili kasnije).
- **Izmene MSFI 12 zbog „Poboljšanja MRS-a (ciklus 2014-2016)“** koji rezultira godišnjim projektom poboljšanja MSFI-a (MSFI 1, MSFI 12 i MSR 28) uglavnom u cilju otklanjanja neusklađenosti i objašnjavanja formulacija (Izmena MSFI 12 koji će se primenjivati za godišnje periode koji počinju 1. januara 2017. godine ili kasnije).

Usvajanje ovih izmena postojećih standarda i tumačenja nije dovelo do neke promene računovodstvenih politika Banke.

3. Značajne računovodstvene politike (nastavak)

p) Izmene u računovodstvenim politikama i prikazima (nastavak)

ii) Standardi i tumačenja pri završetku, koji još uvek nisu efektivni

Izdavani standardi i tumačenja, ali koji još uvek nisu stupili na snagu, do dana izdavanja finansijskih izveštaja banke su diskutovani u nastavku. Društvo namerava da usvoji ove standarde, ukoliko je primenjivo, kada stupe na snagu.

Jula 2014. godine, BSNK je objavio konačnu verziju MSFI 9 Finansijski instrumenti koji zamenjuju MSR 39 Finansijski instrumenti: Priznavanje i merenje svih prethodnih verzija. MSFI 9 je na snazi za godišnje periode koji počinju 1. januara 2018. godine ili kasnije, sa ranom dozvoljenom primenom.

- **MSFI 9 Finansijski instrumenti**

Klasifikacija – Finansijska imovina:

MSFI 9 sadrži novu metodu klasifikacije i merenja finansijske imovine koja odražavaju model poslovanja u kojem se upravljaju njihova sredstva i karakteristike toka novca.

MSFI 9 obuhvata tri glavne kategorije klasifikacije za finansijsku imovinu: izmerenih amortizovanim troškovima, FVOCI³ i FVTPL⁴. Ona eliminiše postojeću kategoriju MSR 39 koja se čuva na dospeću, zajmovima i potraživanja i raspoloživa za prodaju.

Finansijska imovina se meri troškom amortizacije ukoliko ispunjava oba sledeća uslova i nije određeno kao u FVTPL:

- ona se meri unutar poslovnog modela čiji je cilj čuvanje sredstava radi prikupljanja ugovorna sredstva novca; i
- njeni ugovorni uslovi dovode do specifikovanih datuma toka novca koji su samo isplate glavnice i kamate (SPPI) na glavni neisplaćeni iznos.

Finansijska imovina se meri u FVOCI samo ukoliko ispunjava ova dva uslova i nije određena kao u FVTPL:

- ona se zadržava u okviru modela poslovanja cilja koji se postiže kako od prikupljanja toka ugovorenog novca i prodaje finansijske imovine; i
- njeni ugovorni uslovi dovode do specifikovanih datuma toka novca koji su samo isplate glavnice i kamate na glavni neisplaćeni iznos.

Za inicijalno priznavanje ove kapitalne investicije koja se ne čuva za trgovinu, Kompanija može da izabere neopozivo da predstavi kasnije promene u pravednoj vrednosti OCI⁵. Ovi izbori se rade na osnovu investiranja.

Sva finansijska sredstva koja nisu klasifikovana kao merena sa amortizovanim troškom ili FVOCI kao što su opisana, mere se FVTPL. Pored toga, u prvobitnom priznavanju, Kompanija može neopozivo da odredi finansijsku imovinu koja ispunjava ostale zahteve radi merenja sa amortizovanim troškom ili u FVOCI kao i FVTPL ukoliko može tako ili značajno eliminiše ili smanjuje računovodstveno neusklađenost koja bi nastala drugačije. Finansijska imovina se klasifikuje kao jedna od ovih kategorija u inicijalnom priznavanju.

---

³ FVOCI (PVOSO) – metoda prema Pravednoj vrednosti ostalih sveobuhvatnih prihoda.

⁴ FVTPL (PVKDG) – metoda prema Pravedne vrednosti kroz dobitak/gubitak.

⁵ OCI (OSP) – Ostali sveobuhvatni prihodi.

Centralna Banka Republike Kosova

Napomene finansijskih izveštaja za godinu koja se završila 31. decembra 2017.

(u hiljadama evra, osim ukoliko nije drugačije navedeno)

---

3. Značajne računovodstvene politike (nastavak)

j) Izmene u računovodstvenim politikama i prikazima (nastavak)

ii) Standardi i tumačenja pri završetku, koji još uvek nisu efektivni (nastavak)

- **MSFI 9 Finansijski instrumenti (nastavak)**

Procena uticaja

Standardi će uticati u klasifikaciji i merenju finansijske imovine održane 1. januara 2018. godine kao u nastavku.

— Trgovinska sredstva i derivatna sredstva koja su čuvana za upravljanje rizikom, koja se klasifikuju kao čuvana za trgovinu i merena u FVTPL prema MSR 39, takođe će se meriti u FVTPL prema MSFI 9.

— Krediti i avansi za banke i klijente klasifikovani kao krediti i potraživanja i mereni amortizovanim troškom prema MSP 39 meriće se generalno amortizovanim troškom prema MSFI 9.

— Hartije od vrednosti investicije čuvane do dospeća i merene amortizovanim troškom prema MSP 39 meriće se generalno amortizovanim troškom prema MSFI 9.

— Hartije od vrednosti investicije duga koja se klasifikuju kao važeća za prodaju prema MSP 39, mogu se meriti prema MSFI 9, sa amortizovanim troškom, FVOCI i FVTPL, u zavisnosti od posebnih okolnosti.

— Krediti i avansi za klijente i hartije od vrednosti investicije koji su određeni kao u MSFI prema MSP 39 nastaviće se sa merenjem u FVTPL prema MSFI 9.

Uzimajući u obzir prirodu finansijskih instrumenata držanih od strane Banke, menadžment ne očekuje značajan uticaj u izveštaju finansijske pozicije ili kapitala u sprovođenju zahteva klasifikacije i merenja MSFI 9. Očekuje se da će se merenje amortizovanim troškovima nastaviti za sve finansijske aktivnosti čuvane trenutno po amortizovanom trošku.

3. Značajne računovodstvene politike (nastavak)

p) Izmene u računovodstvenim politikama i prikazima (nastavak)

ii) Standardi i tumačenja pri završetku, koji još uvek nisu efektivni (nastavak)

- **MSFI 15 „Prihodi od ugovora sa klijentima“** i dalje izmene (efektivne za godišnje period koji počinje 1. januara 2018. godine ili kasnije)
- **MSFI 16 „Zakupi“** (efektivne za godišnji period koji počinje 1. januara 2019. godine ili kasnije efektivne)
- **MSFI 17 „Ugovori osiguranja“** (efektivni za godišnje period koji počinje 1. januara 2021. godine ili kasnije),
- **Izmene u MSFI 2 „Isplate zasnovane na akcijama“** – Klasifikacije i merenja transakcija isplata zasnovanih na akcijama (efektivne za godišnji period koji počinje 1. januara 2018. godine ili kasnije),
- **Izmene u MSFI 4 „Ugovori osiguranja“** – Sprovođenje MSFI 9 „Finansijski instrumenti“ sa MSFI 4 „Ugovori osiguranja“ (efektivne za godišnji period koji počinje 1. januara 2018. godine ili kasnije ili kada se MSFI 9 „Finansijski instrumenti“ primenjuje po prvi put),
- **Izmene u MSFI 9 „Finansijski instrumenti“** – Karakteristike pretplate sa negativnom nadoknadom (efektivne za godišnji period koji počinje 1. januara 2019. godine ili kasnije),
- **Izmene u MSFI 10 „Konsolidovani finansijski izveštaji“ i MSP 28 „Investicije u društva i zajednička preduzeća“** – Prodaja i doprinos imovine između jednog investitora i njegovog saradnika ili zajedničkog preduzeća i daljih izmena (efektivan datum se odlaže za neodređeno vreme dok se istraživački projekat o metodi kapitala ne okonča),
- **Izmene u MSP 19 „Koristi zaposlenih“** – Promena plana, skraćivanje ili poravnanje (efektivne za godišnji period koji počinje 1. januara 2019. godine ili kasnije),
- **Izmene u MSP 28 „Investicije u društvu i zajedničkim preduzećima“** – Dugoročna interesovanja u društvu i zajedničkim preduzećima (efektivne za godišnji period koji počinje 1. januara 2019. godine ili kasnije),
- **Izmene u MSP 40 „Investirana imovina“** – Transferi investicione imovine (efektivne za godišnji period koji počinje 1. januara 2018. godine ili kasnije).
- **Izmene u MSFI 1 i MSP 28 zbog „Poboljšanja MSFI-a (ciklus 2014-2016)“** koje proizilaze iz godišnjeg projekta poboljšanja MSFI-a (MSFI 1, MSFI 12 i MSP 28) uglavnom u cilju otklanjanja neusklađenosti i objašnjavanja formulisanja (izmene u MSFI 1 i MSP 28 trebaju se sprovoditi za godišnje periode koji počinju 1. januara 2018. godine ili kasnije),
- **Izmene u nekim standardima zbog „Poboljšanja MSFI-a (ciklus 2015-2017)“** koji rezultiraju iz godišnjeg projekta unapređenja MSFI-a (MSFI 3, MSFI 11, MSP 12 i MSP 23) uglavnom u cilju otklanjanja neusklađenosti i objašnjavanja formulisanja (efektivne za godišnji period koji počinje 1. januara 2019. godine ili kasnije),
- **KIRFN 22 „Transakcije u stranim valutama i preliminarna razmatranja“** (efektivne za godišnji period koji počinje 1. januara 2018. godine ili kasnije),
- **KIRFN 23 „Neizvesnost u tretiranju poreza na dohodak“** (efektivne za godišnji period koji počinje 1. januara 2019. godine ili kasnije).

Institucija (Banka) je izabrala da ne usvoji ove standarde, preglede i tumačenja pre njihovog datuma stupanja na snagu. Banka očekuje da usvajanje ovih standarda, pregleda i tumačenja neće imati materijalni uticaj na finansijske izveštaje u periodu inicijalne primene.

Centralna Banka Republike Kosova

Napomene finansijskih izveštaja za godinu koja se završila 31. decembra 2017.

(u hiljadama evra, osim ukoliko nije drugačije navedeno)

---

4. Upravljanje finansijskim rizicima

a) Uvod i pregled

CBK je izložena prema sledećim rizicima, od upotrebe finansijskih instrumenata:

- Kreditni rizik
- Poslovni rizik
- Rizik likvidnosti
- Tržišni rizik

Ova napomena daje informaciju o izloženosti CBK-a svakom od pomenutih rizika, ciljeva, politika i procedura CBK-a, za vrednovanje i upravljanje rizicima, kao i upravljanje kapitalom CBK-a. Naknadne kvantitativne i kvalitativne napomene su uključene tokom ovih finansijskih pregleda.

Struktura upravljanja rizikom

Upravni Odbor Centralne Banke ima sveobuhvatnu odgovornost za uspostavljanje i nadzor okvira za upravljanje rizikom CBK-a. Rukovodstvo CBK-a redovno izveštava preko Izvršnog odbora Upravnom odboru o postupcima upravljanja rizikom. Izvršni odbor i Investicioni komitet imaju obavezu za razvijanje i nadgledanje politika upravljanja rizikom CBK-a. Ove politike su sprovedene od organizacionih jedinica.

Politike za upravljanje rizikom CBK-a su uspostavljene da identifikuju i prepoznaju rizike sa kojima se CBK suočava, da uspostavi pogodne granice rizika i kontrole, i da nadgleda rizike i pridržavanje granica. Politike i sistemi upravljanja rizikom se redovno pregledaju kako bi reflektovali promene u tržišnim uslovima, proizvoda i ponuđenih usluga. CBK, kroz standarde i procedure obuke i upravljanja, ima za cilj da razvije disciplinovanu i konstruktivnu kontrolnu okolinu, u kojoj svi zaposleni razumeju svoje uloge i obaveze.

Revizorski komitet CBK-a je odgovoran za nadgledanje i razmatranje usaglašenosti politika i procedura upravljanja rizikom, kao i za razmatranje adekvatnosti okvira za upravljanje rizikom u odnosu sa rizicima sa kojima se suočava CBK. Revizorski komitet CBK-a je pomognut u ovim funkcijama od strane Odeljenja za internu reviziju. Interna revizija preduzima i regularne i ad-hoc preglede kontrola i procedura upravljanja rizikom, rezultati koji se izveštavaju preko šefa unutrašnje revizije za Revizorski komitet.

b) Kreditni rizik

Kreditni rizik je rizik koji podrazumeva da će CBK pretrpeti gubitak zbog toga što njeni komitenti ili ugovorne strane neće izvršiti svoje ugovorne obaveze, i proizlazi uglavnom iz investicije u hartijama od vrednosti i depozitima (na tržištu novca ili tekućem računu) u drugim bankama od strane CBK-a.

Upravljanje kreditnim rizikom

i. Investicije i izloženost prema drugim bankama

CBK ograničava izloženost kreditnom riziku preko investiranja samo u hartije od vrednosti izdatih od vlada zemlja članica EU-a i držanjem depozita u stranim bankama čije su kratkoročne obaveze rangirane u jednu od dve najviše kategorije od strane međunarodno priznatih agencija. Uzimajući u obzir kreditni rejting, rukovodstvo ne očekuje da strane neće izvršiti svoje obaveze.

Centralna Banka Republike Kosova

Napomene finansijskih izveštaja za godinu koja se završila 31. decembra 2017.

(u hiljadama evra, osim ukoliko nije drugačije navedeno)

4. Upravljanje finansijskim rizicima / Upravljanje kreditnim rizicima (nastavak)

ii. Izloženost prema kreditnom riziku

Maksimalna izloženost kreditnom riziku 31. decembra 2017. godine i 31. decembra 2016. godine se prikazuje računovodstvenom vrednošću gotovine, tekućim računima u nerezidentnim bankama, trezorskim zapisima i depozitima u nerezidentnim bankama. Za detalje izloženosti vidite Napomene 8, 9 i 10.

Nijedna od izloženosti CBK-a nije dospela ili obezvređena. Nema promena u politikama upravljanja kreditnim rizikom iz prethodnih godina. CBK ne drži nijedan kolateral ili ostalo kreditno povećanje protiv izloženosti kreditnom riziku.

c) Rizik likvidnosti

Rizik likvidnosti je rizik da CBK neće biti u mogućnosti da izmiri u datom vremenu svoje dospele obaveze u vezi sa finansijskim obavezama.

Upravljanje rizikom likvidnosti

Pristup CBK-a upravljanju likvidnosti je da osigura, koliko je to moguće, da će uvek imati dovoljno likvidnosti kako bi izvršila svoje obaveze na vreme, pod normalnim i stresnim uslovima, bez nastanka neprihvatljivih gubitaka ili oštećenjem reputacije CBK-a.

Politike za nadgledanje i rešavanje rizika likvidnosti su uspostavljene od strane Upravnog odbora. CBK upravlja rizikom likvidnosti, preko investiranja u kratkoročne depozite u nerezidentnim bankama i držanja adekvatne količine gotovine u svom trezoru. Politike upravljanja likvidnosti su uspostavljene tako da osiguraju da i pod nepovoljnim uslovima, CBK je u poziciji da ispuni svoje obaveze. Dnevna pozicija likvidnosti se nadgleda i redovni testovi stresa likvidnosti su sprovedeni u svetlu različitih okolnosti, pokrivajući normalne i negativne tržišne uslove. Sve likvidne politike i procedure podležu pregledu i odobravanju od strane rukovodstva CBK. Dnevni izveštaji koji se odnose na likvidnu poziciju CBK se redovno podnose članovima Investicionog komiteta od strane Odeljenja za upravljanje sredstvima.

Izloženost prema riziku likvidnosti

Preostala ugovorna dospeća za finansijske obaveze, isključujući buduća plaćanja kamate

31. decembar 2017.	Napomena	Knjigovodsvena vrednost	Manje od 1. meseca	1-3 meseca	3 meseca do 1 godine	1 godina do 5 godina	preko 5 godina
<i>Nederivativne obaveze</i>							
Prema domaćim komercijalnim bankama	15	331,826	331,826	-	-	-	-
Prema vezanim računima MMF	16	318,616	157,832	-	4,171	156,613	-
Prema vladinim institucijama	17	811,341	811,341	-	-	-	-
Prema javnim i komerc. inst.	18	95,807	95,807	-	-	-	-
Od zaduživanja	19	2,266	-	-	-	453	1,813
Ostale obaveze	20	756	756	-	-	-	-
		1,560,612		-	4,171	157,066	1,813
<i>31. decembar 2016.</i>							
<i>Nederivativne obaveze</i>							
Prema domaćim komercijalnim bankama	15	296,399	296,399	-	-	-	-
Prema vezanim računima MMF	16	283,009	181,518	12,469	17,348	71,674	-
Prema vladinim institucijama	17	718,435	718,435	-	-	-	-
Prema javnim i komercijalnim	18	58,867	58,867	-	-	-	-
Od zaduživanja	19	2,133	-	-	-	226	1,907
Ostale obaveze	20	756	756	-	-	-	-
		1,359,599	1,255,975	12,469	17,348	71,900	1,907

Centralna Banka Republike Kosova

Napomene finansijskih izveštaja za godinu koja se završila 31. decembra 2017.

(u hiljadama evra, osim ukoliko nije drugačije navedeno)

---

4. Upravljanje finansijskim rizicima (nastavak)

c) Rizik likvidnosti (nastavak)

Prethodna tabela prikazuje diskontne tokove gotovine finansijskih obaveza CBK-a na osnovu njenog ranije mogućeg dogovornog dospeća. Za upravljanje rizikom likvidnosti po osnovu oblika finansijskih obaveza, CBK čuva likvidna sredstava koja obuhvataju gotovinu i gotovinski ekvivalent, tekuće račune, depozitne račune i blagajničke zapise za koje ne postoji aktivno i likvidno tržište.

d) Tržišni rizik

Tržišni rizik je rizik čije promene u tržišnim cenama, kao što su kamatna stopa, cena kapitala, devizni kursevi i kreditna rasprostranjenost (nerelevantni za promene u dužničkom/povereničkom kreditnom stanju) će uticati na prihod CBK-a ili na vrednost posjedovanih finansijskih instrumenata. Cilj upravljanja tržišnim rizikom je da rukovodi i kontroliše izloženost na tržišni rizik u prihvatljivim parametrima, optimizirajući vraćanje na investicije.

Upravljanje tržišnim rizikom

Poslovne aktivnosti CBK-a su predmet rizika fluktuacije kamatne stope do nivoa gde sredstva i obaveze koja snose kamatu dospevaju ili su ponovo vrednovane u različito vreme ili u različitim iznosima. U slučaju sredstava i obaveza sa promenljivim kamatnim stopama, postoji izloženost na osnovni rizik, što je razlika u ponovnom vrednovanju različitih indeksa promenljivih kamatnih stopa.

Aktivnosti upravljanja rizicima su usmerene ka optimizaciji prihoda od kamata, obzirom na nivoe tržišnih kamatnih stopa koja su konzistentna sa poslovnim strategijama CBK-a. Izloženost CBK-a na tržišni rizik je povezan samo za netržišnim portfolijima.

Izloženost prema riziku od kamatne stope – netržišni portfolio

Glavni rizik na koji je netržišni portfolio izložen je rizik gubitka od fluktuacije u budućim tokovima gotovine ili pravedne vrednosti finansijskih instrumenata kao rezultat promene u tržišnim kamatnim stopama. Rizik kamatne stope se upravlja uglavnom preko posmatranja razlika u kamatnim stopama i postojanja unapred odobrenih limita za interval ponovnog vrednovanja. Investicioni komitet je autoritet koji posmatra sprovođenje ovih limita. Pregled pozicija CBK-a u vezi sa razlikom između kamatnih stopa netržišnog portfolija je sledeći:

Centralna Banka Republike Kosova

Napomene finansijskih izveštaja za godinu koja se završila 31. decembra 2017.

(u hiljadama evra, osim ukoliko nije drugačije navedeno)

4. Upravljanje finansijskim rizicima (nastavak)

(d) Tržišni rizici (nastavak)

Izloženost prema riziku kamatne stope – netržišni portfolio

31. decembar 2017.	Napom.	Prenesena vrednost	Manje od 3 meseca	3-6 meseca	6-12 meseca	1-5 godina	Preko 5 godina
Tekući računi sa stranim bankama	8	422,009	422,009	-	-	-	-
Hartije od vrednosti (Obveznice i trezorski zapisi)	9	592,712	-	2,999	22,984	566,729	-
Depoziti sa stranim bankama	10	68,178	8,172	-	60,006	-	-
Sredstva u računima vezanim sa MMF	11	244,337	83,553	-	-	160,784	-
Ukupno		1,327,236	513,734	2,999	82,990	727,513	-
Obaveze prema domaćim bankama	15	(331,826)	(331,826)	-	-	-	-
Obaveza prema računima vezanim sa MMF	16	(244,022)	(83,238)	-	-	(160,784)	-
Obaveze prema vladinim institucijama	17	(811,341)	(811,341)	-	-	-	-
Obaveze prema javnim i komercijalnim subjektima	18	(95,807)	(95,807)	-	-	-	-
Od zaduživanja	19	(2,266)	-	-	-	-	(2,266)
Ostale obaveze	20	(756)	(756)	-	-	-	-
Ukupno		(1,486,018)	(1,322,968)	-	-	(160,784)	(2,266)
Razlika		(158,782)	(809,234)	2,999	82,990	566,729	(2,266)

31. decembar 2016.	Napom.	Prenesena vrednost	Manje od 3 meseca	3-6 meseca	6-12 meseca	1-5 godina	Preko 5 godina
Tekući računi sa stranim bankama	8	207,742	207,742	-	-	-	-
Hartije od vrednosti (trezorski zapisi)	9	572,375	9,406	25,550	5,496	531,923	-
Depoziti sa stranim bankama	10	195,049	-	-	195,049	-	-
Sredstva u računima vezanim sa MMF	11	188,376	86,885	12,469	17,348	71,674	-
Ukupno		1,163,542	304,033	38,019	217,893	603,597	-
Obaveze prema domaćim bankama	15	(296,399)	(296,399)	-	-	-	-
Obaveza prema računima vezanim sa MMF	16	(203,258)	(101,767)	(12,469)	(17,348)	(71,674)	-
Obaveze prema vladinim institucijama	17	(718,435)	(718,435)	-	-	-	-
Obaveze prema javnim i komercijalnim subjektima	18	(58,867)	(58,867)	-	-	-	-
Od zaduživanja	19	(2,133)	-	-	-	-	(2,133)
Ostale obaveze	20	(756)	(756)	-	-	-	-
Ukupno		(1,279,848)	(1,176,224)	(12,469)	(17,348)	(71,674)	(2,133)
Razlika		(116,306)	(872,191)	25,550	200,545	-	(2,133)

Aktivnosti i finansijske obaveze koje ne snose kamatu nisu uključene u gore navedenoj tabeli.

Centralna Banka Republike Kosova

Napomene finansijskih izveštaja za godinu koja se završila 31. decembra 2017.

(u hiljadama evra, osim ukoliko nije drugačije navedeno)

4. Upravljanje finansijskim rizikom (nastavak)

(d) Tržišni rizici (nastavak)

Opšti nekomercijalni rizik od netržišne kamatne stope upravljane su od strane Odeljenja za upravljanje sredstvima, koje koristi ulaganja u vrednosne hartije i plasmane u bankama da upravlja globalnom pozicijom koja nastaje iz nekomercijalnih aktivnosti CBK-a.

Upravljanje rizikom kamatne stope nasuprot granici praznine kamatne stope je dopunjeno posmatranjem osetljivosti sredstava i obaveza CBK-a na različite standardne i nestandardne scenarije kamatnih stopa. Standardni scenariji koji se redovno koriste uključuju 100 baznih poena (bp) paralelni pad ili uspon u krivama prinosa. Analiza bankarske osetljivosti na povećanje ili smanjenje tržišnih kamatnih stopa (pretpostavljeno nesimetrično kretanje u krivama prinosa i konstantno stanje bilansa stanja) je kao što sledi:

2017

	100 pb Povećanje	100 pb Smanjenje
Procenjeni efekat dobitka (gubitka)	1,588	(1,588)

2016

	100 pb Povećanje	100 pb Smanjenje
Procenjeni efekat dobitka (gubitka)	1,163	(1,163)

Izloženost prema ostalim tržišnim/valutnim rizicima – netržišnih portfolija

CBK ima izloženost prema SDR u vezi sa svojim MMF sredstvima i obavezama, koje se redovno prate. Izloženost CBK-a valutnom riziku je kao što sledi:

2017

	100 pb Povećanje	100 pb Smanjenje
Procenjeni efekat dobitka (gubitka)	3	(3)

2016

	100 pb Povećanje	100 pb Smanjenje
Procenjeni efekat dobitka (gubitka)	149	(149)

Centralna Banka Republike Kosova

Napomene finansijskih izveštaja za godinu koja se završila 31. decembra 2017.

(u hiljadama evra, osim ukoliko nije drugačije navedeno)

4. Upravljanje finansijskim rizikom (nastavak)

(d) Tržišni rizici (nastavak)

31. decembar 2017.	EUR	USD (EUR ekvivalent)	DVT (EUR ekvivalent)	Ukupno
Sredstva				
Gotovina	188,547	-	-	188,547
Tekući računi sa stranim bankama	421,782	227	-	422,009
Trezorski zapisi	592,712	-	-	592,712
Depoziti sa stranim bankama	60,006	8,172	-	68,178
Sredstva u računima vezanim za MMF	581	-	325,183	325,764
Ostala sredstva	9,101	-	-	9,101
Ukupno	1,272,729	8,399	325,183	1,606,311
Obaveze				
Obaveze prema domaćim bankama	331,826	-	-	331,826
Obaveza prema računima povezanim sa MMF	581	-	318,035	318,616
Obaveze prema vladinim institucijama	811,341	-	-	811,341
Obaveze prema javnim i komercijalnim subjektima	95,807	-	-	95,807
Od zaduživanja	2,266	-	-	2,266
Ostale obaveze	2,047	-	-	2,047
Ukupno	1,243,868	-	318,035	1,561,903
Neto pozicija za strane valute	28,861	8,399	7,148	44,408

31. decembar 2016.	EUR	SDR (EUR ekvivalent)	DVT (EUR ekvivalent)	Ukupno
Sredstva				
Gotovina	154,800	-	-	154,800
Tekući računi sa stranim bankama	207,742	-	-	207,742
Trezorski zapisi	572,375	-	-	572,375
Depoziti sa stranim bankama	195,049	-	-	195,049
Sredstva u računima vezanim za MMF	257	-	275,304	275,561
Ostala sredstva	4,484	-	-	1,284
Ukupno	1,245,210	-	275,304	1,406,811
Obaveze				
Obaveze prema domaćim bankama	296,399	-	-	296,399
Obaveza prema računima povezanim sa MMF	193,719	-	89,547	283,266
Obaveze prema vladinim institucijama	718,435	-	-	718,435
Obaveze prema javnim i komercijalnim subjektima	58,867	-	-	58,867
Od zaduživanja	2,133	-	-	2,133
Ostale obaveze	2,040	-	-	2,040
Ukupno	1,271,594	-	89,547	1,361,141
Neto pozicija za strane valute	(26,384)	-	72,054	45,670

Centralna Banka Republike Kosova

Napomene finansijskih izveštaja za godinu koja se završila 31. decembra 2017.

(u hiljadama evra, osim ukoliko nije drugačije navedeno)

4. Upravljanje finansijskim rizikom (nastavak)

(d) Tržišni rizik (nastavak)

CBK uglavnom posluje u evrima, dok strane valute u kojima CBK deluje su pretežno „Specijalna prava izvlačenja“. Kursevi upotrebljeni za preračun 31. decembra 2017. i 2016. godine su bili sledeći:

	2017	2016
	EUR	EUR
1 DVT	1.18747	1.27534
1 USD	0.83380	0.94870

SDR su dodatna devizna rezervna sredstva definisana i održavana od strane Međunarodnog monetarnog fonda (MMF). Iako SDR nisu same po sebi valute, one predstavljaju potencijalni zahtev za valutom država članica MMF-a za koje mogu biti razmenjena. SDR su nastala 1969. da se ublaži nedostatak željenih stranih deviznih rezervnih sredstava, odnosno američkog dolara i zlata, vrednost SDR-a je zasnovana na prosečnoj valuti sve četiri glavne valute, evra, dolara, britanske funte, i japanskog jena.

USD- su sredstva na tekućem računu i oročenja tokom noći (kao repo) sa Federeal Rezerve New York.

(e) Poslovni rizik

Poslovni rizik predstavlja rizik od nastanka direktnih ili indirektnih gubitaka prouzrokovanih nizom faktora koji se mogu odnositi na procese, osoblje, tehnologiju i infrastrukturu CBK-a, kao i po osnovu spoljnih faktora koji se ne odnose na kreditni, tržišni i rizik likvidnosti kao što su one koje potiču iz pravnih i regulatornih zahteva i generalno priznati standardi za korporativno ponašanje. Operativni rizici potiču od svih aktivnosti CBK-a i sa njima su suočeni sve organizacione jedinice.

Cilj CBK-a je da upravlja operativnim rizicima tako da se izbalansira sprečavanje finansijskih gubitaka i oštećenja reputacije CBK-a sa efektivnošću u smislu troškova.

Primarna odgovornost za razvoj i implementaciju kontrole operativnog rizika spada na rukovodeći kadar u okviru svake organizacione jedinice. Ova odgovornost je podržana razvojem generalnih politika i procedura CBK-a za upravljanjem operativnim rizikom u sledećim oblastima:

- zahtevi za odgovarajućom podelom obaveza i odgovornosti, uključujući nezavisne ovlašćenja transakcija;
- zahtevi za ocenjivanje i nadgledanje transakcija;
- usklađivanje sa regulativnim i zakonskim uslovima;
- dokumentovanje obavljenih kontrola i procedura;
- uslovi za periodične procene poslovnog rizika i usklađenosti kontrola i procedure za upravljanje ovim rizikom;
- redovno izveštavanje u vezi sa nastalim poslovnim gubicima sa predlogom za korektivne radnje;
- razvoj vanrednih planova;
- profesionalna obuka i usavršavanje;
- standardi etike i ponašanja; i
- smanjenje rizika, uključujući i osiguranje, gde je efektivno

Usklađivanje sa standardima CBK-a je podržana programom za periodične preglede od strane interne revizije. Rezultati pregleda interne revizije je predmet diskusija rukovodstva organizacione jedinice na koje se ovi rezultati odnose, sa rezimeom koje se šalje Revizorskom komitetu i rukovodstvu CBK-a.

Centralna Banka Republike Kosova

Napomene finansijskih izveštaja za godinu koja se završila 31. decembra 2017.

(u hiljadama evra, osim ukoliko nije drugačije navedeno)

---

4. Upravljanje finansijskim rizikom (nastavak)

(f) Upravljanje kapitalom

U skladu sa Zakonom, CBK će uspostaviti i održavati opštu rezervu. Opšta rezerva ne može se koristiti osim za potrebe pokrivanja gubitaka podržanih od CBK. Pored toga, CBK će uspostaviti nerealizovane revalorizacione rezervne račune na račun nerealizovanih dobitaka i gubitaka zahvaljujući svojoj poziciji sa SDR.

U skladu sa Zakonom br. 03/L-209, neto dobitak ili neto gubitak CBK-a je proračunat u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izveštavanja (MSFI).

Zarada na raspolaganju za raspodelu će se utvrđivati:

- oduzimanjem od neto dobiti ukupan iznos nerealizovanih revalorizacionih dobitaka, i alokacijom ekvivalentnog iznosa dotičnom računu nerealizovanih revalorizacionih rezervi, i
- oduzimanjem od odgovarajućeg računa rezervi nerealizovanih revalorizacija i dodavanjem distributivnim zaradama iznos bilo kog nerealizovanog dobitka koji je oduzet od neto dobitka za jednu ili više prethodnih godina i koji je realizovan tokom tekuće finansijske godine.

Nerealizovani revalorizacioni gubici biće prebačeni na odgovarajuće račune nerealizovanih revalorizacionih rezervi sve dok ovi računi rezervi revalorizacije imaju bilans nula, nakon čega će se gubici pokrivati ovogodišnjim profitom, zatim računima opštih rezervi, a potom od ovlašćenog kapitalnog računa.

Neto dobiti će prvenstveno biti raspodeljeni na opšte rezerve dok će se ukupan iznos osnivačkog kapitala i opštih rezervi poravnati sa pet procenata (5 %) od monetarnih obaveza Centralne banke.

Deo od 50% neto bilansa prihoda realizovanih nakon ispunjavanja kriterijuma od 5% kako je gore navedeno je potrebno da bude prebačeno u Ministarstvo finansija. Preostalih 50% od distributivnih zarada je potrebno da se odredi opšti račun rezervi CBK.

(g) Upravljanje sredstvima

U skladu sa Zakonom 03/L-209 i Zakonom 03/L-048 CBK-u je dodeljena odgovornost za izradu i upravljanje ovlašćenim investicijama u ime Ministarstva finansija.

Centralna Banka Republike Kosova

Napomene finansijskih izveštaja za godinu koja se završila 31. decembra 2017.

(u hiljadama evra, osim ukoliko nije drugačije navedeno)

---

5. Upotreba procenjivanja i pretpostavki

Rukovodstvo raspravlja sa Odborom Centralne Banke o razvoju, izboru i obelodanjivanju kritičnih računovodstvenih politika i procena CBK-a i o primeni ovih politika i procena. Procene i pretpostavke neprekidno se procenjuju i bazirane su na istorijskom iskustvu i ostalim faktorima, uključujući očekivanja budućih događaja koji se veruje da su razumni u datim okolnostima.

Ova obelodanjivanja su osnovni deo upravljanja finansijskim rizikom (vidi napomenu 4).

Ključni izvori nesigurnosti u vrednovanju

Dozvole za kreditnim gubicima

Sredstva koja se prikazuju po amortizovanoj vrednosti se procenjuju za identifikovanje obezvređenja sredstava na osnovu politika objašnjenih u 3(f)(vi). Specifična komponenta u potpunosti provizija za obezvređenje se primenjuju za finansijska sredstava koja su procenjena pojedinačno za obezvređenje i zasniva se na osnovu najbolje procene rukovodstva za sadašnju vrednost tokova gotovine koji se očekuju da se prime. Tokom procene ovih tokova gotovine, rukovodstvo rasuđuje o finansijskoj situaciji strana i neto ostvarljivu vrednost bilo kojeg osnovnog kolaterala. Svako obezvređeno sredstvo se vrednuje na osnovu njegovih zasluga i radne strategije, i procena tokova gotovine koja se računa kao nadoknadiva je nezavisno odobrena.

Kritične računovodstvene pretpostavke u korišćenju računovodstvenih politika CBK-a

Kritične računovodstvene pretpostavke u korišćenju računovodstvenih politika CBK-a uključuju:

Klasifikacija finansijskih sredstava i obaveza

Računovodstvena politika CBK-a obezbeđuje prostor da se sredstva i obaveze odrede na početku različite računovodstvene kategorije pod određenim uslovima.

U klasifikaciji finansijskih sredstava i obaveza kao čuvani-do-dospeća, CBK je pokazao da ima pozitivnu nameru i sposobnost da sačuvaju sredstva do njihovog dospeća kao što je zatraženo u računovodstvenim politikama 3.

Centralna Banka Republike Kosova

Napomene finansijskih izveštaje za godinu koja se završila 31. decembra 2017.

(u hiljadama evra, osim ukoliko nije drugačije navedeno)

6. Finansijska sredstva i obaveze (Računovodstvena vrednost i realna vrednost)

Naredna tabela prikazuje klasifikaciju svake klase finansijskih sredstva i obaveza CBK-a, kao i njihovu realnu vrednost.

<i>U hiljadama evra</i> 31. decembar 2017.	Napomena	Zajmovi i potraživanja	Održana do dospeća	Ostala amortizovana vr.	Ukupna knjigovodstvena vrednost	Fer vrednost
Gotovina	7	188,547	-	-	188,547	188,547
Tekući računi sa stranim bankama	8	422,009	-	-	422,009	422,009
Trezorski zapisi	9	-	592,712	-	592,712	592,904
Depoziti sa stranim bankama	10	-	68,178	-	68,178	68,178
Sredstva sa MMF	11	325,764	-	-	325,764	325,764
		936,320	660,890	-	1,597,210	1,597,402
Obaveze prema domaćim bankama	15	-	-	331,826	331,826	331,826
Obaveza prema računima vezanim sa MMF	16	-	-	318,616	318,616	318,616
Obaveze prema vladinim institucijama	17	-	-	811,341	811,341	811,341
Obaveze prema javnim i komercijalnim subjektima	18	-	-	95,807	95,807	95,807
Od zaduživanja	19	-	-	2,266	2,266	2,266
Ostale obaveze	20	-	-	756	756	756
		-	-	1,560,612	1,560,612	1,560,612
31. decembar 2016.						
Gotovina	7	154,800	-	-	154,800	154,800
Tekući računi sa stranim bankama	8	207,742	-	-	207,742	207,742
Trezorski zapisi	9	-	572,375	-	572,375	567,381
Depoziti sa stranim bankama	10	-	195,049	-	195,049	195,049
Sredstva sa MMF	11	275,561	-	-	275,561	275,561
		638,103	767,424	-	1,405,527	1,400,533
Obaveze prema domaćim bankama	15	-	-	296,399	296,399	296,399
Obaveza prema računima vezanim sa MMF	16	-	-	283,009	283,009	283,009
Obaveze prema vladinim institucijama	17	-	-	718,435	718,435	718,435
Obaveze prema javnim i komercijalnim subjektima	18	-	-	58,867	58,867	58,867
Od zaduživanja	19	-	-	2,133	2,133	2,133
Ostale obaveze	20	-	-	756	756	756
		-	-	1,359,599	1,359,599	1,359,599

Centralna Banka Republike Kosova

Napomene finansijskih izveštaja za godinu koja se završila 31. decembra 2017.

(u hiljadama evra, osim ukoliko nije drugačije navedeno)

7. Gotovina

Sva gotovina je izražena u evrima.

8. Tekući računi sa stranim bankama

Ovi računi su sa sledećim bankama:

	2017	2016
Deutsche Bundesbank	62,776	-
Raiffeisen Zentralbank	44,800	29,421
Banque Centrale du Luxemburg	39,846	-
Deutsche Bank	195,262	97,408
Commerzbank AG	499	79,913
Bayerische Landesbank	78,599	1,000
Federal Reserve Bank (FED-NY)	227	-
Ukupno	422,009	207,742

Svi tekući računi gore navedenih banaka imaju kreditni rejting od A-2u/P-2, po proceni za 2017. godinu urađenoj od strane Standard & Poors/Moody's. Porast u poređenju sa 2016. godinom je normalan tok dnevnih aktivnosti, ujedno ovo smanjenje na računima u isto vreme delimično manifestuju u rastu, napomena 10 (u plasmanima tržišta novca).

9. Hartije od vrednosti (Trezorski zapisi i Državne obveznice)

Obe kategorije u okviru grupacije su državne dužničke hartije emitovane od strane vlade zemalja Evropske Unije. Trezorski zapisi prikazani u nastavku su sa rokom dospeća do 1 godine. Dok državne obveznice do dve i po godine. Sve hartije su izražene u evrima i imaju efektivne kamatne stope koje variraju od 0.008% do 2.696% godišnje u 2017. godini (dok u 2016: 0.008% do 1.716% godišnje).

Trezorski zapisi se izdaju od strane vlada zemalja Evropske Unije kao u nastavku:

Po državama:

	2017	2016
Francuska	10,036	-
Holandija	-	50,248
Italija	359,513	368,853
Slovenija	22,840	23,542
EuroFima-Švajcarska	6,253	-
Kosovo	194,070	129,733
Ukupno	592,712	572,375

Po vrsti:

	2017	2016
Trezorski zapisi	20,970	40,452
Državne obveznice	571,742	531,923
Ukupno	592,712	572,375

Centralna Banka Republike Kosova

Napomene finansijskih izveštaja za godinu koja se završila 31. decembra 2017.

(u hiljadama evra, osim ukoliko nije drugačije navedeno)

9. Hartije od vrednosti (Trezorski zapisi i Državne obveznice) - nastavak

Kreditno procenjivanje za ove finansijske instrumente koje je CBK uložila za period koji se završava 31. decembra 2017. bilo je za BBB i Baa2, prema proceni Standard & Poor's/Moody's.

Porast u poređenju sa 2016. godinom proizilazi uglavnom od transfera između kategorija/stavki npr. napomena 10 je smanjena i povećane su vrednosti u napomeni 7 i 9 kao i porast sveukupnih depozita kod obaveza (vidite napomene 15-18).

10. Depoziti/plasmani sa stranim bankama

Depoziti sa stranim bankama sastoje se od:

	2017	2016
Oročeni depoziti		
Raiffeisen Zentralbank	60,000	195,000
Federal Reserve Bank (FED-NY)	8,171	-
	68,171	195,000
Kamata izračunata na oročene depozite		
Raiffeisen Zentralbank	6	49
Federal Reserve Bank (FED-NY)	1	-
	7	49
Ukupno	68,178	195,049

Depoziti uspostavljeni sa stranim banaka određena su u evrima i dobijaju kamatu prema efektivnim kamatnim stopama od 0.005% do 1.460% godišnje (2016: 0.020% do 0.460%) kao i imaju prvobitan rok dospeća od 1 do 368 dana (2016: od 1 do 368 dana). Svi depoziti imaju minimalni kreditni rejting od A-2/P-2, prema proceni sprovedenoj za 2017. godinu od strane Standard & Poors/Moody's.

Ukoliko je uporedimo kraj 2016. godine primećujemo smanjenje pozicije krajem 2017. godine u poređenju na 2016. godinu, koja uglavnom proizilazi iz normalne aktivnosti pomenutog upravljanja portfeljom u Napomeni 8 i 9 u vezi sa promena u portfolio i kao promeni unutar stavki kod napomene 7, 8, 9 i 10 za optimalno upravljanje sredstvima.

Centralna Banka Republike Kosova

Napomene finansijskih izveštaja za godinu koja se završila 31. decembra 2017.

(u hiljadama evra, osim ukoliko nije drugačije navedeno)

11. Sredstva povezana sa MMF-om

	2017	2016
Kvota MMF-a	98,085	105,343
Naslovi SDR	66,314	56,001
Obračunata kamata	581	257
MMF	164,980	161,601
Vlada		
Zahtev vlade Kosova za korišćenje fondova MMF-a (SBA)	160,784	113,960
Ukupno	325,764	275,561

Sredstva navedena u prethodnoj tabeli odnose se na prijem Kosova u MMF, juna 2009. godine. U vezi sa članstvom Kosova u MMF, CBK deluje kao depozitni i fiskalni agent. To je u skladu sa Zakonom br. 03/L-209 o Centralnoj banci Republike Kosova i Zakonom br. 03-L-152 o članstvu Republike Kosovo u Međunarodnom monetarnom fondu i Organizacijama grupe Svetske banke.

Kvota MMF-a predstavlja jednokratnu kvotu registracije koja je određena za vreme prijema i koja je izražena u SDR-u. Porast prikazuje porast kvote od 59 miliona SDR u 82.6 miliona (gore prikazana u napomeni 11 su u evrima) i vrednost se utvrđuje na osnovu pravila i propisa MMF-a.

Naslovi SDR-a predstavljaju sredstva odobrena od strane Odbora guvernera MMF-a prema alokaciji SDR u zemljama članicama MMF-a (odluke donete 28. avgusta 2009. godine i 9. septembra 2009. godine). Naslovi SDR-a sadrže godišnje kamatne stope u 2016. godini koje variraju od 0.241% do 0.742% godišnje (2016: 0.044% do 0.243% godišnje).

Zahtev od strane Vlade za korišćenje sredstava MMF-a, predstavljaju obaveze vlasti koje proizilaze iz potpisivanja stand-Sporazuma između Vlade Kosova i MMF-a u junu 2010. godine, aprila 2012. godine i jula 2016. godine, preko koga je Vlada Kosova imala koristi od MMF - liniju korišćenja sredstava u skladu sa sporazumima o kojima je reč, dok je pozicija na dan 31. decembra 2017. godine je 135.4 miliona SDR (ili 160,8 miliona evra). Kamatne stope ovih sporazuma se odnosi na kamatnu stopu prema tržišnim uslovima stope na osnovu kamate postavljene od strane MMF-a, koja je i sama povezana sa kamatnom stopom SDR-a. Kamatna stopa za 2017. godinu varira od 1,247% do 1,752% na godišnjem nivou (u 2016. godini se pomerila od 1.050% do 1.249% godišnje).

CBK deluje kao depozitna institucija (Banka) za Vladu Kosova. Radi upravljanja aktivnostima koje proizilaze iz sporazuma sa MMF-om, CBK i Vlada Kosova su postigle sporazum o razumevanju za svaki sporazum Stand -By „o procedurama za zahtev, prijem, usluživanje i otkup fondova od MMF-a prema uslovima sporazuma Stand-By. Na osnovu ovog sporazuma, CBK povlači SDR-e od MMF-a u ime Vlade i kreditira ove fondove na račun Vlade.

Centralna Banka Republike Kosova

Napomene finansijskih izveštaja za godinu koja se završila 31. decembra 2017.

(u hiljadama evra, osim ukoliko nije drugačije navedeno)

12. Imovina i oprema

Imovina i oprema obuhvataju sledeće:

	Investicije u objekte pod zakupom	Oprema	Kompjuteri	Vozila	Sredstva u pripremi	Ukupno
Troškovi						
1. januara 2016. godine	2,064	1,804	1,398	320	157	5,743
Nabavka	356	202	546	-	1,472	2,576
Transfer od/do	-	-	122	-	(122)	-
Transfer od/do (ispravka)	-	-	-	-	-	-
Otuđenje	-	(2)	-	-	-	(2)
31. decembra 2016. godine	2,420	2,004	2,066	320	1,507	8,317
1. januara 2017. godine	2,420	2,004	2,066	320	1,507	8,317
Nabavka	182	199	68	-	1,012	1,461
Transfer od/do	271	-	-	-	(271)	-
Transfer od/do (ispravka)	-	-	-	-	-	-
Otuđenje	-	-	(1)	-	-	(1)
31. decembra 2017. godine	2,873	2,203	2,133	320	2,248	9,777
Obezvredenje						
1. januara 2016. godine	677	1,470	1,021	203	-	3,371
Godišnje obezvređenje	113	111	211	29	-	464
Transfer od/do (ispravka)	-	-	-	-	-	-
Otuđenje	-	(2)	-	-	-	(2)
31. decembra 2016. godine	790	1,579	1,232	232	-	3,833
1. januar 2017. godine	790	1,579	1,232	232	-	3,833
Godišnje obezvređivanje	131	153	302	29	-	615
Transfer od/do (ispravka)	-	-	-	-	-	-
Otuđenje	-	-	-	-	-	-
31. decembra 2017. godine	921	1,732	1,534	261	-	4,448
Prenosiva sredstva						
1. januara 2016. godine	1,387	334	377	117	157	2,372
31. decembra 2016. godine	1,630	425	834	88	1,507	4,484
31. decembra 2017. godine	1,952	471	599	59	2,248	5,329

Do 31. decembra 2017. godine nije bilo sredstava koja su stavljena kao zalog (31. decembar 2016. godine: nijedan).

Centralna Banka Republike Kosova

Napomene finansijskih izveštaja za godinu koja se završila 31. decembra 2017.

(u hiljadama evra, osim ukoliko nije drugačije navedeno)

13. Nematerijalna sredstva

Nematerijalna sredstva se sastoje od sledećeg:

	Računarski programi u razvoju	Računarski programi	Ukupno
Troškovi			
Stanje 1. januara 2016. godine	483	2,291	2,774
Nabavka	-	968	968
Transferi (od)/za	(483)	483	-
Transferi (od)/za (ispravka)	-	-	-
Otuđenje	-	(25)	(25)
Stanje 31. decembra 2016. godine	-	3,717	3,717
Stanje 1. januara 2017. godine	-	3,717	3,717
Nabavka	89	68	157
Transferi (od)/za	-	-	-
Transferi (od)/za (ispravka)	-	-	-
Otuđenja /otpisivanja	-	-	-
Stanje 31. decembra 2017. godine	89	3,785	3,874
Amortizacija			
Stanje 1. januara 2016. godine	-	1,222	1,222
Godišnja amortizacija	-	249	249
Otuđenje	-	(25)	(25)
Stanje 31. decembra 2016. godine	-	1,446	1,446
Stanje 1. januara 2017. godine	-	1,446	1,446
Godišnja amortizacija	-	363	363
Otuđenja /otpisivanja	-	-	-
Stanje 31. decembra 2017. godine	-	1,809	1,809
Knjigovodstveni iznosi			
Stanje 1. januara 2016. godine	483	1,069	1,552
Stanje 31. decembra 2016. godine	-	2,271	2,271
Stanje 31. decembra 2017. godine	89	1,976	2,065

14. Ostala sredstva

Ostala sredstva se sastoje od sledećeg:

	2017	2016
Prihodi obračunati od nadoknada	1,129	1,059
Potraživanja i avansi	7,972	225
Ukupno	9,101	1,284

Obračunati prihodi od nadoknada predstavljaju procenjenu nadoknadu za obnovu licenci i ostalih naknada za domaće finansijske institucije za poslednje tromesečje.

Centralna Banka Republike Kosova

Napomene finansijskih izveštaja za godinu koja se završila 31. decembra 2017.

(u hiljadama evra, osim ukoliko nije drugačije navedeno)

15. Obaveze prema domaćim komercijalnim bankama

Prema Pravilu XVII CBK-a za bankarski nadzor, komercijalne banke koje funkcionišu na Kosovu su obavezne da drže rezerve likvidnosti u iznosu od 10% kvalifikovanih depozita njihovih klijenata. Najmanje polovina ovih rezervi treba da se drži na računu CBK-a.

Obaveze prema domaćim bankama

	2017	2016
ProCredit Bank Kosovo	31,884	31,764
Raiffeisen Bank Kosovo	35,811	35,625
NLB Prishtina	19,852	4,306
Banka Ekonomike	8,086	7,404
Banka për Biznes	7,551	5,629
Banka Kombëtare Tregtare (ogranak u Prištini)	10,911	8,945
Turska Ekonomska Banka (TEB)	16,099	15,227
Komercijalna Banka – Ogranak u Mitrovici	2,854	2,630
Turkiye is Bankasi a.s.	2,587	2,085
T.C. Ziraat Bankasi A.S. - ogranak na Kosovu	505	190
Banka Kreditore e Prishtinës	-	-
Ukupno zahtevane rezerve	136,140	113,805
Dodatni iznos iznad zahtevane rezerve		
ProCredit Bank Kosovo	15,853	13,154
Raiffeisen Bank Kosovo	20,932	34,019
NLB Prishtina	46,581	37,553
Banka Ekonomike	22,468	29,463
Banka për Biznes	26,447	21,619
Banka Kombëtare Tregtare (ogranak u Prištini)	12,316	17,100
Turska Ekonomska Banka (TEB)	33,899	16,761
Komercijalna Banka – Ogranak u Mitrovici	2,767	2,563
Turkiye is Bankasi a.s.	13,593	9,270
T.C. Ziraat Bankasi A.S. - ogranak na Kosovu	822	916
Banka Kreditore e Prishtinës	8	176
Ukupno dodatka na tekuće račune	195,686	182,594
Ukupan iznos na tekućim računima	331,826	296,399

Centralna Banka Republike Kosova

Napomene finansijskih izveštaja za godinu koja se završila 31. decembra 2017.

(u hiljadama evra, osim ukoliko nije drugačije navedeno)

16. Obaveze prema računima vezanim sa MMF-om

	2017	2016
MMF račun br. 1	245	264
MMF račun br. 2	6	6
MMF račun hartija od vrednosti	234,797	193,450
MMF SDR raspodela	65,748	70,613
Obračunata kamata	581	261
Ukupno obaveza prema MMF-u	301,377	264,594
Obaveza prema Vladi		
MMF- Deo kvote plaćen od strane Vlade	17,239	18,415
Ukupno obaveza prema Vladi	17,239	18,415
Ukupno	318,616	283,009

Gore pomenute vrednosti se povezuju sa prijemom Kosova u MMF, juna 2009. godine.

Računi br. 1 i br. 2 su računi MMF-a u CBK-u, otvoreni u skladu sa pravilima i propisima MMF-a.

Račun hartija od vrednosti MMF-a predstavlja jednu vrstu menice izdate od strane Vlade Kosova koja treba da se plati na zahtev MMF-a. Ovaj iznos predstavlja obaveze CBK-a prema MMF-u i to je u saglasnosti sa odgovarajućim zahtevom CBK-a Vladi Kosova.

Plaćeni deo kvote MMF-a od strane Vlade Kosova predstavlja iznos koji je Vlada Kosova isplatila MMF-u u ime kvota MMF-a.

Raspodela SDR-a predstavlja raspodelu SDR-a u zemljama članicama MMF-a kao što je odobreno od strane Upravnog Odbora MMF-a, 28. avgusta 2009. godine i 9. septembra 2009 godine.

Raspodela SDR-a i plaćeni deo kvote su kamate koje čine prosečne godišnje kamatne stope koje variraju od 0.241% - 0.734% za 2017. godinu (2016: 0.050% - 0.243% godišnje).

Centralna Banka Republike Kosova

Napomene finansijskih izveštaja za godinu koja se završila 31. decembra 2017.

(u hiljadama evra, osim ukoliko nije drugačije navedeno)

17. Obaveze prema vladinim institucijama

Obaveze prema vladinim institucijama obuhvataju sledeće tekuće račune:

Tekući računi	2017	2016
Trezor– Ministarstvo finansija	339,906	257,393
Kosovska agencija za privatizaciju	471,299	460,961
Privremene administrativne institucije	136	81
Ukupno tekući računi	811,341	718,435

Godišnja efektivna kamatna stopa za tekuće račune za završenu godinu 31. decembra 2017. godine je nula (za godinu završenu 31. decembra 2016. godine: nula).

18. Obaveze prema javnim i komercijalnim preduzećima

	2017	2016
Tekući računi		
Osiguravajuća društva	4,906	4,652
Druge javne institucije	90,899	54,213
Licencirani penzijski fondovi	-	-
Ostalo	2	2
Ukupno	95,807	58,867

Efektivna kamatna stopa za tekuće račune dana 31. decembar 2017. godine i 2016. godine je nula. Razlika u okviru grupe proizilazi od povlačenja sredstava držanih na tekućem računu za jedan od računa javne institucije na osnovu njihovih operativnih ciljeva sa sopstvenim računom u CBK.

19. Obaveze od zaduživanja

	2017	2016
Zaduživanje/a	2,266	2,133
Ukupno	2,266	2,133

Gore navedene iznose predstavljaju zaduživanje od strane Svetske Banke. Svetska Banka je iskoristila mogućnost zaduživanja pod povoljnim uslovima (niskim kamatnim stopama i zadržavanje glavnih perioda od oko 10 godina). Zaduzivanje se uglavnom odnosi na projekat za razvoj isplata u zemlji omogućavajući da se obrađivanje obavi u realnom vremenu i projekat centra za nastavak rada. Oba projekta su već realizovana.

Centralna Banka Republike Kosova

Napomene finansijskih izveštaja za godinu koja se završila 31. decembra 2017.

(u hiljadama evra, osim ukoliko nije drugačije navedeno)

20. Druge domaće obaveze

	2017	2016
Osiguran račun	756	756
Odloženi prihodi grantova	591	691
Ostali odloženi prihodi	5	5
Fond rezervi	162	162
Razni kreditori	533	426
	2,047	2,040

Promene proizilaze samo od normalnog toka aktivnosti u okviru grupisanja u odnosu na datume kada se prikazuju stanja.

Dana 31. decembar 2017. godine u okviru osiguranih računa je iznos od 756 hiljada evra, koji se odnose na tekuće-operativne račune Osiguravajućeg društva Kosova, koji je likvidiran u aprilu 2010. godine. Prema pomenutom procesu, ovaj račun je ostao pod staranjem i dana 31. decembra 2017. godine i 2016. godine ima saldo koji je prethodno predstavljen.

Kretanja u prihodima od grantova su kao što sledi:

	Ministarstvo Finansija	Svetska Banka	Ukupno
Odloženi prihod od grantova 1. januara 2016. godine	375	247	622
Dobijeni grantovi u toku godine	11	138	149
Godišnji prihodi od grantova	(69)	(11)	(80)
Odloženi prihod od grantova 31. decembra 2016. godine	317	374	691
Odloženi prihod od grantova 1. januara 2017. godine	317	374	691
Dobijeni grantovi u toku godine	5	-	5
Godišnji grantovi priznati kao prihodi	(64)	(41)	(105)
Odloženi prihod od grantova 31. decembra 2017. godine	258	333	591

21. Ovlašćeni kapital

Ovlašćeni kapital CBK-a, 31. decembra 2017. godine i 2016. godine je 30,000 evra prema Zakonu br. 03/L-209 usvojenog 22. jula 2010. godine.

CBK izveštava Skupštini Kosova. Kapital CBK-a ne podleže nekoj obavezi.

21a. Rezervni fond i revalorizacija rezerve

Rezervni fond i revalorizacija rezerve su regulisani Zakonom br. 03/L-209, o Centralnoj banci Republike Kosovo. Zarada svake finansijske godine je raspodeljena kao što je opisano u napomeni 4 (f) u skladu sa ovim Zakonom.

Centralna Banka Republike Kosova

Napomene finansijskih izveštaja za godinu koja se završila 31. decembra 2017.

(u hiljadama evra, osim ukoliko nije drugačije navedeno)

22. Neto prihodi od kamate

Neto prihodi od kamate, sastoje se od:

	2017	2016
Prihodi od kamate		
Prihodi od depozita	108	655
Od trezorskih zapisa	1,020	731
Od tekućih računa	342	44
Od negativnih stopa na depozite	532	210
	2,002	1,640
Rashodi od kamata		
U tekućim računima nebankarskih subjekata	359	57
Prema nostro računima kod korespondentnih banaka	657	296
U oročene depozite	0	0
Od zaduživanjem	20	9
	1,036	362
Neto prihodi od kamate	966	1,278

23. Neto prihod od naknade i provizije

Neto prihod od naknade i provizije obuhvata sledeće:

	2017	2016
Prihodi od naknada		
Od depozita novca	583	471
Od stranih dolazećih transfera	76	71
Od stranih izlaznih transfera	305	345
Od među-bankarskog kliring sistema	973	915
Od sistema kreditnog registra	127	126
Ostalih naknada	37	34
	2,101	1,962
Rashodi od naknada		
Za transport novca	326	254
Za transakcije sa odgovarajućim bankama	44	40
	370	294
Neto prihod od naknada i provizija	1,731	1,668

Ova grupa prihoda je tekuća od usluga pružanih prema klijentima banke (institucije), bez plaćanja, depozita, za platformu kreditnog registra kao i održavanje računa i stavki u čuvanju.

Centralna Banka Republike Kosova

Napomene finansijskih izveštaja za godinu koja se završila 31. decembra 2017.

(u hiljadama evra, osim ukoliko nije drugačije navedeno)

24. Prihodi od regulativne aktivnosti

Prihodi od operativnih aktivnosti, uglavnom obuhvataju tarife uspostavljane prema finansijskim institucijama na Kosovu kao i deo izdavanja ili obnavljanja licenci, isto tako i ostale obavezne tarife koje se odnose na njihove aktivnosti i za koje aktivnosti CBK ima zakonski autoritet za regulisanje.

Prihodi od regulativne aktivnosti:

	2017	2016
Naknada postavljena za komercijalne banke	2,636	2,501
Naknada postavljena za osiguravajuća društva	1,303	1,346
Naknada za ne-bankarske finansijske institucije	212	175
Naknada od obnavljanja penzija	27	24
Ukupno	4,178	4,046

25. Prihodi od grantova

Prihodi od grantova obuhvataju sledeće:

	2017	2016
Trezor – Ministarstvo finansija (ICU portfolio)	64	69
Svetska Banka	42	11
Ukupno	106	80

26. Ostali operativni prihodi

Ostali prihodi:

	2017	2016
Ostali prihodi	6	517
Ukupno	6	517

U okviru ostalih neredovnih prihoda su prihodi u okviru napomene 26 i kao takva se ne nadovezuju sa redovnim aktivnostima ili na bilo koju drugu specifičnu stavku prikazanu kao posebno objavljenu u okviru ostalih finansijskih stavki.

Centralna Banka Republike Kosova

Napomene finansijskih izveštaja za godinu koja se završila 31. decembra 2017.

(u hiljadama evra, osim ukoliko nije drugačije navedeno)

27. Troškovi osoblja

Troškovi osoblja se sastoje od sledećeg:

	2017	2016
Plate	3,528	3,132
Penzioni doprinosi	547	497
Troškovi zdravstvenog osiguranja	167	167
Tretiranje osoblja	91	77
Troškovi Odbora Centralne Banke	95	93
Ostalo	25	25
Ukupno	4,453	3,991

Broj zaposlenih koji je aktivno uticao na opisanim troškovima za 2017. godinu bio je 222 (2016: 215). Iz gore navedenog se primećuje da imamo porast troškova osoblja u 2017. godini, u odnosu na 2016. godinu, i pod uticajem je povećanja broja zaposlenih uglavnom i delom iz efekta radnog iskustva.

28. Opšti i administrativni troškovi

Opšti i administrativni troškovi se sastoje od sledećih:

	2017	2016
Troškovi osiguranja	266	233
Popravke i održavanja	58	52
Održavanje računarskih programa	275	267
Troškova komuniciranja (telefon, teleks, i internet)	35	29
Komunalne usluge	105	86
Troškovi revizije i konsultacije	16	11
Troškovi osiguranja i obezbeđivanja	69	66
Putovanja i prevoz	142	137
Operativni troškovi vozila	21	32
Kancelarijski materijal	6	7
Troškovi za reprezentaciju*	65	119
Troškovi za reprezentaciju (ostalo*)	12	14
Troškovi za kafu	41	39
Potrošački artikli, kompjuteri i druga srodna oprema	10	13
Potrošački troškovi za opremu	4	9
Troškovi publikacije i literature	17	14
Tehnička- profesionalna podrška i ostale spoljne usluge	6	3
Članstva u profesionalna udruženja**	35	39
Ostalo	29	33
Ukupno	1,212	1,203

* Troškovi za reprezentaciju (ostalo) su uglavnom ručkovi/večere za reprezentaciju institucije
Troškovi reprezentacije čine: konferencije tokom 2017. godine, program finansijske edukacije, zastupljenost u regionalnim sportskim takmičenjima, dečiji pokloni za kraj godine, ceremonije i pokloni za pensionisanje osoblja, pokloni za 8. mart i slično. U 2016. godini, CBK je bila organizator sportskih takmičenja regionalnih Centralnih banaka, u kojim takmičenjima je prethodnih godina CBK je učestvovala samo kao gost.

** Članstva u profesionalnim udruženjima su uglavnom članstva u udruženjima međunarodnog nivoa regulatora nadgledanja osiguranja, nadgledanja penzija, kreditnog registra, za unutrašnju reviziju kao i standarde finansijskog izveštavanja.

Centralna Banka Republike Kosova

Napomene finansijskih izveštaja za godinu koja se završila 31. decembra 2017.

(u hiljadama evra, osim ukoliko nije drugačije navedeno)

29. Neto dobitak / (gubici) od vrednovanja (menjanja) valute

Neto gubitak od kursa menjanja valute je 1,225 hiljada evra za godinu koja se završila 31. decembra 2017. godine, (dok 2016. godine: dobitak od 22 hiljada) i predstavlja ne-realizovane gubitke u odnosu na razlike koje dolaze od menjanja valute od prevođenja sredstava (imovina) i obaveza USD-a i SDR-a u ekvivalentnim vrednostima izraženim u knjigama CBK-a.

U okviru valuta koja nisu u evrima, imamo sledeće relevantne pozicije:

Napomena:		31. decembar 2017.	
		Imovina	Obaveze
10	USD	10,072	-
11,16	DVT (SDR)	273,844	267,825

		31. decembar 2016.	
		Imovina	Obaveze
10	USD	-	-
11,16	DVT (SDR)	215,867	221,704

Efekat iz promene kursa menjanja valute u sveobuhvatnim prihodima

	31. decembar 2017.	31. decembar 2016.
od USD	(876)	-
od DVT (SDR)	(349)	(22)
	(1,225)	(22)

Gubitak od promene „deviznog kursa“ je privremena ne-operativna pozicija koja proizilazi iz stavki u stranim valutama (USD i DVT-SDR koji su prethodno prikazani), koji na dan izveštavanja treba da se izveštavaju u vrednosti koja je ekvivalentna sa evrom prema deviznom kursu na dan izveštavanja. Promenom deviznog kursa proizilaze i razlike (dobitak ili gubitak), koja kao takva samo poravnavaju finansijske stavke – ekvivalentne vrednosti ali koja nisu faktičke realizacije (u našem slučaju nisu faktički gubici).

Ovo je uticalo da i finansijski rezultat „*ukupni sveobuhvatni prihodi za 2017. godinu*“ budu negativni. Ukoliko izuzmemo ovaj efekat (odnosno iznos od 1,225 hiljada evra kao ne-faktički gubitak), finansijski operativni rezultat za 2017. godinu je oko **344 hiljade evra**.

Pozicija u USD (Američki dolar) je sa Federal Reserve Bank New York (FED) i održava se u cilju upravljanja aktivnostima portfelja investicija u okviru upravljanja sredstvima. Ova aktivnost je počela od drugog tromesečja 2017. godine.

Pozicija SDR – Posebna prava povlačenja, prikazana je u napomeni 11 i 16.

Centralna Banka Republike Kosova

Napomene finansijskih izveštaja za godinu koja se završila 31. decembra 2017.

(u hiljadama evra, osim ukoliko nije drugačije navedeno)

30. Novac i njegovi ekvivalenti

Novac i njegovi ekvivalenti obuhvataju sledeće:

	Napomena	2017	2016
Gotovina	7	188,547	154,800
Tekući računi sa stranim bankama	8	422,009	207,742
Trezorski zapisi sa rokom dospeća do tri meseca	9	-	9,169
Depozit sa stranim bankama sa rokom dospeća do tri meseca	10	8,171	-
Ukupno		618,727	371,711

Gotovina i gotovinski ekvivalenti se drže u cilju ispunjavanja obaveza likvidnosti, uglavnom kratkoročnih. Investicija se kvalifikuje kao ekvivalent gotovine kada ima kratak rok dospeća, tri meseca ili manje, od dana nabavke.

31. Ugovorene i potencijalne obaveze

Pravne

CBK ima nekoliko otvorenih sudskih procesa protiv nje na dan izveštavanja ovih finansijskih izveštaja. Mišljenje rukovodstva je da krajnji ishod ovih sudskih sporova neće materijalno uticati na finansijske izveštaje CBK-a na godinu koja se završila 31. decembra 2017. godine, međutim, želeći da budemo pažljivi, za neke od njih smo procenili raspodelu jednog rezervnog fonda koji je prikazan kod ostalih obaveza.

Ugovorene kreditne obaveze

Dana 31. decembar 2017. godine, CBK je imala za obavezu da postavi depozite u sveukupnom iznosu od 0 (nula) miliona evra (31. decembar 2016. godine, CBK je imala za obavezu da postavi depozite u sveukupnom iznosu od 20 miliona evra).

Centralna Banka Republike Kosova

Napomene finansijskih izveštaja za godinu koja se završila 31. decembra 2017.

(u hiljadama evra, osim ukoliko nije drugačije navedeno)

31. Ugovorene i potencijalne obaveze (nastavak)

Ugovorene kreditne obaveze (nastavak)

Ostale obaveze

Ostale obaveze obuhvataju sledeće:

	2017	2016
Ugovori za usluge	168	139
Ugovor za renoviranje i popravke u objektu	118	1,037
Ugovore za opremu	80	30
Ukupno	366	1,206

U 2009. godini, Kosovo je postala članica organizacija grupe Svetske banke – Međunarodna banka za obnovu i razvoj (MBOR), Međunarodnog udruženja za razvoj (IDA) i Multilateralne agencije za garantovanje investicija (MAGI). U odnosu na ovo članstvo, CBK deluje kao depozitni organ. To je u skladu sa Zakonom br. 03/L-209 o Centralnoj banci Republike Kosova i Zakonom br. 03-L-152 o članstvu Republike Kosovo u Međunarodnom monetarnom fondu i Organizacijama grupe Svetske banke.

U junu 2009. godine, Vlada Kosova je izdala menice za isplate u vezi članstva u gore navedenim agencijama Svetske banke na njihov zahtev i instrukcije za plaćanje. Ukupno stanje na dan 31. decembar 2017. godine bio je 645 hiljada i u 2016. godini ove menice su bile 645 hiljada evra.

32. Transakcije sa srodnim stranama

Srodne strane obuhvataju glavno rukovodstvo i Odbor Centralne Banke. Njihove kompenzacije su sledeće:

	2017	2016
Kompenzacija za članove Odbora Centralne Banke	75	78
Kompenzacija za Revizorsku komisiju	9	9
Kompenzacije za glavno osoblje rukovodstva	186	192
Ukupno	270	279

33. Kasniji događaji

Nakon datuma izveštavanja nije bilo događaja koji bi zahtevali korekciju ili dopunske napomene u finansijskim izveštajima.

9. Statistički dodatak

1.1. Izveštaj finansijskih korporacija - aktiva

(U milionima evra: Kraj perioda)

Opis	Neto devizna aktiva								Unutrašnja potraživanja							
	Zahtevi prema nerezidentima							Obaveze prema nerezidentima	Zahtevi prema centralnoj vladi				Obaveze prema drugim sektorima	od kojih: Kredita		
	Monetarni o zlato i DST	Depoziti	Hartije od vrednosti izuzev akcija	od kojih:		Zahtevi prema centralnoj vladi	Obaveze prema centralnoj vladi		od kojih:							
				Kvota u MMF	Ostali i aktivni kapital				Druge ne-finansijske korporacije	Domaćinstva						
2007	1,622.4	1,704.6	—	955.0	408.9	—	175.4	82.3	124.5	-853.3	—	853.3	977.8	965.9	765.1	200.6
2008	1,593.1	1,726.7	—	795.1	661.6	—	128.2	133.6	419.6	-871.8	—	871.8	1,291.5	1,276.8	995.7	281.0
2009	1,700.5	2,036.2	60.3	910.1	724.5	64.3	144.3	335.7	571.5	-846.3	—	846.3	1,417.8	1,396.1	1,052.3	343.5
2010	1,935.4	2,365.6	64.0	1,235.7	525.2	68.5	269.3	430.2	788.9	-802.7	22.1	824.8	1,591.6	1,568.3	1,127.7	434.2
2011	2,047.3	2,425.6	65.1	1,338.9	230.0	70.1	533.1	378.2	998.8	-778.0	20.5	798.4	1,776.8	1,750.8	1,233.1	514.6
2012	2,224.1	2,660.4	63.3	1,147.7	486.0	68.8	666.5	436.3	1,195.5	-651.7	186.8	838.5	1,847.2	1,819.4	1,271.3	546.3
2013	2,452.7	2,908.3	59.6	1,037.9	818.7	65.9	651.2	455.6	1,369.1	-515.0	258.9	774.0	1,884.2	1,859.9	1,291.1	567.7
2014	2,546.6	3,011.6	62.5	1,313.0	315.7	70.4	1,024.4	465.0	1,609.0	-386.7	349.2	735.9	1,995.8	1,971.5	1,345.5	625.3
2015	2,610.3	3,133.4	65.1	1,271.6	351.3	75.1	1,086.3	523.2	1,837.9	-305.3	454.3	759.6	2,143.2	2,114.8	1,416.3	697.7
2016	2,705.6	3,249.5	56.0	648.0	712.5	105.3	1,307.4	543.9	2,091.3	-289.0	452.5	742.3	2,381.1	2,354.7	1,552.3	799.1
2017	2,784.3	3,449.0	66.3	723.0	639.8	98.1	1,483.0	664.8	2,367.6	-317.8	520.3	838.1	2,685.4	2,650.9	1,747.8	900.3

Napomena: Detaljnije informacije o ovoj tabeli se nalaze na internet stranici: http://www.bqk-kos.org/repository/docs/time_series/01%20Financial%20Corporations%20Survey.xls

1.2. Izveštaj finansijskih korporacija – obaveze

(U milionima evra: Kraj perioda)

Opis	Depoziti						Zajmovi	Osiguravajuće tehničke rezerve			Aktivni i drugi kapital	Ostale stavke (neto)			
	Prenosivi depoziti	od kojih:				Javne ne-finansijske korporacije		Druge finansijske korporacije	Domaćinstva	Neto kapital domaćinstva u penzijskim fondovima			Isplata premija i rezervi		
		Javne ne-finansijske korporacije	Druge finansijske korporacije	Domaćinstva											
2007	1,110.9	386.1	49.6	133.5	187.5	724.8	188.4	43.8	489.3	...	316.1	286.2	29.9	273.8	46.0
2008	1,351.9	390.9	15.4	176.0	186.2	961.0	250.1	51.4	656.7	...	288.6	256.3	32.3	311.1	61.1
2009	1,444.3	483.2	50.1	184.0	237.7	961.0	73.9	82.9	801.9	...	422.3	380.8	41.5	326.1	77.3
2010	1,744.2	621.2	83.8	218.6	303.5	1,123.1	42.8	83.4	995.9	...	540.5	493.7	46.8	361.0	74.0
2011	1,933.6	658.4	68.1	208.1	360.9	1,275.1	60.8	79.7	1,129.6	...	647.8	593.3	54.5	389.7	76.5
2012	2,076.6	700.2	13.8	257.5	407.2	1,376.5	61.8	78.2	1,232.9	...	814.9	745.1	69.8	399.2	128.9
2013	2,275.3	848.0	16.4	299.6	506.6	1,427.3	55.7	98.2	1,268.4	...	990.3	919.0	71.3	403.9	152.4
2014	2,354.4	1,133.9	21.1	338.4	743.5	1,219.8	51.6	58.0	1,104.8	...	1,173.8	1,094.1	79.7	453.2	175.8
2015	2,514.6	1,378.4	11.1	413.8	919.0	1,136.3	20.6	68.3	1,046.8	...	1,329.6	1,237.3	92.3	530.5	73.6
2016	2,739.7	1,630.1	24.7	456.0	1,116.1	1,109.6	32.2	70.8	1,006.2	...	1,546.0	1,425.4	120.6	542.4	-31.3
2017	2,886.1	1,777.9	59.2	491.6	1,189.8	1,108.2	32.2	92.8	978.7	...	1,771.4	1,653.0	118.4	620.2	-125.8

Napomena: Detaljnije informacije o ovoj tabeli se nalaze na internet stranici: http://www.bqk-kos.org/repository/docs/time_series/01%20Financial%20Corporations%20Survey.xls

2.1. Izveštaj depozitnih korporacija – Neto devizna aktiva i domaća potraživanja

(U milionima evra: Kraj perioda)

Opis	Neto devizna aktiva							Domaća potraživanja							
	Potraživanja od nerezidenata						Manje: Obaveze prema nerezidentima.	Neto potraživanja od centralne vlade				Potraživanja prema drugim sektorima			
	Gotovina	Depoziti	Hartije od vrednosti osim akcija	Kvota MMF-a	Potraživanja centralne vlade	Manje: odgovornosti prema centralnoj vladi		Zajmovi	od kojih:		Druge nefinansijske korporacije	Domaćinstva			
2007	1,377.5	1,426.1	145.3	955.0	308.2	—	48.6	39.1	-853.3	—	853.3	892.4	892.1	691.3	200.6
2008	1,436.1	1,512.0	121.1	794.9	581.8	—	75.9	311.9	-871.8	—	871.8	1,183.8	1,183.4	901.7	281.0
2009	1,531.9	1,782.4	111.4	910.0	626.7	64.3	250.6	442.9	-846.3	—	846.3	1,289.3	1,289.0	942.9	343.5
2010	1,594.1	1,935.0	164.3	1,235.7	372.7	68.5	340.9	650.7	-802.7	22.1	824.8	1,453.3	1,452.9	1,006.6	434.2
2011	1,583.3	1,879.9	124.9	1,338.8	227.0	70.1	296.6	888.2	-777.9	20.5	798.4	1,666.1	1,665.6	1,130.6	514.6
2012	1,616.7	1,989.7	141.4	1,147.6	482.7	68.8	373.1	1,075.9	-665.7	172.9	838.5	1,741.6	1,740.9	1,172.9	546.3
2013	1,859.7	2,252.6	157.9	1,037.8	815.3	65.9	392.9	1,219.0	-568.2	205.8	774.0	1,787.2	1,786.0	1,196.7	567.7
2014	1,579.0	1,982.2	160.4	1,312.9	311.6	70.4	403.2	1,441.6	-441.4	294.5	735.9	1,883.0	1,881.9	1,248.7	625.3
2015	1,581.8	2,042.3	190.6	1,271.5	347.4	75.1	460.5	1,614.6	-405.7	353.9	759.6	2,020.3	2,019.2	1,312.0	697.7
2016	1,493.1	1,936.8	316.7	647.9	709.5	105.3	443.7	1,841.8	-389.1	353.2	742.3	2,230.9	2,229.6	1,419.2	799.1
2017	1,418.2	1,952.7	357.1	714.7	637.6	98.1	534.5	2,060.7	-434.0	404.1	838.1	2,494.7	2,484.9	1,577.0	900.3

Napomena: Detaljnije informacije o ovoj tabeli se nalaze na internet stranici: http://www.bak-kos.org/repository/docs/time_series/02%20Depository%20Corporations%20Survey.xls

2.2. Izveštaj depozitnih korporacija – Obaveze

(U milionima evra: Kraj perioda)

Opis	Depoziti uključeni u novčanu masu										Depozit isključeni iz novčane mase	Aktiva i drugi kapital	Ostale stavke (neto)	
							od kojih:							
				Druge nefinansijske korporacije.	Domaćinstva		Druge finansijske korporacije	Nefinansijske javne korporacije.	Druge nefinansijske korporacije.	Domaćinstva				
2007	1,126.6	413.7	27.7	49.6	133.5	187.5	712.8	40.3	188.4	41.8	439.0	53.7	186.4	49.8
2008	1,393.0	454.6	63.7	15.4	176.0	186.2	938.3	47.6	250.1	44.2	593.8	74.9	233.8	46.4
2009	1,548.5	621.4	138.2	50.1	184.0	237.7	927.0	60.7	73.9	71.7	718.5	98.1	249.1	79.1
2010	1,746.2	672.6	53.1	83.8	218.6	303.5	1,073.6	85.2	30.2	73.5	883.7	138.2	278.5	84.4
2011	1,899.8	702.9	37.8	77.2	208.1	360.9	1,196.9	91.0	49.2	71.7	979.9	175.8	302.9	90.6
2012	2,035.1	757.8	41.9	31.2	257.5	407.2	1,277.3	100.4	49.8	70.5	1,053.1	206.2	321.1	128.5
2013	2,386.8	1,094.7	226.5	39.1	299.6	506.6	1,292.1	62.2	43.7	92.3	1,088.9	209.7	329.0	151.5
2014	2,285.8	1,193.0	60.8	21.1	338.4	743.5	1,092.7	67.2	39.4	50.2	930.6	208.7	373.8	150.6
2015	2,434.4	1,475.2	96.9	11.1	413.8	919.0	939.6	37.4	7.8	55.0	838.9	252.2	444.4	84.9
2016	2,639.1	1,700.3	70.2	24.7	456.0	1,116.1	938.7	50.5	20.1	56.4	811.7	243.3	474.1	-21.5
2017	2,805.7	1,866.9	89.0	59.2	491.6	1,189.8	938.8	68.2	20.0	70.0	776.1	260.5	525.1	-112.4

Shënim: informata më të detajuara për këtë tabelë gjenden në linkun: http://www.bak-kos.org/repository/docs/time_series/02%20Depository%20Corporations%20Survey.xls

Tabela 3.1. Izveštaj CBK-a – Neto spoljni aktivi i domaća potraživanja

(U milionima evra: Kraj perioda)

Opis	Neto spoljnih aktiva										Zahtevi prema centralnoj vladi	Zahtevi nad drugim sektorima	Obaveze prema DDK
	od kojih:							Manje: Obaveze prema nerezidentima	od kojih:				
	Zahtevi prema nerezidentima	od kojih:	Gotovina	Depoziti	Izdvajanje DST-a	Račun MMF-a	Izdvajanje DST-a		Račun MMF-a				
2007	1,057.6	1,057.6	—	63.8	759.0	229.3	—	...	—	—	-849.4	0.3	113.6
2008	1,110.7	1,110.7	—	39.7	529.0	541.3	—	...	—	—	-870.5	0.3	137.2
2009	1,088.3	1,198.5	60.3	21.8	522.3	529.7	64.3	110.2	60.3	49.1	-681.5	0.2	233.2
2010	1,085.9	1,224.8	64.0	60.2	832.3	199.2	68.5	138.9	64.2	73.0	-791.0	0.5	203.6
2011	1,074.1	1,214.2	65.1	13.5	1,038.8	25.0	70.1	140.1	65.7	73.7	-776.7	0.5	209.7
2012	1,125.7	1,356.0	63.3	16.8	921.0	286.0	68.8	230.3	64.6	165.3	-724.8	0.7	302.1
2013	1,286.3	1,504.3	59.6	27.4	790.5	560.8	65.9	218.0	61.9	155.8	-667.5	1.2	333.2
2014	1,044.7	1,266.4	62.5	29.2	983.5	120.5	70.4	221.6	66.1	155.2	-628.8	1.1	315.9
2015	1,046.4	1,302.6	65.1	15.3	1,046.3	100.2	75.1	256.1	70.5	184.8	-626.2	1.1	316.4
2016	895.2	1,291.4	56.0	154.8	402.7	438.4	105.3	266.5	70.6	193.7	-622.8	1.4	296.4
2017	939.5	1,242.6	66.3	188.5	510.9	394.3	98.1	303.2	65.7	235.0	-667.7	9.6	331.8

Napomena: Detaljnije informacije o ovoj tabeli se nalaze na internet stranici: http://www.bqk-kos.org/repository/docs/time_series/03%20CBK%20Survey.xls**Tabela 3.2. Izveštaj CBK-a - Obaveze**

(U milionima evra: Kraj perioda)

Opis	Depoziti uključeni u širok novac								Depoziti koji su isključeni iz širokog novca			Kapital i ostalo			Ostale stavke (neto)
	Prenosivi depoziti					Ostali depoziti			Druge ne-finansijske korporacije	Lokalna vlast	Kapital	Godišnji profit/gubitak			
			Druge finansijske korporacije	Lokalna vlast											
2007	57.2	46.7	22.4	3.2	21.1	...	10.6	10.6	—	—	—	33.8	20.0	9.2	3.9
2008	63.9	56.7	49.9	5.3	1.5	...	7.2	7.2	—	—	—	41.4	30.0	7.5	-2.0
2009	130.8	130.8	129.7	...	1.1	...	...	...	—	—	—	44.9	30.0	3.7	-2.0
2010	45.6	45.6	43.9	...	0.0	...	—	—	—	—	—	48.0	30.0	3.1	-1.8
2011	39.5	39.5	36.8	...	0.2	...	—	—	—	—	—	50.0	30.0	1.5	-1.3
2012	51.5	51.5	49.8	...	0.0	...	—	—	—	—	—	50.4	30.0	0.3	-2.4
2013	239.0	239.0	236.6	...	0.0	...	—	—	—	—	—	50.5	30.0	0.2	-2.7
2014	53.0	53.0	40.5	...	10.9	...	—	—	—	—	—	50.8	30.0	0.4	-2.7
2015	83.4	83.4	82.3	...	0.3	...	—	—	—	—	—	51.6	30.0	0.7	-3.3
2016	59.6	59.6	51.2	...	7.7	...	—	—	—	—	—	53.3	30.0	1.6	-5.8
2017	96.6	96.6	52.7	...	43.1	...	—	—	—	—	—	53.3	30.0	0.0	-6.2

Napomena: Detaljnije informacije o ovoj tabeli se nalaze na internet stranici: http://www.bqk-kos.org/repository/docs/time_series/03%20CBK%20Survey.xls

Tabela 4.1. Izveštaj DDK-a (drugih depozitnih korporacija) – Neto spoljni aktivni i domaća potraživanja

(U milionima evra: Kraj perioda)

Opis	Neto spoljni aktivni								Potraživanja za CBK	Neto potraživanja za centralnu vladu	Potraživanja za druge sektore				
						Manje: Obaveze prema nerezidentima					Zajmovi				
			Depoziti	Hartije od vrednosti osim akcija		Depoziti	Zajmovi				Javne finansijske korporacije	Druge finansijske korporacije	Domaćinstva		
2007	319.9	368.5	81.5	196.0	78.9	48.6	17.9	30.7	107.5	-3.9	892.1	892.1	0.2	691.3	200.6
2008	325.4	401.3	81.4	265.9	40.5	75.9	42.0	33.7	136.8	-1.3	1,183.4	1,183.4	0.1	901.7	281.0
2009	444.0	583.9	89.6	387.7	97.0	140.0	65.5	74.5	233.1	-164.9	1,289.0	1,289.0	0.3	942.9	343.5
2010	507.6	709.8	103.5	403.5	173.4	202.2	85.5	116.7	203.4	11.6	1,457.5	1,452.7	6.3	1,006.6	434.2
2011	509.2	665.7	111.5	300.0	202.0	156.5	64.8	90.5	220.0	-1.2	1,666.1	1,664.1	1.5	1,130.6	514.6
2012	490.9	633.7	124.6	226.6	196.7	142.8	87.6	50.3	301.1	59.2	1,741.6	1,740.5	1.4	1,172.9	546.3
2013	573.4	748.3	130.6	247.3	254.4	174.9	90.4	82.4	332.8	99.4	1,786.0	1,786.0	0.2	1,196.7	568.6
2014	534.3	715.8	131.2	329.4	191.1	181.5	90.6	87.8	315.9	187.3	1,881.9	1,881.8	0.6	1,248.7	625.3
2015	535.7	740.0	175.5	225.2	247.2	204.3	116.0	85.9	315.7	220.7	2,019.0	2,019.0	0.6	1,324.1	685.6
2016	597.9	775.1	161.9	245.2	271.1	177.2	74.1	95.9	295.4	233.7	2,229.6	2,229.6	2.9	1,419.2	799.1
2017	478.8	710.1	168.6	223.7	243.4	231.3	115.6	113.4	330.7	233.7	2,484.9	2,484.9	2.4	1,577.0	900.6

Napomena: Detaljnije informacije o ovoj tabeli se nalaze na internet stranici: http://www.bqk-kos.org/repository/docs/time_series/03%20CBK%20Survey.xls**Tabela 4.2. Izveštaj DDK-a- Obaveze**

(U milionima evra: Kraj perioda)

Opis	Depoziti uključeni u širokom novcu											Depoziti isključeni iz širokog novca	Druge finansijske korporacije	Domaćinstva	Aksijski kapital i drugo	Ostale stavke (neto)
	Prenosivi depoziti						Drugi depoziti									
	Druge finansijske korporacije						Druge finansijske korporacije	Javne finansijske korporacije	Druge nefinansijske korporacije	Domaćinstva						
2007	1,069.3	367.1	5.3	28.5	133.5	187.5	702.3	29.8	188.4	41.8	439.0	53.7	2.0	50.3	152.7	39.8
2008	1,329.0	397.9	13.8	13.8	176.0	186.2	931.1	40.4	250.1	44.2	593.8	74.9	7.3	63.0	192.3	48.1
2009	1,417.6	490.6	8.5	48.9	184.0	237.7	927.0	60.7	73.9	71.7	718.5	98.1	11.2	83.5	204.6	81.0
2010	1,702.2	628.6	9.2	83.8	218.6	303.5	1,073.6	85.2	30.2	73.5	883.7	138.2	9.9	112.2	230.4	85.7
2011	1,862.8	665.9	10.1	67.9	208.1	360.9	1,196.9	91.0	49.2	71.7	979.9	175.8	8.0	149.7	252.8	102.2
2012	1,985.3	708.0	9.6	13.8	257.5	407.2	1,277.3	100.4	49.8	70.5	1,053.1	206.2	7.8	179.8	270.7	129.8
2013	2,149.5	857.3	11.8	16.4	299.6	506.6	1,292.2	62.2	43.7	92.3	1,088.9	209.7	5.9	179.4	277.8	154.4
2014	2,234.4	1,141.7	20.4	10.2	338.4	743.5	1,092.7	67.2	39.4	50.2	930.6	208.7	7.8	174.2	323.0	153.3
2015	2,349.6	1,392.0	14.5	10.9	413.8	919.1	957.5	37.6	12.8	54.3	852.3	232.7	13.9	193.1	393.8	115.0
2016	2,579.4	1,640.7	19.0	17.0	456.0	1,116.0	938.7	50.5	20.1	56.4	811.2	243.3	14.3	195.0	420.9	113.3
2017	2,709.2	1,770.4	36.3	16.0	491.6	1,189.8	938.8	68.2	20.0	70.0	776.1	260.5	22.7	202.6	471.7	86.9

Napomena: Detaljnije informacije o ovoj tabeli se nalaze na internet stranici: http://www.bqkkos.org/repository/docs/time_series/04%20Other%20Depository%20Corporations%20Survey.xls

Tabela 5.1. Izveštaj DFK-a (drugih finansijskih korporacija) – Neto spoljni aktivi i domaća potraživanja

(U milionima evra: Kraj perioda)

Opis	Neto spoljni aktivi						Zahtevi prema depozitnim korporacijama						Neto zahtevi prema centralnoj vladi	Zahtev prema drugim sektorima	Krediti	
	Zahtevi prema nerezidentima	od kojih:		Manje: obaveze prema nerezidentima	Zajmovi	CBK			Druge depozitne korporacije							
		Hartije od vrednosti i sim akcija	Akcijski kapital i drugo			Prenosivi depoziti	Drugi depoziti	Prenosivi depoziti	Drugi depoziti							
2007	244.9	278.5	100.7	175.4	33.6	33.6	72.8	32.9	22.4	10.6	39.8	6.2	33.6	—	85.4	73.8
2008	157.0	214.7	79.8	128.2	57.7	57.7	113.0	57.1	49.9	7.2	55.9	7.9	48.0	—	108.3	94.0
2009	168.6	253.8	97.9	144.3	85.1	85.1	200.0	129.7	129.7	...	70.3	7.4	62.9	—	130.8	109.4
2010	341.3	430.5	152.5	269.3	89.2	89.2	142.8	43.9	43.9	...	98.8	8.2	90.6	—	139.7	116.9
2011	464.0	545.7	3.2	533.1	81.7	81.7	138.1	27.7	27.7	...	110.4	7.3	103.1	—	128.1	102.5
2012	607.6	670.8	3.3	666.5	63.2	63.2	154.0	32.4	32.4	...	121.6	9.7	111.9	13.9	125.5	98.3
2013	593.0	655.8	3.5	651.2	62.7	62.7	313.0	213.9	213.9	...	99.1	14.6	84.5	53.1	117.5	94.4
2014	967.6	1,029.4	4.0	1,024.4	61.8	61.8	119.5	15.7	15.7	...	103.7	13.6	90.1	54.7	119.9	96.8
2015	1,028.4	1,091.1	3.9	1,086.3	62.7	62.7	162.8	55.4	55.4	...	107.3	21.8	85.6	100.5	131.6	104.2
2016	1,212.5	1,312.7	3.0	1,307.4	100.2	100.2	136.6	20.6	20.6	...	116.0	26.3	89.7	99.3	158.1	133.1
2017	1,366.1	1,496.3	2.1	1,483.0	130.2	130.2	178.5	18.6	18.6	...	159.9	47.8	112.1	116.1	195.6	170.8

Napomena: Detaljnije informacije o ovoj tabeli se nalaze na internet stranici: http://www.bqk-kos.org/repository/docs/time_series/05a%20Other%20Financial%20Intermediaries%20Survey.xls**Tabela 5.2. Izveštaj DFK-a - Obaveze**

(U milionima evra: Kraj perioda)

Opis	Zajmovi	Tehničke rezerve osiguranja				Akcijski kapital i drugo					Druge stavke			
		Neto kapital domaćinstava u rez. životnog osiguranja	Neto kapital domaćinstava u penzijskim fondovima	Pretplata premija i rezervi prema kumulativnim zahtevima	Fondovi dati od vlasnika	Neraspoređena dobit	Sveukupne i posebne rezerve	Godišnji profit/gubitak	Druge obaveze	Manje: drugi aktivi	Plus: prilagodavanje konsolidacije			
2007	...	316.1	...	286.2	29.9	87.4	62.1	20.1	1.7	3.5	-0.4	9.6	10.0	...
2008	1.0	288.6	...	256.3	32.3	77.4	54.0	12.7	7.4	3.4	11.3	24.2	12.9	...
2009	2.9	422.3	...	380.8	41.5	77.0	53.4	19.4	7.2	-3.1	-2.7	13.1	15.8	...
2010	2.9	540.5	...	493.7	46.8	82.5	59.7	13.6	7.2	2.0	-2.1	20.9	23.1	...
2011	3.3	647.8	...	593.3	54.5	85.4	60.4	13.3	10.8	0.9	-6.3	16.1	22.4	...
2012	7.2	814.9	...	745.1	69.8	78.1	63.5	9.8	10.7	-6.4	0.7	29.0	28.4	...
2013	6.8	990.3	...	919.0	71.3	75.6	64.2	1.3	11.1	-1.0	3.9	29.8	25.9	...
2014	3.2	1,173.8	...	1,094.1	79.7	78.5	64.3	-0.5	14.4	0.3	6.1	30.9	24.8	...
2015	1.0	1,329.5	...	1,237.3	92.1	86.1	76.9	-2.7	17.3	-5.4	6.4	31.2	24.8	...
2016	2.1	1,546.0	...	1,425.4	120.6	68.3	94.9	-9.5	3.8	-20.9	-10.0	21.0	31.0	...
2017	5.5	1,771.4	...	1,653.0	118.4	95.1	111.0	-30.4	3.5	11.0	-15.7	22.5	38.2	...

Napomena: Detaljnije informacije o ovoj tabeli se nalaze na internet stranici: http://www.bqk-kos.org/repository/docs/time_series/05a%20Other%20Financial%20Intermediaries%20Survey.xls

Tabela 6.1. Depoziti u evro u DDK-u – Prema originalnom dospeću, ključni sektori

(U milionima evra: Kraj perioda)

Opis	Ukupno depozita u evro														
	Vlada	Finansijska korporacija							Ne-finansijske korporacije			Drugi domaći sektori			Nerezidentii
		Druge depozitne korporacije	Drugi finansijski posrednici	Osiguravajuća društva	Penzijski fondovi	Finansijska pomoć	Javne ne-finansijske korporacije	Druge ne-finansijske korporacije	Domaćinstva	NOSD					
2007	1,094.3	6.5	39.0	3.1	5.5	28.3	0.4	1.6	386.2	215.5	170.7	647.0	631.9	15.1	15.6
2008	1,366.8	1.4	62.8	5.0	6.5	31.5	19.4	0.4	479.7	263.8	215.9	785.0	774.5	10.5	37.9
2009	1,639.7	165.0	77.8	6.1	5.9	43.1	22.2	0.4	371.5	121.6	249.9	962.2	948.8	13.4	63.2
2010	1,827.7	11.7	102.0	7.2	7.8	47.6	38.6	0.6	414.9	122.3	292.5	1,220.0	1,206.1	14.0	79.1
2011	1,982.4	2.7	117.5	9.9	6.8	57.2	43.1	0.5	406.6	128.5	278.1	1,395.6	1,373.4	22.1	60.0
2012	2,162.7	0.7	120.0	3.8	6.2	64.3	45.3	0.4	401.7	75.6	326.1	1,558.6	1,535.4	23.2	81.7
2013	2,314.0	1.8	88.1	2.5	7.4	72.3	5.7	0.3	455.6	72.1	383.5	1,685.1	1,658.7	26.4	83.4
2014	2,426.6	8.8	104.4	2.6	5.1	79.3	17.1	0.3	449.7	61.8	388.0	1,781.6	1,751.1	30.6	82.1
2015	2,579.9	5.9	73.2	3.3	5.0	59.0	4.8	1.1	499.9	31.4	468.5	1,895.5	1,862.3	33.2	105.3
2016	2,779.6	5.6	96.6	5.6	6.9	59.0	23.7	1.1	560.4	49.0	511.5	2,053.4	2,021.5	31.9	63.7
2017	2,953.8	11.7	133.8	6.9	10.9	59.7	52.6	3.7	615.1	48.1	567.0	2,084.7	2,045.9	38.8	108.5

Napomena: Detaljnije informacije o ovoj tabeli se nalaze na internet stranici: http://www.bqk-kos.org/repository/docs/time_series/08%20Deposits%20at%20ODC%20-%20deposits%20in%20euro.xls**Tabela 6.2. Depoziti u DDK – Depoziti ne u evrima**

(U milionima evra: Kraj perioda)

Opis	Depoziti ne u evrima															
	Finansijske korporacije	od kojih:					Ne-finansijske korporacije	od kojih:			Drugi domaći sektori					Nerezidentii
		CBK	Druge depozitne korporacije	Druga finansijska preduzeća	Kompanije osiguranja	Javne ne-finansijske korporacije		Druge ne-finansijske korporacije	Domaćinstva			NOSD				
									Prenosi vi depoziti	Štedni račun	Drugi depoziti					
2007	53.3	0.5	—	...	0.1	0.4	8.1	1.5	6.6	44.3	44.2	16.2	—	28.0	0.1	0.4
2008	81.9	0.9	—	...	...	0.9	11.6	0.1	11.5	68.4	68.2	22.9	—	45.2	0.3	1.0
2009	112.0	2.0	—	1.1	...	0.9	18.3	1.3	17.0	91.1	90.9	29.7	—	61.1	0.2	0.7
2010	113.7	3.1	—	2.9	...	—	13.6	4.3	9.3	93.8	93.3	33.1	25.9	34.3	0.5	3.1
2011	131.4	0.3	—	0.3	...	—	9.8	0.1	9.7	117.5	117.0	46.5	31.7	38.9	0.4	3.8
2012	120.9	1.6	—	1.2	0.2	—	9.6	...	9.6	104.9	104.7	45.7	27.0	32.0	0.2	4.8
2013	136.9	0.7	—	...	0.4	—	14.2	...	14.2	116.7	116.2	59.6	29.6	27.0	0.5	5.2
2014	113.0	0.3	—	...	0.3	—	8.5	...	8.5	97.8	97.2	63.2	21.5	12.6	0.6	6.5
2015	124.3	0.2	—	0.2	...	—	13.5	...	13.5	102.8	102.2	76.6	19.3	6.2	0.6	7.8
2016	128.8	0.8	—	—	0.7	—	15.8	0.2	15.6	101.9	100.8	78.3	17.4	5.1	1.1	10.4
2017	148.1	0.6	—	—	0.5	—	17.6	0.1	17.5	122.9	122.6	99.3	17.0	6.2	0.3	7.0

Napomena: Detaljnije informacije o ovoj tabeli se nalaze na internet stranici: http://www.bqk-kos.org/repository/docs/time_series/09%20Deposits%20at%20ODC%20-%20deposits%20in%20non-euro.xls

Tabela 6.3. Krediti DDK – glavni institucionalni sektori

(U milionima evra: Kraj perioda)

Opis	Ukupno kredita																Krediti u ne evro valuti	
	Finansijske korporacije			od kojih:		Ne-finansijske korporacije		od kojih:				Druge domaće korporacije	Od kojih:					Nerezidentni
	Finansijske korporacije	od kojih:		Ne-finansijske korporacije	od kojih:			Druge domaće korporacije	Druge ne-finansijske korporacije			Domaćinstva						
		Drugo finansijsko posredovanje	Osiguravajuća društva		Javne ne-finansijske korporacije	Do 1 godine	Preko 1 godine i do 2 godine		Preko 2 godine	Do 1 godine	Preko 1 godine do 2 godine	Preko 2 godine						
2007	892.1	—	—	—	691.5	0.2	691.3	174.0	122.6	394.6	200.6	200.6	24.0	29.6	147.1	—	—	
2008	1,183.4	0.6	—	0.6	901.8	0.1	901.7	191.0	132.3	578.4	281.0	281.0	20.9	30.9	229.2	—	—	
2009	1,289.0	2.3	1.2	1.1	943.2	0.3	942.9	215.7	113.0	614.2	343.5	343.5	27.0	32.1	284.5	—	—	
2010	1,458.6	9.9	6.8	3.0	1,010.3	6.2	1,004.1	255.2	64.3	429.5	434.3	434.2	26.5	30.7	201.9	1.6	2.5	
2011	1,698.1	16.4	14.7	1.7	1,129.7	1.5	1,128.2	298.8	83.4	480.3	512.4	510.9	44.0	38.1	218.6	32.3	7.3	
2012	1,763.4	19.8	16.3	3.5	1,171.2	1.4	1,169.8	313.4	91.7	494.8	542.9	542.6	52.2	37.3	218.8	22.5	6.9	
2013	1,805.8	20.4	17.3	3.1	1,194.7	0.2	1,194.5	378.0	97.4	471.5	564.7	563.9	65.4	41.1	212.4	19.8	6.1	
2014	1,882.2	7.1	5.8	1.3	1,247.0	0.6	1,246.4	380.7	93.6	496.9	621.8	621.6	55.9	42.6	242.4	0.4	6.0	
2015	2,019.3	8.7	7.4	1.1	1,322.2	0.6	1,321.6	306.9	150.5	520.9	682.2	682.0	58.2	39.5	241.3	0.3	5.9	
2016	2,230.0	7.9	7.5	0.3	1,420.8	2.9	1,417.9	405.9	100.2	538.1	796.5	796.2	56.1	38.1	269.1	0.4	4.2	
2017	2,485.3	4.9	4.5	0.1	1,577.1	2.4	1,574.7	366.8	134.3	568.6	897.6	897.2	48.9	30.5	288.8	0.4	5.3	

Napomena: Detaljnije informacije o ovoj tabeli se nalaze na internet stranici:

http://www.bgk.kos.org/repository/docs/time_series/12%20ODC%20loans%20%20by%20economic%20sectors.xls**Tabela 6.4. Krediti DDK – glavni privredni sektori**

(U milionima evra: Kraj perioda)

Opis	Ukupno									
	Poljoprivreda				Industrija, energija i građevinarstvo				Usluge	
		Do godinu dana	Preko godinu dana		Do godinu dana	Preko godinu dana		Do godinu dana	Preko godinu dana	
2007	691.5	29.0	4.1	24.9	144.5	33.9	110.6	518.0	149.5	368.5
2008	902.4	37.4	4.1	33.3	160.2	28.1	132.0	704.8	126.4	578.4
2009	945.5	38.2	3.8	34.4	236.7	53.3	183.4	670.5	113.2	557.3
2010	1,022.8	38.2	1.7	36.5	269.3	77.1	192.2	715.3	192.8	522.4
2011	1,149.5	40.5	0.8	39.7	284.7	82.3	202.4	824.4	235.7	588.6
2012	1,194.2	43.6	3.0	40.6	290.4	74.1	216.2	860.2	262.4	597.8
2013	1,217.4	45.8	3.3	42.5	291.4	95.8	195.6	880.2	321.2	559.0
2014	1,256.4	49.8	4.1	45.7	300.0	92.4	207.6	906.6	319.1	587.5
2015	1,333.4	59.9	4.6	55.3	300.6	79.1	221.6	972.9	285.6	687.2
2016	1,410.1	59.7	9.1	50.6	324.8	93.7	231.2	1,025.5	322.2	703.4
2017	1,564.7	55.6	7.5	48.1	385.6	90.3	263.5	1,123.5	250.6	821.8

Napomena: Detaljnije informacije o ovoj tabeli se nalaze na internet stranici: http://www.bgk-kos.org/repository/docs/time_series/12%20ODC%20loans%20-%20by%20economic%20sectors.xls

Tabela 6.5. Efektivne kamatne stope u depozitima DDK-a

(Godišnji prosek, u procentima)

Opis	Novi depoziti							Prenosivi depoziti	Štedni depoziti
	Do mesec dana	Mesec dana do 3 meseci	3 meseca do 6 meseci	Preko 6 meseci do 1 godine	Preko 1 godine do 2 godine	Preko 2 godine			
NEFINANSIJSKE KORPORACIJE I DOMAĆINSTVA									
2007	3.3	2.4	2.8	4.2	3.5	2.3	2.7	0.2	1.9
2008	4.2	3.1	3.7	5.2	4.3	3.2	3.0	0.3	2.5
2009	4.3	3.3	3.7	5.6	4.7	2.4	3.2	0.5	2.8
2010	3.8	2.8	3.0	3.6	4.5	4.7	5.3	0.5	2.3
2011	3.5	2.5	3.1	3.1	4.2	4.6	5.1	0.7	2.1
2012	3.6	2.3	3.2	3.0	4.3	4.5	5.2	0.7	2.0
2013	3.4	2.0	2.7	2.7	3.7	4.4	4.8	0.6	1.7
2014	1.1	0.5	0.6	0.5	1.2	1.4	1.9	0.1	0.7
2015	0.9	0.4	0.8	0.4	0.7	1.0	1.9	0.0	0.3
2016	1.0	0.5	0.5	0.4	0.9	1.0	2.0	0.0	0.3
2017	1.0	0.7	0.4	0.4	0.1	1.1	1.6	0.0	0.3
Nefinansijske korporacije									
2007	.	2.6	3.0	4.2	3.6	4.4	4.6	0.5	1.9
2008	.	3.3	3.9	5.2	4.4	5.0	5.2	0.5	2.7
2009	.	3.3	3.9	5.6	5.0	...	5.7	0.8	2.9
2010	3.9	2.9	3.2	4.3	5.2	4.6	5.2	0.9	2.4
2011	3.5	2.4	3.7	3.8	5.0	5.0	5.3	1.0	2.2
2012	3.5	2.1	3.8	3.7	5.0	4.9	5.3	0.9	2.1
2013	3.5	1.5	2.8	2.7	3.7	4.6	4.8	0.7	2.0
2014	1.3	0.6	0.8	0.5	1.4	1.2	1.9	0.2	0.8
2015	1.1	0.7	1.0	0.3	1.0	1.0	1.9	0.1	0.1
2016	1.4	0.6	0.5	0.4	1.4	1.4	1.8	0.0	0.1
2017	1.4	0.9	0.9	0.8	1.3	1.5	1.9	0.0	0.3
Domaćinstva									
2007	.	2.1	2.5	...	3.3	4.3	4.6	...	2.0
2008	.	2.9	3.4	...	4.2	4.7	5.1	0.1	2.4
2009	.	3.2	3.5	...	4.4	4.8	5.4	0.2	2.6
2010	3.7	2.8	2.8	3.4	4.4	4.6	5.3	0.3	2.3
2011	3.6	2.5	2.6	2.9	4.2	4.5	5.1	0.4	2.1
2012	3.6	2.4	2.5	2.8	4.2	4.5	5.2	0.5	2.0
2013	3.5	2.1	2.3	2.6	3.7	4.3	4.8	0.6	1.6
2014	1.1	0.5	0.6	0.4	1.0	1.3	1.9	0.1	0.7
2015	0.9	0.4	0.6	0.4	0.7	0.9	1.9	0.0	0.3
2016	0.9	0.5	0.5	0.4	0.7	1.0	2.0	0.0	0.3
2017	0.9	0.7	0.4	0.4	0.8	1.1	1.6	0.0	0.3

Napomena: Detaljnije informacije o ovoj tabeli se nalaze na internet stranici: http://www.bkz-kos.org/repository/docs/time_series/13a%20ODC%20effective%20interest%20rates%20on%20deposits.xls

Tabela 6.6. Efektivne kamate stope kredita DDK-a

(Godišnji prosek, u procentima)

Opis	Novi krediti									Prekoračenje	Kreditne linije
	Potrošački krediti	Hipotekarni krediti	Krediti sa povoljnijim uslovima	Ostali krediti							
				Poljoprivredni	Industrijski	Uslužni	Ostali sektori				
NEFINANSIJSKE KORPORACIJE I DOMAĆINSTVA											
2007	14.6	13.0	12.6	.	.	.	.	.	.	14.8	13.0
2008	14.7	14.1	11.7	.	.	.	.	.	.	16.6	14.1
2009	14.3	13.1	10.6	.	.	.	.	.	.	16.2	14.6
2010	14.4	13.9	11.8	6.6	16.5	25.7	15.2	15.5	15.3	12.9	14.0
2011	13.8	13.9	11.5	7.9	14.5	23.7	13.9	13.9	16.1	12.1	13.2
2012	12.7	12.4	10.6	7.4	13.2	20.7	12.5	13.2	16.0	10.7	11.6
2013	11.8	11.6	10.1	7.6	12.3	17.4	12.3	11.9	13.7	9.3	11.4
2014	10.6	10.9	9.1	4.6	10.6	13.2	10.4	10.7	10.9	9.5	11.3
2015	8.3	9.0	7.4	4.7	8.2	9.8	8.0	8.1	8.9	8.2	9.5
2016	7.5	8.3	6.5	3.7	7.0	8.3	7.0	7.1	6.8	7.1	8.6
2017	6.8	7.8	5.9	3.6	6.5	7.7	6.4	6.5	6.6	6.7	7.9
Nefinansijske korporacije											
2007	.	.	.	.	.	.	.	.	.	14.8	13.0
2008	.	.	.	.	.	.	.	.	.	13.9	14.1
2009	.	.	.	.	.	.	.	.	.	14.6	14.6
2010	16.5	.	.	6.9	16.5	25.7	15.2	15.5	15.3	12.5	14.0
2011	14.4	.	.	7.6	14.4	24.2	13.9	13.9	16.1	11.8	13.2
2012	13.2	.	.	7.5	13.2	21.1	12.5	13.2	16.0	10.5	11.6
2013	12.3	.	.	7.0	12.3	17.6	12.3	11.9	13.7	9.1	11.4
2014	10.6	.	.	5.5	10.6	13.2	10.4	10.7	10.9	9.3	11.3
2015	8.1	.	.	2.9	8.1	9.3	8.0	8.1	8.9	7.9	9.5
2016	7.0	.	.	3.0	7.0	7.7	7.0	7.1	6.8	6.8	8.6
2017	6.4	.	.	3.6	6.4	7.2	6.4	6.5	6.6	6.5	7.9
Domaćinstva											
2007	.	13.0	12.6	.	.	.	.	.	.	.	.
2008	.	14.1	11.7	.	.	.	.	.	.	19.2	.
2009	.	13.1	10.6	.	.	.	.	.	.	17.7	.
2010	13.5	13.9	11.8	6.4	25.0	25.0	.	.	.	22.3	.
2011	13.4	13.9	11.5	8.2	22.4	22.4	.	.	.	18.9	.
2012	12.2	12.4	10.6	7.0	19.8	19.8	.	.	.	15.2	.
2013	11.3	11.6	10.1	6.8	16.4	16.4	.	.	.	14.7	.
2014	10.6	10.9	9.1	3.9	15.4	15.4	.	.	.	13.6	.
2015	8.7	9.0	7.4	5.1	13.3	13.3	.	.	.	13.1	.
2016	8.0	8.3	6.5	3.9	12.0	12.0	.	.	.	12.8	.
2017	7.4	7.8	5.9	2.9	12.5	12.5	.	.	.	9.1	.

Napomena: Detaljnije informacije o ovoj tabeli se nalaze na internet stranici: http://www.bqk-kos.org/repository/docs/time_series/13%20ODC%20effective%20interest%20rates%20on%20loans.xls

Tabela 7.1 Platni bilans Kosova – Ključna komponenta

(U milionima evra)

Opis	Bilans tekućeg računa i računa kapitala							Bilans od finansijskog računa					Greške i propuštenosti
	Tekući račun				Kapitalni račun	Direktne investicije	Portfelj investicije	Druge investicije	Rezervna aktiva				
	Roba	Usluge	Primarni prihodi	Sekundarni prihodi									
2007	-197.4	-213.9	-1,354.4	112.2	186.3	842.0	16.5	5.8	-431.0	34.5	108.1	294.3	203.2
2008	-450.5	-460.9	-1,644.7	146.6	164.0	873.2	10.4	-288.1	-341.5	109.9	-74.8	18.2	162.4
2009	-273.4	-373.7	-1,646.3	227.4	61.8	983.4	100.3	-109.0	-276.9	124.4	138.3	-94.8	164.4
2010	-494.8	-516.1	-1,741.6	176.0	67.0	982.5	21.3	-297.2	-331.1	48.6	-57.4	42.7	197.6
2011	-569.4	-611.4	-2,047.1	395.7	111.2	928.8	42.0	-377.5	-378.9	57.8	4.8	-61.2	191.8
2012	-280.2	-293.1	-2,050.1	499.6	153.6	1,103.7	13.0	-232.4	-213.3	185.7	-420.5	215.8	47.8
2013	-144.3	-179.0	-1,995.6	520.0	121.5	1,175.0	34.7	-132.2	-250.2	139.3	14.4	-35.7	12.1
2014	-363.4	-384.6	-2,058.6	459.9	113.8	1,100.3	21.2	-145.0	-123.8	13.3	22.6	-57.0	218.4
2015	-471.4	-497.3	-2,109.3	457.1	92.6	1,062.4	25.8	-312.3	-271.8	18.6	-132.8	73.6	159.1
2016	-467.2	-481.4	-2,290.8	638.8	74.5	1,096.1	14.2	-199.1	-177.2	343.6	-264.0	-101.5	268.1
2017	-425.1	-413.2	-2,464.2	804.2	84.9	1,161.9	-11.8	-330.0	-249.9	14.7	-164.7	69.8	95.0

Napomena: Detaljnije informacije o ovoj tabeli se nalaze na internet stranici: http://www.bqk-kos.org/repository/docs/time_series/26%20Balance%20of%20payments%20-%20main%20components.xls

7.2. Tekući račun

(U milionima evra)

Opis	Bilans					Kredit					Zaduženja				
	Robe	Usluge	Primarni prihodi	Sekundarni prihodi		Robe	Usluge	Primarni prihodi	Sekundarni prihodi		Robe	Usluge	Primarni prihodi	Sekundarni prihodi	
2007	-213.9	-1,354.4	112.2	186.3	842.0	1,720.9	164.1	382.5	239.2	935.1	1,934.9	1518.5	270.3	52.91	93.12
2008	-460.9	-1,644.7	146.6	164.0	873.2	1,813.8	211.3	396.9	233.3	972.3	2,274.7	1856.0	250.3	69.32	99.08
2009	-373.7	-1,646.3	227.4	61.8	983.4	1,984.5	172.5	521.7	183.5	1106.8	2,358.2	1818.8	294.3	121.72	123.41
2010	-516.1	-1,741.6	176.0	67.0	982.5	2,147.2	299.2	574.3	186.3	1087.4	2,663.3	2040.8	398.3	119.24	104.96
2011	-611.4	-2,047.1	395.7	111.2	928.8	2,417.0	316.5	820.3	239.0	1041.3	3,028.4	2363.7	424.5	127.77	112.46
2012	-293.1	-2,050.1	499.6	153.6	1,103.7	2,614.1	281.9	894.5	230.0	1207.7	2,907.2	2332.0	394.8	76.42	103.92
2013	-179.0	-1,995.6	520.0	121.5	1,175.0	2,678.4	291.5	875.1	227.5	1284.3	2,857.4	2287.0	355.1	105.96	109.28
2014	-384.6	-2,058.6	459.9	113.8	1,100.3	2,667.3	324.3	928.6	215.8	1198.7	3,052.0	2382.9	468.7	102.01	98.40
2015	-497.3	-2,109.3	457.1	92.6	1,062.4	2,628.2	322.5	951.5	221.7	1132.5	3,125.5	2431.8	494.4	129.07	70.16
2016	-481.4	-2,290.8	638.8	74.5	1,096.1	2,822.9	307.9	1,130.6	212.8	1171.6	3,304.3	2598.7	491.8	138.34	75.44
2017	-413.2	-2,464.2	804.2	84.9	1,161.9	3,169.8	378.4	1,330.9	230.1	1230.4	3,583.0	2842.6	526.8	145.12	68.46

Napomena: Detaljnije informacije o ovoj tabeli se nalaze na internet stranici: http://www.bqk-kos.org/repository/docs/time_series/26a%20Current%20account.xls

7.3.1 Primarni prihodi

(U milionima evra)

Opis	Bilans			Kredit			Zaduženja					
	Kompenzacija radnika	Prihodi od ulaganja	Drugi primarni prihodi	Kompenzacija radnika	Prihodi od ulaganja	Drugi primarni prihodi	Kompenzacija radnika	Prihodi od ulaganja	Drugi primarni prihodi			
2007	186.3	154.9	31.4	-	239.2	155.6	83.6	0.0	52.9	0.8	52.2	-
2008	164.0	175.4	-11.4	-	233.3	176.2	57.1	0.0	69.3	0.8	68.5	-
2009	61.8	168.7	-106.9	-	183.5	169.7	13.9	0.0	121.7	1.0	120.8	-
2010	67.0	171.6	-104.6	-	186.3	176.1	10.1	0.0	119.2	4.5	114.7	-
2011	111.2	208.1	-96.9	-	239.0	221.2	17.8	0.0	127.8	13.1	114.7	-
2012	153.6	214.3	-60.6	-	230.0	219.9	10.1	0.0	76.4	5.6	70.8	-
2013	121.5	218.9	-97.4	-	227.5	223.2	4.3	0.0	106.0	4.3	101.6	-
2014	113.8	200.4	-85.9	-0.7	215.8	206.5	8.0	1.3	102.0	6.1	93.9	2.0
2015	92.6	205.7	-112.0	-1.0	221.7	210.3	9.6	1.8	129.1	4.6	121.6	2.8
2016	74.5	194.2	-116.7	-3.0	212.8	199.9	11.3	1.6	138.3	5.7	128.0	4.6
2017	84.9	217.3	-128.4	-3.9	230.1	222.6	5.8	1.7	145.1	5.3	134.2	5.6

Napomena: Detaljnije informacije o ovoj tabeli se nalaze na internet stranici: http://www.bqk-kos.org/repository/docs/time_series/28%20Primary%20Income.xls

7.3.2 Sekundarni prihodi

(U milionima evra)

Opis	Sekundarni prihodi			Kredit			Zaduženja		
	Vlada	Finansijske korporacije, ne-finansijske korporacije, domaćinstva, i NOSD		Vlada	Finansijske korporacije, ne-finansijske korporacije, domaćinstva, i NOSD		Vlada	Finansijske korporacije, ne-finansijske korporacije, domaćinstva, i NOSD	
2007	842.0	245.1	596.9	935.1	251.4	683.8	93.1	6.3	86.8
2008	873.2	223.5	649.7	972.3	223.5	748.8	99.1	-	99.1
2009	983.4	322.9	660.5	1,106.8	322.9	783.9	123.4	-	123.4
2010	982.5	319.5	662.9	1,087.4	319.5	767.9	105.0	-	105.0
2011	928.8	322.2	606.6	1,041.3	322.2	719.1	112.5	-	112.5
2012	1,103.7	401.6	702.2	1,207.7	401.6	806.1	103.9	-	103.9
2013	1,175.0	369.7	805.3	1,284.3	369.7	914.6	109.3	-	109.3
2014	1,100.3	291.9	808.4	1,198.7	291.9	906.8	98.4	-	98.4
2015	1,062.4	202.9	859.5	1,132.5	202.9	929.6	70.2	-	70.2
2016	1,096.1	207.2	888.9	1,171.6	207.2	964.3	75.4	-	75.4
2017	1,161.9	201.8	960.1	1,230.4	201.8	1,028.5	68.5	-	68.5

Napomena: Detaljnije informacije o ovoj tabeli se nalaze na internet stranici: http://www.bqk-kos.org/repository/docs/time_series/29%20Secondary%20Income.xls

7.4 Doznake migranata – prema državi

(U procentima)

Opis	Nemačka	Švajcarska	Italija	Austrija	Belgija	SAD	Švedska	Francuska	Norveška	Kanada	Engleska	Danska	Finska	Holandija	Slovenija	Druge zemlje
2009	37.45	21.075	10.35	5.725	3.05	2.75	3.225	3.775	2.75	1.875	1.375	0.9	1.05	1.15	1.3	2.2
2010 K1	34.8	21	8.8	5.7	2.6	3.9	3.1	3.5	2.8	1.3	1.5	0.9	1.1	1.2	3.4	4.4
K2	34.7	20.7	7.9	3.9	2.9	4.7	3.1	3.6	3.1	2	1.7	0.7	0.7	1	3.7	5.9
K3	33.2	21.4	7	6.5	2.5	4.8	3.4	4	2.5	2.3	1.6	0.6	0.9	1	5.6	2.7
K4	34.1	21.6	7.2	5.5	2.9	3.1	3.7	4.1	2.6	1.9	1.3	0.6	0.7	1	4.5	5.3
2011 K1	32.7	23.7	7.5	5.6	2.8	4.6	3.9	3.8	2.8	1.5	1.5	0.7	0.8	1.2	3.9	3
K2	32.8	23	7	5.5	2	4	3.1	3.7	2.8	2.1	1.3	0.9	1	1	3.9	6.1
K3	33.8	23.4	6.2	5.5	2.9	2.3	3.6	4.2	2.6	2	1.2	0.6	0.8	1	3.3	6.7
K4	33.7	22.1	7.4	5.5	2.7	3.9	3.4	3.8	2.8	1.9	1.4	0.7	0.9	1.1	4	4.9
2012 K1	30.9	23.7	4.8	6	1.1	6.3	3.6	2.8	4.9	0.7	3.2	0.8	0.7	0.5	5	5
K2	37.4	26.3	8.4	6.4	6.6	3.9	0.8	0.4	1.3	0.1	1.9	0.1	0.1	0.1	5.4	0.8
K3	34.6	22.6	7.9	5.9	3.2	3.9	3.1	3.2	2.8	1.5	1.8	0.7	0.8	0.8	3.6	3.7
K4	34.5	21	8.5	6.2	2.6	3.8	3.3	3.3	2.3	1.9	1.8	0.5	0.8	...	3.7	5.9
2013 K1	33.6	22.5	7.5	5.8	2.7	4.2	3.4	3.5	3	1.6	1.8	0.7	0.9	1	3.7	4.3
K2	33.3	25.5	5.9	5.7	2.5	4.6	2.5	1.4	2.3	1.3	4	0.8	0.9	1	5.3	3.1
K3	33.6	24.4	6.6	7.8	2.5	4.3	3.5	4.5	2.3	0.4	1.9	0.7	0.8	0.9	4.9	1.1
K4	35.3	22.7	10.6	4.6	1.6	4.4	2.1	5	2.7	1.8	1.7	0.5	0.6	1.5	0.5	4.2
2014 K1	36.7	21.4	5.9	3.8	2.3	6	3.1	4.1	2.3	1.5	3.1	0.4	0.6	1.1	0.8	7
K2	36.6	23.7	5.4	4.5	2.1	6.4	2.7	3.2	2.4	1.3	3.3	0.4	0.6	0.6	1.5	5.6
K3	35.5	23.9	4.6	3.6	2.1	6.5	3.4	3.5	2.6	1.9	3	0.5	0.7	0.7	1.1	6.5
K4	36.8	21.1	3.8	3.1	4	6.1	2.4	2.4	5.5	0.7	3.1	1	0.3	0.1	2.2	7.3
2015 K1	35.2	21.8	5	3.9	3.3	8.1	2.9	3.6	3.1	1.6	1.6	0.4	0.7	0.9	0.8	7.2
K2	36.9	21.6	3.6	3.5	2.3	8.2	2.5	1.6	4	3.5	3.7	0.2	0.6	0.7	0.5	6.6
K3	35.9	23.8	5.6	3.4	2.1	7.4	3.2	3.7	2.1	1.5	3.3	0.3	0.6	0.6	0.7	5.8
K4	38.8	22.2	5.1	3.3	2.2	8.4	2.9	3.3	1.8	1.5	3	0.4	0.6	0.7	1.3	4.4
2016 K1	37.8	21.3	5.9	3.8	2.4	7.6	3.2	3.7	1.7	1.5	3.3	0.4	0.7	0.8	0.7	5.2
K2	37.6	21.8	5.2	3.7	2.2	6.4	3	3.5	1.8	1.4	3.1	0.5	0.6	0.8	1.7	6.5
K3	35.1	24	5.6	3.3	2.2	6.6	4.2	3.9	2.5	1.8	2.5	0.3	0.7	0.5	1.5	5.2
K4	38.0	23.5	4.3	3.6	2.4	6.9	3.1	4.0	2.1	1.5	2.8	0.3	0.7	0.7	0.5	5.9
2017 K1	38.5	22.8	4.5	3.9	2.5	7.7	3.3	3.9	1.9	1.5	3.0	0.4	0.9	0.6	0.5	4.3
K2	39.9	22.5	4.2	3.8	2.8	6.9	3.3	3.8	1.9	1.5	3.1	0.4	0.7	0.6	0.4	4.2
K3	39.3	22.8	4.5	3.8	2.7	6.1	3.6	4.3	2.0	1.7	2.4	0.4	0.7	0.5	0.5	4.8
K4	39.4	21.8	4.5	3.7	2.6	7.1	3.5	4.3	1.7	1.6	2.5	0.4	0.9	0.6	0.6	4.9

Napomena: Detaljnije informacije o ovoj tabeli se nalaze na internet stranici: http://www.cbk-kos.org/repository/docs/time_series/32%20Remittances-by%20country.xls

8.1. Direktna ulaganja – prema geografskom kriterijumu

(U milionima evra: Stanje od 31. decembra 2017.)

Država	Ukupno ulaznih direktnih investicija			Ukupno izlaznih direktnih investicija		
		Kapital	Instrumenti duga		Kapital	Instrumenti duga
Evropska unija	1,180.1	908.1	272.1	115.7	109.0	6.8
AT Austrija	212.1	169.6	42.4	6.9	6.2	0.7
BE Belgija	23.3	22.1	1.2	3.3	3.2	0.1
BG Bugarska	34.2	5.1	29.1	0.6	0.6	-
CY Kipar	7.9	2.0	5.9	19.6	19.6	-
FR Francuska	23.7	22.8	0.9	4.1	4.1	-
DE Nemačka	374.7	348.4	26.3	35.0	34.2	0.9
GR Grčka	9.0	8.2	0.7	2.1	2.1	-
IT Italija	32.0	26.1	5.9	5.6	5.6	-
NL Holandija	81.8	68.7	13.1	10.2	5.1	5.1
RO Rumunija	2.8	2.8	0.0	0.3	0.3	-
SI Slovenija	218.4	92.0	126.5	9.7	9.7	-
SE Švedska	46.5	46.2	0.3	1.8	1.8	-
GB Velika Britanija	68.4	53.8	14.6	10.4	10.4	-
Ostale države članice EU	45.4	40.3	5.1	6.1	6.1	-
Ostale evropske države	976.1	764.7	211.4	155.1	144.1	11.7
AL Albanija	130.6	68.4	62.3	74.3	69.4	4.8
HR Hrvatska	8.6	7.0	1.6	4.9	4.9	-
MK Makedonija	13.3	8.4	4.8	21.9	21.6	0.3
NO Norveška	25.6	24.4	1.2	1.5	1.5	-
RS Srbija	13.0	11.2	1.8	6.8	6.8	-
CH Švajcarska	352.9	326.7	26.2	20.1	19.8	0.3
TR Turska	492.5	388.1	104.4	12.2	5.8	6.4
Ostale evropske države	23.0	18.8	4.1	20.6	19.9	0.7
Ostale države	213.6	154.5	59.1	21.1	20.7	0.4
US Sjedinjene Američke Države	139.7	110.8	28.9	12.1	11.9	0.2
AE Ujedinjeni Arapski Emirati	28.9	7.9	21.0	1.7	1.7	-
Ostale države	44.9	35.8	9.1	7.3	7.1	0.2
Ostale države (ne izdvojene)	1067.5	936.1	131.4	-	-	-
ZZ Nespecificovana	1,067.5	936.1	131.4	-	-	...
Ukupno	3,520.6	2,851.7	669.0	299.0	279.3	19.7

Napomena: Detaljnije informacije o ovoj tabeli se nalaze na internet stranici: http://www.bkg-kos.org/repository/docs/tiime_series/34a%20Direct%20investment%20in%20Kosovo%20by%20geographical%20breakdown.xls

9.1. Aktivi u obliku portfelja investicija prema državama

(U milionima evra: Stanje od 31. decembra 2017.)

Opis	Država	Kapital	Ukupno dužničkih hartija od vrednosti	Ukupno		
				Dugoročne dužničke hartije od vrednosti	Kratkoročne dužničke hartije od vrednosti	
AT	Austrija	-	33.0	-	33.0	33.0
BE	Belgija	-	0.1	-	0.1	0.1
BG	Bugarska	-	0.1	0.1	-	0.1
DE	Nemačka	0.8	32.9	12.4	20.5	33.7
FR	Francuska	114.5	20.2	19.1	1.2	134.8
GB	Velika Britanija	-	0.0	0.0	-	0.0
GR	Grčka	-	0.0	0.0	-	0.0
IE	Irska	477.1	-	-	-	477.1
IS	Island	-	0.1	0.1	-	0.1
IT	Italija	-	161.1	161.1	-	161.1
LU	Luksemburg	887.7	47.1	47.1	-	934.8
NL	Holandija	-	10.3	-	10.3	10.3
PL	Polska	-	14.0	14.0	-	14.0
RO	Portugalija	-	0.2	0.1	0.1	0.2
SE	Svedija	-	6.6	-	6.6	6.6
SI	Rusija	-	9.8	9.7	0.1	9.8
SK	Slovačka	-	1.0	1.0	-	1.0
US	Sjedinjene Države	2.8	82.7	77.7	5.0	85.5
ZZ	други	-	2.5	2.5	-	2.5
Ukupna vrednost portfelj investicija		1,483.0	421.8	345.0	76.8	1,904.8

Napomena: Detaljnije informacije o ovoj tabeli se nalaze na internet stranici:

http://www.bkkos.org/repository/docs/time_series/34f%20Portfolio%20Investments%20Position.xls

10.1. Pozicija međunarodnih investicija – glavne komponente

(U milionima evra: Kraj perioda)

Opis	Neto	Aktivi					Obaveze			
		Direktne investicije	Portfelj investicije	Druge investicije	Rezervna aktiva	Strane direktne investicije	Portfelj investicije	Druge investicije		
2007	1,254.2	2,397.2	15.2	444.4	1,285.6	652.0	1,143.0	924.5	0.0	218.6
2008	912.4	2,537.1	43.8	463.9	1,359.1	670.3	1,624.6	1,294.3	0.0	330.3
2009	484.2	2,816.9	59.1	622.0	1,559.4	576.5	2,332.7	1,589.8	0.0	742.9
2010	406.7	3,234.8	96.6	693.8	1,821.0	623.4	2,828.0	1,971.0	0.0	857.0
2011	113.5	3,304.7	102.0	740.2	1,897.9	564.5	3,191.2	2,326.1	0.0	865.1
2012	135.8	3,592.0	117.8	986.6	1,704.1	783.5	3,456.3	2,524.3	0.0	931.9
2013	258.0	3,996.9	147.5	1,192.6	1,910.4	746.4	3,738.8	2,816.4	0.0	922.4
2014	195.6	4,174.9	174.6	1,274.7	2,030.6	695.0	3,979.3	2,961.4	0.0	1,017.9
2015	-44.3	4,364.6	211.5	1,383.3	2,063.5	706.4	4,409.0	3,254.4	0.0	1,154.6
2016	-81.0	4,547.7	261.2	1,789.3	1,892.2	605.1	4,628.7	3,405.4	0.0	1,223.3
2017	-120.1	4,824.4	299.0	1,904.8	1,937.1	683.4	4,944.4	3,520.6	0.0	1,423.8

Napomena: Detaljnije informacije o ovoj tabeli se nalaze na internet stranici: http://www.bkg-kos.org/repository/docs/time_series/34b%20International%20Investments%20Position.xls

10.2. Pozicija međunarodnih investicija – Prema sektorima

(U milionima evra: Kraj perioda)

Opis	Neto Međunarodna investiciona pozicija												
	Ukupno	Centralna banka Republike Kosovo			Banke			Vlada			Ostali sektori		
		Sredstva	Obaveze		Sredstva	Obaveze		Sredstva	Obaveze		Sredstva	Obaveze	
2007	1,254.2	1,057.6	1,057.6	0.0	319.9	368.5	48.6	0.0	0.0	0.0	-123.3	971.1	1,094.4
2008	912.4	1,110.7	1,110.7	0.0	318.1	401.3	83.2	0.0	0.0	0.0	-516.4	1,025.0	1,541.4
2009	484.2	1,089.3	1,149.6	60.3	427.3	583.9	156.7	-249.0	0.0	249.0	-783.3	1,083.4	1,866.7
2010	406.7	1,106.9	1,172.8	65.9	488.0	709.8	221.8	-260.0	0.0	260.0	-928.1	1,352.2	2,280.3
2011	113.5	1,094.4	1,160.8	66.4	479.1	675.5	196.4	-253.6	0.0	253.6	-1,206.4	1,468.4	2,674.8
2012	135.8	1,238.8	1,303.8	65.0	458.0	633.6	175.6	-336.5	0.0	336.5	-1,224.5	1,654.7	2,879.3
2013	258.0	1,391.5	1,453.6	62.1	540.2	748.3	208.1	-321.8	0.0	321.8	-1,351.9	1,794.9	3,146.9
2014	195.6	1,145.6	1,211.9	66.3	481.6	715.8	234.2	-326.4	0.0	326.4	-1,105.2	2,247.1	3,352.3
2015	-44.3	1,173.5	1,244.1	70.6	480.9	740.0	259.1	-371.2	0.0	371.2	-1,327.6	2,380.5	3,708.1
2016	-81.0	1,011.1	1,082.0	70.9	539.2	775.1	235.9	-373.8	0.0	373.8	-1,257.6	2,690.6	3,948.2
2017	-120.1	1,102.5	1,168.4	65.9	418.9	710.1	291.2	-422.2	0.0	422.2	-1,219.3	2,945.9	4,165.2

Napomena: Detaljnije informacije o ovoj tabeli se nalaze na internet stranici: http://www.bkg-kos.org/repository/docs/time_series/34c%20International%20Investment%20Position%20by%20sectors.xls

10.3.1 Pozicija međunarodnih investicija – aktivi

(U milionima evra: Kraj perioda)

Opis	PIN Neto	Međunarodni aktivi Kosova								
		Kapital				Dug				
		Investicije van zemlje	Hartije od vrednosti kapitala	Investicije van zemlje	Hartije od vrednosti duga	Druge investicije	Rezervna sredstva			
2007	1,254.2	2,397.2	174.1	15.2	158.9	2,223.1	0.0	285.5	1,285.6	652.0
2008	912.4	2,537.1	152.9	40.4	112.5	2,384.2	3.4	351.4	1,359.1	670.3
2009	484.2	2,816.9	191.7	51.6	140.1	2,625.2	7.4	481.9	1,559.4	576.5
2010	406.7	3,234.8	280.6	86.4	194.2	2,954.2	10.2	499.6	1,821.0	623.4
2011	113.5	3,304.7	398.0	102.0	296.0	2,906.7	0.0	444.3	1,897.9	564.5
2012	135.8	3,592.0	784.2	117.8	666.3	2,807.9	0.0	320.3	1,704.1	783.5
2013	258.0	3,996.9	786.2	135.4	650.8	3,210.6	12.1	541.7	1,910.4	746.4
2014	195.6	4,174.9	1,186.3	161.9	1,024.4	2,988.6	12.6	250.3	2,030.6	695.0
2015	-44.3	4,364.6	1,284.9	198.6	1,086.3	3,079.8	13.0	296.9	2,063.5	706.4
2016	-81.0	4,547.7	1,550.4	243.1	1,307.4	2,997.3	18.1	481.9	1,892.2	605.1
2017	-120.1	4,824.4	1,762.3	279.3	1,483.0	3,062.0	19.7	421.8	1,937.1	683.4

Napomena: Detaljnije informacije o ovoj tabeli se nalaze na internet stranici: http://www.bkg-kos.org/repository/docs/time_series/34e%20IIP%20Assets%20and%20Liabilities.xls

10.3.2 Pozicija međunarodnih investicija – Obaveze

(U milionima evra: Kraj perioda)

Opis	PIN Neto	Obaveze							
		Međunarodni kapital			Međunarodni dug				
		Direkne investicije	Kapitali akcije investicionih sredstava	Direkne investicije	Dužnički instrumenti	Druge investicije			
2007	1,254.2	1,143.0	621.2	621.2	0.0	521.8	303.2	0.0	218.6
2008	912.4	1,624.6	886.5	886.5	0.0	738.1	407.8	0.0	330.3
2009	484.2	2,332.7	1,139.4	1,139.4	0.0	1,193.3	450.4	0.0	742.9
2010	406.7	2,828.0	1,455.3	1,455.3	0.0	1,372.8	515.8	0.0	857.0
2011	113.5	3,191.2	1,760.7	1,760.7	0.0	1,430.5	565.4	0.0	865.1
2012	135.8	3,456.3	1,938.4	1,938.4	0.0	1,517.8	585.9	0.0	931.9
2013	258.0	3,738.8	2,129.9	2,129.9	0.0	1,608.9	686.5	0.0	922.4
2014	195.6	3,979.3	2,241.4	2,241.4	0.0	1,737.9	720.0	0.0	1,017.9
2015	-44.3	4,409.0	2,476.3	2,476.3	0.0	1,932.7	778.2	0.0	1,154.6
2016	-81.0	4,628.7	2,612.7	2,612.7	0.0	2,016.0	792.7	0.0	1,223.3
2017	-120.1	4,944.4	2,851.7	2,851.7	0.0	2,092.8	669.0	0.0	1,423.8

Napomena: Detaljnije informacije o ovoj tabeli se nalaze na internet stranici: http://www.bkg-kos.org/repository/docs/time_series/34e%20IIP%20Assets%20and%20Liabilities.xls

11.1. Spoljni dug – Bruto pozicija

(U milionima evra: Stanje na kraju perioda – 31 decembar 2017.)

Opis	Javnih i Javno Garantovano Spoljni Dug								Negarantovani dug privatnog sektora							Ukupnu ekonomiju (Bruto spoljnog duga)				
	Država		Centralna banka		Javni Nefinansijske Korporacije		Depozitne institucije osim centralne banke		Ostali sektori		Direktne investicije : interkompanijskog Kreditiranja									
	Kratkoročni	Dugoročne	Kratkoročni	Dugoročne	Kratkoročni	Dugoročne	Kratkoročni	Dugoročne	Kratkoročni	Dugoročne										
2008	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	736.6	83.2	83.2	-	245.6	194.5	51.1	407.8	736.6
2009	309.3	249	-	249.0	60.3	0.8	59.5	-	-	-	-	882.1	156.7	156.7	-	275	221.2	53.8	450.4	1,191.40
2010	325.9	260	-	260.0	65.9	1.7	64.2	-	-	-	-	1,045.60	221.8	221.8	-	308	232.7	75.4	515.8	1,371.50
2011	320.0	253.6	-	253.6	66.4	0.7	65.7	-	-	-	-	1,108.40	196.4	196.4	-	346.6	259.8	86.8	565.4	1,428.40
2012	401.4	336.5	-	336.5	65.0	0.4	64.6	-	-	-	-	1,115.90	175.6	175.6	-	354.4	321	33.5	585.9	1,517.30
2013	383.9	321.8	-	321.8	62.1	0.3	61.9	-	-	-	-	1,224.30	208.1	208.1	-	329.7	281.1	48.5	686.5	1,608.20
2014	392.8	326.4	-	326.4	66.3	0.3	66.1	-	-	-	-	1,344.30	234.2	234.2	-	390.1	294.8	95.3	720	1,737.10
2015	441.8	371.2	-	371.2	70.6	0.1	70.5	-	-	-	-	1,490.00	259.1	259.1	-	452.8	313.8	139	778.2	1,931.80
2016	444.6	373.8	-	373.8	70.9	0.1	70.8	-	-	-	-	1570.5	235.9	235.9	-	541.9	353.1	188.8	792.7	2015.1
2017	493.3	422.2	-	422.2	65.9	0.1	65.8	5.3	-	5.3	-	1598.3	291.2	291.2	-	638.1	416.6	221.5	669.0	2091.6

Napomena: Detaljnije informacije o ovoj tabeli se nalaze na internet stranici: http://www.bqk-kos.org/repository/docs/time_series/34i%20Gross%20External%20Debt%20Position.xls

11.2. Plan vraćanja spoljnog javnog duga

(U milionima evra: Stanje decembar 2017.)

Opis	Godinu dana ili manje (nekoliko meseci)					Preko 1 do 2 godine		3 godine	4 godine	5 godina	Preko 5 do 10 godina	Preko 10 do 15 godina	Preko 15 godina		
	neposredan	0 - 3	4-6	7 - 9	10 - 12	13 - 18	19 - 24								
Spoljni dug javnog sektora	27.8	-	0.9	9.4	4.1	13.5	55.7	25.7	30.0	90.4	77.5	37.9	110.8	67.0	76.7
Glavnica	19.3	-	0.1	5.8	3.4	9.9	47.8	21.7	26.1	83.6	72.2	33.7	96.7	63.3	76.7
Kamata	8.5	-	0.7	3.6	0.7	3.5	7.9	4.0	3.8	6.7	5.3	4.2	14.1	3.8	-
Spoljni dug javnog sektora zagarantovan od strane Vlade	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Glavnica	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kamata	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ukupno	27.8	-	0.9	9.4	4.1	13.5	55.7	25.7	30.0	90.4	77.5	37.9	110.8	67.0	76.7
Glavnica	19.3	-	0.1	5.8	3.4	9.9	47.8	21.7	26.1	83.6	72.2	33.7	96.7	63.3	76.7
Kamata	8.5	-	0.7	3.6	0.7	3.5	7.9	4.0	3.8	6.7	5.3	4.2	14.1	3.8	-

Napomena: Detaljnije informacije o ovoj tabeli se nalaze na internet stranici: http://www.bqk-kos.org/repository/docs/time_series/34i%20Public%20Sector%20Debt%20Service%20Payment.xls

11.3. Bruto spoljni dug – Prema kreditorima

(U milionima evra: Stanje od 31. decembra 2017.)

Opis	Ukupno bruto spoljnog duga						
	Bruto spoljni dug izuzimajući direktne investicije						Direktne investicije: Kreditiranje između kompanija
		Vlada	Centralna banka Republike Kosovo	Depozitne korporacije, osim Centralne banke	Ostali sektori		
Međunarodni Monetarni Fond	226.5	226.5	160.8	65.8	-	-	-
Svetska Banka	199.4	199.4	199.4	-	-	-	-
IBRD	158.3	158.3	158.3	-	-	-	-
IDA	41.1	41.1	41.1	-	-	-	-
Ostali kreditori	1,665.7	996.7	61.9	0.1	291.2	643.4	669.0
Ukupan dug	2,091.6	1,422.6	422.2	65.9	291.2	643.4	669.0

Napomena: Detaljnije informacije o ovoj tabeli se nalaze na internet stranici: http://www.bqk-kos.org/repository/docs/time_series/34h%20Gross%20External%20Debt%20Statistics%20-%20by%20creditors.xls

11.4. Neto pozicija spoljnog duga

(U milionima evra: Stanje od 31. decembra 2017)

Opis	Bruto spoljni dug (1)	Spoljna aktiva dužničkih instrumenata (2)	Neto spoljni dug(3)=(1)-(2)
Vlada	422.2	-	422.2
Kratkoročni			
Dugoročni	422.2	-	422.2
Izdvajanja specijalnih pravatiraža (DST)			
Valuta i depoziti			
Obveznice duga			
Kredit	422.2	-	422.2
Komerijalni krediti i avansi			
Ostali dužnički instrumenti			
Centralna banka	65.9	1,168.4	(1,102.5)
Kratkoročni	0.1	684.0	(683.8)
Valuta i depoziti	0.1	684.0	(683.8)
Obveznice duga	-	-	-
Kredit			
Komerijalni krediti i avansi			
Ostali instrumenti duga			
Dugoročni	65.8	484.4	(418.7)
Izdvajanja specijalnih pravatiraža (DST)	65.8	90.1	(24.4)
Valuta i depoziti			
Obveznice duga	-	394.3	(394.3)
Kredit			
Komerijalni krediti i avansi			
Ostali dužnički instrumenti			
Depozitna korporacija, izuzimajući Centralnu banku	291.2	710.1	(418.9)
Kratkoročni	291.2	710.1	(418.9)
Valuta i depoziti	175.5	392.3	(216.8)
Obveznice duga	-	243.4	(243.4)
Kredit	113.4	68.8	44.6
Komerijalni krediti i avansi	-	-	-
Ostali dužnički instrumenti	2.4	5.7	(3.3)
Dugoročni			
Ostali sektori	643.4	1,163.9	(520.5)
Kratkoročni	416.6	19.7	396.9
Valuta i depoziti			
Obveznice duga			
Kredit	219.8	-	219.8
Komerijalni krediti i avansi	196.9	19.6	177.2
Ostali dužnički instrumenti	-	-	-
Dugoročni od kojih su:	226.8	1,144.2	(917.4)
Valuta i depoziti	-	1,143.2	(1,143.2)
Obveznice duga	-	1.0	(1.0)
Kredit	226.8	-	226.8
Direktne investicije: Kreditiranje između kompanija	669.0	19.7	649.3
Dužničke obaveze preduzeća direktnih investicija prema direktnim investitorima	-	13.2	(13.2)
Dužničke obaveze direktnih investitora prema preduzećima direktnih investicija	659.0	6.5	652.5
Dužničke obaveze prema srodnim preduzećima	10.0	-	10.0
NETO Spoljni dug(3)	2,091.6	3,062.0	(970.4)

Napomena: Detaljnije informacije o ovoj tabeli se nalaze na internet stranici: http://www.bqk-kos.org/repository/docs/time_series/34g%20Net%20External%20Debt%20Position.xls.

10. Reference

Agencija za Statistike Kosova (2018): Ekonomske statistike;

Evropska komisija (2018): kandidati učlanjenja u EU i države pred pristupanja; Ekonomsko tromesečje 3, Ekonomska i finansijska pitanja;

Evropska komisija (2018): Baza podataka EUROSTAT-a;

Evropska centralna banka (2018): Mesečni bilten, Evropska centralna banka, Frankfurt.

Međunarodni monetarni fond (2018): Svetski ekonomski pregled, Baza podataka SEP-a;

Međunarodni monetarni fond (2018): Svetski ekonomski pregled, Izveštaj SEP-a;

Međunarodni monetarni fond: Globalni izveštaj o finansijskoj stabilnosti, 2018;

Ministarstvo finansija (2018): Šestomesečni izveštaj prihoda i rashoda;

ASK (2018):

a) Indeks potrošačkih cena, 2018.:

http://ask.rks.gov.net/cmimet/publikimet/cat_view/988-cmimet/15-indeksi-i-cmimeve-te-konsumit-

b) Indeks proizvodnih cena, 2018.:

http://ask.rks.gov.net/cmimet/publikimet/cat_view/98-cmimet/79-indeksi-i-cmimeve-te-prodhimit-

c) Indeks cena uvoza, 2018.:

http://ask.rks.gov.net/cmimet/publikimet/cat_view/98-cmimet/80-indeksi-i-cmimeve-te-importit-

d) Statistički izveštaj o ekonomskim preduzećima:

http://ask.rks-gov.net/publikimet/cat_view/12-regjistri-statistikor-i-bizneseve

e) Statistike spoljne trgovine, 2018.:

<http://ask.rks-gov.net/tregtia-e-jashtme/publikimet>

f) Nacionalni računi: <http://ask.rks-gov.net/llogarite-kombetare/ll-kombetare>

Evropska Komisija

MMF (2018): Svetski ekonomski pregled 2018, Međunarodni monetarni fond (MMF): 2018.:
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2016/01/weodata/index.aspx>

Ulica Garibaldi, Br.33, Priština, Republika Kosovo
Tel: +383 38 222 055; Fax: +383 38 243 763
web:www.bqk-kos.org